

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ

MINISTRY OF SCIENCE AND EDUCATION OF UKRAINE
KYIV NATIONAL UNIVERSITY OF CULTURE AND ARTS

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ: ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

Збірник наукових праць

INTERNATIONAL RELATIONS: THEORY AND PRACTICAL ASPECTS

Collection of Scientific Papers

Випуск 14

Issue 14

Засновано у 2018 р.
Founded in 2018

КИЇВ
ВИДАВНИЧИЙ ЦЕНТР КНУКІМ

KYIV
KNUKIM PUBLISHING CENTRE

2024

УДК 327 (477+100) (051)

М 580

Київський національний університет культури і мистецтва
Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти
Збірник наукових праць

У збірнику наукових праць висвітлюються актуальні питання міжнародних відносин, суспільних комунікацій і регіональних студій, які стосуються історико-теоретичних питань міжнародних відносин; зовнішньої політики і дипломатії; міжнародного права; світового господарства та міжнародних економічних відносин; суспільних комунікацій і лінгвістичного забезпечення міжнародної діяльності; регіональних студій, соціологічних досліджень у галузі міжнародних відносин.

Рекомендовано до друку вченою радою
Київського національного університету культури і мистецтва
(протокол № 9 від 11 грудня 2024 р.)

Головний редактор видання

Костиря Інна Олександрівна – докторка політичних наук, професорка, Київський національний університет культури і мистецтва (Україна)

Заступник головного редактора

Ластовський Валерій Васильович – доктор історичних наук, професор, Київський національний університет культури і мистецтва (Україна)

Відповідальний секретар

Лікарчук Дар'я Сергіївна – кандидатка політичних наук, доцентка, Київський національний університет культури і мистецтва (Україна)

Члени редакційної колегії

Фернандо Касал Бертоа – доцент, доктор філософії в галузі суспільно-політичних наук, Ноттінгемський університет (Великобританія)

Батриченко Олег Володимирович – доктор політичних наук, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Україна)

Батченко Людмила Вікторівна – докторка економічних наук, професорка, заслужена працівниця освіти України, академік Академії економічних наук України, Київський національний університет культури і мистецтва (Україна)

Наконечний Володимир Михайлович – кандидат історичних наук, доцент, Київський національний університет культури і мистецтва (Україна)

Неліпа Дмитро Васильович – доктор політичних наук, професор, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Україна)

Лікарчук Дар'я Сергіївна – кандидатка політичних наук, доцентка, Київський національний університет культури і мистецтва (Україна)

Мищенко Алла Борисівна – кандидатка політичних наук, доцентка, Київський національний університет культури і мистецтва (Україна)

Пилипів Володимир Іванович – кандидат історичних наук, професор, ректор Київського університету культури (Україна)

Адреса редакційної колегії:

Кафедра міжнародних відносин, Київський національний університет культури і мистецтва, вул. Є. Коновальця, 36, к. 920, м. Київ, Україна, 01133

тел.: +38(044) 285 88 54

сайт: international-relations.knukim.edu.ua

e-mail: international.knukim@gmail.com

Реєстрація суб'єкта у сфері друкованих медіа: Рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення № 1210 від 31.10.2023 року.
Ідентифікатор медіа: R30-01923.

Видання включено до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») відповідно до наказу МОН України від 30.11.2021 року № 1290 за спеціальністю 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії».

Збірник відображається і реферується в наступних базах даних: **BASE, Crossref, Google Scholar, DOAJ, EuroPub, Lens, Index Copernicus, Journal Factor, ResearchBib, WORLDCAT, World Catalogue of Scientific Journals, Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського, Наукова періодика України (УРАН).**

Kyiv National University of Culture and Arts
International Relations: Theory and Practical Aspects
Collection of Scientific Papers

Collection of Scientific Papers of Kyiv National University of Culture and Arts covers the topical issues on international relations, public communications and regional studies concerning historical and theoretical issues of international relations; foreign policy and diplomacy; international law; world economy and international economic relations; public communications and linguistic support for international activities; sociological research in the field of international relations.

Recommended for Publication by the Academic Council
Kyiv National University of Culture and Arts
(Protocol no. 9 dated 11.12.2024)

Editor-in-Chief

Inna Kostyria – Doctor of Political Sciences, Professor, Kyiv National University of Culture and Arts (Ukraine)

Deputy Editor-in-Chief

Valerii Lastovskiy – Doctor of Historical Sciences, Professor, Kyiv National University of Culture and Arts (Ukraine)

Executive Editor

Daria Likarchuk – Candidate of Political Sciences, Associate Professor, Kyiv National University of Culture and Arts (Ukraine)

Editorial Board Members

Fernando Casal Bertoa – Associate Professor, Ph.D. in Social and Political Sciences, University of Nottingham (UK)

Oleh Batrymenko – Doctor of Political Sciences, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine)

Liudmyla Batchenko – Doctor of Economics, Professor, Honored Worker of Education of Ukraine, Academician of the Academy of Economic Sciences of Ukraine, Kyiv National University of Culture and Arts (Ukraine)

Volodymyr Nakonechnyi – Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Kyiv National University of Culture and Arts (Ukraine)

Dmytro Nelipa – Doctor of Political Sciences, Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine)

Daria Likarchuk – Candidate of Political Sciences, Associate Professor, Kyiv National University of Culture and Arts (Ukraine)

Alla Mishchenko – Candidate of Political Sciences, Associate Professor, Kyiv National University of Culture and Arts (Ukraine)

Volodymyr Pylypiv – Candidate of Historical Sciences, Professor, Kyiv University of Culture (Ukraine)

Editorial Board Address:

International Relations Department, Kyiv National University of Culture and Arts, 36 Ye. Konovalets Street, off 920, Kyiv, Ukraine, 01133

Phone: +38(044) 285 88 54

Web-site: international-relations.knukim.edu.ua

e-mail: international.knukim@gmail.com

Registration of Print media entity: Decision of the National Council of Television and Radio Broadcasting of Ukraine: Decision No. 1210 as of 31.10.2023.
Media ID: R30-01923.

The Collection of Scientific Papers is included in the category "B" of the List of scientific professional editions of Ukraine in the program subject area 291 "International Relations, Public Communications and Regional Studies" by Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated 30.11.21 № 1290.

The Collection of Scientific Papers is displayed in **BASE, Crossref, Google Scholar, DOAJ, EuroPub, Lens, Index Copernicus, Journal Factor, ResearchBib, WORLDCAT, World Catalogue of Scientific Journals, Vernadsky National Library of Ukraine, Scientific Periodicals of Ukraine (URAN).**

ISSN (print) 2616-745X

ISSN (online) 2616-7794

ЗМІСТ

CONTENTS

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

INTERNATIONAL RELATIONS

<p>Дерев'янюк Ігор Петрович <i>Асиметрична парадигма міжнародних відносин</i></p>	<p>Ihor Derevianko <i>Asymmetric Paradigm of International Relations</i></p>	7
<p>Корнійчук Любов Володимирівна, Боднаренко Христина Василівна <i>Африканський регіон у геополітичних інтересах Сполучених Штатів Америки на сучасному етапі</i></p>	<p>Liubov Korniiichuk, Khrystyna Bodnarenko <i>African Region in the Current Geopolitical Interests of the United States of America</i></p>	19
<p>Костиря Інна Олександрівна, Дікареєв Олександр Іванович <i>Інноваційні дипломатичні стратегії традиційних акторів Індо-Тихоокеанського регіону</i></p>	<p>Inna Kostyria, Oleksandr Dikariev <i>Innovative Diplomatic Strategies of Traditional Actors in the Indo-Pacific Region</i></p>	38
<p>Ластовський Валерій Васильович <i>Теоретичні уявлення про міжнародні відносини і дипломатію автора «Історії русів» (початок XIX ст.)</i></p>	<p>Valerii Lastovskiy <i>Theoretical Ideas on International Relations And Diplomacy by the Author of the "History of the Ruses" (Early Nineteenth Century)</i></p>	59
<p>Пашков Віктор Олександрович <i>Особливості українсько-американських відносин на початку 2000-х рр.</i></p>	<p>Viktor Pashkov <i>Peculiarities of Ukrainian-US Relations in the Early 2000s</i></p>	70

**МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ
ВІДНОСИНИ**

**Стебницький
Роман Вячеславович**
*Суперники в Перській затоці:
основні причини конфронтації
Ірану та Саудівської Аравії*

**INTERNATIONAL ECONOMIC
RELATIONS**

Roman Stebnytskyi
*Rivals in the Persian Gulf:
Main Reasons
Confrontation Between Iran
and Saudi Arabia* 93

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

Лікарчук Наталія Василівна
*Інформаційна держава
в контексті міжнародної
безпеки та глобальної
ідентичності:
виклики і перспективи*

INTERNATIONAL LAW

Nataliia Likarchuk
*Information State in the
Context of International Security
and Global Identity:
Challenges and Prospects* 107

РЕГІОНАЛЬНІ СТУДІЇ

**Губицький
Любомир Володимирович,
Мельник Ганна Мирославівна**
*Військова допомога Республіки
Польща Україні в умовах
широкомасштабного
вторгнення рф*

REGIONAL STUDIES

**Liubomyr Hubytskyi,
Hanna Melnyk**
*Military Assistance from
the Republic of Poland
to Ukraine in the Context
of the Full-Scale Invasion
by the Russian Federation* 123

Ратніков Максим Ігорович
*Поляризація та криза
державності США*

Maksym Ratnikov
*Polarization and Crisis
of Power in the United States* 138

СУСПІЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

Міщенко Алла Борисівна
*Дипломатичний шлях
завершення російсько-
української війни крізь призму
довіри громадян до державних
інституцій як інструменту
легітимації переговорів*

PUBLIC COMMUNICATIONS

Alla Mishchenko
*Diplomatic Way to End
the Russian-Ukrainian
War Through the Prism
of Citizens' Trust in State
Institutions as a Tool for
Legitimising Negotiations* 152

**Наконечний
Володимир Михайлович,
Бенч Ольга Григорівна**
*Операція «Вісла» в культурній
дипломатії лемківської
діаспори повоєнного часу*

**Шевель Інна Петрівна,
Лисенко Тарас Валерійович**
*Спірні політичні питання
у військовій допомозі Україні
і вгамування «снарядного
голоду та систем захисту»
в 2023–2024 рр.*

**Volodymyr Nakonechnyi,
Olha Bench**

*Operation Vistula
in the Cultural Diplomacy
of the Lemko Diaspora
in the Postwar Period*

168

**Inna Shevel,
Taras Lysenko**

*Controversial Political Issues
in Military Assistance
to Ukraine and the Overcoming
of 'Shell Famine and Defence
Systems' in 2023–2024*

186

**МІЖНАРОДНІ
ВІДНОСИНИ**

**INTERNATIONAL
RELATIONS**

DOI: 10.31866/2616-745X.14.2024.319347
УДК 327-025.56

АСИМЕТРИЧНА ПАРАДИГМА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Дерев'янку Ігор Петрович

*Кандидат історичних наук, доцент,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2908-6405>,
e-mail: derevianko_ip@ukr.net
Національний авіаційний університет,
Відрадний пр., 4, Київ, Україна, 02000*

Надіслано:

03.08.2024

Рецензовано:

20.08.2024

Прийнято:

07.09.2024

Для цитування:

Дерев'янку, І.П., 2024. Асиметрична парадигма міжнародних відносин. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*, 14, с.7-18. doi: <https://doi.org/10.31866/2616-745X.14.2024.319347>.

У статті аналізується асиметрична парадигма міжнародних відносин. Зазначено, що теорія асиметрії є практичним структурним підходом до теорії міжнародних відносин, що базується на фундаментальній реальності асиметричної влади серед національних держав, які прагнуть розбудувувати міцні та стабільні відносини. Мета дослідження полягає в аналізі асиметричної парадигми міжнародних відносин, розробленої американським політологом Б.Уомаком. Для досягнення поставленої мети був використаний системний підхід, який сприяв комплексному розгляду становлення асиметрії. Під час проведення дослідження найбільш широко були використані загальнонаукові методи дослідження (аналіз, конкретизація, порівняння). Статтю побудовано на основі історичного, аксіологічного та компаративного методів, які дозволяють окреслити теоретичні аспекти асиметрії. Наукова новизна дослідження полягає в аналізі теорії асиметрії, започаткованої американським вченим Б. Уомаком, як нової парадигми вивчення міжнародних відносин. Важливим вбачається розширення теоретичних і практичних основ цієї тематики з огляду на виклики міжнародній безпеці та посилення конфронтації на міжнародній арені. На тлі зростання зацікавленості науковцями теорією асиметрії Б.Уомак прагне запропонувати нове бачення різних аспектів асиметрії міжнародних відносин, які йдуть в розріз із усталеними поглядами. Дослідник розглядає асиметрію як об'єктивну та стійку умову міжнародної

політики, яку підтримує парадоксальна нездатність великих держав не тільки фізично приєднати до себе слабкіших держав-сусідів, але в багатьох випадках домогтися від них певних поступок.

Ключові слова: теорія асиметрії; асиметричні відносини; парадигма; Б. Уомак.

Вступ

Сучасні тенденції, динаміка міжнародних взаємодій вимагають розгляду різних теорій міжнародних відносин, що сприяли б кращому розумінню реалій сьогодення. Продовжуючи цей аргумент, конструктивістський підхід дає змогу визнати умовний характер цих теорій та парадигм. Пропонуючи своє бачення, вони впливають на розуміння, сприйняття подій, явищ, а відтак і прийняття рішень, які, зі свого боку, посилять або спростують ту чи іншу теорію. Цей постійний цикл не означає, що потрібно стримувати прагнення, щоб визначити, охарактеризувати складну природу міжнародних відносин.

Сьогодні в епоху невизначеності та турбулентності спостерігається активне формування складних і багатовимірних моделей міжнародних відносин. У сучасній моделі світового порядку, яка позначена складними багатовимірними взаємодіями, безумовно ставиться під сумнів рівність у відносинах. А відтак постає проблема порушення рівності, тобто асиметрії у міжнародних відносинах.

На міжнародній арені асиметричні відносини постають досить своєрідним різновидом міжнародних відносин, що породжує окрему потребу в теоретико-методологічному підході, осмисленні та комплексному аналізі. Все це актуалізує тему і відносить її до однієї з найвагоміших у сучасній політичній науці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Поняття асиметрії стало важливою темою у теорії міжнародних відносин, однак база досліджень тематики є недостатньо об'ємною і широкою. Розпливчасті, неповні та несумісні визначення не призводять до формування загальноновизнаної концепції асиметрії міжнародних відносин і продовжують стримувати розвиток цього напрямку дослідження.

Безумовно, першість у дослідженні асиметрії міжнародних відносин належить американському політологу Б. Уомаку (Womack, 2004; 2006; 2010; 2016), який у своїх дослідженнях обґрунтував концепцію асиметричних відносин, започаткувавши тим самим теорію асиметрії як нову парадигму вивчення

міжнародних відносин, засновану на відносинах Китаю із країнами-сусідами та з іншими державами світу.

Сьогодні чимало науковців при дослідженні двосторонніх відносин все частіше послуговуються теорією асиметрії. Зокрема, теорія асиметрії була задіяна К. Тейєром (Thayer, 2011) при аналізі ключових двосторонніх та багатосторонніх механізмів, що сприяють управлінню відносинами між Китаєм та В'єтнамом.

Т. Лонг (Long, 2017), підкреслюючи значимість асиметрії у своїй науковій розвідці «Справа не в розмірах, а у відносинах: від малих держав до асиметрії», стверджує, що «різниця потенціалів не завжди дає очікуваний результат, але, незважаючи на це, асиметрія залишається стійкою характеристикою відносин, коли одна сторона переважає іншу за показниками могутності».

С. Мкуті (Mkuti, 2022) у своїй праці «Теорія асиметрії та її практичне застосування у боротьбі з тероризмом США і Кенії», використовуючи постулати теорії асиметрії, спростовує суперечливі твердження, що асиметрія влади між державами пов'язана із домінуванням.

Чималу увагу зазначеній тематиці приділяють такі вітчизняні дослідники, як Г. Перепелиця, Н. Осташ, З. Міщук, М. Розумний, В. Фісанов, М. Капітоненко, які у своїх дослідженнях концентрують увагу здебільшого на асиметричних силових потенціалах, асиметрії двосторонніх відносин, асиметрії у безпековій сфері. Утім теоретичний рівень дослідження асиметрії міжнародних відносин українськими вченими ще досить незначний у порівнянні із західними науковцями, особливо американськими.

Попри певні здобутки науковців у дослідженні феномену асиметрії, украї важливо розширити теоретичну і практичну складові цієї тематики з огляду на виклики міжнародній безпеці і посилення конфронтації на міжнародній арені.

Формулювання цілей статті

Мета дослідження полягає в аналізі асиметричної парадигми міжнародних відносин, розробленої американським політологом Б. Уомаком.

Виклад основного матеріалу дослідження

Для комплексного розуміння суті асиметрії на теоретичному та практичному рівнях необхідні ґрунтовна методологічна та фактологічна бази, продуктивні вихідні, концептуальні засади і прив'язка до відповідної теорії міжнародних відносин.

Парадигми вкрай необхідні та корисні для висвітлення певних вимірів або аспектів міжнародних відносин, але процес їх становлення є надто складним, оскільки вони характеризуються суперництвом різних теоретичних шкіл і відсутністю загальноприйнятих концепцій.

Якщо сьогодні не існує особливих розбіжностей щодо визначення міжнародних відносин як галузі співробітництва та конфронтації між різними

акторами та існує однаковість щодо важливості міжнародних явищ, то немає однаковості щодо глибинної сутності цих відносин та сил, які на них впливають. Тобто дослідження міжнародних відносин, які мають комплексний характер, сьогодні фрагментоване та роздроблене через відсутність згоди між дослідниками різних теоретичних шкіл щодо того, що складає специфіку, сутність його об'єкта.

Попри ескалацію наукового пошуку доводиться констатувати, що серед широкого кола дослідників триває дискусія із приводу теоретико-концептуальних підходів щодо розуміння сутності асиметрії міжнародних відносин. Концептуалізація асиметрії дозволяє переглянути методи традиційного західного мислення, демонструючи персоналізоване бачення.

У сучасних наукових дослідженнях термін «асиметрія» вживається доволі часто, характеризуючи різні сфери об'єктивної реальності: асиметричні відносини, інформаційна асиметрія, асиметрична взаємозалежність, асиметричні конфлікти, асиметричні війни.

Поняття асиметрії часто згадується у різних наукових працях із політології та міжнародних відносин. Визначення асиметрії міжнародних відносин, що найчастіше цитується в англо-саксонських і французьких роботах, трактується крізь призму показників могутності, статусу, односторонніх дій, конфліктних ситуацій.

Необхідність аналізу феномену асиметрії назріла як у зв'язку з поширенням цього поняття в науковому обігу, так і через посилення взаємозалежності і взаємовпливу держав. У науковій спільноті термін «асиметричний» викликає особливий інтерес з погляду формування нової парадигми міжнародних відносин. Вчення про асиметрію міжнародних відносин розвивається в політичній науці за рахунок розширення кола розв'язуваних теоретичних і практичних завдань. Будучи на перехресті надзвичайно різноманітних дисциплін, асиметрія викликає водночас різноманітні сприйняття.

Безперечний науковий та практичний інтерес представляє теоретична концепція американського дослідника Б. Уомака, який є новатором у дослідженні асиметрії міжнародних відносин. Автор усвідомлює, що через певні обмеження йому не вдалося розв'язати широке коло теоретичних та емпіричних проблем. Він не зображає свою теорію як готовий продукт, а радше розглядає її як незавершену працю.

Б. Уомак (Womack, 2016, p.1) стверджує, що в його праці «увага насамперед зосереджена на тих малоцікавих міжнародних відносинах – асиметричних міжнародних відносинах, у яких менша сторона не може загрожувати

вати більшій, і все ж більша не може нав'язати свої переваги меншій ціною, прийнятною для себе».

Формуванню теорії сприяв досвід науковця як фахівця в галузі відносин між Китаєм і В'єтнамом, що дало змогу осмислити сутність асиметричних відносин.

Важливим структурним блоком є теоретичне розуміння, запропоноване відомим американським економістом німецького походження Альбертом Отто Хіршманом (Hirschman, 1980, pp.v-xii) (у передмові до розширеного його видання «Національна влада та структура зовнішньої торгівлі»). А. Хіршман стверджував, що нерівні вигоди від міжнародної торгівлі створюють ситуацію, в якій країна з найбільшим виграшем також має найбільшу втрату і стає залежною від країни, для якої ці вигоди менш важливі. Науковець відзначив асиметрію, яка може компенсувати залежність, створену нерівними вигодами від торгівлі. Оскільки відносини між маленькою країною та великою країною, ймовірно, будуть важливішими для маленької країни, існує ймовірність асиметрії уваги, що приділяється відносинам між двома країнами. Приміром, торгівля із Гватемалою може мати мало значення для Сполучених Штатів, тоді як торгівля зі США може мати велике значення для Гватемали (Baldwin, 2016).

Незалежно від того, наскільки корисним видається зосередження уваги на великих державах, важко заперечувати й цінність іншого погляду. На думку Б. Уомака (Womack, 2016, p.10), «асиметричні відносини – це відносини, у яких менша сторона значно більше схильна до взаємодій, ніж більша сторона, через невідповідність можливостей, але при цьому більша не може в односторонньому порядку диктувати умови відносин».

Водночас, як деякі фахівці стверджують, що кількість послідовних держав невелика, теорія Уомака (Womack, 2016, p.23) «заперечує, що асиметричні відносини залишаються проблематичними для сильнішої сторони і що стійке лідерство навіть із боку великої держави – це не просто питання збереження відносної влади». Уомак у своїй праці дає зрозуміти, що сильні роблять те, що можна здійснити (або економічно ефективно), а слабкі роблять те, що можуть.

Сильною стороною дослідження американського науковця є амбітний масштаб проекту. Він у межах своєї праці вдається до розбудови загальної теорії міжнародної політики з обговоренням категорії сили, можливостей, м'якої сили, етики, неправильного сприйняття, гегемоністських циклів. Але автор не зупиняється на досягнутому і додає обговорення політичних наслідків та політичних рекомендацій, беручи до уваги напрацювання широкого кола теоретиків міжнародних відносин: Д. Лейка, Р. Кеохейна, Дж. Ная, Т. Шеллінга, Р. Джервіса, П. Каценштейна, Р. Аксельрода, Р. Гілпіна.

Важливим у роботі Б. Уомака вбачається акцент на ролі витрат у відносинах між країнами. Чому сильні не перемагають слабого? Не тому, що

вони не мають можливостей, а тому, що витрати переважають вигоди. Це не втрачає своєї актуальності і сьогодні. Б. Уомак (Womack, 2016, p.80) зазначає: «Якби в старі добрі часи варварів та імперій поразка малих була легкою, то так багато малих держав не вижило б».

Аналогія з поглядами Хіршмана також потребує подальшого уточнення. Одне з пояснень – можливо, найпоширеніше, – результат війни США із В'єтнамом пов'язаний з аргументом Хіршмана про асиметрію уваги. Сполучені Штати могли б виграти війну, але війна була важливіша для в'єтнамців, ніж для американців. Вашингтон не задіяв ресурси на повну силу, не приділив достатньо уваги перемозі. Однак у випадку Хіршмана асиметрія у вигодах від торгівлі є реальною, тоді як асиметрія у можливостях у В'єтнамі є проблематичною. Можливості, які мали значення у В'єтнамі, були тими, що мали відношення до перемоги у такій війні проти цього супротивника у цьому місці. Безумовно, США були здатні завдати поразки і знищити В'єтнам, але не зрозуміло, чи були Сполучені Штати здатні досягти своїх політичних цілей у цій війні проти цього супротивника (Baldwin, 2016).

На тлі зростання зацікавленості науковцями тематикою Б. Уомак прагне запропонувати нове бачення різних аспектів асиметрії міжнародних відносин, які йдуть в розріз із усталеними поглядами.

Б. Уомак розглядає асиметрію як об'єктивну та стійку умову міжнародної політики, яку підтримує парадоксальна нездатність великих держав не тільки фізично приєднати до себе слабкіших держав-сусідів, але в багатьох випадках домогтися від них певних поступок.

При застосуванні асиметрії до відносин на загальносистемному рівні у міркуваннях Б. Уомака спостерігається логічний розрив. Спочатку він акцентує увагу на ролі географії в асиметричних відносинах, тобто у встановленні відносин нерівності. Більшість прикладів асиметрії у його праці представляє досвід відносин між сильнішим і слабкішим сусідами. Такий підхід є цілком обґрунтованим. Адже навіть в умовах всеосяжної глобалізації взаємодія між суміжними державами залишається більш інтенсивною, складною і важливішою, ніж їхній діалог із географічно віддаленими партнерами.

Проте Б. Уомак при виявленні наслідків нерівності для міжнародної системи ігнорує географічну обумовленість і представляє великі держави як центр уваги всіх інших акторів системи. Подібні погляди не тільки суперечать попереднім судженням, а й не перетинаються з іншими дослідженнями, тим самим порушуючи логіко-структурний зв'язок.

Б. Уомак, розглядаючи вплив асиметрії на глобальному рівні, прагне пояснити ефект дифузії сили. У сучасному міжнародному порядку американський дослідник бачить не лише перспективу загострення боротьби за вплив. Велику увагу він приділяє загальному вирівнюванню рівня науково-технологічного розвитку та економічних потенціалів провідних країн і наздоганяючих країн, що загрожує застосуванню його тези про значущість асиметрії в міжнародній політиці.

Тобто Б. Уомак, на відміну від інших дослідників, не ставить під сумнів сам факт наздоганяючого зростання великої групи держав в абсолютних показниках, а концентрує увагу на різній природі можливостей, якими володіють розвинені та висхідні країни (Brooks and Wohlforth, 2016). Як наслідок, асиметрія не зникає, але змінюється її природа. Приміром, одні держави спираються переважно на природно-ресурсний потенціал, тоді як інші мають більш велику демографічну базу або високу продуктивність праці.

З урахуванням таких відмінностей зближення їх показників не робить відносини з-поміж них симетричними. Неординарно автор підходить до визначення характеру міжнародної системи, що формується, яку розглядає не як багатополярну або поліцентричну, а як багатовузлову. Б. Уомак її розуміє як структуру, при якій залежно від специфіки конкретного питання можуть актуалізуватися різні конфігурації зв'язків, які спираються на різні типи матеріальних ресурсів окремих учасників відносин. Водночас у такій системі все одно зберігається асиметрія, навіть за умови сумісності загальних потенціалів.

Важливою при дослідженні асиметрії є дискусія про динаміку та наслідки асиметрії в міжнародних відносинах, яка часто визначається з погляду нерівності в матеріальних можливостях і доступних ресурсах. Найчастіше використовуваними дослідниками індикаторами асиметричних відносин між двома або більше суб'єктами є військові, економічні, демографічні, технологічні показники (Mack, 1975; Arreguín-Toft, 2001; Keohane and Nye, 1977; Womack, 2016).

Керуючись твердженням, що кожен із наукових підходів може містити елементи істини, асиметрію в міжнародних відносинах можна пояснити на основі теорії асиметрії Б. Уомака, але слід зауважити, що не всі сенсові грані цієї теорії повною мірою відображають картину сучасних асиметричних відносин.

Б. Керквліет (Kerkvliet, 2007) стверджує, що підхід Уомака є «надзвичайно вражаючим, майстерним синтезом та чітким аналізом». Дж. Андерсон (Anderson, 2006) дотримується думки, що теорія асиметрії є зрозумілою, але «вона має розглядатися як відправна точка для дослідження, а не як остаточний опис історичних умов у будь-який період».

Наукові розвідки Б. Уомака з питань асиметричних відносин В. Терлі розглядає як важливе посилення структурного реалізму, блискуче продумане і на високому рівні виконане.

Загалом праці Б. Уомака покликані зробити помітний внесок у теорію міжнародних відносин. Дослідник у своїх працях пропонує цінну поправку до деяких поточних уявлень про асиметрію, зокрема до ідеї, що вона створює нестабільність і не може бути основою для нормальних відносин.

Загалом теорія асиметрії йде в розріз із сучасними теоріями міжнародних відносин, але вона має і спільні компоненти з більшістю сучасних теорій. Зокрема, теорія асиметрії, як і класична теорія реалізму, припускає, що «можливості держав мають значення, і що держави намагаються максимізувати свої інтереси» (Womack, 2006, p.18). Також вона розділяє твердження конструктивістської теорії щодо приділення великої уваги сприйняттю і взаємодії. Проте Б. Уомак (Womack, 2006, p.19), прагнучи широко осмислити змістовні аспекти асиметрії, демонструє відхилення від певних теоретичних узагальнень.

У теоретико-методологічних конструкціях дослідження асиметрії найчастіше йдеться про диспропорцію потенціалів, порушення структурної рівноваги між учасниками міжнародних відносин, що створюють основу асиметричної співпраці у форматі підпорядкування – домінування. Зі свого боку, американський дослідник зазначає, що «держави в асиметричних взаємодіях в основному розглядаються як однакові суб'єкти, з незначною різницею в їхніх можливостях, а не як суб'єкти, чії інтереси і сприйняття формуються їхніми позиціями відносно одна одної».

Важлива відмінність теорії асиметрії від більшості теорій міжнародних відносин полягає у тому, що асиметрія не передбачає, що велика сила означає контроль над слабкішим актором. У своїй теорії Б. Уомак ставить під сумнів значення сили в асиметричних відносинах, стверджуючи, що відносна «сила» не означає контроль. Як аргумент для доказу тези науковець наводить такі судження: якщо найсильніші держави домінують, чому так багато слабких держав досі існують, і чому сильні держави так часто зазнають поразки?

Історична практика доводить, що слабкіший, який неодмінно зазнав би поразки при прямому зіткненні, може вистояти, зберегти свою незалежність і самостійність. Оскільки для слабкішої сторони це буде критичним питанням виживання, тоді як для сильнішої воно не буде становити реальної загрози існуванню. Зокрема, В'єтнам не асимілювався за тривалий час васальної залежності від Китаю, а у XX столітті успішно протистояв Франції та США.

Дослідник доводить, що більшість асиметричних відносин встановлюються шляхом переговорів, а не формуються під впливом сильнішої сторони. Часто жодна зі сторін в асиметричних відносинах не може забезпечити досягнення своїх цілей, застосовуючи наявні ресурси, що в кінцевому підсумку призводить до замкнутого кола (Womack, 2006, p.20).

В асиметричних відносинах нерівності між акторами використовуються могутнішими країнами на свою користь. Крім того, асиметрія між країнами може породжувати суттєві відмінності у поглядах сильніших та слабших країн у двосторонніх відносинах, що може призвести до неправильного розуміння намірів іншої сторони та замкнутого кола непорозумінь, які зрештою можуть викликати конфлікт.

Висновки

Отже, теорія асиметрії являє собою підхід, який має неймовірно великі аналітичні можливості, забезпечуючи концептуальну основу для різних сценаріїв у міжнародних відносинах.

Попри низку критичних тверджень щодо теорії асиметрії, праці Б. Уомака мають чимале наукове значення, і за своїм статусом теорія може класифікуватися як «порівняно нова та невідома» парадигма. Ймовірно, невдовзі поява нових досліджень асиметрії засвідчить питання її затребуваності в теорії міжнародних відносин.

Концептуалізація асиметрії міжнародних відносин нашоєвується на розмаїтті практик, а також на їхній навіть полемічний характер. Дослідження асиметрії в міжнародних відносинах на основі однієї теорії зазвичай продуктивне лише у відносно короткостроковій перспективі, і тому такі підходи в переважній більшості відрізняються статичністю і рефлекторно порушують питання про те, якою мірою швидкоплинні зрушення у відносинах між державами відображають істотні зміни. В рамках одного виміру практично неможливо з'ясувати, чи відображають трансформації довготривалу тенденцію значних змін в асиметричних відносинах.

Динамічна зміна наукових поглядів на природу асиметричних міжнародних відносин свідчить про послідовний розвиток цього напрямку дослідження. Теорія асиметрії зосереджується на вивченні відносин між суб'єктами з різними величинами, широко досліджених як реалістичними, так і конструктивістськими теоріями, і завдяки своєму гнучкому підходу їй вдається неоднозначно трактувати відносини між державами.

Розуміння сутності і значення асиметрії можливе тільки при комплексному розгляді фундаментальних основ її формування і функціонування. Відповідно відправним пунктом аналізу асиметрії міжнародних відносин є визначення її основних вимірів – характеристик.

Теорія асиметрії є практичним структурним підходом до теорії міжнародних відносин, що базується на фундаментальній реальності асиметричної влади серед національних держав, які прагнуть розбудовувати міцні та стабільні відносини.

REFERENCES

- Anderson, J., 2006. China and Vietnam: The Politics of Asymmetry by Brantly Womack. [Review]. *Journal of Vietnamese Studies*, [online] 4 (3). Available at: <https://libres.uncg.edu/ir/uncg/f/J_Anderson_ChinaandVietnam_2009.pdf> [Accessed 10 January 2024].
- Arreguín-Toft, I., 2001. How the Weak Win Wars: A Theory of Asymmetric Conflict. *International Security*, [online] 26 (1), pp.93-128. Available at: <<https://www.researchgate.net/publication/265724968>> [Accessed 10 January 2024].
- Baldwin, D.A., 2016. Asymmetric Relations among Nations [Review of W. Brantly, Asymmetry and International Relationships]. *H-Diplo, H-Net Reviews*. [online] Available at: <<https://www.h-net.org/reviews/showrev.php?id=47095>> [Accessed 10 January 2024].
- Brooks, S. and Wohlforth, W., 2016. *America Abroad: The United States' Global Role in the 21st Century*. New York: Oxford University Press.
- Hirschman, A.O., 1980. Preface to the Expanded Edition. In: *National Power and the Structure of Foreign Trade*. Berkeley: University of California Press, pp.v-xii. <https://doi.org/10.2307/jj.15976659.2>
- Keohane, R. and Nye, J., 1977. *Power and Interdependence: World Politics in Transition*. Boston: Little Brown.
- Kerkvliet, B., 2007. China and Vietnam: The Politics of Asymmetry. Brantly Womack. [Review]. *The China Journal*, [e-journal] 57, pp.260-261. <https://doi.org/10.1086/tcj.57.20066301>
- Long, T., 2017. It's not the size, it's the relationship: from 'small states' to asymmetry. *International Politics*, [e-journal] 54 (2), pp.144-160. <https://doi.org/10.1057/s41311-017-0028-x>
- Mack, A., 1975. Why Big Nations Lose Small Wars: The Politics of Asymmetric Conflict. *World Politics*, [e-journal] 27 (2), pp.175-200. <https://doi.org/10.2307/2009880>
- Mkuti, S., 2022. Asymmetry Theory and Practical Application in US-Kenya Counterterrorism. *East African Journal of Education and Social Sciences*, [e-journal] 3 (6), pp.149-165. <https://doi.org/10.46606/eajess2022v03i06.0246>
- Thayer, C., 2011. The Tyranny of Geography: Vietnamese Strategies to Constrain China in the South China Sea. *Contemporary Southeast Asia*, 33 (3), pp.348-369.

Womack, B., 2004. Asymmetry Theory and China's Concept of Multipolarity. *Journal of Contemporary China*, 13 (39), pp.351-366. Available at: <<https://pdfs.semanticscholar.org/ed61/fecb11d32e3eda43377b76c31d4799483056.pdf>> [Accessed 10 January 2024].

Womack, B., 2006. *China and Vietnam: The Politics of Asymmetry*. [e-book] New York: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511610790>

Womack, B., 2010. *China Among Unequals: Asymmetric Foreign Relationships in Asia*. [e-book] Singapore: World Scientific. <https://doi.org/10.1142/7627>

Womack, B., 2016. *Asymmetry and International Relationships*. New York: Cambridge University Press.

ASYMMETRIC PARADIGM OF INTERNATIONAL RELATIONS

Ihor Derevianko

*PhD in History Sciences, Associate Professor,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2908-6405>,
e-mail: derevianko_ip@ukr.net,
National Aviation University, Kyiv, Ukraine, 02000*

The article analyses the asymmetric paradigm of international relations. It is noted that the theory of asymmetry is a practical structural approach to the theory of international relations based on the fundamental reality of asymmetric power between nation-states seeking to build strong and stable relations. The aim of the study is to analyse the asymmetric paradigm of international relations developed by the American political scientist B. Womack. In order to achieve this goal, a systematic approach was adopted, which contributed to a comprehensive consideration of the emergence of asymmetry. In the course of the study, the most widely used general scientific research methods (analysis, specification, comparison) were applied. The article is based on historical, axiological, and comparative methods, which allow the theoretical aspects of asymmetry to be outlined. The scientific novelty of the study lies in analysing the asymmetry theory developed by the American scholar B. Womack as a new paradigm for the study of international relations. Given the challenges to international security and the growing confrontation in the international arena, it is essential to broaden this topic's theoretical and practical foundations. Against the backdrop of growing scholarly interest in asymmetry theory, B. Womack seeks to offer a new vision of various aspects of the asymmetry of international relations that go against the established views. The researcher considers asymmetry as an objective and stable condition of international politics, which is supported by the paradoxical inability of great powers not only to annex weaker neighbouring states physically but, in many cases, to obtain certain concessions from them.

Keywords: asymmetry theory; asymmetric relations; paradigm; B. Womack.

DOI: 10.31866/2616-745X.14.2024.319348

УДК 327.51-048.87(6+73)"20"

АФРИКАНСЬКИЙ РЕГІОН У ГЕОПОЛІТИЧНИХ ІНТЕРЕСАХ СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Корнійчук Любов Володимирівна^{1а},
Боднарєнко Христина Василівна^{2а}

Надіслано:

08.08.2024

Рецензовано:

25.08.2024

Прийнято:

06.09.2024

¹ Кандидатка історичних наук,
старша викладачка кафедри міжнародних відносин,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0541-5884>,
e-mail: liubov.korniichuk@oa.edu.ua,

² Студентка 2 курсу магістратури освітньої
програми «Міжнародні відносини»,
ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-4672-5255>,
e-mail: khrystyna.bodnarenko@oa.edu.ua,

^а Національний університет «Острозька академія»,
вул. Семінарська, 2, м. Острог, Україна, 35800

Для цитування:

Корнійчук, Л.В. та Боднарєнко, Х.В., 2024. Африканський регіон у геополітичних інтересах Сполучених Штатів Америки на сучасному етапі. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*, 14, с.19-37. doi: <https://doi.org/10.31866/2616-745X.14.2024.319348>.

Мета статті полягає у розкритті сучасних геополітичних інтересів США в Африці, а її завданнями є окреслити основні чинники, що впливають на геополітичні інтереси держави в регіоні; з'ясувати їх основні складові та особливості реалізації; виокремити перспективи посилення американської присутності у регіоні. У ході дослідження застосовано системний підхід, який допоміг встановити взаємозв'язок окремих подій та їх вплив на формування геополітичних інтересів США в Африці, а також сформувати цілісну картину еволюції зовнішньої політики США щодо регіону. Використання хронологічного методу та івент-аналізу дало можливість проаналізувати процес формування сучасного африканського зовнішньополітичного вектора США, а порівняльний аналіз дозволив виокремити зміни у зовнішній політиці США на сучасному етапі. Для прогнозування перспектив посилення американської залученості до

справ регіону, враховуючи нові безпекові виклики, було застосовано прогностичний метод.

Сьогодні рівень зацікавлення великих держав Африканським регіоном і, як наслідок, зростання впливу цих країн є досить динамічними. Для США регіон є надзвичайно важливим у економічному, безпековому та політичному аспектах, особливо як тимчасовий (потенційно постійний) член Ради Безпеки, а також Генеральної Асамблеї ООН. Майбутні президентські вибори у США можуть значно змінити архітектуру сил у межах регіону, проте незалежно від того, хто переможе на виборах, США повинні зберігати тут фокус уваги. Державі слід модернізувати систему AFRICOM для можливості превентивного реагування на військові заворушення і, як наслідок, недопущення хунти до влади та поширення екстремістського руху. У тих державах, де хунта прийшла до влади і де це можливо, США мають зосередитися на створенні позитивних стимулів для повернення до демократичного правління. Також Вашингтону варто наступного року поновити Закон про зростання та можливості в Африці (AGOA), враховуючи, з одного боку, особливу вигоду регіону через збільшення експорту, а з іншого боку, гарантування довгострокової перспективи і, як наслідок, непрямого впливу США на континент. Водночас Сполучені Штати повинні залучати інструменти та розвивати галузі співпраці, протидіючи китайському і російському впливу, приміром, розширювати використання інструментів «м'якої сили», координувати співробітництво з державами регіону зі своїми союзниками, які теж мають тут свої інтереси (ЄС, Туреччина, Об'єднані Арабські Емірати, Японія та ін.), посилювати взаємодію із регіональними партнерами (Єгиптом, Марокко, Кенією, Беніном, Кот-д'Івуаром, Ганою, Того, Камеруном і Нігерією). США слід акцентувати увагу саме на економічній та безпековій співпраці, а не на розвитку політичної волі, адже саме такий алгоритм дій, імовірно, стане дійовим конкретно до зазначеного регіону.

Ключові слова: США; геополітичні інтереси; Африка; зовнішня політика; стратегія; співробітництво.

Вступ

Сьогодні Африканський регіон продовжує залишатися зоною інтересів провідних міжнародних акторів, адже має значні запаси природних ресурсів, вигідне географічне положення (наприклад, маршрут Червоного моря, який проходить через північно-східну Африку та з'єднує її з Індійським оке-

аном, становить 10 % річної світової торгівлі), держави регіону складають четверту частину держав-членів ООН, що посилює боротьбу за їх політичну підтримку під час важливих голосувань на Генеральній Асамблеї ООН. Прогнозується, що до 2030 р. на континент припадатиме близько 42 % молоді у світі, до 2050 р. населення Африки становитиме майже 30 % жителів світу, а до 2025 р. до споживчого класу увійдуть ще 90 млн африканських домогосподарств, що забезпечить купівельну спроможність світової економіки у розмірі 2,1 трлн дол., регіон теж може стати майбутнім світовим центром виробництва (Шевченко, 2022). Водночас, незважаючи на досить динамічний розвиток окремих держав, Африка залишається неоднорідним регіоном зі значними безпековими викликами, зокрема останнім часом спостерігається відкат від демократичної хвилі у бік автократії. Відтак, закономірною виглядає зацікавленість США як провідного міжнародного актора регіоном, що має істотне геополітичне значення у сучасній системі міжнародних відносин. Поза тим, інтерес держави також посилюється і у зв'язку зі значними впливами тут американських геополітичних суперників – Китайської Народної Республіки та Російської Федерації, які намагаються закріпитися в регіоні для зміни глобального балансу сил. Відтак, актуалізується питання необхідності розроблення цілісної африканської стратегії та активізації політики США у регіоні для посилення свого глобального лідерства та геополітичного впливу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Зростання ролі Африканського регіону у сучасних міжнародних відносинах та відповідно американська політика щодо нього стали предметом низки досліджень закордонних авторів, серед яких Н. Нзукі та М. Ф. Дізолеле (Nzuki and Dizolele, 2022), У. Пурушотаман та А. Вішванатан (Purushothaman and Viswanathan, 2023), Дж. Дж. Чін та Г. Бартос (Chin and Bartos, 2024), Р. Вордсворт (Wordsworth, 2024), Н. Бертранд (Bertrand, 2024), А. Гуліді (Ghoulidi, 2024), Дж. Сіллієрс (Cilliers, 2024), Б. Тадессе (Tadesse, 2024), та ін. Вивчення сучасного африканського вектора зовнішньої політики США в українській науковій думці не знайшло цілісного висвітлення, однак загалом особливості геостратегії та зовнішня політика США каденції Джо Байдена стали предметом досліджень низки авторів, зокрема В. Орлик та А. Гриценко (2022), Д. Стеблак (2021), М. Фесенка (2021), І. Пересипкіної (2022) та ін. Динамічні зміни у сучасному міжнародному житті як у регіоні, так і у світі в цілому диктують потребу аналізу інтересів США у регіоні, що сприятиме формуванню цілісної картини зовнішньої політики держави, яка прагне зберігати лідерські позиції на міжнародній арені.

Формулювання цілей статті

Мета статті полягає у розкритті сучасних геополітичних інтересів США в Африканському регіоні, а її завданнями є окреслити основні чинники, що впливають на геополітичні інтереси держави в Африці; з'ясувати їх основні складові та особливості реалізації; виокремити перспективи посилення американської присутності у регіоні. У ході дослідження застосовано системний підхід, який допоміг встановити взаємозв'язок окремих подій та їх вплив на формування геополітичних інтересів США в Африці, а також сформуванню цілісної картини еволюції зовнішньої політики США щодо регіону. Використання хронологічного методу та івент-аналізу дало можливість проаналізувати процес формування сучасного африканського зовнішньополітичного вектора США, а порівняльний аналіз дозволив виокремити зміни у зовнішній політиці США на сучасному етапі. Для прогнозування перспектив посилення американської залученості до справ регіону, враховуючи нові безпекові виклики, було застосовано прогностичний метод.

Виклад основного матеріалу дослідження

Впродовж тривалого часу політика США щодо держав досліджуваного регіону не була серед зовнішньополітичних пріоритетів і в основному концентрувалася на підтримці антитерористичних операцій та боротьбі з насильницьким екстремізмом. США завжди прагнули відігравати активну роль у гуманітарній допомозі, економічному розвитку та покращенні потенціалу і якості управління у країнах Африканського континенту, однак стратегічні пріоритети в інших регіонах мінімізували взаємодію з державами регіону. Протягом останнього десятиліття США все більше стурбовані зростаючим російським та китайським впливом на континенті, а після початку повномасштабної російсько-української війни і трансформації міжнародного порядку регіон став стратегічно важливим із погляду посилення своєї геополітичної ролі у світі.

Фактично, американсько-китайське суперництво та посилення російської присутності в регіоні сприяли тому, що США наголосили на необхідності більшої уваги до нього. Проте, крім цього, не менш вагомим чинником є те, що Африка стала більш важливим фронтом у глобальній війні США з тероризмом, уряди в регіоні шукають більшої допомоги у сфері безпеки від зовнішніх держав. Із 2020 р. в Африці відбулося дев'ять державних переворотів у межах так званого «поясу переворотів» у Сахелі та Західній Африці, а чотири із п'яти наймасштабніших поточних збройних конфліктів в Африці – із понад 1 тис.

загиблих у 2022 р. – спричинені повстаннями ісламістських насильницьких екстремістських організацій, а саме Джамаату Нусрат аль-Іслам валь-Муслімін, пов'язаного з Аль-Каїдою, у Малі та Буркіна-Фасо, Ісламської держави в Нігерії та «Аш-Шабаб» у Сомалі (Chin and Bartos, 2024). Також США зацікавлені у стратегічних ресурсах на континенті, до прикладу, Демократична Республіка Конго володіє значними світовими запасами кобальту, що є ключовим інгредієнтом для виробництва літій-іонних батарей, в Анголі зосереджені запаси нафти та газу, у Замбії – мідної руди, Гвінея має 35 % світових запасів бокситів (головний компонент для виробництва алюмінію), загалом Африка вважається найбільшим виробником діамантів у світі тощо.

Аналіз стратегічних документів США останніх десятиліть та динаміка державних візитів високого рівня на континент підтверджують висновок про те, що регіон не був пріоритетним у зовнішній політиці держави. Зокрема, останнім американським президентом, який відвідав Африку, був Барак Обама у 2015 р., натомість, чинний президент Дж. Байден, попри обіцянки відвідати регіон та наголошення на його важливості для вирішення глобальних проблем, так і не зробив цього. Поза тим, упродовж 21–26 січня 2024 р. державний секретар США Ентоні Блінкен перебував із черговим візитом на західному узбережжі Африки та відвідав Кабо-Верде, Кот-д'Івуар, Нігерію та Анголу. За кілька днів до його візиту тур Африканським континентом здійснив міністр закордонних справ Китаю Ван Ї. У ході поїздки Е. Блінкен підкреслив, що США прагнуть розвивати партнерство на Африканському континенті та все частіше бачать африканські країни «лідерами в питанні глобального значення» (Чінг, 2024).

Слід підкреслити, що саме адміністрація Дж. Байдена зробила спробу переглянути відносини із державами Африки. Під час своєї першої поїздки до Африки як держсекретар у листопаді 2021 р. Блінкен підтвердив, що «Африка сформує майбутнє – і не лише майбутнє африканського народу, а й усього світу» (Banks, 2023). У серпні 2022 р. адміністрація Байдена опублікувала «Стратегію США щодо Африки на південь від Сахари». У ній визначено чотири цілі щодо просування пріоритетів США в регіоні спільно з регіональними партнерами в Африці на південь від Сахари протягом наступних п'яти років: сприяння справедливому та відкритому суспільству, просування демократичних зусиль і подолання викликів безпеки, сприяння відновленню після пандемії та економічним можливостям, а також підтримка збереження, адаптації до клімату і перехід до зеленої енергетики (U.S. Strategy, 2022). У Стратегії йдеться про те, що вона переосмислює важливість регіону для інтересів національної безпеки США, адже він відіграватиме визначальну роль у вирішенні глобальних викликів. Однією із причин підвищеної важ-

ливості Африки є те, що Китай і Росія використовують регіон, щоб кинути виклик міжнародному порядку, просувати власні вузькі комерційні і геополітичні інтереси, підживити прозорість та відкритість і послабляти відносини держав регіону зі США. Росія розглядає регіон як сприятливе середовище для напівдержавних і приватних військових компаній, використовує свої безпекові та економічні зв'язки, а також дезінформацію, щоб підірвати принциповий спротив африканців подальшому вторгненню Росії в Україну та пов'язаним із цим порушенням прав людини (U.S. Strategy, 2022).

Крім того, у Стратегії відзначається зростання американських економічних інтересів у регіоні, адже Африканська континентальна зона вільної торгівлі зробить Африку однією з найбільших зон вільної торгівлі у світі (п'ятою за величиною економікою у світі) (U.S. Strategy, 2022). Зауважимо, що у 2022 р. континент у цілому експортував до США товарів на суму 43,1 млрд дол. США та імпортував товарів на суму 30,6 млрд дол. США, водночас експорт Китаю до Африки склав 164,1 млрд дол. США, імпорт африканських товарів до КНР – 117,5 млрд дол. США. Із африканського експорту на загальну суму 661,4 млрд дол. США на частку США припадає 6,5 %, а на Китай – 17,7 % (Ndzendze, 2024). Відтак, перевага Китаю у торгівлі була і залишається очевидною, тому для США важливо розширювати торговельно-економічні відносини з державами континенту.

Водночас у Стратегії йдеться і про те, що у регіоні продовжуються збройні конфлікти, тероризм, гуманітарні кризи, демократичний відкат тощо, що вимагає фінансування численних миротворчих місій та історичного рівня гуманітарної допомоги (U.S. Strategy, 2022). Стратегія пропонує кілька підходів для створення більш рівноправної взаємодії з африканськими державами, що включають розширення діалогу між США та африканськими державами, а також взаємодії на вищому рівні, зміцнення громадянського суспільства, поглиблення відносин з Африканським Союзом і регіональними організаціями, а також заохочення участі приватного сектора США в Африці (U.S. Strategy, 2022). Тобто загалом головний акцент зроблено на необхідності поглиблення співробітництва на основі існуючих механізмів та інструментів, однак під питанням залишилися підходи до безпекової політики в регіоні, яка потребує найнагальніших змін. У цьому контексті справедливо вважаємо думку дослідників Дж. Дж. Чін та Г. Бартос (Chin and Bartos, 2024), які зазначають, що політика США в Африці зараз стикається із трилемою просування демократії та боротьби з тероризмом, водночас конкуру-

ючи з авторитарними суперниками за геополітичний вплив. Відкритим залишається питання, чи слід Вашингтону застосовувати подвійні стандарти для неліберальних режимів в Африці, які можуть мати спільні безпекові чи геополітичні інтереси зі США?

Окрім вищезгаданої Стратегії, у 2022 р. було оприлюднено Стратегію США щодо запобігання конфліктам і сприяння стабільності. 10-річний план для прибережної Західної Африки 2022–2032 (The U.S. Strategy to Prevent Conflict, 2022) передбачає низку зусиль США та партнерів для запобігання насильницьким конфліктам і екстремізму, які можуть дестабілізувати регіон. Зокрема, йдеться про поглиблення партнерства з Беніном, Кот-д'Івуаром, Ганою, Гвінеєю та Того для просування Стратегії. Співпраця із цими державами важлива, адже вони є сусідами Сахелю, а отже вразливими у безпековому плані, особливо беручи до уваги їх економічні, екологічні та гуманітарні проблеми. У документі визначено, що уряд США зосередить дипломатичну співпрацю та інструменти допомоги на місцевому, національному і регіональному рівнях для досягнення трьох цілей: посилення соціальної згуртованості всередині груп ризику; покращення готовності уряду до реагування, залученості та підзвітності перед громадами групи ризику; посилення оперативності та підзвітності сил безпеки перед громадами групи ризику (The U.S. Strategy to Prevent Conflict, 2022). Представлений план є спробою США удосконалити відносини із регіональними партнерами, завдяки постійному моніторингу ситуації в регіоні покращувати механізми співробітництва, щоб уникнути тут кровопролитних конфліктів та дестабілізації, що може істотно погіршити безпекову ситуацію в Африці у цілому.

Додатково варто приділити увагу Закону про зростання та можливості в Африці (AGOA) як одного із інструментів багатосторонньої співпраці США та африканських держав. Введений ще у 2000 році, AGOA відіграє значну роль у стимулюванні економічного зростання в країнах-бенефіціарах, а також покращує динаміку торговельних потоків та диверсифікацію експортно-імпортних товарів, надаючи при цьому пільговий доступ до американського ринку через мита і безквотну торгівлю на понад 6500 товарів.

Однак, враховуючи нерівномірність зацікавлення та практичної вигоди для країн Африки, Закон має певні недоліки. До прикладу, такі країни, як Маврикій, Мадагаскар, Лесото, Кенія, Гана та Ефіопія, справді спостерігали значне зростання експорту легкої промисловості, однак в інших галузях економіки вони відчували обмежений масштаб. Причиною цього явища стала передусім відсутність введення нових законів, особливо з боку африканських держав. З іншого боку, від AGOA, термін дії якого закінчується у 2025 році, справді багато залежить, адже, як зауважує дослідниця-афри-

каністка Т. Ногейра Пінто (Nogueira Pinto, 2024), «щоб конкурувати зі своїми суперниками та сприяти процвітанню на всьому континенті, США доведеться розробити більш ефективну та консенсусну систему торгівлі в часи зростання протекціонізму».

Слід підкреслити, що важливою стала ініціатива Дж. Байдена щодо проведення 13–15 грудня 2022 р. саміту лідерів США та Африки у Вашингтоні, де він оголосив про збільшення гуманітарної допомоги для регіону і кілька нових ініціатив, зокрема «21 Партнерство заради безпеки Африки» та ініціативу «Демократичні та політичні зміни в Африці». У саміті взяли участь делегації із 49 запрошених африканських країн і Африканського Союзу, а також представники громадянського суспільства та приватного сектору (не були запрошені представники Гвінеї, Судану, Малі, Буркіна-Фасо, Еритреї). За підсумками саміту задекларовано ключові пріоритети: краще сприяти новій економічній взаємодії; зміцнити прихильність США та Африки до демократії і прав людини; пом'якшити вплив COVID-19 і майбутніх пандемій; співпрацювати для зміцнення регіонального та глобального здоров'я; сприяти продовольчій безпеці; просувати мир і безпеку; реагувати на кліматичну кризу; зміцнювати зв'язки з діаспорою (U.S.-Africa Leaders Summit, 2022). Важливо, що у підсумковій заяві про бачення партнерства США та Африки на сайті Білого дому зазначалося, що воно «ґрунтується на переконанні, що уряди та народи Африки допоможуть визначити майбутнє міжнародного порядку для вирішення найнагальніших викликів світу» (Vision Statement, 2022), а також йшлося про те, що США підтримують приєднання Африканського Союзу до G20 як постійного члена та нададуть постійні місця для держав Африки в Раді Безпеки ООН (Vision Statement, 2022).

Під час саміту Сполучені Штати взяли зобов'язання інвестувати 55 млрд дол. США на континент протягом наступних трьох років (Китай у 2021 р. аносував інвестиції розміром 40 млрд дол. США). У перший рік США та держави Африки підписали сотні угод на суму щонайменше 14,2 млрд дол. Серед них інвестиції США в незначні інфраструктурні проекти, розвиток місцевої промисловості та проекти зеленої енергетики. Вашингтон також заснував ініціативу Prosper Africa, яка об'єднує американський і африканський бізнес для сприяння торгівлі та інвестиціям (Wordsworth, 2024). Джадд Девермонт, старший директор Ради національної безпеки США у справах Африки, відзначав, що наприкінці 2023 р. США виконали понад 40 % зобов'язання щодо інвестицій на континенті, і 2023 р.

був рекордним для відносин між США та Африкою (США інвестують до Африки, 2023). Крім того, під час саміту США заявили про розширення сфер співпраці з Африкою, зокрема: про цифровізацію та нові технології, трансформацію енергетики і захист клімату, співпрацю в космосі. Відповідно, у рамках саміту відбувся перший американсько-африканський космічний форум, Нігерія та Руанда стали першими африканськими країнами, з якими підписали Угоди Артеміди про дослідження космосу, а з Кенією уклали протокол про цивільну ядерну співпрацю (Czerep and Piotrowski, 2022).

Прикладом координації інвестиційної політики США щодо регіону з європейськими партнерами є підписання у жовтні 2023 р. Меморандуму про взаєморозуміння щодо подальшого розвитку «коридору Лобіто» із Демократичною Республікою Конго, Замбією, Анголою, Африканським банком розвитку та Африканською фінансовою корпорацією. Транспортний коридор з'єднає південну частину ДРК і північно-західну частину Республіки Замбія з регіональними та глобальними торговими ринками через порт Лобіто в Анголі (Бенкс, 2023). Цей проєкт має стати позитивним прикладом координації дій із союзниками в Африці і сприятиме регіональній торгівлі та розвитку, подібні речі можуть посилити американський вплив у регіоні в майбутньому.

Зауважимо, що США також висловлювали занепокоєння наростаючою борговою кризою в Африці, яка може підірвати економічний прогрес та стабільність континенту. Китай був ключовим кредитором регіону, надавши кредити на суму понад 170 млрд дол. США 49 африканським країнам і регіональним установам у період 2000–2022 рр. (De Kluiver, 2023). Стурбованість США пов'язана із відсутністю прозорості положень кредитування, що впливає на місцеву промисловість, та варіантів колективної реструктуризації в китайських кредитних контрактах. Китай може використовувати свої позики, щоб втягнути африканські країни в непосильний борговий тягар, що потенційно може призвести до втрати суверенітету (т. зв. «дипломатія боргової пастки»).

Політика США щодо Африки останні десятиліття в основному концентрувалася на безпекових питаннях, почасти ігноруючи економічні. Держава має військову базу у Джибуті, кілька військових об'єктів у Східній та Західній Африці, а також у регіоні Сахель.

Основною військовою та безпековою інституцією Сполучених Штатів в Африканському регіоні є Африканське командування збройних сил США (AFRICOM). Воно діє у складі Міністерства оборони США, а головною задачею є ведення військових операцій, а також військових зв'язків із майже усіма державами Африки. Водночас головним зусиллям уряду США в межах AFRICOM є просування національних інтересів Сполучених Штатів, сприян-

ня регіональній безпеці та стабільності, протидія зловмисникам, транснаціональним терористичним угрупованням та підтримка союзних військ.

Однак значною загрозою на сьогодні залишається регіон Сахелю, який останнім часом отримав репутацію епіцентру дислокації організації «Ісламська держава». Голова вищезгаданого Африканського командування збройних сил США генерал Майкл Ленглі зазначив: «Екстремістські організації є найбільшою загрозою для стабільності Африки» (Akinyemi and Ewoker, 2024).

Така оцінка генерала заслуговує на особливу увагу, враховуючи, що динаміка американсько-африканської співпраці у військовій сфері останнім часом показує не зовсім втішні результати. Одним із прикладів стало виведення цього року американських військ з авіабази 101 поблизу Ніамеї – столиці Нігеру. Ця база стала першою із двох у країні, яку американські військові змушені були покинути після того, як до влади прийшла військова хунта (First U.S. military base, 2024). Варто зазначити, що, незважаючи на понад 15 років співпраці, вихід із Нігеру сьогодні викликає побоювання щодо відновлення екстремістської діяльності, зокрема пов'язаної із групами ІДІЛу. Окрім того, фактично того ж тижня, коли були виведені американські військові з авіабази 101, було опубліковано погрозу начальника штабу Повітряних сил Чаду про розірвання безпекової угоди зі США, що призвело до виведення 75 військовослужбовців, дислокованих на французькій військовій базі у столиці Чаду Нджамені. Варто зазначити, що більшість із виведеного складу входили до Оперативно-тактичної групи спеціальних операцій США, що є важливим центром Сил спеціальних операцій США в регіоні (Bertrand, 2024). Зауважимо, що ще на початку поточного року, перед виведенням військ, з'явилися повідомлення, що Пентагон веде попередні переговори з урядами Беніну, Гани та Кот-д'Івуару щодо відкриття бази безпілотників в одній із цих країн, імовірно, щоб компенсувати закриття бази в Нігері (Shurkin, 2024), що свідчить про прагнення Вашингтона продовжувати контролювати ситуацію по боротьбі із тероризмом у регіоні. До того ж низка аналітиків звертали увагу на те, що політика США є реактивною, а не проактивною, адже навіть американські високопосадовці відвідували континент після китайських та російських, про що йшлося вище, ніби «наздоганяючи» Китай та Росію в Африці. Відповідно, переговори про нові бази свідчать про намагання США оперативно реагувати на нові виклики у регіоні. Саме ведення проактивної політики щодо континенту могло б забезпечити збільшення американської присутності тут.

Висновки

В цілому, на сьогодні рівень зацікавлення великих держав Африканським регіоном і, як наслідок, зростання впливу цих країн є досить динамічними. Для США регіон є надзвичайно важливим у економічному, безпековому та політичному аспектах, особливо як тимчасовий (потенційно постійний) член Ради Безпеки, а також член Генеральної Асамблеї ООН. Державі слід модернізувати систему AFRICOM для можливості превентивного реагування на військові заворушення і, як наслідок, недопущення хунти до влади та поширення екстремістського руху. У тих державах, де хунта прийшла до влади і де це можливо, США мають зосередитися на створенні позитивних стимулів для повернення до демократичного правління.

Також Вашингтону варто наступного року поновити Закон про зростання та можливості в Африці (AGOA), враховуючи, з одного боку, особливу вигоду регіону через збільшення експорту, а з іншого боку, гарантування довгострокової перспективи і, як наслідок, непрямого впливу США на континент. Водночас Вашингтон повинен залучати різні інструменти і розвивати галузі співпраці, протидіючи китайському та російському впливу і посилюючи свою присутність у регіоні, приміром, розширювати використання інструментів «м'якої сили», координувати співробітництво з державами регіону зі своїми союзниками, що теж мають тут свої інтереси (ЄС, Туреччина, Об'єднані Арабські Емірати, Японія та ін.), посилювати взаємодію із регіональними партнерами (Єгиптом, Марокко, Мавританією, Кенією, Беніном, Кот-д'Івуаром, Ганою, Того, Камеруном і Нігерією) тощо. Враховуючи «безкорисливість» китайсько-африканського співробітництва, на відміну від вимоги США дотримуватися трудових та екологічних стандартів, забезпечення прав людини, Вашингтон значно програє Пекіну. США слід акцентувати увагу саме на економічній та безпековій співпраці, а не на розвитку політичної волі, адже саме такий алгоритм дій, імовірно, стане дійовим конкретно до зазначеного регіону.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

Бенкс, М., 2023. ЄС, США, ДРК, Замбія та Ангола підписали угоду про розширення коридору Лобіто. *EU Reporter*, [online] 27 жовтня. Доступно: <<https://uk.eureporter.co/world/democratic-republic-of-the-congo/2023/10/27/eu-us-drc-zambia-and-angola-sign-agreement-for-extension-of-lobito-corridor/>> [Дата звернення 25 липня 2024].

Орлик, В. та Гриценко, А., 2022. Підсумки саміту Чотиристороннього діалогу з питань безпеки (QUAD). *Національний інститут стратегічних досліджень*, [online] 26 травня. Доступно: <<https://niss.gov.ua/doslidzhennya/>>

mizhnarodni-vidnosyny/pidsumky-samitu-chotyrystoronnoho-dialohu-z-pytan-bezpeky-quad> [Дата звернення 23 липня 2024].

Пересипкіна, І., 2022. Особливості геостратегії США в сучасних міжнародних відносинах. *Сучасне суспільство: політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки*, [e-journal] 1 (24), с.39-50. <https://doi.org/10.34142/24130060.2022.24.1.03>

Стебляк, Д.М., 2021. Зовнішня та внутрішня політика президента США Дж. Байдена. Релігійний чинник у політиці президента. *Політикус*, [e-journal] 5, с.71-75. <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2021-5.12>

США інвестують до Африки, щоб протистояти впливу Китаю, 2023. *Голос Америки*, [online] 15 грудня. Доступно: <<https://www.holosameryky.com/a/us-invests-in-africa-in-effort-to-counter-chinese-influence-/7399487.html>> [Дата звернення 25 липня 2024].

Фесенко, М.В., 2021. Особливості формування зовнішньої політики США за президентства Дж. Байдена. *Зовнішні справи*, [e-journal] 3-4, с.28-33. <https://doi.org/10.46493/2663-2675-2021-3-4-5>

Чінг, Н., 2024. Візит Блінкена в Африку – стабільність на континенті, російський вплив, підтримка України та футбол. *Голос Америки*, [online] 23 січня. Доступно: <<https://www.holosameryky.com/a/blinken-u-afryci/7451873.html>> [Дата звернення 23 липня 2024].

Шевченко, О., 2022. Материк проблем чи земля можливостей? Чому новий світовий порядок визначить Африка. *Фокус*, [online] 16 червня. Доступно: <<https://focus.ua/uk/world/519106-pochemu-novyy-mirovy-poryadok-opredelit-afrika>> [Дата звернення 23 липня 2024].

Akinyemi, A. and Ewoker, C., 2024. 'We are still engaged with West African juntas' – US Africom head Gen Michael Langley. *BBC*, [online] 02 May. Available at: <<https://www.bbc.com/news/world-africa-68943579>> [Accessed 01 August 2024].

Banks, D., 2023. U.S.-Africa Leaders Summit: Elevating the Partnership with Africa. *The Foreign Service Journal*. [online] Available at: <<https://afsa.org/us-africa-leaders-summit-elevating-partnership-africa>> [Accessed 23 July 2024].

Bertrand, N., 2024. US withdraws troops from base in Chad following government demand. *CNN*, [online] 01 May. Available at: <<https://edition.cnn.com/2024/05/01/politics/us-withdraws-troops-chad/index.html>> [Accessed 29 July 2024].

Chin, J.J. and Bartos, H., 2024. Rethinking U.S. Africa Policy Amid Changing Geopolitical Realities. *Texas National Security Review*, [e-journal] 7 (2), pp.114-132. <https://doi.org/10.26153/tsw/52237>

Cilliers, J., 2024. Retaining US influence in Africa requires bridge-building with China. *Institute for Security Studies*, [online] 15 May. Available at: <<https://issafrica.org/iss-today/retaining-us-influence-in-africa-requires-bridge-building-with-china>> [Accessed 01 August 2024].

Czerep, J. and Piotrowski, M., 2022. Szczyt liderów USA-Afryka – próba odnowienia partnerstwa. *Polski Instytut Spraw Międzynarodowych*, [online] 16 December. Available at: <<https://www.pism.pl/publikacje/szczyt-liderow-usa-afryka-proba-odnowienia-partnerstwa>> [Accessed 23 July 2024].

De Kluiver, J., 2023. Navigating the complex terrain of China-Africa debt relations. *Institute For Security Studies*, [online] 02 November. Available at: <<https://issafrica.org/iss-today/navigating-the-complex-terrain-of-china-africa-debt-relations>> [Accessed 25 July 2024].

First U.S. military base in Niger completes withdrawal, 2024. *U.S. Air Forces in Europe – Air Forces Africa*, [online] 08 July. Available at: <<https://www.usafe.af.mil/Units/406th-Air-Expeditionary-Wing/News-and-Articles/Display/Article/3828524/first-us-military-base-in-niger-completes-withdrawal/>> [Accessed 29 July 2024].

Ghoulidi, A., 2024. Resetting U.S. West Africa Policy. *The Heritage Foundation*, [online] 29 April. Available at: <<https://www.heritage.org/africa/commentary/resetting-us-west-africa-policy>> [Accessed 28 July 2024].

Ndzendze, B., 2024. Geopolitics: Why Africa shouldn't pick sides. *Global Bar Magazine*, [online] 27 March. Available at: <<https://globalbar.se/2024/03/geopolitics-why-africa-shouldnt-pick-sides/>> [Accessed 23 July 2024].

Nogueira Pinto, T., 2023. A new cold war in Africa. *GIS reports*, [online] 07 April. Available at: <<https://www.gisreportsonline.com/r/us-strategy-africa/>> [Accessed 23 July 2024].

Nzuki, C. and Dizolele, M.P., 2022. The Potential and Limits of the New U.S. Strategy for Sub-Saharan Africa. *Center for Strategic and International Studies*, [online] 17 August. Available at: <<https://www.csis.org/analysis/potential-and-limits-new-us-strategy-sub-saharan-africa>> [Accessed 01 August 2024].

Purushothaman, U. and Viswanathan, H.H.S., 2023. US Policies Towards Africa: In Search of a New Paradigm. *Observer Research Foundation*, [online] 23 August. Available at: <<https://www.orfonline.org/research/us-policies-towards-africa-in-search-of-a-new-paradigm>> [Accessed 01 August 2024].

Shurkin, M., 2024. No more business as usual: The US needs a broader engagement strategy in West Africa. *Atlantic Council*, [online] 06 February. Available at: <<https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/no-more-business-as-usual-the-us-needs-a-broader-engagement-strategy-in-west-africa/>> [Accessed 28 July 2024].

Tadesse, B., 2024. The Impacts of the African Growth Opportunity Act on the Economic Performances of Sub-Saharan African Countries: A Comprehensive Review. *Sci*, [e-journal] 6 (1), 14. <https://doi.org/10.3390/sci6010014>

The U.S. Strategy to Prevent Conflict and Promote Stability 10-Year Plan for Coastal West Africa 2022-2032, 2022. *U.S. Department of State*. [online] Available at: <<https://www.state.gov/wp-content/uploads/2024/03/The-U.S.-Strategy-to-Prevent-Conflict-and-Promote-Stability-10-Year-Plan-for-Coastal-West-Africa-Accessible-03.22.2024.pdf>> [Accessed 25 July 2024].

U.S. Strategy Toward Sub-Saharan Africa, 2022. *The White House*, [online] August. Available at: <<https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/08/U.S.-Strategy-Toward-Sub-Saharan-Africa-FINAL.pdf>> [Accessed 23 July 2024].

U.S.-Africa Leaders Summit, 2022. *U.S. Department of State*. [online] Available at: <<https://www.state.gov/africasummit/>> [Accessed 23 July 2024].

Vision Statement for the U.S.-Africa Partnership, 2022. *The White House*, [online] 15 December. Available at: <<https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2022/12/15/vision-statement-for-the-u-s-africa-partnership/>> [Accessed 23 July 2024].

Wordsworth, R., 2024. The US Re-Engages With Africa. *Geopolitical Futures*, [online] 05 January. Available at: <<https://geopoliticalfutures.com/the-us-re-engages-with-africa/>> [Accessed 23 July 2024].

REFERENCES

Akinyemi, A. and Ewonor, C., 2024. 'We are still engaged with West African juntas' – US Africom head Gen Michael Langley. *BBC*, [online] 02 May. Available at: <<https://www.bbc.com/news/world-africa-68943579>> [Accessed 01 August 2024].

Banks, D., 2023. U.S.-Africa Leaders Summit: Elevating the Partnership with Africa. *The Foreign Service Journal*. [online] Available at: <<https://afsa.org/us-africa-leaders-summit-elevating-partnership-africa>> [Accessed 23 July 2024].

Banks, M., 2023. YeS, SSHA, DRK, Zambia ta Anhola pidpysaly uhodu pro rozshyrennia korydoru Lobito [EU, US, DRC, Zambia and Angola sign agreement for extension of Lobito Corridor]. *EU Reporter*, [online] 27 October. Available at: <<https://uk.eureporter.co/world/democratic-republic-of-the-congo/2023/10/27/eu-us-drc-zambia-and-angola-sign-agreement-for-extension-of-lobito-corridor/>> [Accessed 25 July 2024].

Bertrand, N., 2024. US withdraws troops from base in Chad following government demand. *CNN*, [online] 01 May. Available at: <<https://edition.cnn.com/2024/05/01/politics/us-withdraws-troops-chad/index.html>> [Accessed 29 July 2024].

© Корнійчук Л. В., 2024

© Боднаренко Х. В., 2024

Chin, J.J. and Bartos, H., 2024. Rethinking U.S. Africa Policy Amid Changing Geopolitical Realities. *Texas National Security Review*, [e-journal] 7 (2), pp.114-132. <https://doi.org/10.26153/tsw/52237>

Ching, N., 2024. Vizyt Blinkena v Afryku – stabilnist na kontynenti, rosiiskyi vplyv, pidtrymka Ukrainy ta futbol [Blinken's visit to Africa – stability on the continent, Russian influence, support for Ukraine and football]. *Voice of America*, [online] 23 January. Available at: <<https://www.holosameryky.com/a/blinken-u-afryci/7451873.html>> [Accessed 23 July 2024].

Cilliers, J., 2024. Retaining US influence in Africa requires bridge-building with China. *Institute for Security Studies*, [online] 15 May. Available at: <<https://issafrica.org/iss-today/retaining-us-influence-in-africa-requires-bridge-building-with-china>> [Accessed 01 August 2024].

Czerep, J. and Piotrowski, M., 2022. *Szczyt liderów USA-Afryka – próba odnowienia partnerstwa* [US-Africa Leaders' Summit – An Attempt to Renew Partnership]. Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, [online] 16 December. Available at: <<https://www.pism.pl/publikacje/szczyt-liderow-usa-afryka-proba-odnowienia-partnerstwa>> [Accessed 23 July 2024].

De Kluiver, J., 2023. Navigating the complex terrain of China-Africa debt relations. *Institute For Security Studies*, [online] 02 November. Available at: <<https://issafrica.org/iss-today/navigating-the-complex-terrain-of-china-africa-debt-relations>> [Accessed 25 July 2024].

Fesenko, M.V., 2021. Osoblyvosti formuvannya zovnishnoi polityky SShA za prezidentstva Dzh. Baidena [Peculiarities of US foreign policy formation under the presidency of J. Biden]. *Foreign Affairs*, [e-journal] 3-4, pp.28-33. <https://doi.org/10.46493/2663-2675-2021-3-4-5>

First U.S. military base in Niger completes withdrawal, 2024. *U.S. Air Forces in Europe – Air Forces Africa*, [online] 08 July. Available at: <<https://www.usafe.af.mil/Units/406th-Air-Expeditionary-Wing/News-and-Articles/Display/Article/3828524/first-us-military-base-in-niger-completes-withdrawal/>> [Accessed 29 July 2024].

Ghoulidi, A., 2024. Resetting U.S. West Africa Policy. *The Heritage Foundation*, [online] 29 April. Available at: <<https://www.heritage.org/africa/commentary/resetting-us-west-africa-policy>> [Accessed 28 July 2024].

Ndzendze, B., 2024. Geopolitics: Why Africa shouldn't pick sides. *Global Bar Magazine*, [online] 27 March. Available at: <<https://globalbar.se/2024/03/geopolitics-why-africa-shouldnt-pick-sides/>> [Accessed 23 July 2024].

Nogueira Pinto, T., 2023. A new cold war in Africa. *GIS reports*, [online] 07 April. Available at: <<https://www.gisreportsonline.com/r/us-strategy-africa/>> [Accessed 23 July 2024].

Nzuki, C. and Dizolele, M.P., 2022. The Potential and Limits of the New U.S. Strategy for Sub-Saharan Africa. *Center for Strategic and International Studies*, [online] 17 August. Available at: <<https://www.csis.org/analysis/potential-and-limits-new-us-strategy-sub-saharan-africa>> [Accessed 01 August 2024].

Orlyk, V. and Hrytsenko, A., 2022. Pidsumky samitu Chotyrystoronnoho dialohu z pytan bezpeky (QUAD) [Results of the Quadrilateral Security Dialogue (QUAD) Summit]. *National Institute for Strategic Studies*, [online] 26 May. Available at: <<https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/pidsumky-samitu-chotyrystoronnoho-dialohu-z-pytan-bezpeky-quad>> [Accessed 23 July 2024].

Peresyphkina, I., 2022. Osoblyvosti heostrategii SSHA v suchasnykh mizhnarodnykh vidnosynakh [Features of us geostrategy in contemporary international relations]. *Modern society: political sciences, sociological sciences, culturological sciences*, [e-journal] 1 (24), pp.39-50. <https://doi.org/10.34142/24130060.2022.24.1.03>

Purushothaman, U. and Viswanathan, H.H.S., 2023. US Policies Towards Africa: In Search of a New Paradigm. *Observer Research Foundation*, [online] 23 August. Available at: <<https://www.orfonline.org/research/us-policies-towards-africa-in-search-of-a-new-paradigm>> [Accessed 01 August 2024].

Shevchenko, O., 2022. Materyk problem chy zemlia mozhlyvostei? Chomu novyi svitovyi poriadok vyznachyt Afryka [Continent of problems or land of opportunities? Why Africa will define the new world order]. *Focus*, [online] 16 June. Available at: <<https://focus.ua/uk/world/519106-pochemu-novyvmirovy-poryadok-opredelit-afrika>> [Accessed 23 July 2024].

Shurkin, M., 2024. No more business as usual: The US needs a broader engagement strategy in West Africa. *Atlantic Council*, [online] 06 February. Available at: <<https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/no-more-business-as-usual-the-us-needs-a-broader-engagement-strategy-in-west-africa/>> [Accessed 28 July 2024].

SShA investuiut do Afryky, shchob protystoiaty vplyvu Kytaiu [The US Invests in Africa to Counter China's Influence], 2023. *Voice of America*, [online] 15 December. Available at: <<https://www.holosameryky.com/a/us-invests-in-africa-in-effort-to-counter-chinese-influence-/7399487.html>> [Accessed 25 July 2024].

Stebalak, D.M., 2021. Zovnishnia ta vnutrishnia polityka prezydenta SShA Dzh. Baidena. Relihiinyi chynnyk u politytsi prezydenta [Foreign and Domestic Policy of US President J. Biden. Religious factor in the president's policy]. *Politicus*, [e-journal] 5, pp.71-75. <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2021-5.12>

Tadesse, B., 2024. The Impacts of the African Growth Opportunity Act on the Economic Performances of Sub-Saharan African Countries: A Comprehensive Review. *Sci*, [e-journal] 6 (1), 14. <https://doi.org/10.3390/sci6010014>

The U.S. Strategy to Prevent Conflict and Promote Stability 10-Year Plan for Coastal West Africa 2022-2032, 2022. *U.S. Department of State*. [online] Available at: <<https://www.state.gov/wp-content/uploads/2024/03/The-U.S.-Strategy-to-Prevent-Conflict-and-Promote-Stability-10-Year-Plan-for-Coastal-West-Africa-Accessible-03.22.2024.pdf>> [Accessed 25 July 2024].

U.S. Strategy Toward Sub-Saharan Africa, 2022. *The White House*, [online] August. Available at: <<https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/08/U.S.-Strategy-Toward-Sub-Saharan-Africa-FINAL.pdf>> [Accessed 23 July 2024].

U.S.-Africa Leaders Summit, 2022. *U.S. Department of State*. [online] Available at: <<https://www.state.gov/africasummit/>> [Accessed 23 July 2024].

Vision Statement for the U.S.-Africa Partnership, 2022. *The White House*, [online] 15 December. Available at: <<https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2022/12/15/vision-statement-for-the-u-s-africa-partnership/>> [Accessed 23 July 2024].

Wordsworth, R., 2024. The US Re-Engages With Africa. *Geopolitical Futures*, [online] 05 January. Available at: <<https://geopoliticalfutures.com/the-us-re-engages-with-africa/>> [Accessed 23 July 2024].

AFRICAN REGION IN THE CURRENT GEOPOLITICAL INTERESTS OF THE UNITED STATES OF AMERICA

Liubov Korniiichuk^{1a},

Khrystyna Bodnarenko^{2a}

¹ *PhD in History,*

Senior Lecturer at the Department of International Relations,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0541-5884>,

e-mail: liubov.korniiichuk@oa.edu.ua,

² *2nd year Master's student in International Relations,*

ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-4672-5255>,

e-mail: khrystyna.bodnarenko@oa.edu.ua,

^a *National University of Ostroh Academy, Ostroh, Ukraine, 35800*

The purpose of the article is to reveal the current geopolitical interests of the United States in Africa, and its objectives are to outline the main factors influencing the geopolitical interests of the state in the region, to find out their main components and features of implementation; to highlight the prospects for strengthening the American presence in the region. The study used a systematic approach that helped to establish the interrelationship of individual events and their impact on the formation of US geopolitical interests in Africa and to form a holistic picture of the development of US foreign policy towards the region. The use of the chronological method and event analysis made it possible to analyse the process of formation of the modern African foreign policy vector of the United States, and the comparative analysis made it possible to identify changes in US foreign policy at the present stage. A forecasting method was used to predict the prospects for increased American involvement in the region, taking into account new security challenges.

Today, the level of excellent power interest in the African region, and consequently the growth of their influence, is quite dynamic. For the United States, the region is extremely important in economic, security and political terms, especially as a temporary (potentially permanent) member of the Security Council and the UN General Assembly. The upcoming US presidential election could significantly alter the power architecture in the region, but regardless of who wins, the US should maintain its focus here. It should modernise its AFRICOM system

so that it can respond pre-emptively to military unrest, thus preventing juntas from taking power and extremist movements from spreading. In states where juntas have come to power, and where possible, the US should focus on creating positive incentives for a return to democratic rule. Washington should also renew the African Growth and Opportunity Act (AGOA) next year, given the particular benefits to the region through increased exports and the guarantee of a long-term perspective and, thus, indirect US influence on the continent. At the same time, the United States should use tools and develop areas of cooperation to counter Chinese and Russian influence, for example by expanding the use of soft power tools, coordinating cooperation with states in the region with its allies who also have interests in the region (the EU, Turkey, the United Arab Emirates, Japan, etc.), and strengthening cooperation with regional partners (Egypt, Morocco, Kenya, Benin, Côte d'Ivoire, Ghana, Togo, Cameroon, and Nigeria). The United States should focus on economic and security cooperation rather than the development of political will, as this is the algorithm of action that is likely to be applicable to this region.

Keywords: USA; geopolitical interests; Africa; foreign policy; strategy; cooperation.

DOI: 10.31866/2616-745X.14.2024.319350
УДК 341.225.5:005.342]:341.238(267:265)

ІННОВАЦІЙНІ ДИПЛОМАТИЧНІ СТРАТЕГІЇ ТРАДИЦІЙНИХ АКТОРІВ ІНДО-ТИХООКЕАНСЬКОГО РЕГІОНУ

Кости́ря Інна Олександрівна^{1а},
Дікаре́в Олександр Іванович^{2а}

Надіслано:

22.03.2024

Рецензовано:

10.04.2024

Прийнято:

06.09.2024

¹ Докторка політичних наук, професорка,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2654-8472>,
e-mail: prorectorknukim@gmail.com,

² Кандидат політичних наук, доктор в галузі права,
доцент кафедри міжнародних відносин КНУКіМ,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1203-2168>,
e-mail: dikariev_oi@ukr.net,

^а Київський національний університет культури і мистецтв,
вул. Є. Коновальця, 36, Київ, Україна, 01133

Для цитування:

Кости́ря, І.О. та Дікаре́в, О.І., 2024. Інноваційні дипломатичні стратегії традиційних акторів Індо-Тихоокеанського регіону. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*, 14, с.38-58. <https://doi.org/10.31866/2616-745X.14.2024.319350>.

Метою дослідження є аналіз ряду векторів дипломатичного дискурсу щодо концепту «Індо-Тихоокеанський регіон» («Indo-Pacific» (IP)). Його основні пункти: 1. Він актуалізований: 1) прийняттям у березні 2024 р. Президентом США Закону про фінансування проекту про вільну асоціацію, підписану у 2023 р. США із Федеративними Штатами Мікронезії, Республікою Маршаллові Острови та Республікою Палау, яка діятиме до 2043 р. й отримує фінансування у розмірі 7,1 млрд дол.; 2) проголошенням 20 березня 2023 р. прем'єр-міністром Японії Фуміо Кісида плану «Вільного та відкритого Індо-Тихоокеанського регіону» (FOIP) в Індії, що покращує існуючу концепцію, викладену колишнім прем'єр-міністром Сіндзо Абе

© Кости́ря І. О., 2024

© Дікаре́в О. І., 2024

КОСТИРЯ ІННА ОЛЕКСАНДРІВНА, ДІКАРЄВ ОЛЕКСАНДР ІВАНОВИЧ ІННОВАЦІЙНІ ДИПЛОМАТИЧНІ СТРАТЕГІЇ ТРАДИЦІЙНИХ АКТОРІВ ІНДО-ТИХООКЕАНСЬКОГО РЕГІОНУ

з метою тіснішого залучення Індії, яка неодноразово наголошувала на необхідності «інклюзивності» (означає включення Китаю); 3) оголошенням у 2023 р. партнерами AUKUS, створеного у 2021 р. елітою Австралії, Британії, США, намірів із пришвидшення побудови ядерного підводного човна в Австралії; 4) заявою на саміті QUAD 2023 р. в Хіросімі про опозицію спробам змінити статус-кво «силою чи примусом» у морській сфері, що свідчить про оновлення завдань стратегічного QUAD, започаткованого в 2004 р.; 2. Наявність ініціатив Китаю «Великий шовковий шлях», «Один пояс, один шлях» (BRI), «Морський Шовковий шлях 21-го ст.», «Економічний пояс Шовкового шляху», «Цифровий шовковий шлях (DSR)» по з'єднанню Китаю з рештою країн Азії, Африки та Європи за допомогою шляхових, залізничних, портових та інших інфраструктурних проєктів у формі торгових та транспортних коридорів; 3. Виникнення у теоретичному дискурсі різних трактовок поняття «Індо-Тихоокеанський регіон», що вимагає: 1) певної верифікації джерел його витоків в дискурсі; 2) аналізу в контексті системного, порівняльного та історикологічного методів як у діахронії, так й у синхронії перебігу подій міжнародних відносин регіону; 3) систематизації політичних інтересів, озвучених у правових та оборонних документах акторів ІР; 4. Рефлексії гіпотез щодо наслідків консолідації зусиль вищезгаданих акторів ІР та їх аналіз, що дозволяє стверджувати, що цей активізм вплине на: 1) політику в ІР та міжнародну безпеку загалом; 2) зростання мілітаризації регіону, оскільки Китай відкидає залучення міжнародних організацій до розв'язання спірних питань; 3) виникнення певних розбіжностей у НАТО та занепокоєння в ЄС через ряд непорозумінь типу скасування Австралією контракту із Францією на користь AUKUS.

Ключові слова: Індо-Тихоокеанський регіон; Indo-Pacific (ІР); QUAD; AUKUS.

Вступ

Світові актори сьогодні розгорнули політичне змагання на океанських просторах. Причому процес формування дипломатичних стратегій включає теоретичні пошуки концептуальних рядів мотивації всебічного активізму акторів. Зокрема, США, Австралія, Японія, Індія, Франція, Велика Британія, Індонезія та АСЕАН концертують термін «Індо-Тихоокеанський регіон» (ІР) як політичний наратив співпраці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

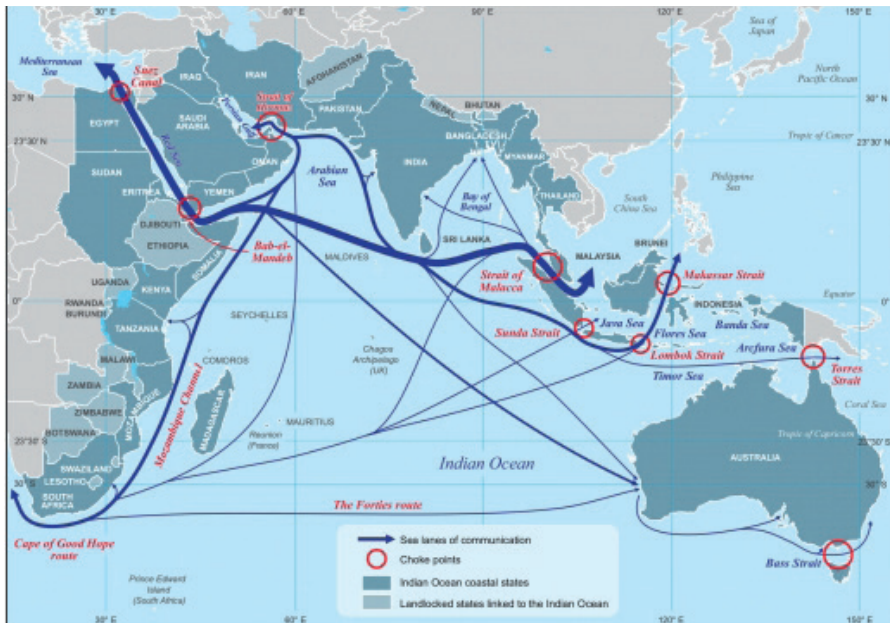
Необхідно відразу зауважити, що діахронічно в дискурсі найбільш неоднозначною темою виступає морська безпека. Тут ми згодні із висновками таких дослідників проблем акторства в ІР, як Т. Потгітер (Potgieter, 2012,

р.1), про те, що ця тема виглядає «широкою, не сфокусованою та дещо аморфною», та М. Рой (Roy, 2002), який стверджує, що ця тема є «одночасно багатовимірною і багатогранною та включає як військові, так і невійськові питання. Однак у сучасному світі навряд чи існує необхідність проводити чіткі відмінності між традиційними «військовими» (морські загрози і виклики), жорсткими «невійськовими» проблемами безпеки (торгівля зброєю, наркотиками і людьми, піратство і тероризм на морі та захист судноплавства, SLOCs, рибальських запасів, корисних копалин морського дна і шельфових ресурсів нафти та природного газу) та м'якими «невійськовими» питаннями безпеки, такими як забезпечення енергетичної безпеки, охорона порту та суднобудування об'єктів, делімітації розширених морських просторів, забезпечення дотримання правових і регулятивних механізмів у морських зонах (морське управління), захист морського середовища, запобігання забрудненню та скиданню токсичних відходів і забезпечення безпеки океанографічних даних подвійного призначення» (Woods, 2022.). Таким чином, безпека на морі в основному займається запобіганням незаконній діяльності в морській сфері, охоплюючи національні, регіональні та міжнародні зусилля щодо її забезпечення. Проте як гіпотезу ми пропонуємо таке бачення проблеми, яке ілюструється на прикладі загострення конфлікту на Близькому Сході та нападів на судна в Червоному морі, що свідчать про: 1) глобальні реалії політизації загострення конкуренції інтересів світових потуг та глобальних недержавних акторів, що 2) має прямий і фундаментальний вплив на всі виміри міжнародних відносин як в Індійському, так й у Тихому океанах, що 3) стимулює концептуалізацію «Indo-Pacific» (IP) несфосуюваної та аморфній формі, що має справжні інтереси суперпотуг. Для підтверджень наших початкових гіпотез звернемося до аналізу: 1) геополітичного виміру проблематики та 2) витоків терміна «Indo-Pacific» (IP). Перший підхід розглянемо на матеріалі порівняння картографічних досліджень. Перша карта демонструє найбільш напружені морські маршрути West-East-West SLOCs Traversing the Indian Ocean (Venter, 2017, p.138).

Як бачимо, через Індійський океан маршрутизовано майже 1/2 світової торгівлі та 2/3 нафти і газу. Друга карта демонструє маршрути Великого шовкового шляху (de Jonge, 2016). Однією із сильних сторін китайських стратегій є визнання мінливого безпекового ландшафту в Азії.

КОСТИРЯ ІННА ОЛЕКСАНДРІВНА, ДІКАРЄВ ОЛЕКСАНДР ІВАНОВИЧ ІННОВАЦІЙНІ ДІПЛОМАТИЧНІ СТРАТЕГІЇ ТРАДИЦІЙНИХ АКТОРІВ ІНДО-ТИХООКЕАНСЬКОГО РЕГІОНУ

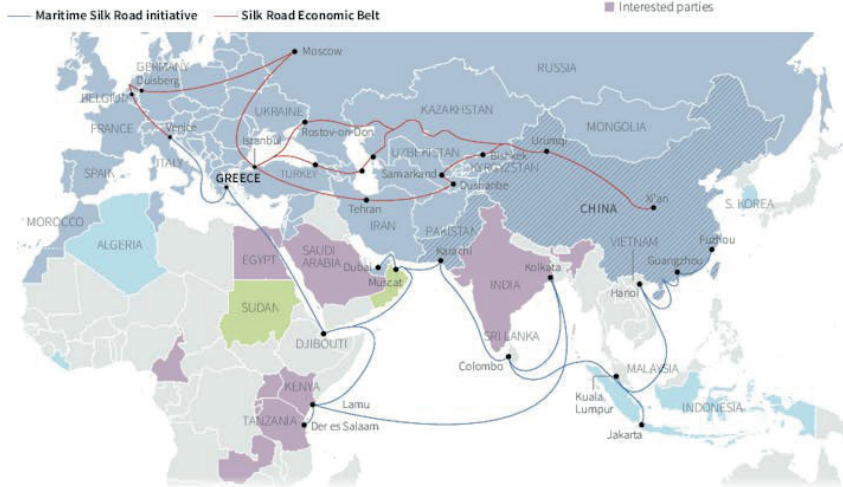

Капра 1. West-East-West SLOCs Traversing the Indian Ocean (Venter, 2017, p.138)

China's Silk Road push

China has taken a major step towards establishing a speedy new "Silk Road" to Europe by signing up to a U.N.-backed trucking treaty, the TIR convention.

- TIR implementation countries*
- TIR operational countries*
- Contracting parties to the TIR convention
- TIR accession parties
- Interested parties

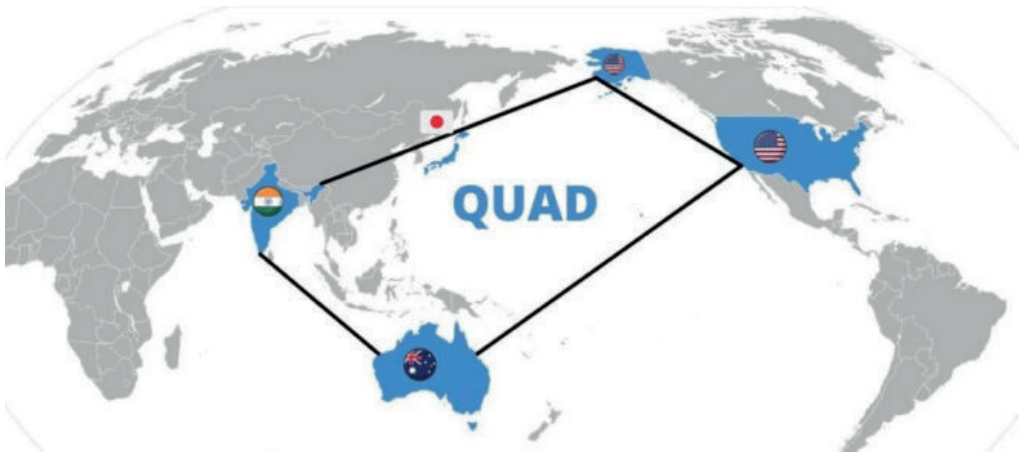
Source: International Road Transport Union (TIR). *All indicated countries, except for Western Sahara, are also contracting parties to the TIR convention.

© Interim: 26/07/2016

eurazea

Капра 2. China will need to be more transparent to achieve its development (de Jonge, 2016)

Еліта Китаю відкрито виступає проти американської концепції ІР, яка, на їх думку, спрямована на стримування економічного та військового потенціалу їх країни. Китай, схоже, не бажає ідентифікувати себе як частину Індостро-Тихоокеанського регіону і натомість вважає за краще захищати свої напрацювання в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні, що вписується у зміст та завдання стратегічної ініціативи Великого шовкового шляху (de Jonge, 2016). Крім того, Китай послідовно нарощує в регіоні свою морську присутність. Із розвитком ініціативи «Один пояс, один шлях» (BRI) у 2013 р. та поновленням напруги між Китаєм і Тайванем побудова штучних островів у Південно-Китайському морі стурбували еліту Індії. Виникла необхідність у відповідних діях: 1) Індія посилила свою участь у Чотиристоронньому діалозі безпеки (QUAD) під керівництвом США та 2) Асоціації регіону Індійського океану (IORA). Іншим елементом морської стратегії Індії в ІР є організація служби підслуховування на Мадагаскарі, який дозволяє Індії контролювати ситуацію на морських комунікаціях. Крім того, щоб протистояти ініціативі BRI Китаю, було надано доступ Індії до порту Сабанг, розташованого біля північного входу в Малаккську протоку в Індонезії. Що стосується іншого кінця Малаккської протоки, Індія має доступ до військово-морської бази Чангі в Сінгапурі (Lieberherr and Maduz, 2022).

Карта 3. Країни – члени QUAD (Lieberherr and Maduz, 2022)

У 2020 р. до складу держав QUAD увійшли три країни ІР – Нова Зеландія, Південна Корея, В'єтнам, а також Бразилія та Ізраїль. Інша ситуація навко-

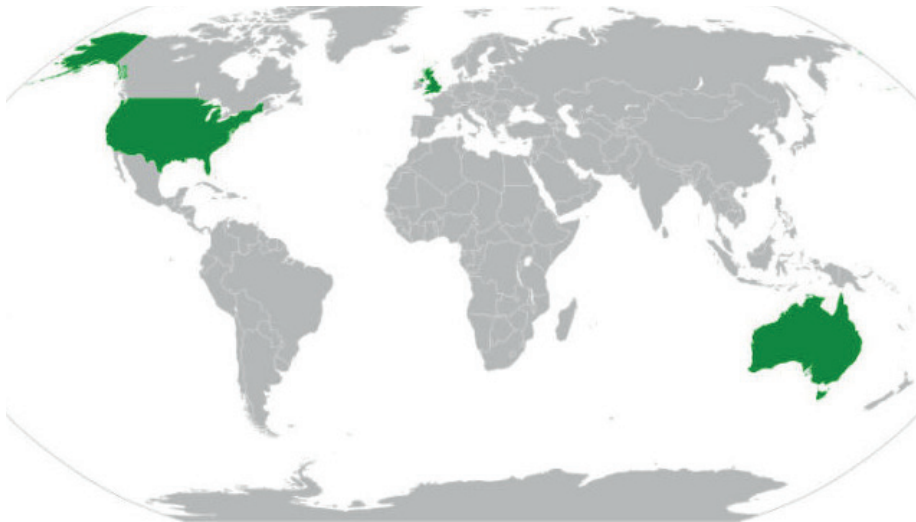
КОСТИРЯ ІННА ОЛЕКСАНДРІВНА, ДІКАРЄВ ОЛЕКСАНДР ІВАНОВИЧ ІННОВАЦІЙНІ ДИПЛОМАТИЧНІ СТРАТЕГІЇ ТРАДИЦІЙНИХ АКТОРІВ ІНДО-ТИХООКЕАНСЬКОГО РЕГІОНУ

ло AUKUS, який поки залишається «закритим» безпековим альянсом. AUKUS створено у 2021 р. лідерами Австралії, Великої Британії та США як розширене тристороннє партнерство з безпеки з метою: зміцнення оборони; обміну інформацією і технологіями; інтеграції наукових досліджень та технологій, промислових баз і ланцюгів поставок, пов'язаних із безпекою та обороною; прискорення співпраці після 18-місячного періоду тристоронніх консультацій (Garatone, 2024a). Ці напрямки роботи включають: підтримку Австралії у придбанні атомних підводних човнів; посилення спільних кіберможливостей по штучному інтелекту (ШІ), квантових технологіях і додаткових підводних можливостях. 13 березня 2023 року партнери AUKUS оголосили про оптимізацію програми вже зі створення ядерного підводного човна в Австралії при забезпеченні дотримання всіма трьома партнерами вимог стандартів нерозповсюдження (AUKUS, 2021). Угода передбачає, що три країни працюватимуть над іншими передовими воєнними можливостями.

Парадоксальною виглядає можливість Японії як союзника приєднання до AUKUS у форматі JAUKUS. Проте нині ні Токіо, ні Вашингтон не підтримують розширення до AUKUS plus. Така закритість певним чином стала прискорювачем зміцнення взаємних інтересів ЄС і Японії у ІР регіоні, а також залучення країн ширшого спектра можливостей до проєктів, зокрема рамкової угоди Міжнародного сонячного альянсу (ISA), що містить безпековий вимір і яку ратифікували майже сто країн. Крім того, 20 березня 2023 р. прем'єр-міністр Японії Фуміо Кісіда оприлюднив план «Вільного та відкритого ІР (FOIP)». Рішення Кісиди символізує: 1) бажання розширити сферу впливу за межі територіальності ІР та державної безпеки; 2) зробити FOIP більш прийнятною для країн АСЕАН; 3) заспокоїти еліту Індії (Тех, 2023.). Великобританія після Brexit та AUKUS, коли від контракту по підводним човнам була відсторонена Франція, оголосила свої наміри повернутися в глобальну політику. Однак у рамках НАТО, незважаючи на конфлікти з Великобританією щодо Brexit та AUKUS, занепокоєність ЄС, співпраця між Францією та Великобританією в окремих сферах продовжується. Тут, мабуть, спрацьовує той факт, що обидві країни є постійними членами Ради Безпеки ООН і ядерними державами.

Таким чином, вимальовується певна динаміка взаємовідносин акторів в ІР. У цьому контексті провідні швейцарські дослідники Боас Ліберхерр (Boas Lieberherr) та Лінда Мадуз (Linda Maduz) однозначно свідчать про те, що саме ІР стає «шахівницею» для глобальних фігур-акторів, таких як США та Китай. Таким чином, глобальна конкуренція отримала свою концептуалізацію в неоднозначному дискурсі «Індо-Тихоокеанський регіон» (Lieberherr and Maduz, 2022). Цю тезу підтверджують дослідники Р. Ротхфус (Rothfuß, 2022) та Д. Вентер (Venter, 2017).

Карта 4. Australia, United Kingdom und United States, Aukus (Venter, 2017)

Карта 5. Индо-Тихоокеанський регіон (Rothfuß, 2022)

КОСТИРЯ ІННА ОЛЕКСАНДРІВНА, ДІКАРЄВ ОЛЕКСАНДР ІВАНОВИЧ ІННОВАЦІЙНІ ДІПЛОМАТИЧНІ СТРАТЕГІЇ ТРАДИЦІЙНИХ АКТОРІВ ІНДО-ТИХООКЕАНСЬКОГО РЕГІОНУ

Д. Вентер стверджує, що еліта Індії планує розвиток відносин співпраці у сфері безпеки з такими прибережними державами, як Південна Африка та Австралія, яка певним чином виступає конкурентним проєктом для китайських стратегій. Геополітичне становище Китаю завжди спонукає його еліту до пошуку вигод в Індійському океані. Саме меті розширення економічної могутності слугує факт придбання першої в історії закордонної військової бази в Джибуті в рамках китайської ініціативи «Один пояс, один шлях» (BRI) (Venter, 2017), оскільки в Пекіні розглядають проєкцію потужності Індії в Індійському океані як виклик (Venter, 2017). Далі розглянемо проблеми теоретичної рефлексії концепту ІР. Надзвичайно корисним для нашого дослідження стало ознайомлення із працею дослідника Х. Лі (Li, 2022) про «індо-тихоокеанську (ІР)» теорію в її академічному та політичному контексті. Х. Лі вважає, що історична першість належить німецькому географу Карлу Хаусхоферу (1869–1946). На основі нових на той час наукових гіпотез було виявлено нові докази альтернативних форм карти світу. На основі цих розробок Хаусхофер (Haushofer, 1924) запропонував геополітичний концепт перегруповання просторів Індійського та Тихого океанів як єдиний простір. Звичайно, концепт Хаусхофера відображав зацікавленість Німеччини у формуванні антиколоніального бачення в британських, американських і західноєвропейських колоніях у Південній, Східній і Південно-Східній Азії з метою ослаблення західних суперників міжвоєнної Німеччини.

Картa 6. Great Power Competition in the Indian Ocean Region (Venter, 2017, p.158)

Тобто таке звернення до позиціонування синергії політичної океанографії та антиколоніального бачення Хаусхофер оформив як оригінальне «Індо-Тихоокеанське» вчення. Для нас ця спроба виступає: 1) не тільки фактом констатації важливого епізоду у сучасній інтелектуальній історії політизації просторів, а й 2) методологією розгортання процесу: побудови історикологічних нарративів вздовж ліній розлому природних і соціальних просторів; 3) дискурсом, що припускає застосування артефактів колоніальної та антиколоніальної політики в нових умовах синхронізації таких процесів, як глобалізація, регіоналізація та локалізація (Li, 2022, p.807). Початок сучасної концептуалізації поклали індійський віце-адмірал Премвір Дас (Das, 2010) та дослідник Г. Кхуран (Khurana, 2007). Важливу роль в їх індійському зовнішньополітичному дискурсі про дипломатичні виграшні стратегії відіграли: 1) наміри актуалізації культурних традицій та зв'язків; 2) позиціонування традицій буддизму тгеравади, оскільки 3) практика тгеравади спирається на розвиток «грунтової уваги», що призводить до розвитку вмиліх якостей, якими характеризується індійська експансія (Khurana, 2007).

Формулювання цілей статті

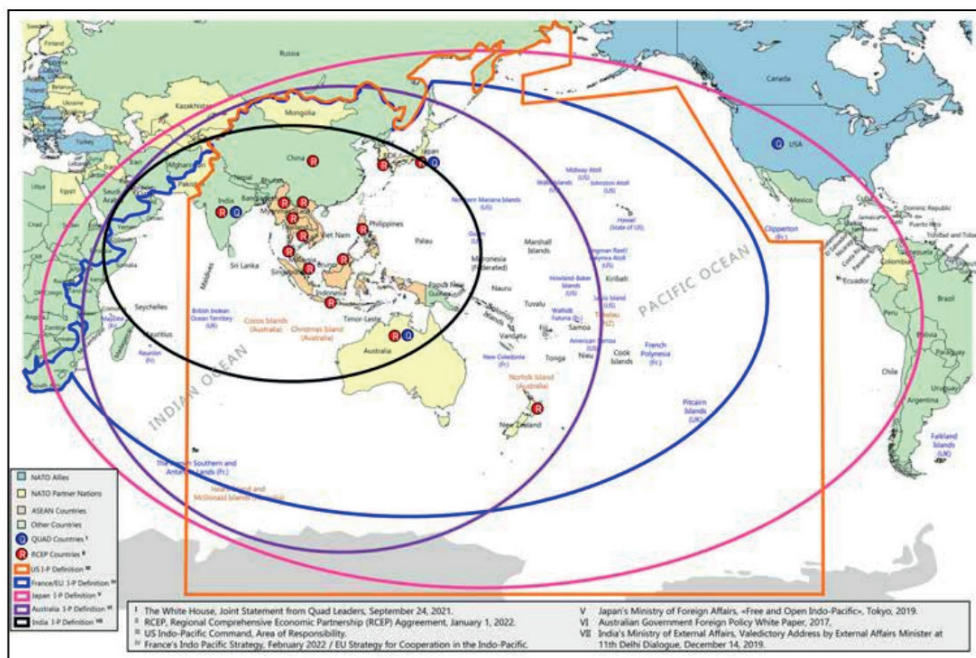
Оскільки аналіз джерел свідчить, що Тихоокеанський регіон та Індійський океан тепер концептуалізуються як стратегічно суміжні території (IP), то виникає необхідність верифікації наступних завдань встановлення: 1) форми і стратегії співпраці та конкуренції США, Великобританії, Австралії, Японії, Індії в регіоні IP; 2) принципів членства в групах об'єднань QUAD, AUKUS; 3) ставлення колективних акторів до КНР; 4) особливостей політики КНР у регіоні; 5) рівня збігу завдань концепту IP із інтересами ЄС; 5) особливостей співпраці країн ЄС, АПЕС, АСЕАН та Австралії.

Виклад основного матеріалу

Завданням нашого дослідження є аналіз форм дипломатичних стратегій в IP суперпотуг, тому почнемо з огляду документів, програм, що актуалізують специфіку матеріалізації концепту «IP» таких акторів, як США, Великобританія, Австралія, Японія, Індія. Зокрема, зауважимо, що огляд дискурсу свідчить, що нинішня програма зусиль адміністрації США в IP була озвучена в ряді актів: 1) «Індо-Тихоокеанському стратегічному звіті» за 2019 р., де США наголосили на готовності до партнерства та просування мереженої дипломатії в IP; 2) концепті Президента США в 2021 р., актуалізованому під час зустрічі із лідерами QUAD про п'ять стратегічних завдань США в IP (Khani, 2021): (1) забезпечення умови для створення на просторах IP відкритих

КОСТИРЯ ІННА ОЛЕКСАНДРІВНА, ДІКАРЄВ ОЛЕКСАНДР ІВАНОВИЧ ІННОВАЦІЙНІ ДИПЛОМАТИЧНІ СТРАТЕГІЇ ТРАДИЦІЙНИХ АКТОРІВ ІНДО-ТИХООКЕАНСЬКОГО РЕГІОНУ

альянсів; (2) розширення зв'язків у регіоні та за його межами; (3) сприяння процвітанню; (4) підкріплення безпеки; (5) підвищення регіональної стійкості (Indo-Pacific Strategy of the United States, 2021; 3) документі «Індо-Тихоокеанська стратегія 2022 р.», де візуалізується підсилення ролі США в ІР (Parmar, 2022); 3) Договорі адміністрації США 2023 р. про вільну асоціацію (Compact of Free Association (COFA)) між Федеративними Штатами Мікронезії, Республікою Маршаллові Острови та Республікою Палау, тоді представники Державного департаменту домовилися про угоду з цими країнами, яка діятиме до 2043 року; 4) Законі 2024 р., підписаному Президентом США про фінансування проекту про вільну асоціацію.

Figure 1:

Divergent Interpretations of the Indo-Pacific Region
[Created by NATO HQ SACT Strategic Foresight Branch, May 14, 2022]

Карта 7. (Parmar, 2022)

Згідно з договорами вільно асоційованих держав, США надають гарантовану фінансову допомогу в розмірі 7,1 млрд дол. в обмін на гарантії оборони (Vergun David, 2024; Rising, 2024). Формуючи своє бачення ІР США разом із партнерами, були створені п'ять регіональних договірних альянсів з Австралією, Японією, Республікою Корея (РК), Філіппінами та Таїландом; встановлені стали відносини із провідними регіональними партнерами,

включаючи Індію, Індонезію, Малайзію, Монголію, Нову Зеландію, Сінгапур, Тайвань, В'єтнам та острови Тихого океану; зміцнили потенціал та об'єднання Асоціації держав Південно-Східної Азії (АСЕАН) (Parmar, 2022).

Карта 8. (US' Indo-Pacific Strategy, 2022)

У 2022 р. США, Велика Британія, Австралія, Нова Зеландія та Японія об'єдналися в інклюзивний неофіційний механізм для ефективнішої та результативнішої підтримки тихоокеанських пріоритетів: неформальну групу Partners in the Blue Pacific (PBP) (Schneider-Petsinger et al., 2022). Ініціатива PBP має на меті підтримувати тихоокеанський регіоналізм за рахунок налагодження тісніших і більш регулярних взаємодій з урядами тихоокеанських країн і з Форумом тихоокеанських островів; розширювати можливості співпраці між Тихоокеанським регіоном і світом (Hayes, 2018). У глобальному масштабі PBP визначатиме можливості для розширення участі Тихоокеанського регіону в міжнародних форумах (Garamone, 2024b).

Австралія однією із перших концептуалізувала «Індо-Тихоокеанський регіон»: 1) у стратегічному документі 2012 р., зображуючи західну частину Тихого океану та Індійський океан як одну стратегічну дугу; 2) в оборонному документі 2017 р., де було чітко визначено ІР як регіон, який «від східної частини Індійського океану до Тихого океану з'єднаний Південно-Східною Азією, охоплює Індію, Північну Азію та США, включаючи морські лінії зв'язку з розширеною «ІР» (Walker, Ramos and Kaarsholm, 2017); 3) у білій книзі

КОСТИРЯ ІННА ОЛЕКСАНДРІВНА, ДІКАРЄВ ОЛЕКСАНДР ІВАНОВИЧ ІННОВАЦІЙНІ ДИПЛОМАТИЧНІ СТРАТЕГІЇ ТРАДИЦІЙНИХ АКТОРІВ ІНДО-ТИХООКЕАНСЬКОГО РЕГІОНУ

також зазначено, що «ІР» є третім стратегічним оборонним інтересом Австралії після самого материка Австралії, південної частини Тихого океану та Тимору-Лешті (Ulrich Jochheim with Rita Barbosa Lobo, 2023). Тим самим еліта Австралії демонструє політичний відхід від позицій, озвучених під час організації Азіатсько-Тихоокеанського економічного співробітництва (АПЕС), створеного у 1989 р. в Канберрі за ініціативою прем'єр-міністра Австралії. Під сумнів ставляться досягнення двох ключових інтеграційних об'єднань, що мають наскрізні програми розвитку, – АПЕС та АСЕАН. Програма діяльності АПЕС була ухвалена на міністерській зустрічі 1991 р. Згідно із її Сеульською декларацією, до основних завдань АПЕС було включено: підтримання економічного зростання країн регіону; зміцнення багатосторонньої системи торгівлі з урахуванням посилення економічної взаємозалежності економік-учасниць; ліквідацію обмежень щодо пересування між країнами товарів, послуг, капіталів, технологій і робочої сили відповідно до норм ГАТТ/СОТ. Країни АПЕС посідають досить високі позиції за рівнем високотехнологічного експорту та його вартістю, і Китай, який посідає перше місце, випереджає друге місце за показниками у понад 3 рази, а більшість азіатських країн входять у ТОП-20 країн за вартістю високотехнологічного експорту. У «Звіті про економічну політику АПЕС зі структурної реформи та розвитку людського капіталу» 2017 р. говорилося про рекомендації щодо політики розвитку людського капіталу та «План реалізації Дорожньої карти конкурентоспроможності послуг АПЕС на 2016–2025 рр.».

Карта 9. Countries of Asia Pacific Economic Cooperation, APEC (Jingjing, Yue and Xiaoling, 2023)

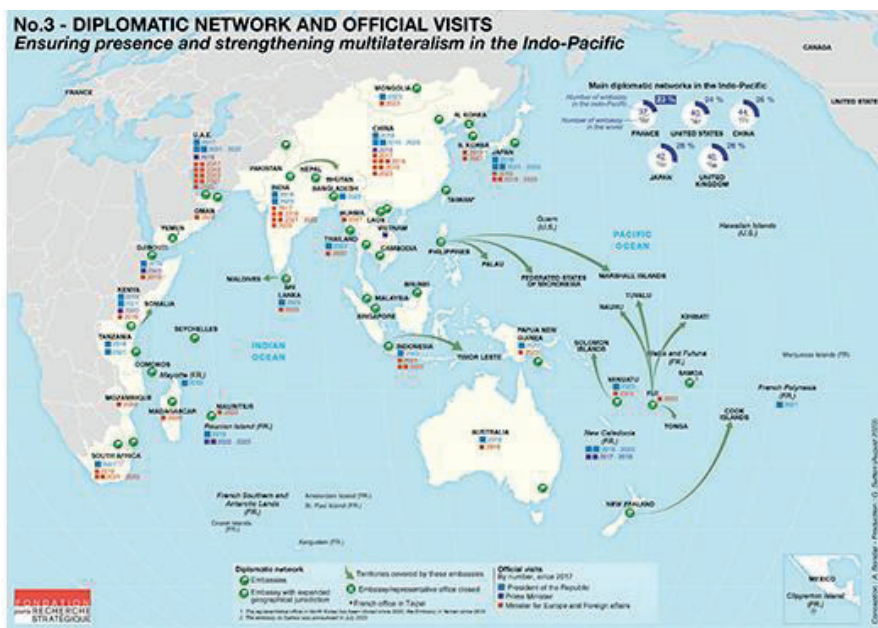
У листопаді 2023 р. на 30-й зустрічі лідерів країн АРЕС у Сан-Франциско було прийнято Декларацію «Золотих воріт». Лідери визнали, що: 1) розвиток економіки вимагає більш інтенсивних зусиль у напрямі переходу до чистої, стійкої, справедливої, доступної та інклюзивної енергії; 2) необхідно створювати інклюзивні, відкриті, справедливі та недискримінаційні цифрові екосистеми для бізнесу (Jingjing, Yue and Xiaoling, 2023). Позиція КНР на саміті 2023 р. включала вимоги підтримувати відкритість у регіоналізмі та розвитку Азіатсько-Тихоокеанської зони вільної торгівлі в контексті «Регіонального всеохоплюючого економічного партнерства» та «Всеосяжної прогресивної угоди про Транстихоокеанське партнерство» як двох можливих базових моделей (Asia-Pacific should stay, 2023).

АСЕАН, за ініціативи Індонезії, яка має власний концепт «ІР», що не збігається із позицією США, на 34-му саміті 2019 р. було прийнято «Перспективи АСЕАН щодо ІР», які будуються на: 1) принципах «інклюзивності»; 2) розгляді терміна «ІР» як парафразу «Азіатсько-Тихоокеанський регіон та регіони Індійського океану»; 3) розгляді регіонів Азіатсько-Тихоокеанського регіону та Індійського океану не як суміжних територіальних просторів, а як тісно інтегрованих та взаємопов'язаних регіонів, де АСЕАН відіграє центральну та стратегічну роль (ASEAN Outlook on the Indo-Pacific, 2019; На, 2019, р.6; Parameswaran, 2023). В АСЕАН стурбовані зростаючим тиском внутрішніх і зовнішніх проблем, включаючи триваючу громадянську війну в М'янмі; загострення конкуренції між США і Китаєм та невизначеність навколо глобалізації і міжнародного порядку, заснованого на правилах. У такій ситуації нині АСЕАН враховує інтереси ряду інших акторів ІР при формуванні власної індо-тихоокеанської концепції «динамічної рівноваги» (Див. **Карта 7. Parmar, 2022**).

Стратегія ЄС ІР передбачає: 1) збільшення партнерських обмінів на морі через Посилення співпраці в галузі безпеки в Азії та з Азією (ESIWA); 2) двосторонні діалоги з Асоціацією узбережжя Індійського океану (IORA); 3) позиціонування космічної стратегія ЄС для безпеки та оборони в ІР як космічних ситуаційних послуг із покращення інфраструктури супутникових зображень; 4) забезпечення безпеки зв'язку в місіях і операціях безпеки та оборони. Франція забезпечує найбільшу серед акторів ЄС постійну присутність у ІР з огляду на виняткову економічну зону навколо тихоокеанських департаментів d'outre-mer et territoires d'outre-mer (DOM-TOMs). Французька ІР стратегія пов'язана із позиціонуванням інтересів на території остро-

КОСТИРЯ ІННА ОЛЕКСАНДРІВНА, ДІКАРЄВ ОЛЕКСАНДР ІВАНОВИЧ ІННОВАЦІЙНІ ДИПЛОМАТИЧНІ СТРАТЕГІЇ ТРАДИЦІЙНИХ АКТОРІВ ІНДО-ТИХООКЕАНСЬКОГО РЕГІОНУ

ва Реюньйон в Індійському океані, оскільки він представляє собою морську та сухопутну географічну зону, сформовану взаємодією навколо стратегічних центрів тяжіння – Індії, Китаю, Південно-Східної Азії та Австралії. Еліта Франції концептуалізує ІР як регіон, що складається з Індійського, Тихого та Південного океанів і формує континуум безпеки, що поширюється від узбережжя Східної Африки до узбережжя західної Америки.

Карта 10. Дипломатична мережа та офіційні візити Забезпечення присутності та зміцнення багатосторонності в Індо-Тихоокеанському регіоні (Bondaz and Desbonnets, 2023)

Карта свідчить, що Франція має мережу із 37 посольств в ІР, які координують значну частину двосторонньої співпраці в усіх сферах. Посольства на Фіджі охоплює Кірібаті, Науру, Тонга і Тувалу. Дипломатичний активізм Франції сприяв: 1) підписанню угоди FRANZ 1992 р. з Австралією та Новою Зеландією; 2) запровадженню більш політичних тристоронніх форматів: (1) діалог Франція–Індія–Австралія у 2020 році; (2) діалог Франція–Індія–Об'єднані Арабські Емірати у 2023 р. (Bondaz and Desbonnets, 2023). Нинішнє Індо-тихоокеанське командування Франції складається із трьох «суверенних сил» на чолі з Верховним Головнокомандуванням (COMSUP): в Південному Індійському океані (FAZSOI); Збройні сили Нової Каледонії (FANC); Збройні сили Французької Полінезії (FAPF). Франція також має дві

«сили присутності», розміщені на чужій території: французькі сили дислоковані в Джибуті (FFDJ), а також в Об'єднаних Арабських Еміратах (FFEAU) (Bachelier and Pajon, 2023, p.62).

Завершення процесу Brexit, який почався з референдуму в 2016 р., після підписання торговельної угоди у 2020 р. сприяло прискоренню переорієнтації еліти з Європи на інші регіони, зокрема ІР. Документально цей намір підтверджено в проєкті 2021 р. «Глобальна Британія в епоху конкурентоспроможності», де проголошується: 1) її європейська ідентичність; 2) глобальні інтереси; 3) повернення до реальної політики в ІР. Нині про факт повернення Великобританії в ІР свідчать наступні документи: 1) Угода про оборону п'яти держав (FPDA); 2) «П'ять очей» (Five Eyes) про обмін розвідувальною інформацією; 3) Угода AUKUS; 4) двосторонні оборонні угоди з країнами регіону. Великобританія прагне проводити активну дипломатію в AUKUS. Це проявляється в лобістських намірах залучити Канаду та Японію. Свою зацікавленість у членстві проявили Південна Корея та Нова Зеландія (Koynsca, 2022). Як член QUAD, Великобританія розширює свою співпрацю із Японією та Індією. На 13-й зустрічі міністрів закордонних справ Японії та Індії також було підкреслено важливість «третіх країн» у їхній співпраці, і Великобританія є ідеальною додатковою «третьою стороною».

Висновки

Вищевикладене дозволяє стверджувати, що першим кроком до подальшого дослідження «індо-тихоокеанського» концепту має бути звернення до його джерела, структури та політики в історичному контексті. Зокрема, «Indo-Pacific» у міжвоєнній Німеччині був цілісним океанським простором, вже готовим для політичної свідомості і знищення колоніального панування. Історично з Хаусхофера починається конкретне аргументування «Індо-Тихоокеанського регіону» в контексті тогочасного глобального антиколоніального бачення. Тихоокеанський регіон та Індійський океан тепер також розуміються як одна стратегічно суміжна територія, на якій: 1. Відбувається трансформація багатосторонніх форм співпраці до «мінілатеральних», тобто до співпраці акторів у функціональних та гнучких малих групах; 2. У таких групах членство обмежене кількома вибраними акторами (QUAD, AUKUS); 3. ІР не тільки не враховує інтереси КНР, а навіть спрямований проти «Серединної імперії»; 4. ІР певним чином не збігається із інтересами ЄС як інклюзивної багатосторонньої інституції, і актор прагне зберегти АСЕАН, АРЕС своїх центральних партнерів у регіоні, які втілюють азіатську багато-

КОСТИРЯ ІННА ОЛЕКСАНДРІВНА, ДІКАРЄВ ОЛЕКСАНДР ІВАНОВИЧ ІННОВАЦІЙНІ ДИПЛОМАТИЧНІ СТРАТЕГІЇ ТРАДИЦІЙНИХ АКТОРІВ ІНДО-ТИХООКЕАНСЬКОГО РЕГІОНУ

сторонність; 5. Однак багатосторонність, яку позиціонують ЄС, АРЕС, АСЕАН, піддається критиці з боку амбіційної Австралії, особливо в контексті базового документа про ІР АСЕАН 2019 р., що пропонує інтегративну архітектуру регіону. 6. Спробу Японії своєю ініціативою FOIP погодження інтересів із країнами АСЕАН буде здійснити важко з огляду на пересторогу керівництва АСЕАН від втягнення країн Індо-Тихоокеанського регіону в суперництво великих держав; 7. Заслугує на увагу той факт, що в АСЕАН ставлять Азіатсько-Тихоокеанський регіон на перше місце, а регіон Індійського океану – на друге, незважаючи на порядок слів «Індо-Тихоокеанський регіон»; 8. Виявляється, що «Індо-Тихоокеанський регіон» АСЕАН, як правило, охоплює країни-члени існуючих регіональних і субрегіональних механізмів у регіонах Азіатсько-Тихоокеанському та Індійського океану, і, на відміну від США, версія АСЕАН для Індо-Тихоокеанського регіону не спрямована проти Китаю. Слід визнати, що всередині АСЕАН все ще існують розбіжності щодо рівня підтримки індо-тихоокеанської концепції. Незважаючи на застереження більшості держав-членів АСЕАН щодо супратериторіальних амбіцій Китаю та напористої регіональної поведінки, вони намагаються прийняти американський заклик включитися в нове угруповання, не провокуючи Пекін.

REFERENCES

- ASEAN Outlook on the Indo-Pacific, 2019. *Association of South East Asian Nations*, [online] 23 June. Available at: <<https://asean.org/asean-outlook-on-the-indo-pacific/>> [Accessed 10 February 2024].
- Asia-Pacific should stay true to its charted course: China Daily editorial, 2023. *chinadaily.com.cn*, [online] 11 November. Available at: <<https://www.chinadaily.com.cn/a/202311/19/WS6559e603a31090682a5eef77.html>> [Accessed 10 February 2024].
- AUKUS: The Trilateral Security Partnership Between Australia, U.K. and U.S., 2021. *U.S. Department of Defense*. [online] Available at: <<https://www.defense.gov/Spotlights/AUKUS/>> [Accessed 10 February 2024].
- Bachelier, J. and Pajon, C., 2023. France in the Indo-Pacific: The Need for a Pragmatic Strategic Posture. *Focus stratégique*, [online] 117, Ifri. Available at: <https://www.ifri.org/sites/default/files/migrated_files/documents/atoms/files/ifri_bachelier-pajon_france_in_the_indo-pacific_oct2023.pdf> [Accessed 10 February 2024].
- Bondaz, A. and Desbonnets, M., 2023. Diplomatic network and official visits Ensuring presence and strengthening multilateralism in the Indo-Pacific. *Fondation pour la Recherche Stratégique*, [online] Fact sheet No.3. Available at: <<https://www.frstrategie.org/sites/default/files/documents/publications/>>

fiches-indo-pacifique/2023/anglais/No.3%20-%20Diplomatic%20network%20and%20official%20visits.pdf> [Accessed 10 February 2024].

Das, P., 2010. New Naval Concerns for India. The Indian Ocean has taken on a new strategic importance internationally. *Proceedings*, [online] 136/3/1,285. U.S. Naval Institute. Available at: <<https://www.usni.org/magazines/proceedings/2010/march/new-naval-concerns-india>> [Accessed 10 February 2024].

de Jonge A., 2016. China will need to be more transparent to achieve its development goals. *The Conversation*, [online] 30 October. Available at: <<https://theconversation.com/china-will-need-to-be-more-transparent-to-achieve-its-development-goals-67464>> [Accessed 10 February 2024].

Garamone, J., 2024a. DOD's Ratner Describes Strategy Driven Changes In Indo-Pacific. *Eurasia Review*, [online] 17 February. Available at: <<https://www.eurasiareview.com/17022024-dods-ratner-describes-strategy-driven-changes-in-indo-pacific/>> [Accessed 25 February 2024].

Garamone, J., 2024b. Ratner Describes Strategy Driven Changes in Indo-Pacific. *U.S. Department of Defense*, [online] 16 February. Available at: <<https://www.defense.gov/News/News-Stories/Article/Article/3679944/ratner-describes-strategy-driven-changes-in-indo-pacific/>> [Accessed 25 February 2024].

Garamone, J., 2024c. U.S., Australian, and British Land Chiefs Address Security Agreement's Progress. *U.S. Department of Defense*, [online] 12 March. Available at: <<https://www.defense.gov/News/News-Stories/Article/Article/3704949/us-australian-british-land-chiefs-address-security-agreements-progress/>> [Accessed 20 March 2024].

Ha, H.T., 2019. ASEAN Outlook on the Indo-Pacific: Old Wine in New Bottle? *ISEAS Perspective*, [online] 51, pp.1-8. Available at: <https://www.iseas.edu.sg/wp-content/uploads/pdfs/ISEAS_Perspective_2019_51.pdf> [Accessed 25 February 2024].

Hakata, K. and Cannon, B.J., 2023. Japan's new Indo-Pacific: A guiding perspective to shape worldviews. *Observer Research Foundation*, [online] 03 May. Available at: <<https://www.orfonline.org/expert-speak/japans-new-indo-pacific-a-guiding-perspective-to-shape-worldviews>> [Accessed 10 February 2024].

Haushofer, K., 1924. *Geopolitik des Pazifischen Ozeans: Studien über die Wechselbeziehungen zwischen Geographie und Geschichte. Mit sechzehn Karten und Tafeln*. Berlin-Grunewald: K. Vowickel.

Hayes, A., 2018. From Asia-Pacific to Indo-Pacific? Evaluating Australia's Changing Terminology. *Journal of East Asia Security*, [online] 1 (1). Available at: <<https://easc>

**КОСТИРЯ ІННА ОЛЕКСАНДРІВНА, ДІКАРЄВ ОЛЕКСАНДР ІВАНОВИЧ
ІННОВАЦІЙНІ ДИПЛОМАТИЧНІ СТРАТЕГІЇ ТРАДИЦІЙНИХ АКТОРІВ
ІНДО-ТИХООКЕАНСЬКОГО РЕГІОНУ**

---

scholasticahq.com/article/5765-from-asia-pacific-to-indo-pacific-evaluating-australia-s-changing-terminology> [Accessed 25 February 2024].

Indo-Pacific Strategy of the United States, 2022. [online] Washington: The White House. Available at: <<https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/02/U.S.-Indo-Pacific-Strategy.pdf>> [Accessed 25 February 2024].

Jingjing, T., Yue, X. and Xiaoling, W., 2023. Roundup: APEC Economic Leaders' Meeting concludes with adoption of Golden Gate Declaration. *XINHUANET*, [online] 18 November. Available at: <<https://english.news.cn/20231118/330a791b2a294036bf2e2fdbf359b990/c.html>> [Accessed 25 February 2024].

Khani, H.E., 2021. The Indo-Pacific Concept, Convergence Amid Diverse Orientations. *Institute for Political and International Studies*, [online] 25 January. Available at: <<https://www.ipis.ir/en/newsview/625627/the-indo-pacific-concept-convergence-amid-diverse-orientations>> [Accessed 25 February 2024].

Khurana, G.S., 2007. Security of Sea Lines: Prospects for India-Japan Cooperation. *Strategic Analysis*, [e-journal] 31 (1), pp.139-153. <https://doi.org/10.1080/09700160701355485>

Koyuncu, C.M., 2022. Indo-Pacific Strategy of Britain. *Ankasam*, [online] 06 April. Available at: <<https://www.ankasam.org/indo-pacific-strategy-of-britain/?lang=en>> [Accessed 25 February 2024].

Li, H., 2022. The "Indo-Pacific": Intellectual Origins and International Visions in Global Contexts. *Modern Intellectual History*, [e-journal] 19 (3), pp.807-833. <https://doi.org/10.1017/S1479244321000214>

Lieberherr, B. and Maduz, L., 2022. Der Indopazifik: Auf dem Schachbrett der amerikanischen Geopolitik taucht eine neue Region auf. *NZZ*, [online] 05 May. Available at: <<https://www.nzz.ch/international/indopazifik-neue-region-auf-dem-schachbrett-der-geopolitik-ld.1683523?mktcid=smsh&mktcval=E-mail>> [Accessed 25 February 2024].

Parameswaran, P., 2023. ASEAN's Indo-Pacific Balancing Act in the Spotlight with Summit Outcomes. *ASEAN Wonk*, [online] 14 May. Available at: <<https://www.aseanwonk.com/p/aseans-indo-pacific-balancing-act>> [Accessed 25 February 2024].

Parmar, S.S., 2022. The US Indo-Pacific Strategy 2022: An Analysis. *National Maritime Foundation*, [online] 03 March. Available at: <https://www.researchgate.net/publication/360997330_The_US_Indo-Pacific_Strategy_2022_An_Analysis> [Accessed 25 February 2024].

Potgieter, T., 2012. Maritime security in the Indian Ocean: strategic setting and features. *Institute for Security Studies*, [online] 236. Available at: <<https://www.files.ethz.ch/isn/152945/Paper236.pdf>> [Accessed 25 February 2024].

Rising, D., 2024. US officials say pact with strategically key Pacific island nations underscores American commitment. *The Associated Press*, [online] 19 March.

Available at: <<https://apnews.com/article/us-pacific-islands-aid-cofa-palau-marshall-islands-micronesia-aa62e9323f25ec049c48c855bdda6b80>> [Accessed 25 February 2024].

Rothfuß, R., 2022. *Europa is Kippunkt. China und die Neuordnung globaler Geopolitik–Europas strategische Positionierung in Eurasien*. [online] Studie für die ID-Fraktion im Europäischen Parlament. Available at: <https://www.joachimkuhs.de/wp-content/uploads/2023/01/China-Geopolitik-Studie_Europa-am-Kippunkt-Rothfuss.pdf> [Accessed 25 February 2024].

Roy, V.A., 2002. *Maritime Security In South West Asia*. New Delhi: Society for Indian Ocean Studies.

Schneider-Petsinger, M. Nouwens, V., Billon-Galland, A., Caine, A. and Price, G., 2022. *Transatlantic cooperation on the Indo-Pacific: European and US priorities, partners and platforms, Briefing Paper*. [e-book] London: Royal Institute of International Affairs. <https://doi.org/10.55317/9781784135423>

Teh, B., 2023. Kicking off Kishida's new Free and Open Indo-Pacific plan. *East Asia Forum*, [online] 11 May. Available at: <<https://eastasiaforum.org/2023/05/11/kicking-off-kishidas-new-free-and-open-indo-pacific-plan/>> [Accessed 25 February 2024].

Ulrich Jochheim with Rita Barbosa Lobo, 2023. *Geopolitics in the Indo-Pacific: Major players' strategic perspectives*. [online] European Parliament. Available at: <[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/751398/EPRS_BRI\(2023\)751398_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/751398/EPRS_BRI(2023)751398_EN.pdf)> [Accessed 25 February 2024].

US Indo-Pacific Strategy, 2022. *Drishti The Vision Foundation*, [online] 4 February. Available at: <<https://www.drishtias.com/daily-news-analysis/us-indo-pacific-strategy>> [Accessed 25 February 2024].

Venter, D., 2017. India and Africa: maritime security and India's strategic interests in the Western Indian Ocean In: *Fluid Networks and Hegemonic Powers in the Western Indian Ocean*. Editors. Iain Walker, pp.131-167.

Walker, I., Ramos, M.J. and Kaarsholm, P. eds., 2017. *Fluid Networks and Hegemonic Powers in the Western Indian Ocean*. [e-book] Lisboa: Centro de Estudos Internacionais. Available at: <https://www.aegis-eu.org/sites/default/files/rev_e-book_fluid_networks_and_hegemonic_powers_in_the_western_indian_ocean.pdf> [Accessed 25 February 2024].

Woods, M., 2022. Defending the Indo-Pacific: The UK's Cooperation with Japan and India. *Institute for Security and Development Policy*, [online] 18 March. Available at: <<https://www.isdp.eu/defending-the-indo-pacific-the-uks-cooperation-with-japan-and-india/>> [Accessed 25 February 2024].

**INNOVATIVE DIPLOMATIC STRATEGIES
OF TRADITIONAL ACTORS IN THE INDO-PACIFIC REGION**

**Inna Kostyria^{1a},
Oleksandr Dikariev^{2a}**

¹ *Doctor of Political Science, Professor,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2654-8472>,
e-mail: prorectorknukim@gmail.com,*

² *PhD in Political Science, Doctor of Law, Associate Professor
at the Department of International Relations,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1203-2168>,
e-mail: dikariev_oi@ukr.net,*

^a *Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv, Ukraine, 01133*

The purpose of the research is to analyse a number of vectors of diplomatic discourse on the concept of 'Indo-Pacific' (IP). Its main points are as follows: 1. It has been updated: 1) the adoption in March 2024 by the US President of the Free Association Agreement, signed in 2023. The US signed a free association agreement with the Federated States of Micronesia, the Republic of the Marshall Islands, and the Republic of Palau, which will last until 2043 and will receive funding of \$7.1 billion; 2) the announcement on 20 March 2023 by Japanese Prime Minister Fumio Kishida on 20 March 2013, the announcement of the Free and Open Indo-Pacific (FOIP) plan in India, which improves on the existing concept set out by former Prime Minister Shinzo Abe to engage India more closely, which has repeatedly emphasised the need for 'inclusiveness' (meaning the inclusion of China); 3) the announcement in 2023 by the AUKUS partners of a by the partners of AUKUS, created in 2021 by the elite of Australia, Britain, and the United States, to accelerate the construction of a nuclear submarine in Australia; 4) a statement at the 2023 QUAD Summit in Hiroshima on opposition to attempts to change the status quo 'by force or coercion' in the maritime sphere, which indicates the renewal of the tasks of the strategic QUAD, launched in 2004; 2. The existence of China's initiatives such as the Great Silk Road, the Belt and Road Initiative (BRI), the 21st Century Maritime Silk Road, the Silk Road Economic Belt, and the Digital Silk Road (DSR) to connect China with the rest of Asia, Africa, and Europe through road, rail, port, and other infrastructure projects in the form of trade and transport corridors; 3. The emergence of different interpretations of the concept of 'Indo-Pacific region' in the theoretical discourse requires: 1) a certain verification of the sources of its origins in the discourse; 2) analysis in the context of systematic,

comparative and historiological methods both in diachrony and synchrony of the course of events in international relations in the region; 3) systematisation of political interests voiced in the legal and defence documents of the IR actors; 4. Reflections on hypotheses about the consequences of consolidating the efforts of the above-mentioned IR actors and their analysis, which suggests that this activism will affect: 1) IR policy and international security in general; 2) the increasing militarisation of the region as China rejects the involvement of international organisations in resolving disputes; 3) the emergence of specific divisions in NATO and concerns in the EU over a number of misunderstandings such as Australia's cancellation of the contract with France in favour of AUKUS.

Keywords: Indo-Pacific region; Indo-Pacific (IP); QUAD; AUKUS.

ЛАСТОВСЬКИЙ ВАЛЕРІЙ ВАСИЛЬОВИЧ
ТЕОРЕТИЧНІ УЯВЛЕННЯ ПРО МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ
І ДИПЛОМАТІЮ АВТОРА «ІСТОРІЇ РУСІВ» (ПОЧАТОК ХІХ СТ.)

DOI: 10.31866/2616-745X.14.2024.319352

УДК 327:[930.2:003.074"18"

ТЕОРЕТИЧНІ УЯВЛЕННЯ ПРО МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ
І ДИПЛОМАТІЮ АВТОРА «ІСТОРІЇ РУСІВ» (ПОЧАТОК ХІХ СТ.)

Ластовський Валерій Васильович

Доктор історичних наук, професор,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8900-5569>,
e-mail: lastov@ukr.net,

Київський національний університет культури і мистецтв,
вул. Є. Коновальця, 36, Київ, Україна, 01133

Надіслано:

01.08.2024

Рецензовано:

29.08.2024

Прийнято:

06.09.2024

Для цитування:

Ластовський, В.В., 2024. Теоретичні уявлення про міжнародні відносини і дипломатію автора «Історії русів» (початок ХІХ ст.). *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*, 14, с.59-69. doi: <https://doi.org/10.31866/2616-745X.14.2024.319352>.

Мета дослідження полягає у необхідності розглянути політичні погляди автора «Історії русів», що сформувалися на початку ХІХ століття, в яких містяться уявлення про міжнародні відносини і дипломатію. Цей твір є частиною українського політичного процесу і створений у нових умовах розвитку українських земель, що почали формуватися після ліквідації Гетьманщини та Запорозької Січі у ХVІІІ ст. Міжнародні відносини і дипломатичні стосунки на сторінках «Історії русів» стають частиною розвитку української державності. Доводиться, що автор більше уваги приділяє безпосередньо дипломатичній практиці і тільки деякою мірою причинам війн та проблемам мирних відносин. Найбільше зауважується на подіях, пов'язаних із Українською національною революцією та епохою Руїни, коли українська дипломатія була найбільш активною на теренах Східної Європи. При цьому для автора видатною особистістю в українській дипломатії виступав гетьман Богдан Хмельницький. На основі його діяльності на міжнародній арені, у стосунках із європейськими країнами, і утверджується суб'єктність Війська Запорозького. Також зауважується і на використанні українською дипломатією різноманітних прийомів і засобів для вирішення своїх проблем на міжнародній арені. Методологія дослідження заснована на системності, застосуванні методів

аналізу, логіки та порівняння. За їх допомогою вдалося проаналізувати погляди автора «Історії русів», визначити їх особливості стосовно поглядів інших дослідників. Висновки дослідження засвідчують невід'ємність теоретичних уявлень про міжнародні відносини і дипломатію в «Історії русів» невідомого автора та їх зв'язок із уявленнями української еліти попередніх десятиліть і вплив на українську політичну думку більш пізнього періоду.

Ключові слова: теорія міжнародних відносин; історія міжнародних відносин; «Історія русів»; дипломатія; імідж дипломата; Богдан Хмельницький.

Вступ

Теорія міжнародних відносин як науковий напрям базується на поглядах та розробках багатьох поколінь відомих науковців, починаючи від античності. І, як правило, в сучасній теорії дослідники спираються на висновки найбільш відомих вчених Західної Європи і Америки. Проте уявлення щодо міжнародних відносин формувалися та розвивалися також і на інших землях, зокрема, українських, що були підконтрольні у XVIII – на початку XX століття ряду імперій. З нашого погляду, для сучасної української науки важливим є звернення уваги не лише на теоретичні напрацювання відомих дослідників, але й на еволюцію української політичної думки у зазначеному напрямі. Окрім цілого ряду українських відомих творів кінця XVII – початку XX століття (Літопис Григорія Грабянки, «Розмова Великої Росії з Малоросією», «Книга буття українського народу» та ін.), в яких розглядалися питання теоретичного осмислення міжнародних відносин і дипломатії, одне з важливих місць належить і відомому трактату невідомого автора початку XIX століття – «Історія русів».

Аналіз останніх досліджень і публікацій

До теми аналізу «Історії русів» дослідники неодноразово зверталися ще від XIX ст. Останнім часом більше уваги приділяється вивченню історичного змісту цього твору, таємниці його авторства та пошуку його джерельної основи, аніж дослідженню політичного змісту та уявлень у контексті міжнародних процесів. Зокрема, варто звернути увагу на публікації Івана Загорного (2007), Ярослава Мишанича (1999), Сергія Плохія (2013), Станіслава Росовецького (2013), Олексія Яся (2005) та ін. Однак уявлення щодо міжнародних відносин у творі фактично не розглядалося. Частково ж до цього питання звертався автор цих рядків (Ластовський, 2017; 2024).

ЛАСТОВСЬКИЙ ВАЛЕРІЙ ВАСИЛЬОВИЧ
ТЕОРЕТИЧНІ УЯВЛЕННЯ ПРО МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ
І ДИПЛОМАТІЮ АВТОРА «ІСТОРІЇ РУСІВ» (ПОЧАТОК ХІХ СТ.)

Формулювання цілей статті

Головною метою пропонованого дослідження є розкриття уявлень про міжнародні відносини та дипломатію в «Історії русів» як відображенні ідей українського політичного простору початку ХІХ ст.

Виклад основного матеріалу дослідження

Після ліквідації імперською владою на українських землях Гетьманщини та Запорозької Січі в середовищі української еліти почали формуватися нові умови та підґрунтя для подальшого розвитку національних політичних ідей. І насамперед вони спиралися на досвід та ідеї попередніх поколінь, що сформувалися і використовувалися в політичній практиці ще у другій половині – впродовж ХVІІІ століття. Формування нових політичних ідей вже на початку ХІХ століття накладається одночасно на ті процеси, що відбувалися і в європейському політичному просторі після Великої французької революції та наполеонівських війн.

Як зазначалося нами раніше, на новому політичному етапі «виразниками політичних ідей виступали вже передовсім представники української інтелігенції, котра формувалася впродовж ХІХ століття на основі давніх українських старшинських, дворянських, міщанських та священницьких родів. В його середовищі зароджувалися в цей період не лише нові політичні ідеї, але й нові політичні течії та осередки» (Ластовський, 2024, с.38). Чи не першим виразником цих ідей став невідомий автор «Історії русів».

Сама «Історія русів» як пам'ятка української наукової історичної думки відома була ще з 1820-х років у дуже вузьких колах, а от вже більш широкому загалу дослідників вона стала доступною тільки після публікації у 1846 р. істориком Осипом Бодянським (1808–1877). Відтоді цей твір постійно перебував у сфері наукових зацікавлень вітчизняних та незначної кількості зарубіжних науковців. Хоча й донині так і не встановлено достеменно автора цього дослідження (жодна з оприлюднених версій так і не була доведена; напевне можна лише стверджувати, що воно точно не належало перу архієпископа Георгія Кониського, про що було заявлено ще у першому виданні цього твору), проте не викликає сумнівів його належність до українського інтелектуального середовища 1820-х років. Цим і цікавий твір. Адже він розкриває перед науковцями уявлення початку ХІХ ст. щодо історії України та її ролі в історичних процесах від часів творення ще давньоруської державності. А загальним фоном для цього служить представлення автором міжнародних процесів та дипломатичних дій.

І передовсім стосовно «Історії русів» слід розуміти, що сам цей твір не мав наукового характеру, хоча й спирався на значну кількість історичних джерел. Його слід розуміти і розглядати як політичний твір, що спирається на певний історичний матеріал. Як зазначає Іван Загорний (2007, с.51), «сво-

їми політичними концепціями «Історія русів» впливала і на суспільне життя. Так, наприклад, багато положень цього твору знайшли потім своє відображення у програмних документах Кирило-Мефодіївського товариства».

І хоча автор «Історії русів» не передбачав якогось прямого теоретичного викладення своїх думок щодо міжнародних відносин, однак у його тексті цілком ясно простежуються уявлення про ті основні моменти, що й досі є частиною вже сучасних суперечок теоретиків-міжнародників. Зокрема, у цьому політично-історичному трактаті можна бачити, що основними суб'єктами міжнародних відносин його автор вважав народи та утворені на їх основі держави. А основою їх могутності вважалася єдність на основі свободи та міжнародних договорів. Ця ідея звучить уже від перших сторінок твору на прикладі єдності Русі, Литви та Королівства Польського (*Історія русовъ*, 1846, с.6-7).

І вже це дає підстави стверджувати, що автор «Історії русів» поєднував у своїх уявленнях риси як ідеалістичної, так і реалістичної парадигм. У будь-якому разі, він відзначав у своїй розповіді вплив на міжнародні відносини певних етичних цінностей – таких як свобода, справедливість, чесність тощо. Крім того, на підтвердження такої думки вказує і поєднання автором процесу міжнародних відносин із релігійним світоглядом. Та й у деяких випадках проглядається його бажання показати міжнародні відносини як протистояння передовсім релігійних світів – католицького і православно-католицького й ісламського і т. ін. Так, описуючи події на Балканах, він підсумовує: «Наконец поборники алаховы превозмогли последователей папских» (*Історія русовъ*, 1846, с.13).

Із тексту видно, що автор «Історії русів» був знайомий із деякими концепціями, в яких розглядалися питання війни і миру, їх співвідношення і вирішення, проте не виказував своєї прихильності до жодної з них. Саме тому, описуючи вторгнення російської армії до Криму, він зауважував, що «таким-то образом воевали в старину, хотя не так отдаленную, но имевшую свои правила воинские и рассудок политический, о которых всякой богослов непременно скажет, что они были по промыслу Божию, а вольнодумец заключит, что от непросвещения умов» (*Історія русовъ*, 1846, с.242).

Також прикметною рисою «Історії русів» є спрощений показ причин, що призводять до виникнення війн між державами. Фактично він все зводив до міжконфесійних протиріч або ж до особистих забаганок європейських правителів.

На відміну від причин виникнення протистояння між державами, автор «Історії русів» більше уваги приділяв дипломатії та її практичним результатам.

ЛАСТОВСЬКИЙ ВАЛЕРІЙ ВАСИЛЬОВИЧ
ТЕОРЕТИЧНІ УЯВЛЕННЯ ПРО МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ
І ДИПЛОМАТІЮ АВТОРА «ІСТОРІЇ РУСІВ» (ПОЧАТОК ХІХ СТ.)

Оскільки одним із суб'єктів міжнародних відносин виступає політичний діяч-дипломат, то, зрозуміло, автор «Історії русів» не міг обійти стороною його діяльність і не висловити свої власні думки із приводу його успіхів чи негараздів. Це зумовлюється тим, що невідомий автор намагався показати живий історичний процес, а не прості сухі факти про битви. Тому для нього було важливим відтворити яскравий образ цього дипломата, котрий вирішує долю свого народу і своєї держави та інших сусідніх країн і народів.

На сторінках «Історії русів» постає немало подій, пов'язаних із міжнародними відносинами. Можемо бачити тут цілий ряд відомих політичних постатей, які провадили активну міжнародну діяльність, були учасниками міжнародних переговорів, воєн, укладання договорів. Проте варто звернути увагу на період Хмельниччини – один із ключових в історії України із погляду автора «Історії русів». Традиційно під цим терміном розуміється проміжок між 1648–1657 рр. – це час активного творення української феодальної держави, насичений як воєнними подіями, так і зовнішньополітичними дипломатичними стосунками. Все це і було відображено в «Історії русів».

Зрозуміло, центральною фігурою в українській дипломатичній історії часів Хмельниччини виступає Богдан Хмельницький, оскільки сам він очолював процес державотворення, був главою української держави, і, відповідно, в руках у якого зосереджувалися всі дипломатичні зв'язки України із іншими європейськими та східними державами. В «Історії русів» перед читачем постає цілий ряд представників країн, які вступали у дипломатичні стосунки із молодою українською державою. Серед них – монархи та посланці від Речі Посполитої, Кримського ханату, Священної Римської імперії, Швеції, Османської імперії, Московського царства та ін.

Початок національної революції у 1648 р. одразу фактично визначив і головного союзника на цьому етапі у боротьбі проти польського короля – кримського хана Іслям-Ґерая. На сторінках «Історії русів», відповідно, це і є початком дипломатичної діяльності гетьмана на найвищому рівні. В цей момент він просив хана щодо укладення з ним міжнародної угоди і нагадував про спільні союзи козацтва із Кримом у попередні десятиліття (*Історія русовъ*, 1846, с.64). При цьому гетьман змушений був погодитись на всі ханські вимоги та пропозиції десятиліття (*Історія русовъ*, 1846, с.65). Саме цей епізод, який начебто є достатньо простим у зображенні автора твору і показує гетьмана з позиції прохача, який погоджується на всі умови, насправді представляє його у зовсім іншому світлі – як дипломатичного гравця. Адже це був тільки лише 1648 рік. А от далі, через кілька років, автор їх міняє місцями: у 1656 р. вже кримський хан виступає із ініціативою зовнішньополітичних пропозицій, наголошуючи, що у татар немає ворожості «к народу

руському» (*Исторія русовъ*, 1846, с.134), а у відповідь гетьман «исчислил ему все непостоянства и предательства ханов» (*Исторія русовъ*, 1846, с.135).

В «Історії русів» Богдан Хмельницький від самого початку своєї діяльності постає і як особа, яка досить добре орієнтується в міжнародних дипломатичних справах, котра ще й володіє відповідними професійними знаннями ведення переговорів. Так, коли до гетьмана прибули посланці з Молдавської держави із проханням воєнної допомоги проти угорських військ, він наголосив на тому, що «никакие правила политические не позволяют входить в земли чужие с вооруженною силою» (*Исторія русовъ*, 1846, с.81). Така позиція гетьмана зумовлювалася тим, що молдавські землі перебували під протекцією Османської імперії, тому таке прохання повинне було бути підкріплене ще й позицією турецької сторони.

Необхідно зауважити, що позитивний образ гетьмана в дипломатичних стосунках автором «Історії русів» уявляється ще й внаслідок реалістичного опису ставлення Б. Хмельницького до міжнародної політики. Цей момент найбільше розкривається через стосунки гетьмана із московським царем. Адже, з однієї сторони, у творі показується, як гетьман приймав та вів переговори із представниками різних держав, але з іншої, він вів і таємне листування із московським царем Олексієм Михайловичем щодо надання останнім військової допомоги (*Исторія русовъ*, 1846, с.103). Тобто таким чином автор підкреслював необхідність не розкривати гетьманом повністю своїх карт перед різними гравцями на міжнародній арені.

Образ Богдана Хмельницького як дипломата у автора «Історії русів» викликає тільки позитивні враження. Його імідж і репутація тут представлені у найсприятливішому світлі, ділові якості – як моральні, розсудливі та одночасно висококваліфіковані. Варто звернути увагу лише на ті оцінки, які автор присвоює гетьману: «хороший политик в делах министерских» (*Исторія русовъ*, 1846, с.64-65), «приняв посланников Молдавских благосклонно» (*Исторія русовъ*, 1846, с.81), «со всею вежливостию и благодарностию своею» (*Исторія русовъ*, 1846, с.99) та ін. Більше того, у цьому творі дипломатична діяльність гетьмана порівнюється із мистецтвом: «...употребя все свое искусство в политике и все красноречие в доказательствах» (*Исторія русовъ*, 1846, с.115). Але в останньому випадку таке порівняння було представлено стосовно непрості ситуації, коли у 1652 р., з однієї сторони, посланці від турецького султана, кримського хана та польського короля вимагали від Б. Хмельницького спільного союзного виступу проти московського царства, але, з іншого боку, сам гетьман ще сподівався на воєнний союз із ним.

ЛАСТОВСЬКИЙ ВАЛЕРІЙ ВАСИЛЬОВИЧ
ТЕОРЕТИЧНІ УЯВЛЕННЯ ПРО МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ
І ДИПЛОМАТІЮ АВТОРА «ІСТОРІЇ РУСІВ» (ПОЧАТОК ХІХ СТ.)

Імідж гетьмана як дипломата автором підкреслюється ще одним важливим аспектом. Він відзначає «гетманские резоны», з якими змушені погоджуватися інші дипломати (*Исторія русовъ*, 1846, с.115).

Також позитивний імідж гетьмана підтримується і його принциповістю. Зокрема, автор «Історії русів» захоплюється нею, коли описує переговори між Богданом Хмельницьким та воєводою Адамом Кисілем, посланцем короля Яна Казимира: «Воєвода сколько ни обольщал Хмельницкого, разными посулами и обнадеживаниями со стороны короля и Речи Посполитой, ничем, однако, поколебать его не мог и возвратился тщетно» (*Исторія русовъ*, 1846, с.87).

Необхідно відзначити ще й ті прийоми та засоби, які показує автор «Історії русів» щодо дипломатичної діяльності Богдана Хмельницького. Наприклад, при вирішенні питання щодо надання воєнної допомоги молдавським землям, «обольстив Хмельницкий Тугай бея отличными приемами и подарками, согласил его отправиться с сыном своим, Тимофеем, и соединенными войсками в Молдавию» (*Исторія русовъ*, 1846, с.84). Або ж в іншому випадку, у 1650 р., під час переговорів із представником Османської імперії Нурадінном навколо пропозиції щодо протекції «...приняв посланников с отличными дружескими почестями и угощениями, отклонил, однако, предлагаемую протекцию до времени...». Ці перемовини були, очевидно, досить важкими, але все ж таки «посланники, быв такими заверениями Хмельницкого удовлетворены, отправились от него довольными, а гетман, обдарив при том их щедро, писал чрез них хану о дружеском своем расположении и о заключенном с посланниками совещании, прося хана обнадежить его, с своей стороны, помощью в нужном случае противу поляков» (*Исторія русовъ*, 1846, с.102-103). Відмічається у творі й застосування гетьманом словесних хитрощів під час переговорів: у 1651 р. «Хмельницкий, выворачиваясь из сего лабиринта, отвечал хану всегда двусмысленно и неопределенно и обещавал вперед обстоятельно о том потолковать» (*Исторія русовъ*, 1846, с.109). Одного разу вказується також і те, що гетьман для здійснення своїх завдань використовував інформацію від шпигунів (*Исторія русовъ*, 1846, с.133). Важливу роль як інструмент у міжнародних спілкуваннях, як впливає із тексту, відіграло і духовенство. Можливо, з посередницькими функціями, можливо, зі шпигунськими. Сам автор чітко про це не пише. А лише відзначає, що дипломатичне листування Богдана Хмельницького із царем Олексієм Михайловичем перебувало у Канівському монастирі, а потім звідти було передано до Могильовського монастиря.

Не лише один Богдан Хмельницький представлений в «Історії русів» як дипломат. На сторінках цієї праці ми можемо бачити також цілий ряд істо-

ричних постатей, котрі в дипломатичних посольствах представляли свої країни та їх інтереси перед українською владою. Серед них автор називає молдавських бояр Ваніцу та Курузу, турецьких посланців Нурадїна Агу та Оглу Селїма, кримського мурзу Нагайбека, польського сенатора Лянцкоронського, московського боярина Василя Васильовича Бутурліна та ін. Проте зрозуміло, що їх діяльність не була предметом особливої уваги цього твору, оскільки автора більше цікавила постать саме Богдана Хмельницького.

Взагалі в «Історії русів» охоплюється достатньо широкий спектр дипломатичних відносин другої половини XVII – XVIII століття. Насамперед автор звертає увагу на ті з них, котрі стосуються українських земель і діяльності українських гетьманів. Тому, крім Богдана Хмельницького, у творі розповідається також про дипломатію Юрія Хмельницького, Дем'яна Многогрішного, Петра Дорошенка, Івана Мазепи та ін.

У процесі розповіді автором «Історії русів» наводиться й інформація щодо змісту дипломатичних документів та міжнародних договорів, що уклалися на найвищому рівні. Зокрема, він звертає увагу на такі важливі міжнародні документи, як Гадяцький трактат 1658 року (*Історія русовъ*, 1846, с.143-144), Вічний мир 1686 року (*Історія русовъ*, 1846, с.181) та ін.

Висновки

Таким чином, «Історія русів» – пам'ятка української політичної думки початку XIX століття, в якій невідомий автор виклав власне бачення політичної історії українських земель, спираючись при цьому і на власні уявлення про міжнародні відносини та процеси, про дипломатію і її значення. Автор вочевидь був знайомий із певними теоретичними концепціями, в яких розглядалися питання війни і миру, вирішення міжнародних проблем, проте сам не притримувався жодної з них. Водночас у його висловах проявляється поєднання як ідеалістичних, так і реалістичних ідей, що є властивим для української політичної думки другої половини XVII століття. При цьому у творі цілком очевидна позиція автора, що суб'єктами міжнародних відносин є народи та утворені на їх основі держави, котрі спираються на власну могутність. Вся його розповідь також базується на існуванні у цих стосунках етичних цінностей і релігійних протиріч. Значно більше уваги в «Історії русів» приділяється дипломатичним відносинам та дипломатії на теренах Східної Європи, при чому більшою мірою – дипломатії, пов'язаній із розвитком української державності. Зокрема, невідомий автор «Історії русів» на сторінках своєї праці намагався представити позитивний імідж гетьмана Богдана Хмельницького як дипломата і керівника держави, котрий прекрас-

ЛАСТОВСЬКИЙ ВАЛЕРІЙ ВАСИЛЬОВИЧ
ТЕОРЕТИЧНІ УЯВЛЕННЯ ПРО МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ
І ДИПЛОМАТІЮ АВТОРА «ІСТОРИЇ РУСІВ» (ПОЧАТОК ХІХ СТ.)

но розумів сутність міжнародних відносин і керувався досить реалістичними ідеями, використовував різноманітні засоби і методи у досягненні своїх цілей у стосунках із монархами та дипломатами інших країн.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

Загорний, І., 2007. *Короткий нарис української історіографії*. Київ: Варта.

Исторія русовъ или Малой России, 1846. Москва: Въ университетской типографіи.

Ластовський, В., 2017. Імідж і репутація дипломата часів Хмельниччини в поглядах автора «Історії Русів». В: *Імідж і репутація. Репутаційний менеджмент: історія, сучасність, тренди майбутнього*. Міжнародна науково-практична конференція. Київ, Україна, 15–16 листопада. Київ: Київський національний університет культури і мистецтв, с.220-225.

Ластовський, В., 2024. Еволюція уявлень про міжнародні відносини в українському політичному просторі (друга половина XVII – початок XX ст.). *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*, [e-journal] 13, с.34-45. <https://doi.org/10.31866/2616-745X.13.2024.306855>

Мишанич, Я., 1999. *«Історія русів»: історіографія, проблематика, поетика*. Київ: Обереги.

Плохій, С., 2013. *Козацький міф. Історія та націєтворення в епоху імперій*. Переклад: М. Климчук. Київ: Laurus.

Росовецький, С., 2013. «Історія русів». В: В.Л. Смілянська, ред. *Шевченківська енциклопедія*. Київ: Інститут літератури ім. Т.Г.Шевченка Національної академії наук України. Т.3, с.184-188.

Ясь, О., 2005. «Історія русів». В: В.А. Смолій, ред. *Енциклопедія історії України*. Київ: Наукова думка. Т.3, с.632-634.

REFERENCES

Istoriia rusov ili Maloi Rossii [History of the Rus or Little Russia], 1846. Moscow: V universitetskoi tipografii.

Lastovskyi, V., 2017. Imidzh i reputatsiia dyplomata chasiv Khmelnychchyny v pohliadakh avtora "Istorii Rusiv" [The image and reputation of a diplomat of the Khmelnytskyi period in the views of the author of "History of the Rus"]. In: *Imidzh i reputatsiia. Reputatsiinyi menedzhment: istoriia, suchasnist, trendy maibutnoho* [Image and reputation. Reputation management: history, modernity, future trends]. International scientific and practical conference. Kyiv, Ukraine, November 15–16. Kyiv: Kyiv National University of Culture and Arts, pp.220-225.

Lastovskyi, V., 2024. Evoliutsiia uiavlen pro mizhnarodni vidnosyny v ukrainskomu politychnomu prostori (druha polovyna XVII – pochatok XX st.) [The Evolution

of International Relations Conceptions in the Ukrainian Political Space (the Second Half of the 17th – the Beginning of the 20th Century)]. *International Relations: Theory and Practical Aspects*, [e-journal] 13, pp.34-45. <https://doi.org/10.31866/2616-745X.13.2024.306855>

Myshanych, Ya., 1999. *"Istoriia rusiv": istoriohrafii, problematyka, poetyka* ["History of the Rus": historiography, problems, poetics]. Kyiv: Oberehy.

Plokhii, S., 2013. *Kozatskyi mif. Istoriia ta natsiietvorennia v epokhu imperii* [Cossack myth. History and nation-building in the age of empires]. Translation: M. Klymchuk. Kyiv: Laurus.

Rosovetskyi, S., 2013. "Istoriia rusiv" ["History of the Rus"]. In: V.L. Smilianska, ed. *Shevchenkivska entsyklopediia* [Shevchenko encyclopedia]. Kyiv: Shevchenko Institute of Literature of National Academy of Sciences of Ukraine. Vol.3, pp.184-188.

Yas, O., 2005. "Istoriia rusiv" ["History of the Ruthenians"]. In: V.A. Smolii, ed. *Entsyklopediia istorii Ukrainy* [Encyclopedia of the History of Ukraine]. Kyiv: Naukova dumka. Vol.3, pp.632-634.

Zahornyi, I., 2007. *Kоротkyi narys ukraïnskoi istoriohrafii* [A brief outline of Ukrainian historiography]. Kyiv: Varta.

**THEORETICAL IDEAS ON INTERNATIONAL RELATIONS
AND DIPLOMACY BY THE AUTHOR OF THE
“HISTORY OF THE RUSES” (EARLY NINETEENTH CENTURY)**

Lastovskyi Valerii

Doctor of Sciences in History, Professor,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8900-5569>,

e-mail: lastov@ukr.net,

Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv, Ukraine, 01133

The purpose of the research is to examine the political views of the author of the History of the Ruses, which were formed at the beginning of the nineteenth century and contain ideas about international relations and diplomacy. This work is a part of the Ukrainian political process and was created in the new conditions of development of the Ukrainian lands, which began to take shape after the liquidation of the Hetmanate and Zaporozhian Sich in the eighteenth century. International and diplomatic relations in the pages of the History of the Rus' become a part of the development of Ukrainian statehood. The author pays more attention to diplomatic practice than to the causes of wars and problems of peaceful relations. Most attention is paid to the events connected with the Ukrainian National Revolution and the period of ruin when Ukrainian diplomacy was most active in Eastern Europe. For the author, Hetman Bohdan Khmelnytsky was an outstanding figure in Ukrainian diplomacy. The subjectivity of the Zaporozhian Army is based on its international activities and relations with European countries. The author also notes that Ukrainian diplomacy used various methods and means to solve its problems in the international arena. The research methodology is based on a systematic approach, application of methods of analysis, logic and comparison. They helped to analyse the views of the author of The History of the Rus and to identify their peculiarities in relation to the views of other researchers. The conclusions of the study demonstrate the integrity of the theoretical ideas about international relations and diplomacy in the History of the Ruses by an unknown author, their connection with the ideas of the Ukrainian elite of the previous decades, and their influence on the Ukrainian political thought of a later period.

Keywords: theory of international relations; history of international relations; 'History of the Russ'; diplomacy; image of a diplomat; Bohdan Khmelnytsky.

DOI: 10.31866/2616-745X.14.2024.319354

УДК 341.238(477:73)"2001/2004"

ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКО-АМЕРИКАНСЬКИХ ВІДНОСИН НА ПОЧАТКУ 2000-х рр.

Пашков Віктор Олександрович

*Кандидат політичних наук, доцент кафедри
міжнародних відносин,*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4273-2181>,

e-mail: viktor.pashkov.polit@gmail.com,

Університет митної справи та фінансів,

вул. В. Вернадського, 2/4, н.к. № 1, Дніпро, Україна, 49000

Надіслано:

17.05.2024

Рецензовано:

30.08.2024

Прийнято:

06.09.2024

Для цитування:

Пашков, В.О., 2024. Особливості українсько-американських відносин на початку 2000-х рр. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*, 14, с.70-91. doi: <https://doi.org/10.31866/2616-745X.14.2024.319354>.

У статті проаналізовано динаміку, особливості та складнощі українсько-американських відносин на початку 2000-х рр. Розкрито міркування та підходи американської адміністрації Дж. Буша-молодшого до вибудовування відносин з Україною. З'ясовано, що двостороння співпраця у 2001–2002 рр. розвивалася значною мірою за низхідною траєкторією. Серед проблем, які ускладнювали політичний діалог Києва та Вашингтона, були «касетний» і «кольчужний» скандали, незадовільні темпи реформ і проблеми з демократією в Україні, непослідовність зовнішньополітичного курсу Л. Кучми, корупція.

Політика США щодо України у цей період спиралася на жорсткий підхід, принцип «винагороди за досягнення» і стратегічні міркування щодо втримання Києва поза орбітою впливу Москви. Зі свого боку, українські керівники активно прагнули відновлення співпраці зі Сполученими Штатами. У цьому зв'язку вони використали події 11 вересня 2001 р. як «вікно можливостей», запропонувавши свою політичну підтримку та повітряний простір для американської авіації під час військової компанії

ПАШКОВ ВІКТОР ОЛЕКСАНДРОВИЧ
ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКО-АМЕРИКАНСЬКИХ ВІДНОСИН
НА ПОЧАТКУ 2000-х рр.

США в Афганістані. Однак «кольчужний» скандал восени 2002 р. завдав серйозного удару українсько-американським відносинам, призвівши до згортання політичного діалогу країн та припинення американської економічної допомоги Україні.

З'ясовано, що у подальшому Вашингтон використовував методи тиску та міжнародну ізоляцію українського керівництва, змушуючи його приєднатися до антиіракської коаліції, створивши видимість міжнародної підтримки військової операції США проти режиму С. Хусейна.

Мета статті – висвітлення та аналіз динаміки й особливостей українсько-американських відносин на початку 2000-х рр. в умовах приходу до влади у США республіканської адміністрації Дж. Буша-молодшого. Методологія дослідження включає історичний і порівняльний методи, системний підхід, а також методи загальнонаукового пошуку. Широке використання у роботі історичного методу дало змогу реконструювати хронологію подій і логіку дій адміністрацій Буша-молодшого та Л. Кучми щодо вибудовування двосторонніх відносин. Системний метод дозволив розглянути ключові події та проблеми українсько-американської співпраці того часу із врахуванням широкого контексту зовнішньополітичних і внутрішніх чинників, під впливом яких діяли сторони.

Ключові слова: українсько-американські відносини; «справа Гонгадзе»; «кольчужний» скандал; адміністрація Л. Кучми; міжнародна ізоляція; боротьба з міжнародним тероризмом; американська гегемонія.

Вступ

Перебіг повномасштабної російсько-української війни продемонстрував величезну роль США як ключового зовнішньополітичного та безпечного партнера нашої країни. Активна американська підтримка проявилася у наданні Україні безпрецедентної за обсягом військової допомоги, потужних економічних санкцій проти РФ і мобілізації міжнародної спільноти на стороні Києва. Водночас ситуація війни з Росією зумовлює цілі та межі підтримки України з боку адміністрації Дж. Байдена, а також окреслює суперечності та розходження між США та Україною. Це ставить перед нами питання про необхідність детального вивчення специфіки українсько-американських відносин на попередніх етапах, щоб зрозуміти нинішню позицію США щодо України. У цьому контексті аналіз двосторонньої взаємодії країн у минулому є корисним не лише із погляду її теоретичного осмислення, а й має практичний вимір. Через визначення підходів, тенденцій, патернів американської політики щодо України на різних етапах можна прогнозувати можливі майбутні рішення та кроки адміністрації Байдена (бажані сценарії за-

вершення війни, виділення військової допомоги, параметри двосторонньої безпекової угоди тощо).

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Вивченню динаміки та особливостей українсько-американських відносин присвячено чимало наукових, експертних і публіцистичних розвідок вітчизняних та іноземних авторів. Серед вітчизняних дослідників варто виділити Д. Лакішика (2018), Н. Бурейко (2010), А. Горука (2012), Г. Кравцова (2012), Н. Корнієнко (2013), Є. Камінського (2008), О. Манчуленко (2016). Водночас більшість із них розглядають період, який нас цікавить (початок 2000-х рр.), або у рамках більш широких контекстів, або лише окремі аспекти відносин України та США у цей час. Зокрема, Д. Лакішик, висвітлюючи період 1991–2004 рр., відзначає, що перша половина 2000-х рр. стала найбільш проблематичним відрізком для Києва та Вашингтона, відзначившись кризою їх стратегічного партнерства. Серед причин цього занепаду – зміна регіональних пріоритетів новою адміністрацією США та гучні політичні скандали навколо України, які підірвали довіру до її керівництва (Лакішик, 2018, с.55). Схожої думки дотримується А. Горук (2012), відзначаючи, що «касетний» і «кольчужний» скандали стали для президента Л. Кучми «політичним Чорнобилем», майже знищивши для нього простір для маневрування.

Деякі дослідники, як, наприклад, Н. Бурейко, аналізують відносини США й України у контексті американської політики щодо пострадянського простору. Як доводить авторка, Україна на початку 2000-х рр. посідала важливе місце у стратегії США у регіоні, водночас сам пострадянський простір в ієрархії зовнішньополітичних пріоритетів Дж. Буша-молодшого перебував на другому-третьому щаблі (Бурейко, 2010, с.105).

Безперечний науковий інтерес представляє праця американського вченого та дипломата Ю. Фішела. У своїй книзі він ґрунтовно аналізує політику США щодо України у 1991–2016 рр. На його думку, від моменту розпаду СРСР і до сьогодні Вашингтон формував політику щодо України як похідну від відносин із Росією. Головною вадою такого підходу стало штучне стримування співпраці з Україною та зміцнення амбіцій Москви щодо відновлення своєї сфери впливу (Фішел, 2023).

Схожою за змістом є стаття вчених Техаського університету R. Rodriguez, S. Nays, T. Henderson, R. Garcia (2016), які здійснили аналітичний огляд розвитку українсько-американських відносин у пострадянський період. Інший дослідник, колишній посол США в Україні S. Pifer (2017), аналізує стан, ди-

ПАШКОВ ВІКТОР ОЛЕКСАНДРОВИЧ
ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКО-АМЕРИКАНСЬКИХ ВІДНОСИН
НА ПОЧАТКУ 2000-х рр.

наміку контактів та очікування двох країн у більш широкому міжнародному контексті початку XXI ст., а також у порівнянні з досвідом 1990-х рр.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми

Тематика українсько-американських відносин традиційно привертає увагу політологів, істориків, фахівців-міжнародників. При цьому для її висвітлення характерна призма політкоректності, коли в науковому та офіційному дискурсі події і процеси двосторонніх відносин подаються у більш позитивному ключі, ніж насправді, а проблемні питання, періоди та теми – переважно замовчуються. Це створює запит на об'єктивне дослідження та аналіз складних періодів і тем у відносинах США як провідної країни світу та України. Одним із таких періодів є перша половина 2000-х рр., коли через низку чинників українсько-американські відносини опинилися у найнижчій точці за всю їх історію, що потребувало від української дипломатії виваженої стратегії та нестандартних кроків.

Формулювання цілей статті

Метою статті є висвітлення та аналіз динаміки й особливостей українсько-американських відносин на початку 2000-х рр. в умовах приходу до влади у США республіканської адміністрації Дж. Буша-молодшого.

Завданнями статті є: окреслити стан і основні проблеми двосторонніх відносин України та США на початку 2000-х рр.; висвітлити міркування та підходи адміністрації Буша-молодшого до вибудовування відносин з Україною; проаналізувати наслідки подій 11 вересня 2001 р. та «кольчужного» скандалу для українсько-американських відносин; охарактеризувати методи тиску США на українську сторону для досягнення своїх політичних цілей.

Виклад основного матеріалу

У зовнішній політиці період 2001–2004 рр. для України відзначається погіршенням міжнародного становища та глибокою кризою багатовекторності. Якщо спробувати зобразити відносини України та США у цей період у вигляді графіка, то він виглядатиме як низхідна лінія з двома різкими падіннями (початок 2001 р. і осінь 2002 р.) та двома невеликими підйомами (після терактів 11 вересня 2001 р. і влітку 2003 р.).

43-й президент США Дж. Буш-молодший вступив на посаду 20 січня 2001 р., але події, які задали траєкторію руху українсько-американських відносин у першій половині 2000-х рр., сталися кількома місяцями раніше.

16 вересня 2000 р. у Києві зник журналіст опозиційного інтернет-видання «Українська правда» Г. Гонгадзе. Майже одразу серед громадських активістів і політиків, у ЗМІ почали лунати звинувачення у причетності президента Л. Кучми до його зникнення, оскільки журналіст неодноразово критикував чинного президента та корупцію на вищому рівні. 2 листопада

у лісі під м. Тараща Київської області було знайдено безголове тіло, яке за зовнішніми ознаками належало журналісту (Кравцов, 2012, с.125).

28 листопада на прес-конференції у Верховній Раді лідер фракції соціалістів колишній спікер О. Мороз оприлюднив записи розмов, нібито зроблені працівником Управління державної охорони майором М. Мельниченком у кабінеті президента. На плівках особи з голосами, схожими на президента Л. Кучму, міністра внутрішніх справ Ю. Кравченка, голову СБУ Л. Деркача, голову АП В. Литвина, обговорювали діяльність Г. Гонгадзе. І хоча на плівках не було зафіксовано наказу Л. Кучми прибрати журналіста, вони викликали глибоку політичну кризу у країні. 1 грудня у зверненні до народу Л. Кучма запевнив у проведенні прозорого розслідування вбивства журналіста та натякнув, що за появою скандальних плівок можуть стояти іноземні спецслужби (Камінський, 2008).

«Касетний» скандал призвів до найбільшої на той момент політичної кризи з моменту проголошення незалежності, підірвавши внутрішню стабільність в Україні та міжнародні позиції Л. Кучми. Після оприлюднення плівок західні лідери практично припинили спілкуватися з ним, у грудні в Україні почалися масові протести з вимогою відставки президента та керівників силових відомств, які тривали кілька місяців.

Оточення Л. Кучми від початку підозрювало в організації «касетного» скандалу американські спецслужби, які, на його погляд, мали на меті усунути президента від влади за допомогою масових протестів, але не наважились про це заявити публічно. Ця думка була настільки сильною у владних кулуарах, що у березні 2001 р. тодішній американський посол К. Паскуаль змушений був заперечувати ці звинувачення у ЗМІ (Горук, 2012). Ще більше ці переконання українських високопосадовців посилювалися, коли у квітні 2001 р. США надали політичний притулок майору М. Мельниченку. Вітчизняне МЗС у відповідь викликало американського посла та заявило, що такий крок «не відповідає духу українсько-американського партнерства» (Кравцов, 2012, с.126).

Водночас офіційна позиція США щодо внутрішньополітичних процесів в Україні у цей період була стриманою. Після зникнення Г. Гонгадзе посольство США заявило про стурбованість долею незалежного журналіста. Реакцією на початку листопада на знаходження тіла став заклик дипломатів до проведення чесного та прозорого розслідування, притягнення до відповідальності всіх причетних. Зрештою, після оприлюднення «плівок Мельниченка» американське посольство закликала до проведення розслідування та перевірки інформації про можливу причетність високопосадовців до справи. Коли ж у сере-

ПАШКОВ ВІКТОР ОЛЕКСАНДРОВИЧ
ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКО-АМЕРИКАНСЬКИХ ВІДНОСИН
НА ПОЧАТКУ 2000-х рр.

дині грудня у Києві розпочалися масові протести, США закликали владу та протестувальників утриматися від застосування сили (Віднянський, 2004).

У січні–березні 2001 р. під час кампанії протестів «Україна без Кучми» посол США в Україні К. Паскуаль неодноразово висловлював стурбованість кризовими процесами в політичній сфері, але не більше того. Така стримана позиція США на фоні кризи була зумовлена кількома обставинами. По-перше, американська сторона не хотіла бути публічно звинуваченою у втручанні у внутрішні справи партнера, що їй кулуарно і так приписували представники української влади. Утримання від гострої критики, публічного залучення до кризи зберігало можливість діалогу з адміністрацією Л. Кучми у майбутньому з більш важливих питань, ніж свобода слова в Україні.

По-друге, у Вашингтоні на той момент вже розпочався транзит влади, оскільки на президентських виборах у США у листопаді 2000 р. несподівано переміг кандидат від республіканців губернатор штату Техас Дж. Буш-молодший. Новій адміністрації ще належало сформувавши свої пріоритети та акценти у зовнішній політиці. Загалом на момент формування адміністрації Буша-молодшого навесні 2001 р. їй у спадок на українському напрямку дісталися зіпсовані взаємною недовірою та скандалами відносини.

Під час президентської кампанії 2000 р. Дж. Буш-молодший заявляв про плани зменшити залученість США у міжнародні справи (Гвоздков, 2015). І хоча після перемоги він не став реалізовувати обіцянку, але ці погляди визначили обрання стратегії концентрації зовнішньополітичних ресурсів на тих регіонах, які, на думку нової адміністрації, були ключовими для підтримки глобального домінування США. Пріоритетними регіонами були оголошені Близький Схід, Латинська Америка та Східна Азія. Натомість Європі приділялось значно менше уваги.

Щодо пострадянського простору, то на початковому етапі Буш-молодший та його радники дотримувались поміркованої лінії, надаючи пріоритет налагодженню відносин із Москвою, які наприкінці правління Б. Клінтона були не в найкращому стані. Нова адміністрація розглядала Росію як регіональну державу, яка хоч і здійснює на міжнародній арені дії, які іноді суперечать американським інтересам, але в цілому не становить загрози ні США, ні НАТО. Так у «чотирирічному оборонному огляді» (2001) зазначалось, що схожість проблем у сфері безпеки створює можливості для співпраці з РФ (Гвоздков, 2015, с.113). Вже на перших зустрічах із російським очільником в. путіним влітку 2001 р. Дж. Буш-молодший заявив, що Сполучені Штати не вважають Росію ворогом і прагнуть створити «нові стратегічні рамки для співпраці» (Бурейко, 2010).

Парадоксально, але у перші роки каденції Дж. Буш-молодший проводив російськоцентричну політику на пострадянському просторі, тобто об-

рав такий курс, який нищівно критикував під час президентських виборів у полеміці з А. Гором. За цих умов в американській політиці у регіоні України відводилась скромна роль. Республіканську адміністрацію цілком влаштувала її геостратегічна роль як буфера між Європою та РФ і значно менше хвилювали проблеми з правами людини та демократією у країні.

Інтерес Сполучених Штатів до України за часів як Дж. Буша-молодшого, так і Б. Клінтона зумовлювався її розташуванням і здатністю нейтралізувати амбіції Москви щодо відродження як одного зі світових центрів сили. Водночас у Вашингтоні усвідомили, що без внутрішнього зміцнення України її геополітичний потенціал не можна використати повною мірою. Економічно сильна та демократична Україна із прозахідною орієнтацією відповідала американським інтересам не з ідеологічних, а із прагматичних міркувань. Лише у такому стані вона могла стримувати зростаючий вплив Росії у регіоні.

На межі 2002–2003 рр. на фоні загострення протиріч із Москвою політика США щодо пострадянського простору зазнала змін. Новий підхід Вашингтона у регіоні передбачав три взаємопов'язані цілі: 1) недопущення відновлення імперського статусу Росії, яка з початку 2000-х рр. відкрито заявляла про наміри створити пояс «євразійської сили» з колишніх республік СРСР; 2) підтримка у регіоні геополітичного плюралізму; 3) формування альтернативних російським маршрутів транспортування каспійської нафти до Європи.

Питаннями, пов'язаними з українським напрямком, у зовнішньополітичній команді адміністрації Дж. Буша-молодшого займалися координатор Державного департаменту з питань допомоги новим незалежним державам (ННД) В. Тейлор, заступник помічника державного секретаря з питань Європи і Євразії С. Пайфер, заступниця державного секретаря з питань демократії та глобальних відносин П. Добрянські (представниця української діаспори) (Фішел, 2023).

Двосторонні відносини Вашингтона та Києва у першій половині 2000-х рр. були вкрай нестабільними, носили хвилеподібний і ситуативний характер. Внаслідок цього їх порядок денний формувався на безсистемній основі, спираючись на поточні проблеми та міжнародну ситуацію. При збереженні у риториці сторін формули «стратегічне партнерство» тональність дипломатичних контактів із приходом нової адміністрації у Сполучених Штатах досить швидко трансформувалась із дружньої на формально-дипломатичну, а атмосфера відносин стала прохолодною.

Здійснюючи навесні 2001 р. аудит зовнішньої політики попередників, експерти та урядовці адміністрації Буша-молодшого прийшли до висновку про незадовільний стан справ у сфері реформ і демократії в Україні, неефек-

ПАШКОВ ВІКТОР ОЛЕКСАНДРОВИЧ
ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКО-АМЕРИКАНСЬКИХ ВІДНОСИН
НА ПОЧАТКУ 2000-х рр.

тивність американської допомоги. У 1996–2000 рр. Сполучені Штати надали Україні \$1,8 млрд (Манчуленко, 2016, с.370). Натомість темпи, результати внутрішніх перетворень явно не відповідали очікуванням США. Будучи одним із найбільших реципієнтів американської допомоги у регіоні, Україна у своєму політичному розвитку стабілізувалася на рівні напівавторитарного режиму Л. Кучми, який спирався на олігархічні клани та політичну корупцію.

Економічна слабкість країни не дозволяла США перейти від моделі односторонньої економічної та технічної допомоги Києву до економічної взаємодії країн, яку б рухали американські інвестиції та приватний бізнес. Таким чином, був зроблений висновок, що витрачені кошти не дали очікуваного результату, а значить, потрібно змінювати підхід до надання допомоги у бік її жорсткої прив'язки до досягнутих результатів.

26 квітня 2001 р. у відставку був відправлений уряд В. Ющенка, який на Заході мав репутацію реформатора та був прихильником прозахідного курсу України. Це ще більше посилювало негативне тло українсько-американських відносин і відтермінувало початок діалогу з новою адміністрацією США.

У Вашингтоні також існували серйозні занепокоєння військово-технічного характеру, пов'язані з Україною. Американські урядовці були стурбовані зацікавленістю Ірану, КНР і Пакистану в отриманні українських ракетних технологій і високоякісної сталі для своїх програм виробництва балістичних ракет, постачаннями Києвом військової техніки та зброї репресивним режимам у Судані та М'янмі. Українські підприємства, які займалися експортом товарів військового та подвійного призначення, або недостатньо контролювалися урядом, або часто діяли за його неофіційної згоди при виконанні контрактів для таких країн, як Іран, КНР, Судан, М'янма, Пакистан, що створювало можливості прихованих поставок чутливих матеріалів. Зокрема, у вересні 2004 р. Державний департамент США запровадив санкції проти «Запорізької регіональної зовнішньоекономічної асоціації», звинувативши компанію у контрабандному постачанні військових технологій до Ірану (Горук, 2012).

Водночас, попри триваючу політичну кризу в Україні, пов'язану з «касетним» скандалом, було прийнято рішення про готовність співпрацювати з чинною владою. По-перше, попри наявність у суспільно-політичному житті відомих прозахідних діячів, жоден із них не міг тоді скласти реальну конкуренцію Л. Кучмі. У Вашингтоні різні групи просували В. Ющенка та Ю. Тимошенко, але у Державному департаменті після аналізу ситуації не побачили альтернативи чинному президенту. По-друге, станом на весну 2001 р. Л. Кучмі вдалося втримати ситуацію у країні під контролем, а хвилі масових протестів почали спадати. По-третє, американці вважали, що осла-

блений президент Л. Кучма буде більш схильним на поступки заради виходу з міжнародної ізоляції (Kubicek, 2003, p.5).

Зрештою, значна частина американських дипломатів і експертів, близьких до нової адміністрації, сприймала кризу, викликану «справою Гонгадзе», крізь призму посилення російського впливу в Україні. Зокрема, експерт аналітичного центру «The Heritage Foundation» А. Коен зазначав, що під тиском скандалу Київ може повернутися в орбіту впливу Москви, оскільки міжнародна ізоляція на Заході спонукатиме президента Л. Кучму до пошуку підтримки з боку РФ (Фішел, 2023). Такий розвиток подій міг перекреслити попередній десятирічний шлях демократичних перетворень в Україні та не відповідав американським інтересам у регіоні. Тому в адміністрації Дж. Буша-молодшого доволі швидко усвідомили, що дистанціювання від Києва та надмірний тиск є помилковою стратегією, яка лише штовхатиме Кучму в обійми Кремля, який декларував його всебічну підтримку в умовах внутрішньої кризи.

З такого погляду логічним кроком із боку Вашингтона для зміни ситуації було приглушення критики тогочасної влади і відновлення економічної та політичної підтримки України. Нова владна команда у Вашингтоні взяла курс на зміну підходів до відносин із Києвом у руслі прагматизму. В основу політики адміністрації Дж. Буша-молодшого на українському напрямку були покладені принципи «винагороди за досягнення» та американоцентризму. США поставили розвиток двосторонньої співпраці та об'єми американської допомоги у жорстку залежність від темпів і глибини економічних та суспільно-політичних реформ в Україні. І навпаки, зволікання із проведенням реформ, призупинення співпраці з МВФ одразу викликали негативну реакцію США у вигляді заморожування допомоги та кредитів, ініціювання антидемпінгових перевірок щодо продукції металургії, введення обмежень на імпорт українських товарів. Також при наданні допомоги уряд США почав визначати пріоритетними ті проекти і напрямки, які насамперед сприяли американським інтересам у регіоні. Натомість фінансування менш важливих проектів і програм припинилось або пов'язувалося з «правильною» поведінкою української влади (Лакішик та Погорська, 2012).

Ідеологом жорсткого підходу до вибудовування діалогу з Києвом стала радниця президента США з питань національної безпеки К. Райс, яка скептично ставилася до України ще з часів роботи у Раді національної безпеки в адміністрації Буша-старшого. Адміністрація Буша-молодшого, переглядаючи політику щодо України, вирішила не продовжувати роботу двосторонньої комісії на найвищому рівні. Водночас три з чотирьох комітетів УАМК (із

ПАШКОВ ВІКТОР ОЛЕКСАНДРОВИЧ
ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКО-АМЕРИКАНСЬКИХ ВІДНОСИН
НА ПОЧАТКУ 2000-х рр.

зовнішньої політики, безпеки, торгівлі та інвестицій) було вирішено перезапустити. Їх збереження було ініціативою України, та у Вашингтоні погодились на це, вважаючи ці комітети корисними інструментами для комунікації на відомчому рівні. У підсумку у 2002–2004 рр. продовжували працювати лише два комітети – з питань зовнішньої політики та економічного співробітництва (Лакішик, 2018, с.55).

У червні 2001 р. Дж. Буш-молодший здійснив своє перше європейське турне у ранзі президента. Виступаючи у Варшаві із промовою щодо перспектив американо-європейських відносин, він закликав будувати нову Європу без штучних розділових ліній. Україна у промові згадувалась лише у двох абзацах: «Європа, яку ми будуємо, має включати Україну – країну, яка сьогодні переживає травматичний перехідний процес. У Києві говорять про те, що подальша доля України пов'язана із Європою. Якщо вона справді прагне цього, ми маємо піти їй назустріч. Ми маємо простягнути руку допомоги Україні, як це вже рішуче зробила Польща» (Remarks by the President, 2001). Головним меседжем американської дипломатії Києву від цього моменту стала готовність розвивати двосторонні відносини і надавати підтримку, якщо українська влада проводитиме економічні та політичні реформи, спрямовані на зближення з Європою, але Сполучені Штати чекатимуть відповідних кроків Києва.

Після тривалої паузи у червні–липні 2001 р. Київ по чергово відвідали відразу три американські високопосадовці – міністр оборони США Д. Рамсфельд (5 червня), координатор Держдепартаменту В. Тейлор (11 липня) та радниця президента з питань національної безпеки К. Райс (24–25 липня). Зі свого боку, Вашингтон відвідав голова адміністрації президента України В. Литвин (Віднянський, 2004).

Під час відвідування Києва міністр оборони США Д. Рамсфельд відзначив, що США зацікавлені у тому, щоб Україна зберегла прозахідний курс і впоралася зі своїм складним завданням побудови демократії. В українській столиці американський гість зустрівся із президентом Л. Кучмою, прем'єр-міністром А. Кінахом, секретарем РНБО Є. Марчуком, міністром оборони О. Кузьмуком. Сторони обговорили плани США з розгортання національної системи ПРО, двосторонню військово-технічну співпрацю, економічні реформи, співпрацю України з МВФ. За підсумками переговорів міністри оборони підписали протокол про співробітництво військових відомств країн, в якому підтверджувалося спільне бачення загроз і намір розвивати військову співпрацю (Віднянський, 2004).

24–25 липня 2001 р. у рамках свого першого європейського турне Київ відвідала радниця президента США з національної безпеки К. Райс. На зустрічах з вітчизняними урядовцями вона зазначала, що адміністрація Буша-молодшого розглядає Україну як частину єдиної Європи, а не буфер між

нею та Росією. У цьому контексті США і далі підтримуватимуть курс Києва на європейську інтеграцію та ринкові реформи (Ващенко, 2010).

Вже під час спроб налагодження політичного діалогу між сторонами почали спостерігатися непорозуміння. Одним із чутливих питань, яке К. Райс обговорювала у Києві з представниками української влади, були поставки зброї Македонії. На початку 2001 р. у цій балканській країні розпочалось збройне протистояння між центральним урядом і албанськими сепаратистами. Не маючи фактично важкого озброєння, Скоп'є тоді просило військової допомоги в інших країн. Західні країни після війни у Косово виступали проти поставок озброєнь уряду Македонії, вважаючи, що таким чином можна буде запобігти новій кривавій війні у регіоні. Тому Сполучені Штати вимагали від України не продавати зброю у зону конфлікту. За зачиненими дверима президент Л. Кучма пообіцяв К. Райс не відправляти українську зброю у Македонію.

Через місяць після цього візиту заступниця Державного секретаря США з європейських та євразійських справ Е. Джонс, відвідуючи Київ у складі американської делегації на День незалежності, подякувала Л. Кучмі за те, що Україна утримується від поставок зброї до Македонії. Вже через два тижні у Вашингтоні дізналися, що, попри обіцянки, український уряд продав Македонії 31 радянський танк Т-72 та 4 винищувачі Су-25 (Камінський, 2008).

На святкування 10-ї річниці незалежності України США відрядили делегацію на чолі із сенатором Р. Лугаром і заступницею Державного секретаря з європейських та євразійських справ Е. Джонс, що не було високим рівнем представництва. У своєму привітанні з цієї нагоди Дж. Буш-молодший зазначав: «Мірою просування України шляхом реформ вона наближається до Європи і до яскравого, процвітаючого та безпечного майбутнього, яке створює Європа. Сполучені Штати підтримуватимуть Україну та її народ в їхніх зусиллях, спрямованих на досягнення цієї мети» (Лакішик, 2018).

У перші години після терактів 11 вересня 2001 р. Україна рішуче засудила терористичні атаки та висловила солідарність з американським народом. Через тиждень український уряд запропонував США використання свого повітряного простору для забезпечення військових операцій проти «Талібану» в Афганістані. 24 вересня РНБО прийняла рішення про надання права військово-транспортній авіації США використовувати повітряний простір України. Тоді ж керівник Адміністрації президента В. Литвин заявив, що Київ приєднався до міжнародної антитерористичної коаліції. Вже 8 жовтня перші літаки американських ВПС скористалися українським повітряним простором над Чорним морем для дозаправки. З 8 жовтня по 18 бе-

ПАШКОВ ВІКТОР ОЛЕКСАНДРОВИЧ
ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКО-АМЕРИКАНСЬКИХ ВІДНОСИН
НА ПОЧАТКУ 2000-х рр.

резня 2002 р. це зробили 1342 військово-транспортні літаки, які доставляли вантажі з Європи до Афганістану (Віднянський, 2004). Протягом наступних чотирьох років американські літаки у рамках антитерористичної операції пересікали повітряний простір України майже 4 тис. разів.

28–31 жовтня 2001 р. США відвідала українська урядова делегація на чолі з прем'єр-міністром А. Кінахом, який запевнив американців у прихильності України до курсу реформ і повної підтримки Сполучених Штатів у їх боротьбі зі світовим тероризмом. Також Україна активно підтримувала ініціативи США в ООН у якості непостійного члена Ради Безпеки.

Україна вирішила використати події 11 вересня як «вікно можливостей» для покращення відносин зі Сполученими Штатами. І ця ставка спрацювала. Активні дипломатичні кроки Києва не залишались непоміченими у Вашингтоні та мали позитивний вплив на двосторонні відносини. Українська позиція у питанні боротьби з тероризмом сприяла інтенсифікації політичного діалогу зі США.

У період потепління відносин (жовтень 2001 р. – лютий 2002 р.) Сполучені Штати відвідали ключові вітчизняні урядовці: прем'єр-міністр А. Кінах, голова МЗС А. Зленко, міністр оборони В. Шкідченко. З американського боку Київ відвідали заступниця Держсекретаря США з питань демократії та глобальних відносин П. Добрянські, помічник Держсекретаря з Європи та Євразії С. Пайфер, старший директор Ради національної безпеки з питань Європи та Євразії Д. Фрід. Також за сприяння США МВФ і Світовий банк відновили Україні фінансування кредитних програм. У лютому 2002 р. американський посол К. Паскуаль заявив, що США не мають наміру повертатися або політизувати «касетний» скандал (Кравцов, 2012, с.127).

На початку 2002 р. центром уваги американської політики щодо України стали парламентські вибори, які мали відбутися 31 березня. Враховуючи наявні авторитарні тенденції в українській політиці, Сполучені Штати були зацікавлені у послабленні позицій Л. Кучми і формуванні у Верховній Раді противаги президентській владі. Для цього вибори мали бути вільними та чесними, щоб опозиційні сили могли отримати вагоме представництво. Поточні інтереси США у цій ситуації органічно збігалися із доктриною глобальної демократизації.

6–7 лютого 2002 р. Київ відвідала заступниця Державного секретаря США П. Добрянські. Темою її візиту стала проблема демократичних виборів. Вона закликала представників української влади до чесної конкуренції на виборах, забезпечення рівного доступу партій і кандидатів до ЗМІ та недопущення використання у виборчому процесі адміністративного ресурсу (Корнієнко, 2013, с.533).

20–21 лютого Україну відвідав заступник помічника Державного секретаря з питань Європи й Євразії С. Пайфер. Він повідомив, що Сполучені Штати, попри запити Києва, не здійснюватимуть екстрадицію майора М. Мельниченка, оскільки Україна не ухвалила законодавство про незалежне судочинство. Також дипломат висловив занепокоєння використанням адміністративного ресурсу у передвиборчій компанії, особливо в мажоритарних округах у регіонах. 4 березня під час телемосту з українськими ЗМІ радниця президента США з питань національної безпеки К. Райс наголосила на необхідності проведення вільних і чесних парламентських виборів. За її словами, після завершення виборів, якщо у Вашингтоні відчують можливості для розвитку відносин країн, то президент Дж. Буш-молодший може ініціювати зустріч із Л. Кучмою.

22 березня 2002 р. Палата представників США ухвалила резолюцію, у якій закликала уряд України забезпечити проведення прозорих виборів до Верховної Ради. На думку конгресменів, підсумки цих парламентських виборів покажуть, наскільки Київ відданий втіленню демократичних реформ (Корнієнко, 2013).

Парламентські вибори 2002 р. відзначилися значними зловживаннями та маніпуляціями, але в цілому були конкурентними. За їх підсумками Л. Кучмі вдалося сформуванати у Верховній Раді пропрезидентську більшість на чолі зі спікером В. Литвином. Водночас прозахідна опозиція – Блок «Наша Україна» В. Ющенка та Блок Юлії Тимошенко – отримали на двох 32 % мандатів, а опозиційне середовище почало все більше консолідуватись навколо фігури В. Ющенка, що відповідало інтересам США на цьому етапі. У підсумку посол США К. Паскуаль на зустрічі зі студентами Києво-Могилянської академії відзначив, що нещодавні парламентські вибори були більш демократичними, ніж у 1998 р.

Після виборів до Верховної Ради 2002 р. критика антидемократичних тенденцій в Україні з боку американських представників посилилася. Урядовці США висловлювали занепокоєння порушеннями принципів демократії та прав людини в Україні, небажанням влади боротися з корупцією, тиском на ЗМІ, проблемами із захистом прав інтелектуальної власності та інтересів іноземних інвесторів. У звітах Державному департаменту щодо стану із правами людини у світі за 2003–2004 рр. піддаються критиці наявні порушення свободи слова та нерозслідування вбивств журналістів в Україні (Larrabee, 2006).

Після успішної військової кампанії в Афганістані (жовтень–грудень 2001 р.) адміністрація Дж. Буша-молодшого у рамках боротьби з міжнародним тероризмом переключила свою увагу на диктаторський режим С. Хусейна в Іраку. США почали готуватися до вторгнення в цю країну влітку

ПАШКОВ ВІКТОР ОЛЕКСАНДРОВИЧ
ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКО-АМЕРИКАНСЬКИХ ВІДНОСИН
НА ПОЧАТКУ 2000-х рр.

2002 р. Однак, на відміну від Афганістану, Сполучені Штати зіштовхнулися із проблемою міжнародної легітимності військової операції проти Іраку. Якщо операція в Афганістані була покликана покарати режим талібів, який відкрито підтримував терористичні угруповання, то у випадку Іраку мова йшла про превентивний напад через підозри щодо створення хімічної зброї без переконливих доказів.

Проти застосування сили до Багдада виступали ключові союзники по НАТО Франція та Німеччина, Росія, Китай, Іран, Генеральний секретар ООН К. Анан, Ліга арабських держав (Кудряченко, 2006). Москва, Пекін і Париж послідовно блокували американські та британські проекти резолюцій у Раді Безпеки ООН, що санкціонували б військову операцію проти Іраку, а Туреччина не дозволила використовувати свою територію для наземної частини операції. Не маючи можливості отримати мандат Ради Безпеки на проведення військової кампанії, Вашингтон вирішив діяти без нього (Рижков, 2006).

Готуючись до вторгнення, американці прагнули залучити до антиіракської коаліції якомога більше держав, насамперед європейських, щоб легітимізувати свої дії на міжнародній арені. Для цього адміністрація Дж. Буша-молдшого використовувала тактику «батоба і пряника» щодо потенційних учасників. Країнам, які приєднуються до коаліції, обіцяли значні економічні дивіденди – збільшення допомоги від США та контракти у рамках післявоєнної відбудови Іраку, а тим, хто відмовиться, – серйозне погіршення двосторонніх відносин (Žielys, 2010). Враховуючи участь України у антитерористичній коаліції проти «Талібану», у Вашингтоні розраховували схилити Київ до участі в антиіракській коаліції з позиції світового гегемона. Таким чином, українська влада із середини 2002 р. опинилася під сильним політичним тиском.

Тоді ж Україна потрапила у серйозний міжнародний скандал. У березні 2002 р. західні ЗМІ почали публікувати інформацію про можливу причетність уряду України до поставок Іраку станцій радіотехнічної розвідки «Кольчуга» влітку 2001 р. в обхід санкцій ООН. Тоді американські урядовці уникали коментарів щодо ситуації. 13 липня 2002 р. Київ відвідав міністр фінансів США П. О'Ніл. Посадовець на зустрічі із президентом Л. Кучмою висловив сильну стурбованість Вашингтона інформацією про торгівлю зброєю з Іраком і підкреслив важливість розслідувань цих звинувачень (Kubisek, 2003).

На початку вересня 2002 р. після підтвердження автентичності тієї частини «плівок Мельниченка», на яких український президент неформально схвалив продаж «Кольчуг» Іраку, уряд США висунув звинувачення проти Л. Кучми та його оточення. Окрім того, американські розвідслужби також мали інформацію про контрабанду у 1999–2001 рр. з України 18 крилатих ракет Х-55 (12 із них було нелегально вивезено до Ірану, ще 6 – до Китаю) (Кравцов, 2012).

Висунення офіційних звинувачень проти українського керівництва призвело до його фактичної міжнародної ізоляції. Наприкінці серпня 2002 р. Вашингтон відклав на невизначений термін розгляд питання про надання Україні статусу країни з ринковою економікою, а 24 вересня 2002 р. заморозив пакет економічної допомоги Україні на \$55 млн (Rodriguez et al., 2016). Також уряд США почав антидемпінгове розслідування стосовно поставок української металургійної продукції та запровадив обмеження на імпорт виробів української легкої промисловості. Тоді у Вашингтоні серйозно розглядали можливість введення економічних санкцій проти України за продаж зброї Іраку.

Офіційний Київ у цих умовах, розуміючи безперспективність конфронтації зі США, діяв вкрай обережно, а тому уникав будь-яких кроків і заяв, які могли трактуватися як загострення ситуації. Публічною позицією вітчизняної дипломатії була теза про те, що партнерські відносини зі Сполученими Штатами зберігають статус одного з основних зовнішньополітичних пріоритетів. Також у Києві намагалися не акцентувати увагу на гострих коментарях щодо «кольчужного» скандалу з американського боку.

Щоб зменшити напругу, український уряд запросив приїхати у країну спільну американо-британську групу експертів для перевірки всіх обставин. Її візит відбувся 13–20 жовтня. У підсумковій доповіді, опублікованій 25 листопада 2002 р., експерти зазначали, що 10 липня 2000 р. президент Л. Кучма затвердив передачу Іраку станцій «Кольчуга», але фактів самої передачі довести не вдалося. За оцінками групи, Україна безпосередньо не передавала радіолокаційні станції Іраку, але їх нелегальні поставки через треті сторони залишалися вірогідно можливими (Вітряк, 2019, с.15).

Через кризу довіри восени 2002 р. відносини між Києвом та Вашингтоном опинилися у найнижчій точці з моменту проголошення незалежності. Незважаючи на недоведеність вини України в «Іракгейті», адміністрація Буша-молодшого була впевнена у причетності Києва до поставок радарних установок. Як наслідок, контакти високого рівня були повністю згорнуті, обмежившись рівнем заступників міністрів. На пражському саміті НАТО 21–22 листопада 2002 р. очільники США та Британії відмовилися сидіти поруч із Л. Кучмою. Щоб уникнути цієї ситуації, розсадку лідерів країн на саміті здійснили за французькою абеткою замість традиційної англійської (Щербак, 2005).

Втім із кінця листопада міжнародна напруга навколо скандалу з «Кольчугами» почала спадати. На фоні загострення протиріч між США та Іраком, початку активної підготовки військової операції «Іракська свобода» у Вашингтоні прийняли рішення не чіпати це питання. Натомість, потрапляння

ПАШКОВ ВІКТОР ОЛЕКСАНДРОВИЧ
ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКО-АМЕРИКАНСЬКИХ ВІДНОСИН
НА ПОЧАТКУ 2000-х рр.

Л. Кучми у міжнародну ізоляцію США використовували для тиску на Київ, щоб змусити його приєднатися до антиіракської коаліції. Відвідуючи Україну у листопаді 2002 р., помічник заступника Держсекретаря С. Пайфер зазначив, що уряд США відклав у довгий ящик «справу Кольчуг», оскільки не хоче надалі псувати двосторонні відносини, не вивчивши до кінця всі обставини. За словами дипломата, Сполучені Штати були готові й далі підтримувати реформи в Україні, спрямовані на її перетворення на сучасну європейську демократію (Pifer, 2017).

Американський дипломат повідомив, що у січні 2003 р. адміністрація Дж. Буша-молодшого розгляне можливість скасування дії поправки Джексона-Веніка щодо України, яка передбачала обмеження на двосторонню торгівлю. Фактично ця обіцянка виступала «пряником» для Києва за приєднання до антиіракської коаліції (Шевцов та Мерніков, 2007).

Висновки

Таким чином, початок 2000-х рр. виявився для українсько-американських відносин вкрай непростим періодом. Через «касетний» і «кольчужний» скандали їх динаміка відзначалася здебільшого низхідною траєкторією. Адміністрація Дж. Буша-молодшого, яка прийшла до влади у США у 2001 р., посіла щодо України доволі жорстку позицію, що зумовлювалося не лише скандалами, а й низькими темпами суспільно-політичних і економічних перетворень в Україні, корупцією в українській владі та непослідовністю її зовнішньополітичного курсу.

Водночас міркування стратегічного характеру щодо втримання України поза орбітою впливу Москви сприяли відновленню влітку 2001 р. політичного діалогу та економічної підтримки. При цьому, діючи у руслі прагматизму, США приглушили критику внутрішньої політики адміністрації Л. Кучми, але жорстко пов'язали інтенсивність співпраці та об'єми допомоги із прогресом у реформах.

Надскладним випробуванням для двосторонніх відносин у цей період став міжнародний скандал восени 2002 р. щодо можливого продажу Україною в обхід санкцій Ради Безпеки ООН РЛС «Кольчуга» Іраку. Враховуючи, що Сполучені Штати та Велика Британія вели активну підготовку до військової операції проти режиму С. Хусейна, ця ситуація була сприйнята у Вашингтоні як відверто ворожі дії з боку української сторони. Як наслідок, українські керівники, насамперед президент Л. Кучма, потрапили в міжнародну ізоляцію. Серед методів тиску, які уряд США застосовував проти української влади, були замороження політичних контактів і економічної допомоги, припинення допомоги з боку міжнародних фінансових інституцій, введення обмежень на імпорт українських товарів.

І хоча провину української влади щодо поставок військової техніки Іраку не вдалося чітко довести, США почали використовувати цю ситуацію для тиску на уряд України, щоб схилити його до вступу до антиіракської коаліції. Остання за рахунок широкого складу учасників мала легітимізувати американську військову операцію проти Іраку без мандата Ради Безпеки ООН.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

- Бурейко, Н., 2010. Місце України в зовнішньополітичній стратегії США на пострадянському просторі. *Питання історії України*, 13, с.104-107.
- Ващенко, О.Ф., 2010. Україна-США: розбудова стратегічного партнерства. *Науковий вісник Дипломатичної академії України*, 16, с.131-138.
- Віднянський, С. ред., 2004. *Зовнішня політика України в умовах глобалізації. Анотована історична хроніка міжнародних відносин (1991-2003)*. Київ: Генеза.
- Вітряк, М., 2019. Складнощі і перспективи євро-Атлантичної політики Л. Д. Кучми. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухолинського. Історичні науки*, [e-journal] 2 (48), с.12-19. <http://doi.org/10.33310/2519-2809-2019-48-2-12-19>
- Гвоздков, С., 2015. Пострадянські держави в зовнішній політиці США за часів президентства Дж. У. Буша. *Етнічна історія народів Європи*, 47, с.112-116.
- Горук, А., 2012. Україна у зовнішній політиці сполучених Штатів Америки (поч. 1990-х–поч. 2000-х рр.). *Eastern Review*, [online] 1. Доступно: <https://dspace.uni.lodz.pl:8443/xmlui/bitstream/handle/11089/18521/04_12_Horuk.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [Дата звернення 19 червня 2024].
- Камінський, Є., 2008. *Світ переможців і переможених. Міжнародні відносини і українська перспектива на початку XXI століття*. Київ: Центр вільної преси.
- Корнієнко, Н., 2013. Оцінка українських парламентських виборів 2000-х рр. американським політичним істеблшментом. *Гілея: науковий вісник*, 75, с.532-535.
- Кравцов, Г.Ю., 2012. Періодика США про вплив «справи Гонгадзе» на розвиток україно-американських відносин 2000–2002 рр. *Гілея: науковий вісник*, 63, с.124-129.
- Кудряченко, А., 2006. Геополітичні дилеми сучасної України. *Україна дипломатична*, 7, с.502-523.
- Лакішик, Д., 2018. Особливості американсько-українських відносин у 1991-2004 рр. *Американська історія та політика*, [e-journal] 5, с.50-58. <http://doi.org/10.17721/2521-1706.2018.05.50-58>

ПАШКОВ ВІКТОР ОЛЕКСАНДРОВИЧ
ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКО-АМЕРИКАНСЬКИХ ВІДНОСИН
НА ПОЧАТКУ 2000-х рр.

- Лакішик, Д.М. та Погорська, І.І., 2012. Україна-США: асиметрія партнерства початку XXI століття. *Зовнішні справи*, 6, с.50-53.
- Манчуленко, О.Г., 2016. Україна в зовнішній політиці США: аспекти фінансово-технічної допомоги. *Гілея: науковий вісник*, 109, с.369-373.
- Рижков, М.М., 2006. Велика стратегія Дж. Буша-молодшого щодо Європи, Росії, України. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*, 62 (1), с.106-110.
- Фішел, Ю.М., 2023. *Московський фактор. Політика США щодо суверенної України та Кремля*. Харків: Віват.
- Шевцов, А.І. та Мерніков, Г.І., 2007. Співробітництво Україна – США у контексті зовнішньополітичних стратегій. *Стратегічна панорама*, 2, с.61-68.
- Щербак, Ю., 2005. Україна – США: стратегічне партнерство, інтереси та цінності. *День*, [online] 2 квітня. Доступно: <<https://day.kyiv.ua/uk/article/panorama-dnya/ukrayina-ssha>> [Дата звернення 18 травня 2024].
- Remarks by the President in Address to Faculty and Students of Warsaw University, 2001. *The White House President George W. Bush*, [online] 15 June. Available at: <<https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/06/20010615-1.html>> [Accessed 29 July 2024].
- Kubicek, P., 2003. U.S.-Ukrainian Relations: From Engagement to Estrangement. *Problems of Post-Communism*, [e-journal] 50 (6), pp.3-11. <https://doi.org/10.1080/10758216.2003.11656059>
- Larrabee, F.S., 2006. Ukraine and the West. *Survival*, [e-journal] 48 (1), pp.93-110. <https://doi.org/10.1080/00396330600594298>
- Pifer, S., 2017. *The Eagle and the Trident: U.S.–Ukraine Relations in Turbulent Times*. Washington: Brookings Institution Press.
- Rodriguez, R.G., Hays, S., Henderson, T., Garcia, R. and Cotton, A., 2016. US-Ukraine Relations in the Post-Soviet Era. In: *2nd Pan-American Interdisciplinary Conference, PIC 2016*, 24-26 February, Buenos Aires, Argentina, Proceedings. Buenos Aires: European Scientific Institute, pp.383-426. <https://doi.org/10.19044/esj.2016.v12n10p%25p>
- Žielys, P., 2010. New version of the Kirkpatrick doctrine in the post-Soviet space. *Democratization*, [e-journal] 17 (5), pp.878-898. <https://doi.org/10.1080/13510347.2010.501176>

REFERENCES

- Bureiko, N., 2010. Mistse Ukrainy v zovnishnopolitychnii stratehii SShA na postradianskomu prostori [The Place of Ukraine in the US Foreign Policy Strategy in the Post-Soviet Area]. *Pytannia istorii Ukrainy*, 13, pp.104-107.
- Fishel, Yu.M., 2023. *Moskovskiy faktor. Polityka SShA shchodo suverennoi Ukrainy ta Kremliya* [The Moscow Factor. US Policy on Sovereign Ukraine and the Kremlin]. Kharkiv: Vivat.

- Horuk, A., 2012. Ukraina u zovnishnii politytsi spoluchenykh Shtativ Ameryky (poch. 1990-kh–poch. 2000-kh rr.) [Ukraine in US Foreign Policy (Early 1990s–early 2000s)]. *Eastern Review*, [online] 1. Available at: <https://dspace.uni.lodz.pl:8443/xmlui/bitstream/handle/11089/18521/04_12_Horuk.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [Accessed 19 July 2024].
- Hvozdkov, S., 2015. Postradianski derzhavy v zovnishnii politytsi SShA za chasiv prezydentstva Dzh. U. Busha [Post-Soviet States in US Foreign Policy during the Presidency of J. W. Bush]. *Etnichna istoriia narodiv Yevropy*, 47, pp.112-116.
- Kaminskyi, Ye., 2008. *Svit peremozhstiv i peremozhenykh. Mizhnarodni vidnosyny i ukraïnska perspektyva na pochatku XXI stolittia* [The World of Winners and Losers. International Relations and the Ukrainian Perspective at the Beginning of the 21st Century]. Kyiv: Tsentr vilnoi presy.
- Korniienko, N., 2013. Otsinka ukraïnskykh parlamentskykh vyboriv 2000-kh rr. amerykanskykh politychnym isteblyshmentom [Assessment of the Ukrainian Parliamentary Elections of the 2000s by the American Political Establishment]. *Hileya: scientific bulletin*, 75, pp.532-535.
- Kravtsov, H.Iu., 2012. Periodyka SShA pro vplyv "spravy Honhadze" na rozvytok ukraïno–amerykanskykh vidnosyn 2000–2002 rr. [US Periodicals on the Influence of the "Gongadze Affair" on the Development of Ukrainian-American Relations in 2000–2002]. *Hileya: scientific bulletin*, 63, pp.124-129.
- Kubicek, P., 2003. U.S.-Ukrainian Relations: From Engagement to Estrangement. *Problems of Post-Communism*, [e-journal] 50 (6), pp.3-11. <https://doi.org/10.1080/10758216.2003.11656059>
- Kudriachenko, A., 2006. Heopolitychni dylemy suchasnoi Ukrainy [Geopolitical Dilemmas of Modern Ukraine]. *Ukraina dyplomatychna*, 7, pp.502-523.
- Lakishyk, D., 2018. Osoblyvosti amerykansko-ukraïnskykh vidnosyn u 1991-2004 rr. [The peculiarities of US-Ukrainian relations in 1991–2004]. *American History and Politics*, [e-journal] 5, pp.50-58. <http://doi.org/10.17721/2521-1706.2018.05.50-58>
- Lakishyk, D.M. and Pohorska, I.I., 2012. Ukraina-SShA: asymetriia partnerstva pochatku XXI stolittia [Ukraine-USA: asymmetry of partnership at the beginning of the 21st century]. *Foreign Affairs*, 6, pp.50-53.
- Larrabee, F.S., 2006. Ukraine and the West. *Survival*, [e-journal] 48 (1), pp.93-110. <https://doi.org/10.1080/00396330600594298>
- Manchulenko, O.H., 2016. Ukraina v zovnishnii politytsi SShA: aspekty finansovo-tekhnichnoi dopomohy [Ukraine in US foreign policy: aspects of financial and technical assistance]. *Hileya: scientific bulletin*, 109, pp.369-373.

ПАШКОВ ВІКТОР ОЛЕКСАНДРОВИЧ
ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКО-АМЕРИКАНСЬКИХ ВІДНОСИН
НА ПОЧАТКУ 2000-х рр.

Pifer, S., 2017. *The Eagle and the Trident: U.S.–Ukraine Relations in Turbulent Times*. Washington: Brookings Institution Press.

Remarks by the President in Address to Faculty and Students of Warsaw University, 2001. *The White House President George W. Bush*, [online] 15 June. Available at: <<https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/06/20010615-1.html>> [Accessed 29 July 2024].

Rodriguez, R.G., Hays, S., Henderson, T., Garcia, R. and Cotton, A., 2016. US-Ukraine Relations in the Post-Soviet Era. In: *2nd Pan-American Interdisciplinary Conference, PIC 2016*, 24-26 February, Buenos Aires, Argentina, Proceedings. Buenos Aires: European Scientific Institute, pp.383-426. <https://doi.org/10.19044/esj.2016.v12n10p%25p>

Ryzhkov, M.M., 2006. Velyka stratehiia Dzh. Busha-molodshoho shchodo Yevropy, Rosii, Ukrainy [Grand strategy J. Bush Jr. on Europe, Russia, Ukraine]. *Actual problems of International Relations*, 62 (1), pp.106-110.

Shcherbak, Yu., 2005. Ukraina – SShA: stratehichne partnerstvo, interesy ta tsinnosti [Ukraine-US: Strategic Partnership, Interests and Values]. *Den*, [online] 2 April. Available at: <<https://day.kyiv.ua/uk/article/panorama-dnya/ukrayina-ssha>> [Accessed 18 May 2024].

Shevtsov, A.I. and Mernikov, H.I., 2007. Spivrobitnytstvo Ukraina – SShA u konteksti zovnishnopolitychnykh stratehii [Ukraine-US Cooperation in the Context of Foreign Policy Strategies]. *Strategic Panorama*, 2, pp.61-68.

Vashchenko, O.F., 2010. Ukraina-SShA: rozbudova stratehichnoho partnerstva [Ukraine-USA: building a strategic partnership]. *Naukovyi visnyk Dyplomatychnoi akademii Ukrainy*, 16, pp.131-138.

Vidnianskyi, S. ed., 2004. *Zovnishnia polityka Ukrainy v umovakh hlobalizatsii. Anotovana istorychna khronika mizhnarodnykh vidnosyn (1991-2003)* [Foreign policy of Ukraine in the context of globalization. Annotated historical chronicle of international relations (1991-2003)]. Kyiv: Heneza.

Vitriak, M., 2019. Skladnoshchi i perspektyvy yevro-Atlantychnoi polityky L. D. Kuchmy [Complexities and prospects euro-atlantic policy L. D. Kuchma]. *Naukovyi visnyk Mykolaivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. O. Sukhomlynskoho. Istorychni nauky*, [e-journal] 2 (48), pp.12-19. <http://doi.org/10.33310/2519-2809-2019-48-2-12-19>

Žielys, P., 2010. New version of the Kirkpatrick doctrine in the post-Soviet space. *Democratization*, [e-journal] 17 (5), pp.878-898. <https://doi.org/10.1080/13510347.2010.501176>

PECULIARITIES OF UKRAINIAN-US RELATIONS IN THE EARLY 2000S

Viktor Pashkov

*PhD in Political Sciences, Associate Professor,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4273-2181>,
e-mail: viktor.pashkov.polit@gmail.com,
University of Customs and Finance,
Department of International Relations, Dnipro, Ukraine, 49000*

The article analyses Ukrainian-American relations' dynamics, peculiarities and complexities in the early 2000s. The author reveals the considerations and approaches of the US administration of George W. Bush to building relations with Ukraine. It is shown that bilateral cooperation from 2001 to 2002 mainly followed a downward trajectory. Among the problems that complicated the political dialogue between Kyiv and Washington were the 'cassette' and 'Kolchuga' scandals, the unsatisfactory pace of reforms and problems with democracy in Ukraine, the inconsistency of Leonid Kuchma's foreign policy, and corruption.

The US policy towards Ukraine during this period was based on a tough approach, the principle of 'reward for achievement' and strategic considerations to keep Kyiv out of Moscow's orbit of influence. For their part, Ukrainian leaders actively sought to restore cooperation with the United States. In this regard, they used the events of 11 September 2001 as a window of opportunity, offering their political support and airspace to US aircraft during the US military campaign in Afghanistan. However, the chainmail scandal of autumn 2002 dealt a severe blow to Ukrainian-American relations, leading to the curtailment of political dialogue between the countries and the suspension of US economic assistance to Ukraine.

It is established that later, Washington used methods of pressure and international isolation of the Ukrainian leadership, forcing it to join the anti-Iraqi coalition, creating the appearance of international support for the US military operation against S. Hussein's regime.

The purpose of the article is to highlight and analyse the dynamics and peculiarities of Ukrainian-American relations in the early 2000s in the context of the Republican administration of G. W. Bush coming to power in the United States. The research methodology includes historical and comparative methods, a systematic approach, and general scientific research methods. The extensive

ПАШКОВ ВІКТОР ОЛЕКСАНДРОВИЧ
ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКО-АМЕРИКАНСЬКИХ ВІДНОСИН
НА ПОЧАТКУ 2000-х рр.

---

use of the historical method in the study made it possible to reconstruct the chronology of events and the logic of the actions of the Bush Jr. and Leonid Kuchma administrations in building bilateral relations. The systematic method allowed us to consider the key events and problems of Ukrainian-American cooperation at that time, taking into account the broad context of foreign policy and domestic factors under which the parties acted.

Keywords: Ukrainian-American relations; 'Gongadze case'; 'Kolchuga' scandal; Leonid Kuchma's administration; international isolation; fight against international terrorism; American hegemony.

**МІЖНАРОДНІ
ЕКОНОМІЧНІ
ВІДНОСИНИ**

**INTERNATIONAL
ECONOMIC
RELATIONS**

**СТЕБНИЦЬКИЙ РОМАН ВЯЧЕСЛАВОВИЧ
СУПЕРНИКИ В ПЕРСЬКІЙ ЗАТОЦІ: ОСНОВНІ ПРИЧИНИ
КОНФРОНТАЦІЇ ІРАНУ ТА САУДІВСЬКОЇ АРАВІЇ**

DOI: 10.31866/2616-745X.14.2024.319357

УДК 341(267.35):[341.238:327.5(55+532)]

**СУПЕРНИКИ В ПЕРСЬКІЙ ЗАТОЦІ: ОСНОВНІ ПРИЧИНИ
КОНФРОНТАЦІЇ ІРАНУ ТА САУДІВСЬКОЇ АРАВІЇ**

Стебницький Роман Вячеславович

Аспірант,

ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-6997-1734>,

e-mail: stebnrv@gmail.com,

Київський університет культури, вул. Д. Дорошенка, 20,

Київ, Україна, 01042

Надіслано:

18.08.2024

Рецензовано:

30.08.2024

Прийнято:

06.09.2024

Для цитування:

Стебницький, Р.В., 2024. Суперники в Перській затоці: основні причини конфронтації Ірану та Саудівської Аравії. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*, 14, с.93-105. doi: <https://doi.org/10.31866/2616-745X.14.2024.319357>.

Наслідки нормалізації відносин між Саудівською Аравією та Іраном стратегічно важливі для конфігурації конфлікту в нашій країні, тому варто спостерігати та аналізувати розвиток подій у Перській затоці, зокрема заглибившись у їхні першопричини. Мета статті – проаналізувати основні причини конфронтації між Іраном та Саудівською Аравією на тлі подій у Перській затоці. Методологія дослідження ґрунтується на міждисциплінарній інклюзії методів і підходів, залучених із науки міжнародних відносин, історії, політології. Використано елементи системного і контекстуального аналізу, загальнонаукові методи аналізу, синтезу, узагальнення. Зроблено висновок, що у другій половині ХХ століття відносини між Саудівською Аравією та Іраном, які й так перебували в нестійкому стані, перейшли у стадію різкого загострення та набули вигляду безпосереднього протистояння в усіх напрямках – економічних, дипломатичних, політичних, релігійних та ін. Особливе загострення у відносинах між країнами розпочалося з моменту захоплення влади в Ірані шиїтськими ісламістами у 1979 р. Також іранський політичний шиїзм був спрямований у бік експансії та охоплення своєю ідеологією інших країн, зокрема із сунітським населенням. До основних аспектів напружених відносин між Іраном і Саудівською Аравією можна віднести: релігійні

розбіжності, політичні та ідеологічні протиріччя, боротьбу за вплив у регіоні та мусульманському світі, геополітичне суперництво, економічні фактори, зокрема нафтові питання, дипломатичні інциденти та вбивства активістів, конфлікти через посередників, підтримку різних політичних сил. Також Саудівська Аравія провела низку заходів проти Ірану: ініціювала створення Ради співробітництва арабських держав Перської затоки, уклала двосторонні угоди про співробітництво з Бахрейном, ОАЕ, Катаром та Оманом, зблизилася зі США тощо. Загалом небезпечний і непередбачуваний розкол між країнами впливає не лише на його основних учасників, а й на геополітику, економічну стабільність і війни, зокрема громадянські, у близькосхідному регіоні.

Ключові слова: Іран; Саудівська Аравія; взаємовідносини; конфронтація; регіон.

Вступ

Одними з найскладніших та найнапруженіших у регіоні Близького Сходу є відносини між Іраном та Саудівською Аравією. У різні періоди були спроби відновити діалог і покращити відносини між країнами, але ці зусилля зазвичай були обмеженими і не призводили до значного прогресу.

Навіть після повідомлення у березні 2023 р. про нормалізацію комунікації відносини між Іраном і Саудівською Аравією залишаються складними і багатогранними із глибоким історичним, релігійним, політичним та економічним підґрунтям. Крім того, фундаментальні протиріччя, інтереси та ворожі відносини між Іраном і Саудівською Аравією продовжують викликати напруженість та конфлікти в регіоні, стаючи основним фактором політичної нестабільності на Близькому Сході. Недарма конфлікт між регіональними державами також називають холодною війною в регіоні.

Крім того, останнім часом актуалізувався дискурс глобальної війни, який «характеризує неможливість обмеження будь-якого військового конфлікту регіональними масштабами», відповідно – будь-які країни визначають «конфігурацію міжнародних відносин у планетарному масштабі» (Вільчинська та Биркович, 2022, с.10).

Для нашої країни відносини між країнами особливо важливі на тлі повномасштабного російського вторгнення, позаяк Іран вважається найбільш впливовим союзником росії у регіоні, який фактично відкрито артикулює свою позицію. Водночас Саудівська Аравія традиційно розглядається як давній союзник США, хоча у стосунках між країнами також спостерігається напруження. Тому результат нормалізації відносин між Саудівською Ара-

СТЕБНИЦЬКИЙ РОМАН ВЯЧЕСЛАВОВИЧ СУПЕРНИКИ В ПЕРСЬКІЙ ЗАТОЦІ: ОСНОВНІ ПРИЧИНИ КОНФРОНТАЦІЇ ІРАНУ ТА САУДІВСЬКОЇ АРАВІЇ

вією та Іраном може мати стратегічно важливі наслідки для конфігурації конфлікту в нашій країні, а відтак важливо спостерігати за розвитком подій, зокрема заглибившись у їхні першопричини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Близький Схід тривалий час перебуває в зоні інтересів дослідників. Так, у статтях С. Ахаві (Akhavi, 1998) «Іслам, політика та суспільство в думках аятоли Хомейні, аятоли Талікани та Алі Шаріаті», Р. Намазі (Namazi, 2019) «Аятола Хомейні: Від ісламського уряду до суверенної держави», М. Амін і Н. Бано (Amin and Bano, 2015) «Значення політичної думки Алі Шаріаті для іранської революції» досліджуються основні ідеї теоретиків Ісламської революції в Ірані, які палко сприймали іранські інтелектуали, а також молодь. Візії про те, що в революційній державі немає жодної форми імперіалізму, експлуатації, капіталізму, бідності, класової нерівності, сформували привабливий образ ісламу – динамічний і справедливий – та визначили перемогу Ісламської революції в Ірані, а також стосунки країни з іншими державами, зокрема сунітськими.

Р. Мухаймін, Н. Умар та Ф. Амалія (Muhaimin, Umar and Amaliyah, 2023) у статті «Порівняльний аналіз діалектичної моделі постісламізму в ісламському світі між Саудівською Аравією та Іраном» крізь призму постісламізму аналізують відносини між ісламом і державою у Саудівській Аравії та Ірані. Постісламізм використовують для вивчення феномену політичного ісламу в різних країнах, особливо після холодної війни. Основне завдання дослідження – порівняти відмінності постісламської моделі в Саудівській Аравії та Ірані.

Книга Т. Мостина (Mostyn, 1991) «Основні політичні події в Ірані, Іраку та на Аравійському півострові, 1945–1990 рр.» надає аналіз релігійного та політичного життя у країнах Близького Сходу, а також містить хронологічний перелік основних політичних, військових та економічних подій у регіоні.

У праці «Політика Ірану щодо Перської затоки: від Хомейні до Хатамі» К. Маршал (Marshall, 2003) аналізує зовнішню політику Ірану щодо держав Перської затоки у 1979–1998 рр., яка за двадцять років пройшла шлях від ідеологічної до прагматичної.

І. Фрайхат (Frailhat, 2020) у книзі «Іран і Саудівська Аравія: приборкання хаотичного конфлікту» стверджує, що зближення між Тегераном і Ер-Ріядом можливе, і заглиблюється у складність управління їхнім давнім конфліктом. Опитуючи вчених і колишніх політиків із регіону Перської затоки та з-за кордону, автор окреслює основні теми, стратегії і динаміку конфлікту після американського вторгнення в Ірак у 2003 р., щоб сформуванню основи порядку денного задля досягнення миру.

Е. Хадзікадуніч (Hadzikadunic, 2019) у публікації «Ірано-саудівські зв'язки: чи може історія передбачити їхню траєкторію?» розглядає зовнішні

реалії, безперервні специфічні структурні умови, з якими Іран і Саудівська Аравія стикаються у рамках міжнародного та регіонального порядку та які посприяли стабільності/нестабільності двосторонніх відносин протягом їхньої дипломатичної історії. Дослідник пояснює, чому кожна дружня чи ворожа фаза у ірано-саудівських відносинах тривала так довго, а також замислюється, чи можна повторити умови, які сприяли дружнім зв'язкам. На його думку, важливо оцінити, які детермінанти системного рівня окреслюють ключовий тиск на Іран та Саудівську Аравію, а також передбачити ймовірний перебіг їхніх стосунків у майбутньому.

Дослідження А. Априлії та Х. Прасоджо (Aprillia and Prasodjo, 2023) «Аналіз причин для Ірану у нормалізації дипломатичних відносин із Саудівською Аравією у 2023 році» має на меті з'ясувати причини відновлення Іраном дипломатичних відносин із Саудівською Аравією. У дослідженні використовувався якісний підхід із методами збору даних бібліотечних досліджень за допомогою платформ Google Scholar і Publish and Perish.

Цікавою є публікація Г. Кафієро (Cafiero, 2023) «Ірано-саудівська угода: вони зробили це не з любові», в якій дослідник на підведення підсумків через півроку старту нормалізації стосунків між країнами обґрунтовує тезу, що це рішення було прийнято обома сторонами з холодним розрахунком.

Основам зовнішньої політики Ірану, які в тому числі визначають перебіг взаємовідносин із Саудівською Аравією, присвячені статті українських дослідників В. Кіяниці (2021) «Арабський Близький Схід у зовнішній політиці Ісламської Республіки Іран», Т. Лукіної (2012) «Релігійний фактор зовнішньої політики Ірану» та ін.

Я. Завада (2018) у публікації «Взаємовідносини Ірану та Саудівської Аравії у контексті регіональної безпеки» аналізує геополітичні протиріччя між країнами, особливо на тлі конфліктів у Сирії, Лівані, Ємені та Іраку.

Формулювання цілей статті

Незважаючи на досить активне зацікавлення відносинами Ірану та Саудівської Аравії у зарубіжній науці, можна констатувати недостатній рівень розробки цієї проблематики в українській соціогуманітаристиці, що й визначає появу статті, мета якої – проаналізувати основні причини конфронтації між Іраном та Саудівською Аравією на тлі подій у Перській затоці.

Виклад основного матеріалу дослідження

У березні 2023 р. відбулася знаменна подія: за сприяння Китаю Саудівська Аравія та Іран обмінялися послами, що, можливо, покладе край ворожечі між країнами.

СТЕБНИЦЬКИЙ РОМАН ВЯЧЕСЛАВОВИЧ СУПЕРНИКИ В ПЕРСЬКІЙ ЗАТОЦІ: ОСНОВНІ ПРИЧИНИ КОНФРОНТАЦІЇ ІРАНУ ТА САУДІВСЬКОЇ АРАВІЇ

Відповідно до угоди про нормалізацію дипломатичних відносин обидві країни зобов'язалися відкрити свої посольства та місії протягом двох місяців та поважати суверенітет одна одної. Цей крок став значним у розвитку відносин між державами після років напруження.

Міністр закордонних справ Ірану Хосейн Амір-Абдоллахіан на третій Конференції ірано-арабського діалогу в Тегерані зазначив, що Іран сповнений рішучості сприяти взаєморозумінню та солідарності між країнами регіону: «Наша оцінка (прогресу) відносин між Тегераном і Ер-Рядом за останній рік свідчить про те, що було досягнуто хороших успіхів у сфері багаторівневого розвитку двостороннього співробітництва» (Iran hails progress, 2024).

Розглянемо основні релігійні, політичні, економічні та геополітичні чинники, які у другій половині ХХ століття визначили, у ХХІ столітті почасті продовжують визначати напруженість у відносинах між Іраном і Саудівською Аравією.

Ісламська революція 1979 р. в Ірані, яка привела до влади шіїтський уряд, значно вплинула на відносини із Саудівською Аравією. Іран став провідною шіїтською, а Саудівська Аравія – провідною сунітською державою. «Ісламська республіка Іран за аятоли Хомейні намагалася позиціонувати себе як релігійний центр усього мусульманського світу. Але не відбувалося спрощення розмежування між шіїтами та сунітами, а навпаки, посилилась конкуренція з сунітською Саудівською Аравією» (Лукіна, 2012, с.49-51).

Лідер революції іранський шіїтський релігійний авторитет аятола Хомейні вважав, що існуючий політичний устрій Саудівської Аравії – це американізований іслам, за якого мусульмани позбавлені права участі у політиці та у визначенні власної долі, іслам, в якому релігія розглядається як звичайні обряди. А при владі в країні перебувають люди, які ніколи не вчилися (Namazi, 2019).

У Саудівській Аравії постісламізм насаджується зверху вниз, починаючи з державної політики без громадянського руху. Однак Іран демонструє протилежне – він рухається знизу вгору, ініційований громадянським суспільством (Muhaimin, Umar and Amaliyah, 2023).

Водночас Ісламську революцію в Ірані її лідери розглядали насамперед як перемогу іранської культури та відновлення традиційних релігійних цінностей. Політично вона була спрямована на вибір Іраном власного шляху розвитку – ісламської ідеології та здобуття незалежності від капіталістичного Заходу і від комуністичного Сходу. Хомейні зазначав: «ні Схід, ні Захід, лише Ісламська Республіка!».

У Конституції Ірану констатовано, що унікальна характеристика цієї революції, порівнюючи з іншими іранськими рухами минулого століття, в тому, що вона є релігійною, ісламською: мусульманський народ Ірану, переживаючи

антидеспотичний рух за конституційне правління та антиколоніальний рух за націоналізацію нафти, усвідомив, що основна і конкретна причина невдачі рухів була в тому, що вони не були релігійними. Водночас абсолютна влада над світом та людиною належить Богу, який дав людині владу над своїм громадянським життям (Constitution of the Islamic Republic of Iran, 1979.).

Р. Намазі стверджує, що зріла форма політичної доктрини аятоли Хомейні сформувалася і виросла в результаті зіткнення із сучасним розумінням держави та концепцією суверенітету. Вона хоча і заснована на релігійній основі, повинна вивчатися як розрив із традиційним розумінням політичної влади в шиїзмі та може відігравати таку саму роль, яку відіграла християнська риторика політичних мислителів раннього Нового часу, прокладаючи шлях для модернізації шиїтської політичної думки та готуючи ґрунт для сучасної світської концепції політики (Namazi, 2019).

На відміну від революційного іранського шиїзму, саудівський вахабізм підтримує консервативні ісламські цінності, пропагує їх захист та прагне вберегти іслам від новітніх впливів. В Основному Нізамі (Конституції) Саудівської Аравії визначено завдання держави та правила, якими вона керується: «Конституція – це Книга Всевишнього Аллаха та сунна Його пророка. Держава стоїть на захисті ісламської віри, реалізує її встановлення, стежить за відсутністю гріховності, перешкоджає пороку, виконує обов'язок поширення ісламу» (Saudi Arabia's Constitution of 1992, 2016).

Так релігійні розбіжності стали одним з основних чинників, який викликає суперництво між країнами, адже й та, й інша прагнуть бути лідерами в мусульманському світі, особливо, як наголошує В. Кіяниця (2021, с.15), «після подій Ісламської революції, де аргументація іранського домінування з експлуатації історичної тематики змістилась у релігійну площину».

Крім того, лідери революції прагнули експортувати її в інші ісламські країни. Навіть у преамбулі Конституції Ірану зазначається, що вона «створює умови для продовження революції в країні та за її межами, а також намагається шляхом розвитку відносин з іншими ісламськими та народними рухами знайти шлях утворення єдиної світової ісламської умми» (Конституція Ірану, 2023).

І хоча нова іранська влада хотіла зробити країну живим прикладом для інших ісламських країн, вона не відкидала можливості застосування силових методів для революційної зміни влади в інших країнах Близького Сходу.

На виконання цього прагнення та намагаючись розширити свій вплив у регіоні Близького Сходу і забезпечити свої радикально протилежні гео-

СТЕБНИЦЬКИЙ РОМАН ВЯЧЕСЛАВОВИЧ СУПЕРНИКИ В ПЕРСЬКІЙ ЗАТОЦІ: ОСНОВНІ ПРИЧИНИ КОНФРОНТАЦІЇ ІРАНУ ТА САУДІВСЬКОЇ АРАВІЇ

політичні інтереси, Іран і Саудівська Аравія підтримують різні політичні сили та групи у регіоні (Сирії, Ємені, Лівані, Іраку), що також зумовлює конфлікти та підігріває нескінченну спіраль релігійного насильства. «Іран надає підтримку шиїтським общинам закордоном (Ірак, Сирія, Пакистан та інші країни) і використовує релігійний фактор для того, щоб стати релігійною наддержавою, конкуруючи за цей статус із Саудівською Аравією» (Лукіна, 2012, с.49-51).

Наприклад, у 2015 і 2016 р. така напруженість у Ємені завершилася рішенням Саудівської Аравії на підтримку уряду ввести війська в країну, а іранці підтримали повстанців-хуситів.

Крім того, країни часто залучені у гроху wars як треті сторони конфлікту через посередників, підтримуючи протиборчі сторони у протистоянні з метою впливу на результати на свою користь.

Так, країни прийняли різні позиції, підтримуючи збройні конфлікти в афгано-радянській війні, ірано-іракській війні, в громадянській війні в Лівані та ін.

За підтримки Ірану в Бахрейні було створено «Ісламський фронт звільнення Бахрейну» (ІФЗБ), яким керував особистий представник Хомейні Хаді аль-Мударрісі. У 1979 р. ІФЗБ організував демонстрації у столиці Бахрейну Манамі, а в 1981 р. було здійснено спробу державного перевороту. Хоча на офіційному рівні не було виявлено причетності Ірану до цих подій, самі керівники ІФЗБ неодноразово заявляли, що для того, щоб зупинити порушення прав людини в Бахрейні, необхідно під егідою аятоли Хомейні підняти повстання та встановити ісламське правління.

У Кувейті існувала опозиційна група «Арабські революційні бригади», яку контролював зять аятоли Хомейні Аббас аль-Мухрі.

У 1982 р. за сприяння Корпусу вартових Ісламської революції (КСІР) було створено угруповання «Хезболла», що ставить за мету створення ісламської держави в Лівані.

У Саудівській Аравії також вели свою діяльність шиїтські угруповання, зокрема «Ісламська революція на Аравійському півострові» та «Хезболла Хіджаза». Вони базувалися в Тегерані і проходили навчання у тренувальному таборі імама Алі (Marshall, 2003, р.33).

Востаннє дипломатичні відносини між Іраном і Саудівською Аравією були офіційно розірвані в січні 2016 р. І для цього був серйозний привід: напад на саудівські дипломатичні представництва в Ірані у відповідь на страту кількох діячів шиїзму в Саудівській Аравії, зокрема священнослужителя Німр Аль-Німра. Утім це був не перший інцидент такого роду. У липні 1987 р. в Саудівській Аравії під час хаджу було вбито 400 іранських паломників, які

влаштували політичні протести. В організації заворушень Саудівська Аравія звинуватила Іран. В результаті у 1988 р. між двома країнами були розірвані дипломатичні відносини (Mostyn, 1991).

І тут немає нічого дивного, адже за доктриною Ісламської революції у справі просування її ідей навіть мусульманське паломництво хадж повинно стати рупором революції та основою для організації масових заворушень. Аятола Хомейні наголошував, що перші мусульмани використовували хадж та п'ятничну молитву саме задля високих цілей, тому необхідно їх використовувати для пропаганди релігії та розвивати ідеологічний і політичний рух ісламу (Namazi, 2019).

Саме це й робила іранська опозиція у Саудівській Аравії, проводячи під час паломництва революційну пропаганду та закликаючи народ до повстання проти правлячої сім'ї Аль-Саудів.

Прагнучи послабити іранський вплив і посісти лідируючу позицію в регіоні, Саудівська Аравія почала гуртувати навколо себе інші країни Перської затоки, стурбовані, як і вона, становищем в Ірані, а також шукати зовнішніх союзників. Адже Саудівська Аравія та інші аравійські монархії справедливо вважали, що мета Ірану – це отримання провідної ролі у всьому ісламському світі, протидія сунітським режимам та експорт Ісламської революції.

З метою захисту від експорту революції до інших країн регіону в 1981 р. Саудівська Аравія уклала двосторонні угоди про співробітництво з Бахрейном, а у 1982 р. – з ОАЕ, Катаром та Оманом. Відбулося зближення Саудівської Аравії зі США, які також шукали союзника у регіоні. Співпраця швидко розвивалася у всіх сферах, у тому числі військовій: на території Саудівської Аравії було збудовано американські військові бази.

У травні 1981 р. за ініціативи Саудівської Аравії було створено Раду співробітництва арабських держав Перської затоки (РСАДПЗ), до складу якої також увійшли Бахрейн, Катар, Кувейт, ОАЕ та Оман.

Важливу роль у протистоянні відіграють й економічні чинники. Обидві країни є великими виробниками нафти, тому їхні економіки значною мірою залежать від нафтових доходів. Розбіжності щодо цін на нафту та політики в рамках ОПЕК також впливають на відносини між ними. Тому нафта часто стає об'єктом шантажу з боку країн.

Лише у 1979–1980 рр. в Саудівській Аравії пройшли понад 50 соціально-економічних протестів проіранської спрямованості. У грудні 1979 р. близько ста тисяч демонстрантів закликали уряд Саудівської Аравії припинити постачати нафту до США, підтримати Ісламську революцію в Ірані та покін-

СТЕБНИЦЬКИЙ РОМАН ВЯЧЕСЛАВОВИЧ СУПЕРНИКИ В ПЕРСЬКІЙ ЗАТОЦІ: ОСНОВНІ ПРИЧИНИ КОНФРОНТАЦІЇ ІРАНУ ТА САУДІВСЬКОЇ АРАВІЇ

чити з дискримінацією шиїтів у країні. Згодом у відповідь Саудівська Аравія надала можливість ворогу Ірану Іраку користуватися нафтопроводом, який був спеціально прокладений із центрального Іраку через територію Саудівської Аравії у порту Янбо на Червоному морі. Зі свого боку, у 1983 р. Іран пригрозив закрити Ормузьку протоку для транзиту нафти із країн Перської затоки, щоб добитися нейтральної позиції Саудівської Аравії та країн РСАДПЗ у його війні з Іраком.

Нарешті, після закінчення війни Іраку в Кувейті Саудівська Аравія значно зміцнила своє становище та авторитет серед арабських країн. Командувач військ об'єднаної арабської коаліції генерал Халід бін Султан зазначив, що війна показала провідну роль Саудівської Аравії як захисника всього регіону і основи коаліції союзників.

Набувши досвіду створення коаліції з арабських країн, королівство могло надалі застосувати його й у разі загострення протиріч із Іраном. Так Саудівська Аравія стала реальним претендентом на лідерство у регіоні, опинившись у безпосередній конфронтації з Іраном.

Висновки

У другій половині ХХ століття відносини між Саудівською Аравією та Іраном, які й так перебували в нестійкому стані, перейшли у стадію різкого загострення та набули вигляду безпосереднього протистояння в усіх напрямках – економічних, дипломатичних, політичних, релігійних та ін. Особливе загострення у відносинах між країнами розпочалося з моменту захоплення влади в Ірані шиїтськими ісламістами у 1979 р. Також іранський політичний шиїзм був спрямований у бік експансії та охоплення своєю ідеологією інших країн, зокрема із сунітським населенням.

До основних аспектів напружених відносин між Іраном і Саудівською Аравією можна віднести: релігійні розбіжності, політичні та ідеологічні протиріччя, боротьбу за вплив у регіоні та мусульманському світі, геополітичне суперництво, економічні фактори, дипломатичні інциденти, конфлікти через посередників, підтримку різних політичних сил. Також Саудівська Аравія провела низку заходів проти Ірану: ініціювала створення Ради співробітництва арабських держав Перської затоки, уклала двосторонні угоди про співробітництво з Бахрейнмом, ОАЕ, Катаром та Оманом, зблизилася зі США тощо.

Загалом небезпечний і непередбачуваний розкол між країнами впливає не лише на його основних учасників, а й на геополітику, економічну стабільність і війни, зокрема громадянські, у близькосхідному регіоні.

Перспективи подальших досліджень вбачаються в конкретизації причин, які посприяли нормалізації відносин між Іраном і Саудівською Аравією.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

- Вільчинська, І.Ю. та Биркович, Т.І., 2022. Геополітика: еволюція ідей у контексті збереження мирних взаємовідносин між державами. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*, [e-journal] 9, с.7-19. <https://doi.org/10.31866/2616-745X.9.2022.265451>
- Завада, Я.І., 2018. Взаємовідносини Ірану та Саудівської Аравії в контексті регіональної безпеки. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Політологія. Соціологія. Право*, [e-journal] 4 (40), с.37-41. [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2018.4\(40\).194046](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2018.4(40).194046)
- Кіяниця, В., 2021. Арабський Близький Схід у зовнішній політиці Ісламської Республіки Іран. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Міжнародні відносини*, [e-journal] 2 (54), с.15-21. <https://doi.org/10.17721/1728-2292.2021/2-54/15-20>
- Конституція Ірану, 2023. В: *Вікіпедія*, [online] 16 жовтня. Доступно: <<http://surl.li/zackzy>> [Дата звернення 28 липня 2024].
- Лукіна, Т., 2012. Релігійний фактор зовнішньої політики Ірану. *Емінак*, 1-4, с.48-54.
- Akhavi, S., 1988. Islam, Politics and Society in the Thought of Ayatullah Khomeini, Ayatullah Taliqani and Ali Shariati. *Middle Eastern Studies*, 24 (4), pp.404-431.
- Amin, M. and Bano, N., 2015. Implications of Ali Shariati's Political Thought for Iranian Revolution. *Journal of Islamic Thought and Civilization*, [e-journal] 5 (2), pp.56-67. <https://doi.org/10.32350/jitc.52.05>
- Aprillia, A. and Prasodjo, H., 2023. Analysis of Iran's Reasons for Normalizing Diplomatic Relations with Saudi Arabia in 2023. *Indonesian Journal of Interdisciplinary Islamic Studies (IJIIS)*, [e-journal] 6 (1), pp.55-70. <https://doi.org/10.20885/ijiis.vol6.iss1.art3>
- Cafiero, G., 2023. Iranian-Saudi deal: They didn't do it for love. *Responsible Statecraft*, [online] 07 September. Available at: <<https://responsiblestatecraft.org/china-iran-saudi-arabia/>> [Accessed 14 July 2024].
- Constitution of the Islamic Republic of Iran*, 1979. In: *Constitution of Iran*. [online] Available at: <<https://www.legal-tools.org/doc/4205c7/pdf>> [Accessed 14 July 2024].
- Fraihat, I., 2020. *Iran and Saudi Arabia: Taming a Chaotic Conflict*. Edinburgh University Press.
- Hadzikadunic, E., 2019. *Iran-Saudi Ties: Can History Project Their Trajectory?* [online] National University of Singapore. Available at: <<https://mei.nus.edu.sg/wp-content/uploads/2019/10/Insight-215-Saudi-Iranian-Ties.pdf>> [Accessed 14 July 2024].

СТЕБНИЦЬКИЙ РОМАН ВЯЧЕСЛАВОВИЧ СУПЕРНИКИ В ПЕРСЬКІЙ ЗАТОЦІ: ОСНОВНІ ПРИЧИНИ КОНФРОНТАЦІЇ ІРАНУ ТА САУДІВСЬКОЇ АРАВІЇ

Iran hails progress in cooperation with Saudi Arabia, 2024. *XINHUANET*, [online] 13 May. Available at: <<https://english.news.cn/20240513/7e7aa983574b4cc680c65fcb17ce5959/c.html>> [Accessed 14 July 2024].

Marshall, C., 2003. *Iran's Persian gulf policy. From Khomeini to Khatami*. [e-book] Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203417928>

Mostyn, T., 1991. *Major Political Events in Iran, Iraq, and the Arabian Peninsula, 1945–1990*. Mishawaka: Facts on File.

Muhaimin, R., Umar, N. and Amaliyah, F., 2023. Analisis Komparatif Model Dialektika Pos-Islamisme di Dunia Islam antara Arab Saudi dan Iran. *Politea: Jurnal Pemikiran Politik Islam*, [e-journal] 6 (2), pp.254-280. <https://doi.org/10.21043/politea.v6i2.23460>

Namazi, R., 2019. Ayatollah Khomeini: From Islamic Government to Sovereign State. *Iranian Studies*, [e-journal] 52 (1–2), pp.111-131. <https://doi.org/10.1080/00210862.2018.1551054>

Saudi Arabia's Constitution of 1992 with Amendments through 2013, 2016. *Constitute*, [online] 18 April. Available at: <<https://faolex.fao.org/docs/pdf/sau127539E.pdf>> [Accessed 14 July 2024].

REFERENCES

Akhavi, S., 1988. Islam, Politics and Society in the Thought of Ayatullah Khomeini, Ayatullah Taliqani and Ali Shariati. *Middle Eastern Studies*, 24 (4), pp.404-431.

Amin, M. and Bano, N., 2015. Implications of Ali Shariati's Political Thought for Iranian Revolution. *Journal of Islamic Thought and Civilization*, [e-journal] 5 (2), pp.56-67. <https://doi.org/10.32350/jitc.52.05>

Aprillia, A. and Prasodjo, H., 2023. Analysis of Iran's Reasons for Normalizing Diplomatic Relations with Saudi Arabia in 2023. *Indonesian Journal of Interdisciplinary Islamic Studies (IJIIS)*, [e-journal] 6 (1), pp.55-70. <https://doi.org/10.20885/ijiis.vol6.iss1.art3>

Cafiero, G., 2023. Iranian-Saudi deal: They didn't do it for love. *Responsible Statecraft*, [online] 07 September. Available at: <<https://responsiblestatacraft.org/china-iran-saudi-arabia/>> [Accessed 14 July 2024].

Constitution of the Islamic Republic of Iran, 1979. In: *Constitution of Iran*. [online] Available at: <<https://www.legal-tools.org/doc/4205c7/pdf>> [Accessed 14 July 2024].

Fraihat, I., 2020. *Iran and Saudi Arabia: Taming a Chaotic Conflict*. Edinburgh University Press.

Hadzikadunic, E., 2019. *Iran–Saudi Ties: Can History Project Their Trajectory?* [online] National University of Singapore. Available at: <<https://mei.nus.edu.sg/wp-content/uploads/2019/10/Insight-215-Saudi-Iranian-Ties.pdf>> [Accessed 14 July 2024].

Iran hails progress in cooperation with Saudi Arabia, 2024. *XINHUANET*, [online] 13 May. Available at: <<https://english.news.cn/20240513/7e7aa983574b4cc680c65fcb17ce5959/c.html>> [Accessed 14 July 2024].

Kiianytsia, V., 2021. Arabskyi Blyzkyi Skhid u zovnishnii politytsi Islamskoi Respubliky Iran [Iran's Foreign Policy Towards Arab Middle-East]. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. International Relations*, [e-journal] 2 (54), pp.15-21. <https://doi.org/10.17721/1728-2292.2021/2-54/15-20>

Konstytutsiia Iranu [Constitution of Iran], 2023. In: *Wikipedia*, [online] 16 October. Available at: <<http://surl.li/zackzy>> [Accessed 28 July 2024].

Lukina, T., 2012. Relihiinyi faktor zovnishnoi polityky Iranu [The Religious Factor of Iran's Foreign Policy]. *Eminak*, 1-4, pp.48-54.

Marshall, C., 2003. *Iran's Persian gulf policy. From Khomeini to Khatami*. [e-book] Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203417928>

Mostyn, T., 1991. *Major Political Events in Iran, Iraq, and the Arabian Peninsula, 1945-1990*. Mishawaka: Facts on File.

Muhaimin, R., Umar, N. and Amaliyah, F., 2023. Analisis Komparatif Model Dialektika Pos-Islamisme di Dunia Islam antara Arab Saudi dan Iran. *Politea: Jurnal Pemikiran Politik Islam*, [e-journal] 6 (2), pp.254-280. <https://doi.org/10.21043/politea.v6i2.23460>

Namazi, R., 2019. Ayatollah Khomeini: From Islamic Government to Sovereign State. *Iranian Studies*, [e-journal] 52 (1-2), pp.111-131. <https://doi.org/10.1080/00210862.2018.1551054>

Saudi Arabia's Constitution of 1992 with Amendments through 2013, 2016. *Constitute*, [online] 18 April. Available at: <<https://faolex.fao.org/docs/pdf/sau127539E.pdf>> [Accessed 14 July 2024].

Vilchynska, I.Iu. and Byrkovych, T.I., 2022. Heopolityka: evoliutsiia idei u konteksti zberezhennia myrnykh vzaiemovidnosyn mizh derzhavamy [Geopolitics: the evolution of ideas in the context of maintaining peaceful relations between states]. *International Relations: Theory and Practical Aspects*, [e-journal] 9, pp.7-19. <https://doi.org/10.31866/2616-745X.9.2022.265451>

Zavada, Ya.I., 2018. Vzaiemovidnosyny Iranu ta Saudivskoi Aravii v konteksti rehionalnoi bezpeky [Relations between Iran and Saudi Arabia in the context of regional security]. *National Technical University of Ukraine Journal. Political science. Sociology. Law. Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo*, [e-journal] 4 (40), pp.37-41. [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2018.4\(40\).194046](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2018.4(40).194046)

RIVALS IN THE PERSIAN GULF: MAIN REASONS CONFRONTATION BETWEEN IRAN AND SAUDI ARABIA

Roman Stebnytskyi

PhD Student,

ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-6997-1734>,

e-mail: stebnrv@gmail.com,

Kyiv University of Culture, Kyiv, Ukraine, 01042

The consequences of the normalisation of relations between Saudi Arabia and Iran are strategically crucial for the configuration of the conflict in our country, so it is worth observing and analysing developments in the Persian Gulf, particularly by delving into their root causes. This article aims to analyse the main reasons for the confrontation between Iran and Saudi Arabia against the background of events in the Persian Gulf. The research methodology is based on the interdisciplinary incorporation of methods and approaches from international relations, history and political science. Elements of systemic and contextual analysis, general scientific analysis methods, synthesis and generalisation are used. It is concluded that in the second half of the twentieth century, relations between Saudi Arabia and Iran, which were already in an unstable state, entered a stage of sharp aggravation and took the form of direct confrontation in all areas – economic, diplomatic, political, religious, etc., and that this aggravation led to the emergence of a new phase in the relations between the two countries. The relations between the two countries have been particularly aggravated since the Shiite Islamists seized power in Iran in 1979. Iranian political Shiism has also been aimed at expanding and spreading its ideology to other countries, including those with Sunni populations. The main aspects of the tense relations between Iran and Saudi Arabia include religious differences, political and ideological contradictions, struggle for influence in the region and the Muslim world, geopolitical rivalry, economic factors, including oil issues, diplomatic incidents and assassinations of activists, conflicts through intermediaries, and support for various political forces. Saudi Arabia has also taken a number of measures against Iran: it initiated the creation of the Gulf Cooperation Council, signed bilateral cooperation agreements with Bahrain, the UAE, Qatar and Oman, and moved closer to the United States, etc. In general, a dangerous and unpredictable split between countries affects not only its main participants but also geopolitics, economic stability and wars, including civil wars, in the Middle East region.

Key words: Iran; Saudi Arabia; relations; confrontation; region.

**МІЖНАРОДНЕ
ПРАВО**

**INTERNATIONAL
LAW**

DOI: 10.31866/2616-745X.14.2024.319359
UDC 341.232

**INFORMATION STATE IN THE CONTEXT OF INTERNATIONAL
SECURITY AND GLOBAL IDENTITY: CHALLENGES AND PROSPECTS**

Nataliia Likarchuk

*Doctor of Political Sciences,
Professor at the Department of Public Administration,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7119-439X>,
e-mail: n.likarchuk@gmail.com,
Educational and Scientific Institute of Public Administration
and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Kyiv, Ukraine, 04050*

Received:
01.09.2024
Reviewed:
12.09.2024
Accepted:
14.09.2024

For citation:

Likarchuk, N., 2024. Information State in the Context of International Security and Global Identity: Challenges and Prospects. *International Relations: Theory and Practical Aspects*, 14, pp.107-121. doi: 10.31866/2616-745X.14.2024.319359.

This research aimed to analyse and conceptualise the phenomenon of the information state through the lens of national security and political identity. Accordingly, the study examines contemporary approaches to the concept of the information state within the framework of national security and political identity. The research methodology encompasses analytical modelling of the relationships between information security and political identity and qualitative and quantitative analyses, which identify critical challenges and further evolve the information state concept. The research results demonstrate that the information state plays a significant role in ensuring national security and safeguarding political identity. It has been established that, according to Eurostat data, by 2024, 94.7% of European Union member states had implemented information state standards into their national systems. The study also confirms the challenges and risks associated with information attacks, terrorism, and cybercrime, including using advanced social engineering techniques to manipulate public opinion and compromise critical infrastructure due to vulnerabilities in network protocols and cybersecurity systems. With the proliferation of information technologies, the term “electronic state” has emerged in the academic sphere, though it still lacks

a clear definition. The electronic state is a concept that envisions the development of a modern state in such a way that all spheres of public life, including legislation, governance, and the economy, are reflected in an electronic format. The study concludes that the concept of the electronic state is understood as an ontology of state-building and functioning, state governance, and policy. In turn, this ontology encompasses the study of digital government, e-democracy, digital justice, electronic voting technologies, and public oversight in digitalisation. Ultimately, the primary characteristics of an information state include the blurring of territorial boundaries, the provision of information sovereignty both technically and legally, the adequate protection of citizens' rights through digital mechanisms, and the integration of law into the informatisation process.

Keywords: cybersecurity; digital technologies; digital infrastructure; analytical modelling; transnational cooperation; digital literacy.

Introduction

The rapid development of information and communication technologies, along with the widespread adoption of computerisation and electronic document management in daily practice, is setting the stage for a transformation in the principles of public administration. Information and communication technologies enhance the mechanisms of interaction among participants in societal relations, streamline the procedures for providing public services and self-governance, reduce the costs of maintaining state apparatuses, improve the quality of governmental decisions, and ensure the principles of transparency and openness. The concept of an "information state" represents a developmental direction for countries that necessitates legal recognition in light of the new "information reality" (McGowan, Phinnemore and Haastруп, 2024, p.84, p.97). Given current trends, it is advisable to enshrine the concept of an "information state" in the constitutions of certain countries, similar to the recognition of a legal, social, and democratic state. These proposals are supported by the idea that specific characteristics of the state (legal, social, democratic) are not only descriptions of the current status but also normative goals to be pursued. In this context, the information state will result from transitioning all spheres of social life into a digital format, a process that requires significant time.

The transition to an information state demands continuous monitoring of the informatisation processes at the national, regional, and economic entity levels, impacting national security and political identity. The institutional structure for forming and implementing state information policy includes governing and coor-

dinating bodies, analytical units, databases, information security centres, standards development centres for information interaction, public relations services, and research organisations. These components form a complex network that aligns information policy with society's needs and the state's goals. The importance of studying information security issues is increasing due to several unresolved challenges in establishing an information state. Among the main challenges are the difficulties in adapting the state information security system, which, due to objective and subjective reasons, has rigid boundaries and is difficult to change; the problems with the practical utilization of the potential of information security in various state systems for their effective functioning and integration into the global system, mainly due to contradictions in the research, generalization, and implementation of information security practices in developed countries; and the use of national information security structures for free exchange of information and knowledge, as well as cooperation in various fields, faces specific challenges, driven by the need to ensure effective exchange that fosters mutual understanding and trust among participants; and the necessity to shift the priorities of information security structures from protecting national consciousness to developing global consciousness as a critical condition for the preservation of civilization and the survival of humanity.

Strategic and technological tasks related to national security and preserving political identity must be addressed to establish a comprehensive information state. Transitioning from paper-based to digital document management will allow citizens to interact more efficiently with government bodies, creating an internal security framework. Such a system will enhance the ability to monitor financial flows and eliminate transaction costs, thus helping to preserve state identity. The information state enables the creation of "smart" platforms for users, accelerating the resolution of various societal issues.

According to data provided by the European Commission, approximately 91% of EU citizens consider cybercrime to be one of the most significant threats within an information state and 79% note that data leaks and breaches of personal information are also substantial concerns. For instance, in 2023, over 67,000 incidents related to cybersecurity were recorded, a 51% increase compared to 2022. Consequently, several initiatives have been introduced, including the Single Digital Market and the Digital Europe Programme (Hammerschmid et al., 2024, p.417).

Analysis of recent research and publications

In their research on digital technologies in public administration, various authors analyse various aspects. B. Raduchel (2023) examines how digital technologies lead to societal crises and proposes solutions for overcoming them. A. R. Gohdes (2023) explores how states use digital tools for surveillance, censor-

ship, and violence. K. Wone (2024) investigates the role of e-government in state development, while G. Hammerschmid et al. (2024) analyse the impact of national digitalisation strategies on public administration. O. Pakhnenko and Z. Kuan (2023) discuss the ethical aspects of digital innovations in public administration, and A. Svintsytskyi et al. (2023) consider the fight against fake news as a means of ensuring state information security. A. Fazil et al. (2024) study the practical aspects of e-government in the context of digitalisation. Z. Huang analyses how digital technologies shape national identity and patriotism, emphasising the importance of an information state for political identity. E. Chachko and K. Linos (2022) examine changes in international law following events in Ukraine, which also relate to information security and national identity.

Several aspects of the research require further study. First, the economic impact of information security measures on the state budget and the business sector has not been sufficiently explored. Specifically, how spending on cybersecurity and information security affects economic development and the competitiveness of national economies remains under-researched. Second, there is a lack of detailed analysis of the social consequences of implementing digital technologies, such as the digital divide between different social groups and regions. Additionally, international cooperation in the field of information security requires thorough consideration, particularly regarding the various strategies and practices employed by countries with different levels of technological development. Moreover, further research is needed on the impact of information security on cultural identities, specifically how digital technologies and information security policies might influence the preservation of cultural heritage and national identity in globalisation.

Formulation of the objectives of the article

Accordingly, the study aimed to analyse the challenges and prospects for ensuring national security and political identity in the context of recent technological changes on the international stage.

Presentations of the primary material of the study

The modern global information society and the new challenges of the 21st century underscore the importance of legal regulation of information security at all levels: individual, societal, and state. The concept of an information state encompasses two main directions: the social use of information technologies, the protection of national security, and the modernisation of state structures based on political identity (*Cambridge Dictionary*, n.d.).

The increasing number of studies and public statements (Likarchuk et al., 2023, p.771) dedicated to this conceptual transformation reflects a trend toward

new terminology and the necessity of developing and understanding an adequate conceptual framework. This can serve as a foundation for implementing digital technologies in government institutions.

The term “digital era” was first introduced in 2000 by M. Castells (1999, p.523), who noted that: “...the process of technological change is rapidly accelerating as it can unite various technological fields through a common digital language by which information is generated, stored, retrieved, processed, and transmitted. We are in the era of digitalisation...”. Subsequently, in 2006, scholars P. Dunleavy and H. Margetts (2010) began using the term DeG (digital-era governance), which refers to: “...a complex set of changes in public administration, based on improved information processing and the rapid ‘multi-sectoral’ spread of information technologies...”.

To define certain conceptual foundations of the information state, it is necessary to clarify its understanding. For example, A. Svintsytskyi et al. (2023, p.431) define this term as a set of tools aimed at the implementation of state authority in the provision of services, as well as the direct interaction between government bodies and the protection of national security. According to A. Fazil et al. (2024, p.521), the term in question, characterises the state as a whole, incorporating modern communication and international information technology standards while preserving its political independence and identity. J. Harris (2021, p.42) argues that the information state represents a state power organisation based on the application of information and communication technologies and the protection of national security. According to B. Raduchel (2023, p.106), the information state is a distinctive interaction between citizens and government bodies. A. Gohdes (2023, p.83) offers an exciting perspective, defining the “information state” as an information-technical organisation of politico-legal interaction between subjects of law and public authorities to ensure the participation of the former in governance and provide them with state services using digital technologies.

It should be noted that information security is based on national interests; thus, national security involves protecting citizens residing within the country. The issue of information security, taking into account strategic national priorities, is of great importance, as digitalisation is one of the critical characteristics of modernity. The development of information technologies has led to significant expansion and increased competitiveness in many sectors. The political leadership of countries also implies dominance in the information sphere: whereas in the 1990s and early 2000s, informatisation was seen as a source of radical changes in the economy, today it is a fundamental infrastructure necessary for the development of various sectors of business, society, and the state (Wang and Eldemerdash, 2023, p.749). Progress in information and communication technologies, including state, personal, and big data (Big Data), is now at the forefront of impact.

Accordingly, their importance far exceeds that of software solutions and technical infrastructure. Consequently, protecting information becomes one of the critical aspects of national security.

Analysing the views of European and American scholars, researchers define the mechanism for ensuring information security as a system of various tools (political, personnel, managerial, informational, legal) through which authorised entities protect the information interests of the country, community, and citizens from internal and external threats (Beti, 2024, p.107).

The legal policies of central states such as the USA, China, Germany, and France vividly demonstrate the significant attention these governments pay to information security. The information state is a modern concept that integrates information technologies into all aspects of public administration, including the provision of services to citizens, ensuring transparency, and enhancing the efficiency of governmental processes (Wone, 2023, p.53). This interpretation implies the use of electronic resources for interaction between government bodies and citizens, as well as for internal administration. In such a state, conditions are created for effective data-driven decision-making, which contributes to increasing public trust in state institutions and improving the quality of life for citizens.

Accordingly, assessing an information state's development level is based on several critical indicators. The E-Government Development Index, developed by the United Nations, is one of the main tools for this purpose. It comprises three components: online services, telecommunications infrastructure, and human capital. A high E-Government Development Index indicates a well-developed e-government infrastructure and the effective integration of IT solutions into public administration (Hamidi, 2023, p.63). The Networked Readiness Index is also an important indicator for assessing the information state. It measures a country's readiness to apply information and communication technologies in various areas, such as business, public administration, and personal life. A high Networked Readiness Index demonstrates that the country has the necessary infrastructure, legal framework, and human resources to effectively implement information and communication technologies (Hamidi, 2023, p.71).

In this context, it is worth noting that implementing the principles of an information state requires a systematic approach and active government support. This includes technical infrastructure, educational programs to improve the population's IT literacy, legislative initiatives to ensure data security, and incentives for innovation. As a result, the information state enhances the country's competitiveness in the global market and provides the sustainability of economic development.

One example of a prosperous information state is Estonia. Estonia has gained recognition for its innovations in e-government and digital services. The e-Estonia system, implemented in 2001, has enabled the country to become a leader in this field. According to the UN, in 2022, Estonia ranked third in the world on the E-Government Development Index with a score of 0.9472, significantly higher than the global average (Profiroiu, Negoită and Costea, 2024, p.337). Estonia has also achieved high results on the Networked Readiness Index. In 2022, the country ranked 8th out of 130 countries with a score of 81.05 points, reflecting a high level of infrastructure readiness and a robust legal framework for using information and communication technologies. Notably, 99% of public services in Estonia are available online, providing citizens with convenient and fast access to administrative services and enhancing the efficiency of public administration (Beti, 2024, p.110).

Another example of a prosperous information state is Singapore, which actively implements digital technologies in public administration and provides services to citizens. In 2022, Singapore ranked first in the world on the E-Government Development Index with a score of 0.9150, reflecting the quality of online services, developed telecommunications infrastructure, and significant human capital (Pakhnenko and Kuan, 2023, p.117). Singapore also performs exceptionally well on the Networked Readiness Index, ranking second globally in 2022 with a score of 84.00 points (Fazil et al., 2024, p.525). This indicates a high level of readiness for integrating and using information and communication technologies across all aspects of public life. The Singaporean government actively invests in developing digital technologies, such as the “Smart Nation” project, which involves the implementation of the Internet of Things and Big Data to improve citizens’ quality of life and governance efficiency.

In light of the above, the most accessible form of information security for scientific analysis is state information security. Strategies, doctrines, and other similar programmatic documents adopted by states in the field of information security clearly define the goals, scope, directions, and methods of its provision. For instance, American and Ukrainian legal scholars view the information environment as the material and technical foundation of the information state and a part of the noosphere (Chachko and Linos, 2022, p.127). In the modern world, there is a close relationship between security, the conditions for development and the level of protection of the information state. The main threats to the vital interests of citizens and the state are realised through the information component. As a result, the significance of the information component is increasing, prevailing in all aspects of national security.

Political identity undergoes significant transformations in the context of the information state. The accessibility of information, digital literacy, and the integration of

new technologies into daily life foster the formation of civic consciousness and active citizen participation in political processes. The development of information technologies allows citizens to access a wide range of information sources, promoting pluralistic viewpoints and shared national values. At the same time, legal regulation and collaboration between state and private entities help maintain national identity amidst rapidly changing global dynamics. The informatisation of society and the development of digital technologies are transforming the principles of state functioning, leading to the emergence of the information state. This state actively uses information technologies to deliver public services. It integrates them into all spheres of social life, ensuring effective national security management and the preservation of political identity. For instance, information security becomes a critical element of national security in the information state, which includes digital sovereignty—state control over the national information space, ensuring its integrity and protection from external threats; cybersecurity—a system of measures to protect information resources and infrastructure from cyberattacks, including the development of response strategies and countering cybercrime; and information hygiene—educating citizens on safe use of information technologies to reduce the risk of social engineering and cybercrime.

Political identity, which defines national uniqueness and societal resilience to internal and external challenges, also includes information pluralism—ensuring access to diverse information sources that contribute to a multifaceted political culture and reduce the risk of information manipulation; media literacy—developing critical thinking among citizens, enabling them to analyse and evaluate information, thus countering fake news and propaganda; and e-democracy—using digital technologies to increase government transparency and foster civic engagement in the political process. In the national security realm, the information state faces numerous challenges requiring deep analysis and strategic approaches. One key challenge is intensifying cyber threats, which can have catastrophic consequences for a state's critical infrastructure. The increasing number of state and non-state actors and the complexity of cyberattacks underscore the need to develop advanced defence and monitoring systems. Modern technologies like artificial intelligence and machine learning can significantly enhance a state's ability to detect and neutralise cyber threats, ensuring national security.

The information state contends with public opinion manipulation and disinformation challenges in political identity. Globalisation, accompanied by the widespread use of information technologies, contributes to the erosion of national identity and heightens the risk of external actors interfering in domestic politics. Thus, the state must focus on increasing public media literacy and developing strategies to protect national identity. Implementing innovative educational pro-

grams and supporting independent media can substantially strengthen citizens' political awareness and counteract destructive informational influences.

The prospects for developing the information state include harmonising legislation on information security, enhancing international cooperation, and investing in technological advancement. A crucial aspect is the formation of international alliances and participation in global initiatives aimed at combating cybercrime. This approach will allow various countries to unite to address transnational threats.

The development of the information state is an integral part of national security strategies. However, along with opportunities, this development also brings significant challenges that require appropriate responses from the state. Cyberattacks, cyber espionage, and information wars are the main threats to the information state. They disrupt the operation of critical infrastructures, undermine trust in state institutions, and spread disinformation. For example, cyberattacks on government systems in the United States (such as the OPM breach in 2015) and the European Union (such as the cyberattack on Estonia in 2007) demonstrate the scale of these threats. Using big data and monitoring citizens infringes on privacy rights, and the misuse of such technologies can lead to authoritarianism. For instance, China's social credit system uses vast amounts of personal data to monitor and control citizen behaviour. Additionally, using disinformation and propaganda to influence public opinion and political processes destabilises the internal situation within a state. Russia's interference in the 2016 U.S. elections through social media to spread disinformation is an example of how such actions can polarise society and undermine trust in democratic institutions.

Implementing advanced cybersecurity systems, enhancing international cooperation in cybersecurity to analyse and detect threats, and strengthening legislative measures are necessary to combat cybercrime and protect democratic processes from interference. For example, the United States and the EU have established cybersecurity agencies, such as the Cybersecurity and Infrastructure Security Agency. Cybersecurity is becoming an essential element of national security, as cyberattacks result in significant losses and disruptions to critical infrastructures. States use information resources to control and manage public opinion, affecting citizens' political identity. Statistics show a growing investment in cybersecurity and an increase in cyberattacks. Over the past five years, global cybersecurity spending has risen from \$106 billion in 2017 to \$173 billion in 2022. The number of cyberattacks in 2022 reached 2.8 billion, a 40% increase compared to 2017 (Beti, 2024, p.109). This underscores the importance of developing the information state to safeguard national security. Simultaneously, the mass media and social networks have become platforms for political manipulation and propaganda, impacting citizens' political identity.

Using information and communication technologies to enhance government transparency and accountability and encourage citizen participation in political

life through electronic platforms helps create a more open and democratic societal system. For example, Estonia has implemented e-governance and e-voting, significantly boosting citizen trust in state institutions. Over 99% of public services are available online, and e-voting has been implemented nationally since 2005. In the 2019 parliamentary elections, 44% of votes were cast online, reflecting high public trust in the e-voting system.

Fostering innovation, developing the digital economy, and creating favourable conditions for technological startups lead to economic growth, job creation, and strengthening of a country's international standing. Accordingly, Israel actively develops its high-tech sector, contributing to economic growth and national security. The government is home to over 6,000 startups, and venture capital investment in 2022 reached approximately \$10 billion (Beti, 2024, p.107). High-tech industries, such as cybersecurity, secure Israel's leading position in the global market and significantly enhance its defence capabilities. In the context of national security and political identity in the information society, the primary threats to the vital interests of individuals, society, and the state in the information sphere may come from countries or their alliances and special services, international terrorist and criminal organisations, and groups, as well as national and global information and communication systems.

The influence of harmful information factors reduces or distorts the awareness of government agencies. Individuals and social groups may develop a false perception of surrounding events and processes, affecting their behaviour, development, knowledge, upbringing, mental state, and health, ultimately impacting their existence within society. The impact of destructive information on societal consciousness lowers general culture, fosters spiritual emptiness, and spreads inhumane ideas. This leads to negative phenomena such as corruption, monopolies, theft, and blackmail. Utilising these factors can trigger internal political unrest, strikes, ethnic conflicts, armed clashes, and civil wars.

In various areas of the information state, threats and dangers may manifest differently. However, a misunderstanding of reality by those making state decisions can negatively impact national security and political identity. Information distortion and disinformation can lead to erroneous conclusions that threaten political stability, economic development, and state security. Overcoming and preventing these threats requires improving the state's information security system, fostering the innovative development of the information technology sector, eliminating dependence on foreign information technologies, and creating and using information technologies inherently protected against various influences.

Conclusions

Information security is critical to national security, as protecting the informational interests of the state, society, and citizens from internal and external threats is paramount. Legal, political, personnel, administrative, and informational measures form the mechanism for ensuring information security, enabling states to respond to the challenges of a globalised world effectively. The development of the information state involves the integration of digital technologies into all aspects of state governance, which enhances the efficiency of service delivery, transparency, and citizen trust in government institutions. The E-Government Development Index and the Networked Readiness Index are critical indicators of the level of information state development, reflecting a country's readiness to utilise information and communication technologies.

The conducted research established that the concept of the information state is crucial for ensuring national security and shaping political identity. In particular, it was found that integrating digital technologies into state governance enhances the efficiency of administrative processes, transparency, and citizen participation in political life. Protecting information systems and cybersecurity was confirmed as essential for maintaining state resilience against external and internal threats.

Further research within the framework of the information state in the context of national security and political identity should focus on developing new methods for protection against cyber threats. The continuous evolution of cybercrime requires the creation of innovative technologies to detect and neutralise new threats, the analysis of the impact of information security on social stability, the investigation of the relationship between the protection of personal data and citizens' trust in government institutions, integration of information technologies into various areas of government, assessing the effectiveness of using information and communication technologies in health care, education, law enforcement, and other sectors to improve the quality of public services; international cooperation in information security, and examining the practices of different countries and developing joint strategies to combat global cyber threats.

Qualitative indicators were obtained, demonstrating the positive impact of digital technologies on the functioning of the state. Specifically, implementing information systems has reduced the time and costs associated with providing public services and increased citizens' trust in government institutions. The results showed that effective management of information security and political identity is achievable by adhering to transparency, data protection, and digital identification principles. Examples of successful information states, such as Estonia and Singapore, demonstrate that an innovative approach to implementing electronic resources and developing telecommunications infrastructure contributes to

increased competitiveness and sustainable development. These countries have achieved high results on the EGDI and NRI indicators, indicating the effectiveness of their digitalisation strategies.

The information state also significantly influences political identity, contributing to forming civic consciousness and active citizen participation in political processes. Ensuring access to diverse information sources, developing critical thinking, and promoting media literacy are essential elements in supporting national identity and countering informational manipulation.

At the same time, it is essential to note the limitations of this research, which may affect its results. One of the main limitations is the rapid development of information technologies, which complicates the prediction and analysis of long-term trends. The obtained results significantly impacted the understanding of the role of information technologies in state governance and national security. They underscore the need for continuous monitoring and adaptation of state strategies to new technological challenges. In the future, the results could be improved by expanding the database, involving additional resources, and conducting comparative studies in other countries. Another important direction is the development of interdisciplinary approaches, which will allow for a more comprehensive assessment of the impact of information technologies on society and the state.

REFERENCES

- Beti, E., 2024. National security as a comprehensive notion, state security from the aspect of international law and its political manifesto. *Balkan Journal of Interdisciplinary Research*, [e-journal] 10 (1), pp.105-113. <https://doi.org/10.2478/bjir-2024-0010>
- Cambridge Dictionary*, n.d. [online] Available at: <<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/>> [Accessed 25 May 2024].
- Castells, M., 1999. *The Information Age. Volumes 1-3: Economy, Society, and Culture*. Oxford: Blackwell.
- Chachko, E. and Linos, K., 2022. International Law After Ukraine: Introduction to the Symposium. *American Journal of International Law Unbound*, [e-journal] 116, pp.124-129. <https://doi.org/10.1017/aju.2022.18>
- Dunleavy, P. and Margetts, H., 2010. The Second Wave of Digital Era Governance. In: *American Political Science Association (APSA) Annual Conference*, Washington, DC, 2-5 September. [online] American Political Science Association, pp.1-32. Available at: <<https://core.ac.uk/download/pdf/95777.pdf>> [Accessed 25 May 2024].
- Fazil, A.W., Hakimi, M., Aslamzai, S. and Quchi, M.M., 2024. A Review of E-Government Practices in the Age of Digitalization. *International Journal of Multidisciplinary Approach*

- Research and Science*, [e-journal] 2 (02), pp.511-527. <https://doi.org/10.59653/ijmars.v2i02.568>
- Gohdes, A.R., 2023. *Repression in the Digital Age. Surveillance, Censorship, and the Dynamics of State Violence*. [e-book] New York: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780197743577.001.0001>
- Hamidi, A., 2023. *Auswirkungen von E-Government in Entwicklungsländer*. Verlag Unser Wissen.
- Hammerschmid, G., Palaric, E., Rackwitz, M. and Wegrich, K., 2024. A shift in paradigm? Collaborative public administration in the context of national digitalization strategies. *Governance*, [e-journal] 37 (2), pp.411-430. <https://doi.org/10.1111/gove.12778>
- Harris, J., 2021. Effective strategies for changing public opinion: A literature review. *Sentience Institute*, [online] 08 November. Available at: <<https://www.sentienceinstitute.org/downloads/Effective%20strategies%20for%20changing%20public%20opinion.pdf>> [Accessed 25 May 2024].
- Likarchuk, N., Velychko, Z., Andrieieva, O., Lenda, R. and Vusyk, H., 2023. Manipulation as an element of the political process in social networks. *Cuestiones Políticas*, [e-journal] 41 (76), pp.769-779. <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4176.45>
- McGowan, L., Phinnemore, D.A. and Hastrup, T., 2024. *A Dictionary of the European Union*. 11th ed. [e-book] London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003476863>
- Pakhnenko, O. and Kuan, Z., 2023. Ethics of Digital Innovation in Public Administration. *Business Ethics and Leadership*, [e-journal] 7 (1), pp.113-121. [https://doi.org/10.21272/bel.7\(1\).113-121.2023](https://doi.org/10.21272/bel.7(1).113-121.2023)
- Profiroiu, C., Negoită, C. and Costea, A., 2024. Digitalization of public administration in EU member states in times of crisis: the contributions of the national recovery and resilience plans. *International Review of Administrative Sciences*, [e-journal] 90 (2), pp.336-352. <https://doi.org/10.1177/00208523231177554>
- Raduchel, B., 2023. *The New Technology State: How Our Digital Dreams Became Societal Nightmares—and What We Can Do about It*. Reston: Amplify Publishing.
- Svintsytskyi, A.V., Semeniuk, O.H., Ufimtseva, O.S., Irkha, Y.B. and Suslin, S.V., 2023. Countering fake information as a guarantee of state information security. *Security Journal*, [e-journal] 36 (3), pp.427-442. <https://doi.org/10.1057/s41284-022-00347-0>
- Wang, A. and Eldemerdash, N., 2023. National identity, willingness to fight, and collective action. *Journal of Peace Research*, [e-journal] 60 (5), pp.745-759. <https://doi.org/10.1177/00223433221099058>
- Wone, K., 2023. *E-government: Digital governance, a solution for development*. Independently published.

ІНФОРМАЦІЙНА ДЕРЖАВА В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ГЛОБАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ: ВИКЛИКИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Лікарчук Наталія Василівна

Докторка політичних наук, професорка кафедри державного управління,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7119-439X>,

e-mail: n.likarchuk@gmail.com,

Навчально-науковий інститут публічного управління

та державної служби Київського національного

університету імені Тараса Шевченка, Київ, Україна, 04050

Метою дослідження було провести аналіз та концептуалізацію феномену інформаційної держави крізь призму національної безпеки та політичної ідентичності. Відповідно, у дослідженні розглядаються сучасні підходи до концепції інформаційної держави в рамках національної безпеки та політичної ідентичності. Методологія дослідження охоплює аналітичне моделювання взаємозв'язків між інформаційною безпекою і політичною ідентичністю та якісний і кількісний аналізи, що дозволяє визначити основні виклики та подальшу генезу становлення концепції інформаційної держави. Результати дослідження доводять, що інформаційна держава має велику вагу, передусім у гарантуванні національної безпеки, але водночас і у забезпеченні політичної ідентичності. Встановлено, що, за даними Eurostat, до 2024 року 94,7 % держав-членів Європейського Союзу впровадили стандарти інформаційної держави у свої національні системи. Також пропонуване дослідження підтверджує, що існують виклики та ризики, які пов'язані з інформаційними атаками, тероризмом і кіберзлочинністю, зважаючи на використання передових методів соціальної інженерії для маніпуляції суспільною думкою, а також компрометацію критично важливої інфраструктури через уразливості в мережевих протоколах і системах кібербезпеки. З поширенням інформаційних технологій у науковій сфері з'явився термін «електронна держава», проте він досі не має чіткого визначення. Електронна держава – це концепція, яка передбачає розвиток сучасної держави таким чином, що всі сфери суспільного життя, включаючи законодавство, управління та економіку, відображаються в електронному форматі. У дослідженні робиться висновок, що концепція електронної

держави зводиться до її розуміння як онтології державного будівництва та функціонування, державного управління і політики. Зі свого боку, подібна онтологія включає вивчення цифрового уряду, електронної демократії, цифрового правосуддя, електронних виборчих технологій, громадського контролю з урахуванням цифровізації. У підсумку, основними ознаками інформаційної держави є розмитість територіальних меж, забезпечення інформаційного суверенітету як із технічної, так і з правової сторони, ефективний захист прав громадян за допомогою цифрових механізмів та інтеграція права у процес інформатизації.

Ключові слова: кібербезпека; цифрові технології; цифрова інфраструктура; аналітичне моделювання; транснаціональна співпраця; цифрова грамотність.

**РЕГІОНАЛЬНІ
СТУДІЇ**

**REGIONAL
STUDIES**

DOI: 10.31866/2616-745X.14.2024.319361

УДК 341.28:[339.726.3(438:477):355.01"2022/2024"

ВІЙСЬКОВА ДОПОМОГА РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА УКРАЇНИ В УМОВАХ ШИРОКОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РФ

Губицький Любомир Володимирович^{1а},
Мельник Ганна Мирославівна^{2б}

Надіслано:

15.08.2024

Рецензовано:

01.09.2024

Прийнято:

13.09.2024

¹ Доктор історичних наук, доцент,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8511-6461>,

e-mail: lubg@ukr.net,

^а Державний торговельно-економічний університет,

вул. Кіото, 19, Київ, Україна, 02000,

² Кандидатка історичних наук, доцентка,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3090-7212>,

e-mail: h.melnyk@kubg.edu.ua,

^б Київський столичний університет імені Бориса Грінченка,

вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, Київ, Україна, 04053

Для цитування:

Губицький, Л.В. та Мельник, Г.М., 2024 Військова допомога Республіки Польща Україні в умовах широкомасштабного вторгнення рф. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*, 14, с.123-137. doi: <https://doi.org/10.31866/2616-745X.14.2024.319361>.

Мета дослідження полягає в комплексному вивченні питання надання військово-технічної та військово-політичної допомоги Республіки Польща Україні протягом 2022 – 2024 рр. Результати дослідження. У статті розкрито процес організації підтримки та отримання зброї й військового спорядження, що є вирішальним для розуміння стійкості України, оскільки збройна агресія російської федерації проти України призвела до усвідомлення необхідності альянсів та партнерських відносин у вимірах глобальної та регіональної політики. Встановлено, що сусідні держави, які перебувають в одному регіоні, фактично присутнісно сприймають загрози своїм інтересам та безпеці, що формує відносини між державами крізь призму запобігання та відбиття агресії третьої країни. З'ясовано, що саме загрожені держави є однією з ланок, які в низці характерних військово-політичних явищ

і операцій вибудували ефективний механізм протидії державі, на озброєнні якої перебуває ядерна зброя. Методологія дослідження базується на засадах об'єктивності, всебічності, системності й історизму. На основі використання загальнонаукових і спеціальних методів: узагальнення, аналізу й синтезу обґрунтовано специфіку військової допомоги Республіки Польща Україні протягом 2022-2024 рр. Цілісного її відтворення вдалось досягти завдяки ретроспективному методу. Використання методу системного аналізу сприяло визначенню основних напрямів і перспектив співпраці. Наукова новизна дослідження полягає в розгляді відносин між сусідніми державами крізь призму загроз гібридної та відкритої агресії третьої країни. Протягом повномасштабного вторгнення рф Україна отримала значну військову допомогу зі сторони Республіки Польща, що суттєво підсилило обороноздатність Збройних сил України. Українським військовим вона надійшла у вигляді амуніції, боєприпасів, зброї, обладнання, військової техніки та засобів протиповітряної оборони, що суттєво підсилило їхню обороноздатність. У ситуаціях, коли виклики для безпеки держав набувають екзистенційної загрози, між країнами, що претендують на регіональне лідерство, виникає конвергенція та синергія, що уможливорює зміни в силовому потенціалі на регіональному та глобальному рівні.

Ключові слова: міжнародні відносини; Україна; Польща; військова допомога; війна; геополітика; регіональна політика.

Вступ

Актуальність цього дослідження залишатиметься значною істотною, оскільки розширення військово-технічної співпраці з Україною в умовах російського широкомасштабного вторгнення стане важливим чинником у формуванні регіонального порядку денного. В умовах загрози світопорядку, заснованого на принципах колективного Заходу та підваженого новими претендентами на світове панування, такими як КНР та її сателіти, українсько-польське військове співробітництво вимагатиме невідкладного розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Питання військової допомоги Республіки Польща Україні входить у сферу наукових інтересів як українських, так і польських дослідників. Окремі аспекти проблеми відображено в напрацюваннях М. Бучина (2022), який розкрив особливості та перспективи співпраці між Україною та Республікою Польща у сфері безпеки та оборони на сучасному етапі. С. Желіховський та

ГУБИЦЬКИЙ ЛЮБОМИР ВОЛОДИМИРОВИЧ, МЕЛЬНИК ГАННА МИРОСЛАВІВНА ВІЙСЬКОВА ДОПОМОГА РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА УКРАЇНІ...

І. Тихоненко (2023), аналізуючи зовнішньополітичні ініціативи Республіки Польща на підтримку України, також приділили увагу військовій допомозі Україні. Польські вчені Є. Тароцінський та А. Вілк (Tarociński and Wilk, 2023) наголошують, що Польща є серед європейських лідерів з постачання зброї для України. Важливим джерелом, в якому зосереджено наявну в відкритих засобах інформації сукупність повідомлень щодо польських допомогівих зусиль стала монографія «Компендіум польської допомоги *Україні*» (Варшавський інститут підприємництва, 2023).

Мета дослідження полягає в комплексному вивченні питання надання військово-технічної та військово-політичної допомоги Республіки Польща Україні протягом 2022 – 2024 рр.

Виклад основного матеріалу дослідження

Адекватне сприйняття загальної зовнішньополітичної ситуації спонукало польську владу ухвалити рішення про передачу чи продаж власного озброєння українській армії, численність якої зростає з 246 тис. осіб у 2021 р. до 700 тис. після проведення мобілізації у 2022 р. (Як змінювалася чисельність, 2022). Постачалися як стрілецька піхотна зброя та боєприпаси для неї, так і озброєння для артилерії, бронетанкових військ, ППО, авіації (Lenartowicz, 2022).

Усвідомлення невідворотності ескалації з боку російської федерації спонукало польський уряд до активних заходів, пов'язаних з передачею оборонного озброєння Україні ще до початку повномасштабного вторгнення в січні 2022 р. Серед запропонованого озброєння згодом застосовувалися переносні зенітно-ракетні комплекси Grom та Piogun, БПЛА, міномети LMP-2017 (60 мм), гранатомети RPG-40 (40 мм), боєприпаси. 1 лютого 2022 р. очільник польського уряду М. Моравецький пообіцяв безплатну передачу ЗСУ снарядів, ЗРК, мінометів, дронів, індивідуального спорядження солдатів (Піріг, 2022с).

У такий спосіб польський уряд долучився до кампанії військової допомоги, яку до того часу вже підтримали уряди США, Великої Британії, Чехії. Інтенсивність боїв на полях російсько-української війни вимагала зростання військової допомоги союзників, що лягло тягарем на бюджети наших партнерів. Зокрема, польське військово-політичне керівництво погодилося допомогти Україні з озброєнням та боєприпасами на суму більше ніж 3 млрд євро (на квітень 2023 р.) (Польща вже надала Україні, 2023).

З початку повномасштабної агресії Польща погодилася стати міжнародним хабом (POLLOGHUB) для постачання Україні озброєння від союзників, центром якого стала військова база та аеропорт Ясьонка поблизу м. Жешув.

Офіційна Варшава тримала першість щодо дипломатичної підтримки процесу передачі Україні артилерійського озброєння. США передали Україні 142 причіпні гаубиці M777 (калібр 155 мм) (США вже не мають «вільних» га-

убиць, 2023). До американської ініціативи долучилися Німеччина та Нідерланди, які передали українській армії 12 одиниць САУ PzH2000 (Німеччина та Нідерланди передали Україні, 2022).

У травні 2022 р. польська сторона передала офіційному Києву 18 одиниць 155-мм самохідних артилерійських установок ANS Krab (Піріг, 2022d). 31 травня 2022 р. урядовці домовилися про постачання Збройним Силам України ще трьох дивізіонів, тобто близько 60 гармат-гаубиць, здатних вражати цілі на відстані до 40 км, від польського виробника Hute Stalowa Wola (угода на суму 3 млрд злотих) (Miłosz, 2022). Підписання угоди про постачання цього озброєння відбулося в Києві 7 червня 2022 р. (Гринько, 2022b). Фінансові витрати на реалізацію вказаної угоди передбачалися з європейських фондів. Польща передала або продала українській армії понад третину гаубиць (Варшавський інститут підприємництва, 2023, с.3). Головнокомандувач ЗСУ генерал В. Залужний у квітні 2023 р. схвально відгукувався щодо роботи САУ «Краб» в бойових умовах (Залужний показав польські САУ, 2023). Ця бойова машина комплектується на гусеничному шасі та з баштовим компонуванням, забезпечуючи високу скорострільність гармати (6 пострілів на 1 хвилину).

ЗСУ домовилися про надходження 24 польських самохідних 120-мм мінометів Rak на колісному шасі Rosomak. Українські війська використовують польські реактивні системи залпового вогню БМ-21 «Град», близько двох десятків 122-мм САУ 2 с-1 «Гвоздика». Вкрай гострою проблемою для українських воїнів залишається снарядний «голод». Польські збройовики залучилися до розв'язання цієї проблеми. Зокрема, до ЗСУ постачаються осколково-фугасні снаряди OF-462 для САУ 2 с-1 «Гвоздика», снаряди UO-365-KW (для гармат Д-44). Польська та українська сторони у квітні 2023 р. домовилися, що збудують нові виробничі потужності для виготовлення 125-мм танкових боєприпасів (Польща з Україною, 2023).

Пентагон ще з 2022 р. обрав польську виробничу базу для ремонту західного артилерійського озброєння. Без неї неможливо відновлювати пошкоджене західне озброєння. Польська ремонтна база допомагає обслуговувати й відновлювати танки Leopard 2. Цю місію з липня 2023 р. виконує сервісний центр в Глівіце. З квітня 2023 р. бронетанковий завод Bumar-Łabędy ремонтує танки Т-64 (У Польщі створили центр, 2023).

У червні 2022 р. Президент Польщі А. Дуда повідомив про передачу Україні більше ніж 240 танків, майже 100 одиниць бронетехніки, велику кількість боєприпасів, ракет (Гринько, 2022a). Про постачання бронетранспор-

**ГУБИЦЬКИЙ ЛЮБОМИР ВОЛОДИМИРОВИЧ,
МЕЛЬНИК ГАННА МИРОСЛАВІВНА
ВІЙСЬКОВА ДОПОМОГА РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА УКРАЇНІ...**

терів Rosotak офіційно оголосив Президент Польщі А. Дуда у квітні 2023 р. під час першого після початку російського широкомасштабного вторгнення росії офіційного візиту Президента України В. Зеленського. Польща, долучившись до «танкової коаліції», передала у лютому – березні 2023 р. 14 танків Leopard 2A4. Офіційна Варшава передавала бронетехніку як безплатно, так і продавала ЄС та США, які передавали озброєння Україні. З арсеналів польської армії Збройним Силам України передано 30% довоєнних ресурсів бронетанкових військ (Варшавський інститут підприємництва, 2023, с.3). Зокрема, до вересня 2023 р. Польща надала Україні 320 танків радянських модифікацій (Radford and Easton, 2023).

Перевага російської армії в повітрі вимагала протидії, тому вкрай необхідним було посилення української протиповітряної оборони. Польська збройова компанія Zakłady Mechaniczne Tarnów виготовляє зенітні установки ZU-23-2CP, які допомагають боротися з повітряними швидкісними цілями на малих висотах. На озброєнні ЗСУ також перебувають польські зенітні установки ЗСУ 23-4 «Шилка», зенітно-ракетні комплекси Osa-AKM-P1 Żądło та ЗРК С 125 Nawa SC (System Cyfrowy).

Під час візиту В. Зеленського до Варшави на початку квітня 2023 р. Президент Польщі А. Дуда повідомив про постачання різноманітного озброєння Україні, зокрема 4 літаків-винищувачів МіГ-29 (Брайлян, 2023). Навіть застарілі екземпляри літаків використовуються Повітряними Силами у складі ЗСУ, принаймні для боротьби з крилатими ракетами держави-агресора. У цій справі допомагають передані у квітні – травні 2023 р. винищувачі МіГ-29 у кількості одного десятка. Ця операція стала можливою після дозволу Німеччини 13 квітня 2023 р. польській стороні на передачу літаків з колишнього східнонімецького арсеналу (Польща вже надала Україні, 2023). На вересень 2023 р., за словами Президента Польщі А. Дуди, з авіаарсеналів передано Україні 14 винищувачів МіГ-29 (Radford and Easton, 2023). Американське видання The Wall Street Journal оприлюднило інформацію про рішення польської влади в липні 2023 р. надати Україні ударні гелікоптери Мі-24.

Налагодження постійного та сталого зв'язку сприяє координації операцій, дій, заходів влади, особливо в умовах війни, коли ворог цілеспрямовано руйнує інфраструктуру. Польський уряд у серпні 2022 р. передав українцям 5 тисяч терміналів супутникового зв'язку Starlink, які стали в пригоді як військовим, так і цивільним (Стець, 2022). На липень 2022 р. в Україні було задіяно 12 тисяч таких терміналів. Тобто, внесок польської допомоги у той час міг покрити більше третини потреб.

Польські військові фахівці долучилися до підготовки українських добровольців та мобілізованих в межах програми Європейського Союзу EUMAM

Україне, яка була розгорнута в грудні 2022 р. Зауважимо, що власний досвід польські військові інструктори почали передавати українським колегам ще з весни 2022 р., коли було підготовлено сотню українських артилеристів для САУ AHS Krab (Піріг, 2022d).

На тлі усвідомлення масштабів потреб української армії, що зіткнулася із тактикою російської артилерії під назвою «вогневий вал» (практика Другої світової війни), обсяги продукції американського та особливо європейського ВПК виявилися недостатніми. Протягом кількох місяців війни з лютого 2022 року виникла нагальна потреба терміново збільшити виробництво зброї та боєприпасів як для власних потреб, так і для підтримки України. У листопаді 2022 р. з 30 країн НАТО вичерпаними виявилися запаси у 20 країн, що могли надавати зброю Україні (Низка країн НАТО, 2022). Ще задовго до заповнень генерального секретаря НАТО Є. Столтенберга (грудень 2022 р.) про збільшення виробництва зброї та боєприпасів для України на підприємствах союзників поляки пішли на створення спільних проєктів. За таких умов надзвичайно важливим компонентом українсько-польського співробітництва стала організація спільних підприємств із виготовлення зброї та військової техніки. У червні 2022 р. про такий формат співпраці домовилися прем'єр-міністр України Д. Шмигаль та глава польського уряду М. Моравецький (Україна та Польща планують, 2022).

Водночас із державною підтримкою українських біженців у Польщі розгорнувся волонтерський рух на підтримку української армії, ініційований польськими громадянами. Так, влітку 2022 р. польські волонтери організували збір коштів для придбання та передачі ЗСУ позашляховиків, гелікоптерів, БПЛА «Байрактар» (Піріг, 2022a). У липні 2022 р. польська організація «Озброймо Україну» збрала сотні тисяч доларів для придбання евакуаційних гелікоптерів Мі-2 АМ-1, призначених для української армії (Піріг, 2022b). У травні 2023 р. українські спецназівці отримали від польських благодійників бойові безпілотники Warmate, збір коштів на які здійснювали спільно Warsaw Enterprise Institute Foundation і портал Defence24 (Варшавський інститут підприємництва, 2023, с.6).

Свідомі кроки польського керівництва та суспільства для підтримки як української армії, так й українських біженців у Польщі та українських громадян в Україні характеризувалися в найскрутніший момент ініціативою, швидкістю, доцільністю. Республіка Польща за результатами 2022 р. стала країною, що надала військову допомогу Україні в розмірі 11,39 млрд злотих

ГУБИЦЬКИЙ ЛЮБОМИР ВОЛОДИМИРОВИЧ, МЕЛЬНИК ГАННА МИРОСЛАВІВНА ВІЙСЬКОВА ДОПОМОГА РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА УКРАЇНІ...

(при курсі злотого до долара США 3,9 до 1). За обсягом цього показника офіційна Варшава поступилася лише США та ФРН (Курносов, 2024).

Травневі 2023 р. дані щодо польської допомоги Україні становили 3,527 млрд євро, з яких на військову підтримку припадало 2,423 млрд євро, або 0,438 % ВВП (Holub-Korba, 2023), що перетворювало Польщу на державу, що посідала четверте місце серед інших країн за обсягом військової допомоги Україні.

Станом на липень 2023 р. Польща, як і країни Балтії, залишалася державою-донором допомоги Україні, яка витратила суму, що становила одну з найбільших часток відносно ВВП, а саме 6,21 млрд доларів (0,68 % ВВП). Більшу допомогу стосовно власного ВВП надали лише Литва (0,95 %) та Естонія (1,26 %). В абсолютному відношенні найбільша допомога Україні надійшла від США – 76,84 млрд доларів та Німеччини – 19,58 млрд доларів (Які країни-союзники, 2023). Розрахунки Кільського Інституту Дослідження Світової Економіки (ФРН), зроблені в липні 2023 р., ще більш увиразнюють частку польської допомоги українській стороні в усіх сферах – військовій, економічній, фінансовій, гуманітарній. Загальна вартість польської допомоги становила 96,35 млрд злотих, чи 22 млрд дол. США, або 3,2 % ВВП Республіки Польща (2022 р.) (Варшавський інститут підприємництва, 2023, с.5). За показником співвідношення суми допомоги до ВВП попереднього року Польща була світовим лідером.

Загалом ЄС на 15 січня 2024 р. надав допомоги на 85 млрд євро, а США – на 69 млрд євро (Total bilateral aid allocations, 2024). Своєю чергою Польща на 15 січня 2024 р., здійснила допомогу на суму 4,3 млрд євро (Total bilateral aid allocations, 2024). Для порівняння: військова допомога Польщі для ЗСУ за даними Кільського інституту світової економіки на серпень 2023 р. становила суму 3,3 млрд дол. США.

У межах місії військової допомоги ЄС (EUMAM) польські інструктори підготували третину з 50 тисяч українських військовослужбовців. Польща на рівні двосторонньої підтримки забезпечила підвищення кваліфікації 22 тисячам українських військових.

Висновки

Протягом повномасштабного вторгнення рф Україна отримала значну військову допомогу зі сторони Республіки Польща. Українським військовим вона надійшла у вигляді амуніції, боєприпасів, зброї, обладнання, військової техніки та засобів протиповітряної оборони, що суттєво підсилило їхню обороноздатність.

Перемога України можлива за умов дотримання низки вимог. ЗСУ здолають російського агресора, коли отримають засоби ураження логістики ворога

(GMLRS, HIMARS, ATACAMS), сучасну авіацію, дрони, а також необхідний рівень підготовки особового складу для роботи на західних зразках озброєння.

Перемога колективного Заходу перетвориться на дійсність, коли партнери України здолають страх ядерного шантажу, ухвалять рішення стосовно збільшення випуску озброєнь, ракет, снарядів, дронів; організують зусилля щодо недопущення російських інформаційних операцій, покликаних посягати страх серед пересічних громадян.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

Брайлян, Є., 2023. Чому Польща є надважливим партнером для України. *АрміяInform*, [online] 09 квітня. Доступно: <<https://cutt.ly/levP10of>> [Дата звернення 07 липня 2024].

Бучин, М., 2022. Особливості військової співпраці між Україною та Польщею в контексті російсько-української війни. In: Т. Astromovich-Leik, Ya. Turchyn, O. Horbach and O. Tsebenko, eds. *The security architecture of European and Euro-Atlantic spaces*. [e-book] Riga: Baltija Publishing. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-225-8-2>

Варшавський інститут підприємництва, 2023. *Компендіум польської допомоги Україні*. [online] Варшава. Доступно: <<https://cutt.ly/3evP2HF3>> [Дата звернення 07 липня 2024].

Гринько, О., 2022а. Дуда розповів про кількість наданої Україні військової допомоги. *Zaxid.net*, [online] 09 червня. Доступно: <<https://cutt.ly/0evP0EZY>> [Дата звернення 07 липня 2024].

Гринько, О., 2022b. Польща підтвердила підписання угоди про постачання Україні понад 50 САУ Krab. *Zaxid.net*, [online] 07 червня. Доступно: <<https://cutt.ly/1evP0Cj7>> [Дата звернення 07 липня 2024].

Желіховський, С. та Тихоненко, І., 2023. Зовнішньополітичні ініціативи Республіки Польща на підтримку України у російсько-українській війні. *Acta De Historia & Politica: Saeculum XXI*, [e-journal] с.61-71. <https://doi.org/10.26693/ahpsxxi2023.si.061>

Залужний показав польські САУ «Краб», які «успішно виконують бойові завдання на фронті», 2023. *Радіо Свобода*, [online] 08 квітня. Доступно: <[https://cutt.ly/DevA\]wrc](https://cutt.ly/DevA]wrc)> [Дата звернення 07 липня 2024].

Курносів, А., 2024. Туск і Дуда: допомога Польщі у цифрах і на що чекати далі? *Радіо Свобода*, [online] 28 січня. Доступно: <<https://cutt.ly/NevP284H>> [Дата звернення 07 липня 2024].

**ГУБИЦЬКИЙ ЛЮБОМИР ВОЛОДИМИРОВИЧ,
МЕЛЬНИК ГАННА МИРОСЛАВІВНА
ВІЙСЬКОВА ДОПОМОГА РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА УКРАЇНІ...**

Низка країн НАТО вичерпали свої запаси озброєння для передачі Україні – NYT, 2022. *Слово і Діло*, [online] 27 листопада. Доступно: <<https://cutt.ly/WevP9Mhr>> [Дата звернення 07 липня 2024].

Німеччина та Нідерланди передали Україні 12 САУ PzH 2000, 2022. *Мілітарний*, [online] 22 червня. Доступно: <<https://cutt.ly/NevP9Of1>> [Дата звернення 07 липня 2024].

Піріг, В., 2022а. Поляки збирають гроші на автомобілі для українських військових. *Zaxid.net*, [online] 07 серпня. Доступно: <<https://cutt.ly/GevP8bTX>> [Дата звернення 07 липня 2024].

Піріг, В., 2022b. Поляки почали збирати гроші на евакуаційні гелікоптери для України. *Zaxid.net*, [online] 27 липня. Доступно: <<https://cutt.ly/LevP8yp6>> [Дата звернення 07 липня 2024].

Піріг, В., 2022с. Польський уряд ухвалив рішення про надання Україні військової техніки. *Zaxid.net*, [online] 08 лютого. Доступно: <<https://cutt.ly/XevP8JfS>> [Дата звернення 07 липня 2024].

Піріг, В., 2022d. Польща передала Україні самохідні гаубиці АHS Krab. *Zaxid.net*, [online] 29 травня. Доступно: <<https://cutt.ly/2evP4qWO>> [Дата звернення 07 липня 2024].

Польща вже надала Україні військової допомоги майже на €3 мільярди – Дуда, 2023. *Укрінформ*, [online] 14 квітня. Доступно: <<https://cutt.ly/DevP3EZb>> [Дата звернення 07 липня 2024].

Польща з Україною вироблятимуть танкові боєприпаси, 2023. *Мілітарний*, [online] 05 квітня. Доступно: <<https://cutt.ly/4evP3C9Z>> [Дата звернення 07 липня 2024].

Стець, А., 2022. Польща передала Україні 5000 терміналів супутникового зв'язку Starlink. *Zaxid.net*, [online] 22 серпня. Доступно: <<https://cutt.ly/IevAG0he>> [Дата звернення 07 липня 2024].

США вже не мають «вільних» гаубиць М777 та М109 для ЗСУ, тому варто почати поставки гаубиць М198 – CSIS, 2023. *Діфенс Експрес*, [online] 26 січня. Доступно: <<https://cutt.ly/aevAGxrX>> [Дата звернення 07 липня 2024].

У Польщі створили центр обслуговування Т-64, 2023. *Мілітарний*, [online] 07 квітня. Доступно: <<https://cutt.ly/EevAHnre>> [Дата звернення 07 липня 2024].

Україна та Польща планують створити спільне оборонне підприємство – для виробництва зброї й техніки, 2022. *Укрінформ*, [online] 01 червня. Доступно: <<https://cutt.ly/aevANZdm>> [Дата звернення 07 липня 2024].

Як змінювалася чисельність Збройних сил України, 2022. *Слово і Діло*, [online] 14 жовтня. Доступно: <<https://cutt.ly/gevP2yWN>> [Дата звернення 07 липня 2024].

Які країни-союзники роблять найбільший внесок у перемогу України, 2023. *Слово і Діло*, [online] 17 липня. Доступно: <<https://cutt.ly/6evP2QrF>> [Дата звернення 07 липня 2024].

Holub-Korba, O., 2023. Poland's support to Ukraine: facts and numbers. *Rubryka*, [online] 31 May. Available at: <<https://rubryka.com/en/article/polands-support-to-ukraine/>> [Accessed 07 July 2024].

Lenartowicz, Z., 2022. Polska broń dla Ukrainy. Pierwsze transporty dotarły, kolejne w drodze. *Rzeczpospolita*, [online] 24 February. Available at: <<https://cutt.ly/MebWIA6q>> [Accessed 07 July 2024].

Miłosz, M., 2022. Polska sprzedaje Kraby Ukrainie. *Dziennik.pl*, [online] 01 czerwca. Available at: <<https://cutt.ly/jevP9s3X>> [Accessed 07 July 2024].

Radford, A. and Easton, A., 2023. Poland no longer supplying weapons to Ukraine amid grain row. *BBC*, [online] 21 September. Available at: <<https://cutt.ly/wevP3dQT>> [Accessed 07 July 2024].

Tarociński, J. and Wilk, A., 2023. Dostawy broni – konieczność dla Ukrainy, wyzwanie dla Zachodu. Ośrodek Studiów Wschodnich im. *Marka Karpią*, [online] 05 November. Available at: <<https://cutt.ly/bebmuDKM>> [Accessed 07 July 2024].

Total bilateral aid allocations to Ukraine between January 24, 2022 and June 30, 2024, by donor and type (in billion euros), 2024. *Statista*. [online] Available at: <<https://cutt.ly/BevAHuVt>> [Accessed 07 July 2024].

REFERENCES

Brailian, Ye., 2023. Chomu Polshcha ye nadvazhlyvym partnerom dlia Ukrainy [Why Poland is a crucial partner for Ukraine]. *ArmiiaInform*, [online] 09 April. Available at: <<https://cutt.ly/levP10of>> [Accessed 07 July 2024].

Buchyn, M., 2022. Osoblyvosti viiskovoi spivpratsi mizh Ukrainoiu ta Polshcheiu v konteksti rosiisko-ukrainskoi viiny [Peculiarities of military cooperation between ukraine and poland in the context of the russian-ukrainian war]. In: T. Astramovich-Leik, Ya. Turchyn, O. Horbach and O. Tsebenko, eds. *The security architecture of European and Euro-Atlantic spaces*. [e-book] Riga: Baltija Publishing. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-225-8-2>

Holub-Korba, O., 2023. Poland's support to Ukraine: facts and numbers. *Rubryka*, [online] 31 May. Available at: <<https://rubryka.com/en/article/polands-support-to-ukraine/>> [Accessed 07 July 2024].

Hryenko, O., 2022a. Duda rozpoviv pro kilnist nadanoi Ukraini viiskovoi dopomohy [Duda tells about the amount of military aid provided to Ukraine]. *Zaxid.net*,

**ГУБИЦЬКИЙ ЛЮБОМИР ВОЛОДИМИРОВИЧ,
МЕЛЬНИК ГАННА МИРОСЛАВІВНА
ВІЙСЬКОВА ДОПОМОГА РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА УКРАЇНІ...**

[online] 09 June. Available at: <<https://cutt.ly/0evP0EZY>> [Accessed 07 July 2024].

Hryenko, O., 2022b. Polshcha pidtverdyla pidpysannia uhody pro postachannia Ukraini ponad 50 SAU Krab [Poland confirms signing of agreement to supply Ukraine with more than 50 Krab air defense systems]. *Zaxid.net*, [online] 07 June. Available at: <<https://cutt.ly/1evP0Cj7>> [Accessed 07 July 2024].

Kurnosov, A., 2024. Tusk i Duda: dopomoha Polshchi u tsyfrakh i na shcho chekaty dali? [Tusk and Duda: aid to Poland in numbers and what to expect next?]. *Radio Svoboda*, [online] 28 January. Available at: <<https://cutt.ly/NevP284H>> [Accessed 07 July 2024].

Lenartowicz, Z., 2022. Polska broń dla Ukrainy. Pierwsze transporty dotarły, kolejne w drodze [Polish weapons for Ukraine. First shipments have arrived, more on the way]. *Rzeczpospolita*, [online] 24 February. Available at: <<https://cutt.ly/MebWIA6q>> [Accessed 07 July 2024].

Miłosz, M., 2022. Polska sprzedaje Kraby Ukrainie [Poland sells crabs to Ukraine]. *Dziennik.pl*, [online] 01 June. Available at: <<https://cutt.ly/jevP9s3X>> [Accessed 07 July 2024].

Nimechchyna ta Niderlandy peredaly Ukraini 12 SAU PzH 2000 [Germany and the Netherlands handed over 12 PzH 2000 ACS to Ukraine], 2022. *Militarnyi*, [online] 22 June. Available at: <<https://cutt.ly/NevP9Of1>> [Accessed 07 July 2024].

Nyzka krain NATO vycherpaly svoi zapasy ozbroiennia dlia peredachi Ukraini – NYT [A number of NATO countries have exhausted their stockpiles of weapons to give to Ukraine – NYT], 2022. *Slovo i Dilo*, [online] 27 November. Available at: <<https://cutt.ly/WevP9Mhr>> [Accessed 07 July 2024].

Polshcha vzhe nadala Ukraini viiskovoi dopomohy maizhe na €3 miliardy – Duda [Poland has already provided Ukraine with almost €3 billion in military aid – Duda], 2023. *Ukrinform*, [online] 14 April. Available at: <<https://cutt.ly/DevP3EZb>> [Accessed 07 July 2024].

Polshcha z Ukrainoiu vyrobliatymut tankovi boieprypasy [Poland and Ukraine will produce tank rounds], 2023. *Militarnyi*, [online] 05 April. Available at: <<https://cutt.ly/4evP3C9Z>> [Accessed 07 July 2024].

Pyrih, V., 2022a. Poliaky zbyraiut hroshi na avtomobili dlia ukrainskykh viiskovykh [Poles collect money for cars for Ukrainian military]. *Zaxid.net*, [online] 07 August. Available at: <<https://cutt.ly/GevP8bTX>> [Accessed 07 July 2024].

Pyrih, V., 2022b. Poliaky pochaly zbyraty hroshi na evakuatsiini helikoptery dlia Ukrainy [Poles have started collecting money for evacuation helicopters for Ukraine]. *Zaxid.net*, [online] 27 July. Available at: <<https://cutt.ly/LevP8yp6>> [Accessed 07 July 2024].

Pyrih, V., 2022c. Polskyi uriad ukhvalyv rishennia pro nadannia Ukraini viiskovoi tekhniky [The Polish government has decided to provide Ukraine with military equipment]. *Zaxid.net*, [online] 08 February. Available at: <<https://cutt.ly/XevP8JfS>> [Accessed 07 July 2024].

Pyrih, V., 2022d. Polshcha peredala Ukraini samokhidni haubytsi AHS Krab [Poland has transferred AHS Krab self-propelled howitzers to Ukraine]. *Zaxid.net*, [online] 29 May. Available at: <<https://cutt.ly/2evP4qWO>> [Accessed 07 July 2024].

Radford, A. and Easton, A., 2023. Poland no longer supplying weapons to Ukraine amid grain row. *BBC*, [online] 21 September. Available at: <<https://cutt.ly/wevP3dQT>> [Accessed 07 July 2024].

SShA vzhe ne maiut "vilnykh" haubyts M777 ta M109 dlia ZSU, tomu varto pochaty postavky haubyts M198 – CSIS [The US no longer has "free" M777 and M109 howitzers for the Ukrainian Armed Forces, so it is worth starting deliveries of M198 howitzers – CSIS], 2023. *Defense Express*, [online] 26 January. Available at: <<https://cutt.ly/aevAGxrX>> [Accessed 07 July 2024].

Stets, A., 2022. Polshcha peredala Ukraini 5000 terminaliv suputnykovoho zviazku Starlink [Poland transferred 5,000 Starlink satellite communication terminals to Ukraine]. *Zaxid.net*, [online] 22 August. Available at: <<https://cutt.ly/IevAG0he>> [Accessed 07 July 2024].

Tarociński, J. and Wilk, A., 2023. Dostawy broni – konieczność dla Ukrainy, wyzwanie dla Zachodu [Arms deliveries to Ukraine: crossing the red lines]. *Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia*, [online] 05 November. Available at: <<https://cutt.ly/bebmuDKM>> [Accessed 07 July 2024].

Total bilateral aid allocations to Ukraine between January 24, 2022 and June 30, 2024, by donor and type (in billion euros), 2024. *Statista*. [online] Available at: <<https://cutt.ly/BevAHuVt>> [Accessed 07 July 2024].

U Polshchi stvoryly tsentr obsluhovuvannia T-64 [T-64 service center created in Poland], 2023. *Militarnyi*, [online] 07 April. Available at: <<https://cutt.ly/EevAHnre>> [Accessed 07 July 2024].

Ukraina ta Polshcha planuiut stvoryty spilne oboronne pidpriemstvo – dlia vyrobnytstva zbroi y tekhniky [Ukraine and Poland plan to create a joint defense enterprise – for the production of weapons and equipment], 2022. *Ukrinform*, [online] 01 June. Available at: <<https://cutt.ly/aevAHZdm>> [Accessed 07 July 2024].

Warsaw Enterprise Institute, 2023. *Kompendium polskoi dopomohy Ukraini* [Compendium of Polish assistance to Ukraine]. [online] Varshava. Available at: <<https://cutt.ly/3evP2HF3>> [Accessed 07 July 2024].

**ГУБИЦЬКИЙ ЛЮБОМИР ВОЛОДИМИРОВИЧ,
МЕЛЬНИК ГАННА МИРОСЛАВІВНА
ВІЙСЬКОВА ДОПОМОГА РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА УКРАЇНІ...**

Yak zminiualasia chyselnist Zbroinykh syl Ukrainy [How did the size of the Armed Forces of Ukraine change], 2022. *Slovo i Dilo*, [online] 14 October. Available at: <<https://cutt.ly/gevP2yWN>> [Accessed 07 July 2024].

Yaki krainy-soiuznyky robliat naibilshyi vnesok u peremohu Ukrainy [Which Allied Countries Make the Biggest Contribution to Ukraine's Victory], 2023. *Slovo i Dilo*, [online] 17 July. Available at: <<https://cutt.ly/6evP2QrF>> [Accessed 07 July 2024].
Zaluzhnyi pokazav polski SAU "Krab", yaki "uspishno vykonuiut boiovi zavdannia na fronti" [Zaluzhnyi showed Polish self-propelled artillery systems "Krab", which "successfully perform combat missions at the front"], 2023. *Radio Svoboda*, [online] 08 April. Available at: <<https://cutt.ly/DevAJwrc>> [Accessed 07 July 2024].

Zhelikhovskiy, S. and Tykhonenko, I., 2023. Zovnishnopolitychni initsiatyvy Respubliky Polshcha na pidtrymku Ukrainy u rosiisko-ukrainskii viini [Foreign Policy Initiatives of the Republic of Poland in Support of Ukraine in Russian-Ukrainian War]. *Acta De Historia & Politica: Saeculum XXI*, [e-journal] pp.61-71. <https://doi.org/10.26693/ahpsxxi2023.si.061>

**MILITARY ASSISTANCE FROM THE REPUBLIC OF POLAND
TO UKRAINE IN THE CONTEXT OF THE FULL-SCALE INVASION
BY THE RUSSIAN FEDERATION**

**Lyubomyr Hubytskyi^{1a},
Hanna Melnyk^{2b}**

*¹ Doctor of sciences in History, Associate Professor,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8511-6461>,
e-mail: lubg@ukr.net,*

^a State University of Trade and Economics, Kyiv, Ukraine,

*² Candidate of sciences (PhD) in History, Associate Professor,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3090-7212>,
e-mail: h.melnyk@kubg.edu.ua,*

^b Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Kyiv, Ukraine

The aim of this research is to comprehensively examine the provision of military-technical and military-political assistance by the Republic of Poland to Ukraine during the period from 2022 to 2024. The article explores the process of organizing support and receiving weapons and military equipment, which are crucial for understanding Ukraine's resilience. The Russian Federation's armed aggression against Ukraine has highlighted the necessity of alliances and partnerships within the frameworks of global and regional politics. It has been established that neighboring states within the same region inherently perceive threats to their interests and security, shaping inter-state relations through the lens of preventing and repelling third-country aggression. The study reveals that threatened states form a critical link in the chain of military-political phenomena and operations, building an effective mechanism to counter a state whose military is equipped with nuclear weapons.

The research methodology is based on the principles of objectivity, comprehensiveness, systematicity, and historicism. Through the use of general scientific and specialized methods—such as generalization, analysis, and synthesis—the specificity of military assistance from the Republic of Poland to Ukraine during 2022-2024 is substantiated. A holistic representation was achieved using the retrospective method. The application of systemic analysis facilitated the identification of the main directions and prospects for cooperation. The scientific novelty

of the research lies in its examination of relations between neighboring states through the lens of hybrid and open aggression threats from a third country. It is emphasized that during 2022-2024, Ukraine received significant military assistance from the Republic of Poland, which substantially strengthened the defense capabilities of Ukraine's Armed Forces. Consequently, in situations where security challenges pose existential threats, convergence and synergy arise between countries vying for regional leadership, enabling changes in power dynamics at both regional and global levels.

Keywords: international relations; Ukraine; Poland; military aid; geopolitics; regional politics.

DOI: 10.31866/2616-745X.14.2024.319364
УДК 341.461(73):[316.4.063.24+328.16

ПОЛЯРИЗАЦІЯ ТА КРИЗА ДЕРЖАВНОСТІ США

Ратніков Максим Ігорович

*Кандидат політичних наук, старший викладач,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8066-2527>,
e-mail: mratnikov@vu.cdu.edu.ua,
Черкаський національний університет
ім. Богдана Хмельницького, бул. Шевченка, 81,
Черкаси, Україна, 18031*

Надіслано:

22.08.2024

Рецензовано:

29.08.2024

Прийнято:

07.09.2024

Для цитування:

Ратніков, М.І., 2024. Поляризація та криза державності США. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*, 14, с.138-150. doi: <https://doi.org/10.31866/2616-745X.14.2024.319364>.

У пропонованій статті із застосуванням методу системного аналізу досліджуються причини та наслідки політичної і соціальної поляризації у Сполучених Штатах, що виникла внаслідок складних взаємодій соціальних, економічних та політичних факторів наприкінці ХХ століття. Проаналізовано, як економічна нерівність, культурні зміни, трансформація партійної системи та посилення інформаційної сегрегації сприяли поглибленню розбіжностей в американському суспільстві. Особлива увага приділяється тому, як поляризація вплинула на функціонування державних інститутів та викликала кризу в системі управління, загрожуючи стабільності демократичних процесів у країні у ХХІ столітті. Метою статті є виявлення та системне осмислення ключових факторів, що призвели до політичної і соціальної поляризації у США, а також аналіз їх впливу на кризу державних інститутів та демократичних процесів у ХХІ столітті. Автор прагне зрозуміти, як різні аспекти соціального, економічного та політичного життя, взаємодіючи один з одним, спричинили поглиблення розколу в американському суспільстві та послаблення ефективного функціонування державної системи.

Ключові слова: США, Д. Трамп, поляризація, вибори, криза державності.

Вступ

Представницька демократія у США наприкінці ХХ і на початку ХХІ століття сприймалася як стабільна структура політичного життя, що перевершує всі інші форми. Однак представницькі демократії, як і всі інші форми правління, схильні згодом ставати незбалансованими, оскільки політичні та економічні умови, в яких вони були створені, змінюються. Спроба встановити і підтримувати стабільний політичний порядок обов'язково закладає причини для майбутніх криз.

Ці причини ховаються у балансі соціальних, правових, економічних та політичних обставин, які, на перший погляд, не мають між собою явного політичного зв'язку. Однак із розвитком державності пакет цих обставин спочатку тисне на деякі соціальні класи, які починають відігравати роль бази для появи політиків-ревізіоністів, потім стають серйозною державною проблемою, а після кількох електоральних циклів запускають етап політичних змін.

Той факт, що президентські вибори 1992 року були виграні за найнижчого відсотка голосів виборців із 1912 року, а також тривалі спроби республіканців у Конгресі усунути Білла Клінтона з посади шляхом імпічменту, судове президентство 2000 року, намагання поставити під сумнів громадянство Б. Обами, полювання на відьом Д. Трампа, січневе повстання 2020 року, спроба вбивства Д. Трампа і переворот у демократичній партії є індикаторами кризи американської моделі представницької демократії. Щодо причин, перебігу і наслідків цієї кризи існують різні погляди.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Деякі автори, а саме Хелен Томпсон (Thompson, 2022), пояснює проблему комплексно на основі виявлення зв'язків між енергетичними і фінансовими ринками, а також політичними та геополітичними проблемами, які призводять до поляризації.

Зауважимо, що в Америці тривалий час заперечували факт наявності у країні злоякісної поляризації. Робота Алана І. Абрамовиця і Кайла Л. Сондерса (Abramowitz and Saunders, 2008) була однією з тих переломних статей, які на основі статистики підтвердили, що вона не тільки є, а й стрімко набуває рис радикалізації. Автори наводять дані, які показують, що розбіжності між республіканцями та демократами щодо ключових проблем (наприклад, економіки, соціальних питань та питань безпеки) збільшуються. Автори також обговорюють, як ці розбіжності сприяють посиленню партійної ідентичності та поділу у суспільстві. Основна ідея статті полягає в тому, що політична поляризація у США є реальною і зростаючою проблемою, а не міфом. Абрамовиць і Сондерс критикують позицію тих, хто стверджує, що громадськість залишається доволі центристською і не розділена за партійною ознакою (Abramowitz and Saunders, 2008).

У статті «An Empirical Look at US Treaty Practice: Some Preliminary Conclusions» Крістіна Г. Буйс (Buys, 2014) розглядає, як партійні інтереси та внутрішні конфлікти всередині США впливають на процес укладання і ратифікації міжнародних договорів. Вона зазначає, що політичні партії відіграють ключову роль у процесі ратифікації договорів у Сенаті США, де потрібна згода двох третин сенаторів для схвалення договору. Коли одна партія контролює Сенат, а президент належить до іншої партії, шанси на ратифікацію міжнародних угод значно знижуватимуться. Це пов'язано з тим, що опозиційна партія може використати процес ратифікації як спосіб блокувати ініціативи президента чи торгуватися за політичні поступки в інших сферах. Вона особливо наголошує на поляризації, тому що внутрішньопартійні розбіжності також можуть ускладнювати процес ратифікації. Навіть якщо одна партія має більшість, різні фракції всередині цієї партії можуть по-різному сприймати конкретні договори, особливо якщо вони стосуються чутливих питань, таких як торгівля, оборона чи екологія. Це може призвести до затягування процесу ратифікації або необхідності внесення поправок до тексту договору, що, зі свого боку, може ускладнювати його узгодження з міжнародними партнерами.

Стаття «Dodging the Rules in Trump's Republican Congress» авторки Сари Біндер, опублікована у 2018 році в *The Journal of Politics*, аналізує, як республіканці в Конгресі США в період президентства Дональда Трампа використовували різні стратегічні прийоми та оминали традиційні законодавчі правила для досягнення своїх політичних цілей (Binder, 2018). Авторка показує, як правлячі республіканці, зіткнувшись із труднощами у проходженні законодавчих ініціатив через Сенат та Палату представників, почали вдаватися до маніпуляцій із процедурними нормами, щоб просувати свої законопроекти. Ці прийоми включали використання прискорених процедур, зміну правил голосування та вжиття заходів через бюджетоорієнтовані резолюції, що дозволяло оминати необхідність отримання підтримки від демократів або помірних членів власної партії. Авторка підкреслює, що така поведінка відображає зростаючу партійну поляризацію й ослаблення традиційних норм та інститутів у Конгресі. Біндер також зазначає, що ці практики можуть мати довгострокові наслідки для законодавчого процесу, знижуючи довіру до Конгресу та ускладнюючи майбутню міжпартійну співпрацю.

Ми не можемо пройти повз роботу С. Сміта (Smith, 2014), який показав, як процедурні інструменти, такі як філібастер, тактика затримки та голосування, використовувалися і трансформувалися з часом, щоб стати зброєю у політичній боротьбі між партіями в Сенаті. Сміт описує, як ці методи стали

більш частими та систематичними, призводячи до зниження продуктивності Сенату та зростання партійної поляризації. Автор аналізує, як процедура стала засобом для блокування законодавчих ініціатив і як це призвело до так званого «сенатського синдрому» – стану, за якого практично будь-яка дія в Сенаті супроводжується процедурною боротьбою (Smith, 2014).

Виокремлення не розв'язаних раніше частин загальних проблем. Всі ці роботи поєднує фіксація радикалізації політичних процесів у США, але загальною проблемою є відсутність систематизації та загального контексту.

Формулювання цілей статті

Мета цієї статті – систематизувати процеси, що лежать в основі політичної поляризації в Америці.

Виклад основного матеріалу дослідження

Особливістю США є відсутність початкового гомогенізованого населення, що змусило батьків-засновників сформувавши систему поділу влади як таку, що обмежує президента. Це гарантувало згоду еліт, які програли, приймати владу інших еліт. Еліти нової держави як похідні від соціальних груп та класів зазвичай виправдовували свою владу та міць усередині країни ім'ям нації і стверджували, що представляють її єдність. Для цього було створено інститут громадянства як спосіб включати та виключати елементи із внутрішньополітичних процесів. Також державні діячі використали можливість збирати податки для забезпечення деякого економічного захисту громадян, що створювало альтернативну форму держави як суспільства із загальною матеріальною долею.

У такій парадигмі американська державність виражалася як процес, у якому представники соціальних класів комунікували із соціальними групами на основі наданих формальних і неформальних економічних прав зі змагальною метою, як ці права можна було б найкраще реалізувати на практиці. Це не означало, що вигоди від економічної державності розподілялися рівномірно або що всі класи рівною мірою користувалися політичним впливом, але згодом від імені нації держава взяла на себе відповідальність за підтримку галузей економіки, контроль над інфляцією, забезпечення зайнятості та медичне страхування.

Все разом це утворювало політичний консенсус як форму державності. Це можна розглядати як «уявну спільноту», сформовану певним уявленням про спільне минуле з певною відправною точкою. Але на початку XXI століття американські громадяни не мають великої кількості причин, через які їм потрібно розуміти себе в таких термінах.

Криза 2020 року показала, що американська державність де-факто зменшилася, бо частина громадян не вірить у надійність низки політичних

інститутів. Водночас тривають дуже гострі суперечки навколо політичних умов, які могли б уможливити нову та більш інклюзивну американську державність. Це пов'язано з тим, що вимоги відновити втрачений політичний баланс між громадянами шляхом перегляду балансу між матеріальними інтересами зіштовхуються з реальністю того, що громадяни, які складають цю демократію, згодом радикально змінилися.

Дедалі частіше частина правих наполягає на тому, що не може бути ідеї американської нації без християнства, частина поміркованих – що світська нація є основою будь-якої республіки, а частина лівих стверджує, що американська державність тепер має пристосуватися як мінімум до часткового мультикультуралізму. Наявність учасників політичного процесу, які вважають, що американська республіка була заснована як біла республіка і що успіх США за своєю суттю був прив'язаний до європейських цінностей, з одного боку, та наявність, з іншого боку, чорних націоналістів, які вважають за необхідне створити нову державу на території наявної американської республіки, створює підґрунтя для перегляду політичних засад.

Післявоєнна міграція азіатів і латиноамериканців ще більше ускладнює питання про те, що залишилося з американської історії і що могло бути сумісним з ідеєю державності для всіх американських громадян. З кінця ХХ століття мовне питання (під цим ми розуміємо зростання кількості носіїв іспанської мови), пов'язане зі зростанням інтересу до мультикультуралізму як способу розуміння американського історичного досвіду, почало викликати особливі політичні суперечності. У цьому плані американська демократія вперше у своїй історії зіткнулася в таких масштабах із проблемою взаємовідносин між мовою та ідентичністю, що відіграла центральну і політично дестабілізуючу роль у національному будівництві європейських держав.

Чимало дослідників підкреслюють, що перехід расового питання з розряду гострих у розряд врегульованих стався під час війни у В'єтнамі. Скасування військового призову і заміна його контрактною формою знизили етнічний і расовий тиск на політику, але залишили мало прийнятних варіантів підтримки американської державності, особливо коли економічні умови, що лежали в основі «Нового курсу», поступово зникали.

За останні 50 років сама структура американського суспільства змінилася. У середині 1979 року кількість робочих місць у США оцінювалася в 19,5 мільйона. Через десять років у цьому секторі економіки працювало 17,9 мільйона осіб, а наприкінці 1999 року – 17,3 мільйона. Більша частина подальшого швидкого падіння припала на початок 2000-х років. У 2001 році

зайнятість у промисловості впала із 17,1 мільйона до 15,7 мільйона, а до грудня 2003 року – до 14,3 мільйона осіб. Перенесення виробництва за кордон також стимулювало соціальний конфлікт: у виграші опинилися акціонери та надзвичайно добре оплачувані керівники, а переможеними були фабричні робітники (Thompson, 2022).

З часом цей конфлікт став ще гострішим, бо в деяких штатах зберегли для робітників соціальні програми «Нового курсу», а в деяких пішли шляхом скорочення податків. В окремих штатах для працівників важливішими за заробітну плату стали премії, а в деяких – соціальні гарантії. Це особливо яскраво проявляється, порівнюючи соціальні програми північних і південних штатів.

Низькі податки призвели до руху людей і капіталу на південь США, і щоб підтримати перенесення виробництва, місцеві губернатори послабили профспілки, що, зі свого боку, знизило рівень заробітної плати і створило конфлікт між американськими виробниками та споживачами, який у різних географічних частинах країни став строго нульовою сумою. Наприклад, нафтовидобувні штати хотіли виробляти більше за ринковими цінами, а штати, які не видобувають нафту і де зима холодна, особливо Нова Англія, – контролювати ціни і виділяти більше палива на опалення. Намагаючись врегулювати проблему, федеральний уряд безпосередньо брав участь у розподілі виробництва у способи, які незмінно викликали невдоволення окремих груп населення, що ще більше поляризувало спочатку населення, потім місцевих політиків, а після федеральних.

Таким чином, сучасну політичну поляризацію у США слід розуміти як із погляду ідеологічної розбіжності партій, так і з погляду розширення ліберально-консервативного виміру конфлікту на ширший набір соціальних і культурних конфліктів в американському суспільстві (Hare and Poole, 2014).

Політики не діють як незалежні особи, які ухвалюють рішення. Вони належать до структурованих політичних організацій. Ці організації працюють із формальними системами керівництва і переслідують конкретні партійні цілі, стимулюючи своїх членів, лідери яких здійснюють контроль над пересічними членами, спрямовуючи підтримку «за» або «проти» аспектів поточного порядку денного. І якщо лідер партії прийняв рішення, то вся партія має наслідувати його погляди, навіть якщо це суперечить власним поглядам пересічного політика. Це призводить до штучного збільшення поляризації. Панування стратегії «вирубки та випалювання», в яких партії зневажливо відгукуються про інших своїх членів, є індикатором не лише високої партійної дисципліни, а й високого рівня поляризації (Canen, Kendall and Trebbi, 2014).

Щоб зрозуміти, наскільки глибокий розрив між партіями, низка політологів порівняли сенаторів по штатах. Усередині як Демократичної, так і Рес-

публіканської партій існують значні розбіжності в ліберально-консервативних позиціях, але два сенатори з одного штату та однієї і тієї ж партії, як правило, дуже схожі. Навпаки, сенатори з одного штату, але з різних партій настільки відрізняються, що іноді неможливо повірити в те, що вони сусіди. Це вказує на те, що і демократи, і республіканці спираються на поляризований електорат на своїх округах. Загалом це говорить про те, що тепер існує конкуренція між однаково збалансованими, але радикальними коаліціями на більшій частині території Сполучених Штатів (Poole and Rosenthal, 2011).

Нині існують великі розбіжності в поглядах між демократами і республіканцями, між виборцями червоних і синіх штатів, а також між релігійними і світськими виборцями. Ці розбіжності не обмежуються невеликою меншістю активістів – вони охоплюють великий сегмент громадськості, і найглибші розбіжності виявляються серед найзацікавленіших, поінформованих і активних громадян. Ба більше, дані показують, що поляризація активізує електорат і стимулює політичну участь (Abramowitz and Saunders, 2008).

Тоді як більшість праць учених про партійну поляризацію раніше фокусувалися на ідеологічній крайності партійних позицій, останнім часом в американському електораті зафіксовано нову форму поляризації. Прості американці дедалі більше не люблять і бояться представників іншої партії. Можливо, нова форма політичної поляризації породжує самовідтворюваний цикл. Коли громадяни відчують антипатію до своїх опонентів і уникають їх, це, зі свого боку, посилює фактичну поляризацію. Неприязнь до опонентів може призвести до того, що люди прийматимуть вподобання, ще більш далекі від вподобань опонентів, а уникнення опонентів створює політичні відлуння-камери (що посилюють вже існуючі погляди прихильників), особливо серед консерваторів. Аналогічним чином, коли прихильники переоцінюють, наскільки сильно їх ненавидять опоненти, вони відчують себе вправі ненавидіти своїх опонентів ще більше у відповідь. Таким чином, люди схильні переоцінювати поляризацію, що призводить до того, що вони поступово все далі й далі віддаляються від того, ким вони вважають своїх опонентів (Heltzel and Laurin, 2020).

Усе перераховане вище порушує незручні запитання: якою мірою американські уявлення про зовнішню політику поляризовані за партійними ознаками? Як поляризація змінює зовнішньополітичну поведінку Конгресу і президента США? І як поляризація змінює ефективність зовнішньої політики США і впливає на роль Америки у світі?

Однозначно, що криза державності та як наслідок поляризація американської політики і суспільства кидають виклик демократичній підзвітності по-

літичної системи та її агентів, водночас змінюючи те, як обрані представники виконують свої ролі та обов'язки. Поляризація призводить до блокування політичних досягнень опозиції (Theriault, 2013; Rudolph and Hetherington, 2021). Обидві партії запровадили процедурні зміни, щоб змінити систему старшинства при призначенні голів комітетів (Smith, 2014). Партія більшості в умовах поляризації прагне придушити опозицію меншості, щоб просунути свій політичний порядок денний, використовуючи обмежені та закриті правила для запобігання подачі поправок до законопроекту, а також бюджетних резолюцій і законопроектів про примирення, щоб уникнути загроз обструкції. Навпаки, партія меншості дедалі більше покладається на погрози обструкції, а також на суди для реалізації законодавчих актів (Binder, 2018).

Президенти США знизили кількість укладень міжнародних договорів через зростаючу складність мобілізації двопартійної більшості для ратифікації в Конгресі (Buys, 2014). У відповідь на поляризацію Конгресу президенти дедалі частіше обходять заблоковану законодавчу гілку влади, здійснюючи виконавчу владу в односторонньому порядку (Burns, 2019). Це проявляється насамперед у вигляді військових розгортань та оборонних закупівель (Milner and Tingley, 2015). Партійна поляризація також впливає на призначення у виконавчій владі, змушуючи президентів призначати менше посадовців з опозиційної партії на керівні посади (Flynn, 2014). Це, зі свого боку, сприяло поляризації стосунків США із союзниками та партнерами (Drezner, 2019).

Сприяння лібералізації торгівлі через багатосторонні організації та угоди про вільну торгівлю було характерним для світового лідерства США і ліберального міжнародного порядку з моменту закінчення Другої світової війни. У світовій економіці, в якій доларовий кредит став центральним фактором зростання і де корпоративний доступ до американської банківської системи часто необхідний, Сполучені Штати мали величезну фінансову міць. Але істотні економічні зміни, що відбулися із 1970-х років, також зіграли незалежну роль у дестабілізації політики у США.

Відтоді як 1973 року Бреттон-Вудську систему фіксованих обмінних курсів було замінено плаваючими, інструмент державного боргу став більш важливим у державному управлінні. Міжнародні ринки капіталу пропонували урядам можливості фінансувати свою діяльність і проводити зовнішню політику поза всяким контролем із боку законодавчих органів або виборців, а іноді й політиків.

Запозичення мали свої переваги у створенні виборчих коаліцій більшості у США. У міру зростання безробіття уряди могли підтримувати держави загального добробуту без різкого підвищення податків. Вони могли б також використовувати борг, щоб пристосуватися до вищих цін на нафту і ство-

риту торговельний дефіцит, який дозволив би внутрішньому споживчому попиту зрости. Складність полягала в тому, що щойно валюта зазнавала серйозного знижувального тиску, уряд міг стабілізувати її тільки шляхом вжиття заходів, які або пригнічували економічне зростання, а найчастіше і зайнятість, або обмежували державні витрати.

Це стало можливим тому, що було створено систему, в якій національна валюта слугувала фізично пов'язаним міжнародним резервним активом. Оскільки імпорт нафти збільшував американський торговий дефіцит, американська економіка тепер потребувала закордонної пропозиції долара для фінансування своїх бюджетних проблем. Те, що раніше могло бути торговельною війною, натомість перетворилося на конкуренцію, яка тривала кілька десятиліть, із приводу обмінних курсів і того, хто має нести грошовий тягар того, що Вашингтон і ФРС хотіли зробити з долларом. У результаті державний і приватний борг різко зріс: загальний світовий борг збільшився більш ніж удвічі по відношенню до світового ВВП у період із 1974 по 2016 рік. Це спричинило спочатку зростання інфляції, потім безробіття, а згодом і поляризації.

У міру того, як суспільний договір «Нового курсу» здавав свої позиції, зменшувалося й уявлення про існування національної політичної спільноти зі спільною економічною долею, за яку держава могла успішно взяти на себе відповідальність. На початок XXI століття інтереси громадян стали надто явно розділеними. Інфляція загострила конфлікти інтересів між споживачами, поколіннями, працівниками, які не перебувають у профспілках, і тими працівниками, які спочатку могли захистити свою заробітну плату за допомогою страйків і галузевих угод.

Економіки різних штатів, більш орієнтовані на фінанси, посилили політичний вплив тих, хто володів фінансовими активами, тоді як переговорна сила організованої праці у сфері заробітної плати зменшилася. Крім того, що фінансовий сектор пропонував дуже високі зарплати, а приріст доходів концентрувався нагорі, він створив абсолютно нові фінансові активи з високою прибутковістю. Це суттєво вплинуло на добробут і нерівність доходів у всіх країнах із міжнародними фінансовими центрами, включно зі США.

Ті, хто володів цими активами, потім шукали для них політичного захисту. Кошти фінансового сектору стали із 1970-х років незамінними для американських політиків, які прагнули зібрати великі суми грошей для балотування на виборні посади. Тим часом великий бізнес, очолюваний фінансовими фірмами, також збільшив свою постійну лобістську присутність у Вашингтоні.

У 2015 році, розповідаючи про стан американської політики, колишній президент Джиммі Картер заявив, що Америка була «великою країною через свою політичну систему, але тепер це просто олігархія, яка діє за допомогою необмеженого політичного підкупу» (Thompson, 2022). Інший видатний американський політик Берні Сандерс заявив, що «велика політична боротьба, з якою ми зараз стикаємося, полягає в тому, чи збережуть Сполучені Штати свою демократичну спадщину, або ж ми рухаємося до олігархічної форми суспільства, де реальна політична влада належить жменьці мільярдерів, а не звичайних людей». У своїй декларації він заявив, що, заборонивши обмеження на витрати корпорацій та інших асоціацій на передвиборчу комунікацію, Верховний суд «повністю розбестив американську політичну систему і перетворив демократію країни на «олігархію» (Thompson, 2022).

У якийсь момент у Сполучених Штатах інфляція і регіональні розбіжності зійшлися воедино: обробна економіка Півдня, не об'єднана у профспілки, перенесла економічні наслідки сильного долара і політики високих процентних ставок початку 1980-х років краще, ніж «Іржавий пояс» Середнього Заходу. Як і слід було очікувати, процентні витрати з фінансування бюджетного дефіциту лягали на громадян через їхні податки без будь-якої супутньої матеріальної віддачі від їхніх заощаджень, тоді як залежність урядів від міжнародних фінансових ринків обмежувала те, яких громадян вони могли обкладати податком і за якою ставкою.

Висновки

Як висновок зазначимо, що криза соціальної моделі білих робітників зокрема та представників робітничого класу загалом у США останніми десятиліттями справді мала значний вплив на політичний ландшафт країни. Почуття незадоволеності з приводу економічних і соціальних змін, глобалізації та зростання нерівності сприяли підтримці популістських й антиелітних лідерів. У 2016 році ця динаміка призвела до обрання президентом Дональда Трампа, який позиціонував себе захисником інтересів «забутого» робітничого класу, особливо серед білого населення. Його риторика проти глобалізації, нелегальної імміграції та на захист традиційних цінностей виявилася привабливою для багатьох виборців, які бачили, як політичний істеблішмент ігнорує їхні інтереси.

Що стосується майбутнього, то продовження цієї тенденції в умовах поляризації обов'язково призведе до появи пар політиків-антиподів, які використовуватимуть аналогічну стратегію, спираючись на популістські настрої та критику політичних еліт. Саме по собі це не катастрофічно, але тільки не в поточних умовах.

Сьогодні у США в обігу перебуває 390 млн одиниць вогнепальної зброї, і будь-яка поляризація може призвести до ескалації громадянських конфлік-

тів. Зараз у США явна криза державності, тому що у них побудована неефективна система управління у вигляді зобов'язань. Білий дім у 2024 році вперше заплатить більше трильйона доларів на обслуговування державного боргу. Для того, щоб просто не стати банкрутами, їм доведеться у 2024 році позичити ще 545 млрд. Якщо зараз нічого не змінити, то у 2032 році Вашингтону доведеться віддавати близько половини всіх доходів на обслуговування боргу. У США державний бюджет 6,1 трлн, а дефіцит 1,9 трлн. Цей дефіцит складається здебільшого із соціальних і військових зобов'язань. Тому очікується, що будь-яка майбутня адміністрація буде різати витрати, що ще більше може ускладнити ситуацію і призвести до розквіту сепаратизму в найбільш непередбачуваних формах.

REFERENCES

- Abramowitz, A.I. and Saunders, K.L., 2008. Is polarization a myth? *The Journal of Politics*, [e-journal] 70 (2), pp.542-555. <https://doi.org/10.1017/S0022381608080493>
- Binder, S., 2018. Dodging the rules in Trump's Republican Congress. *The Journal of Politics*, [e-journal] 80 (4), pp.1454-1463. <https://doi.org/10.1086/699334>
- Burns, S., 2019. *The politics of war powers: The theory and history of presidential unilateralism*. University Press of Kansas.
- Buys, C.G., 2014. An empirical look at U.S. treaty practice: Some preliminary conclusions. *AJIL Unbound*, [e-journal] 108, pp.57-62. <https://doi.org/10.1017/S2398772300001859>
- Canen, N.J., Kendall, C. and Trebbi, F., 2021. *Political parties as drivers of us polarization: 1927-2018*. [e-book] National Bureau of Economic Research. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3803669>
- Drezner, D.W., 2019. Present at the destruction: The Trump administration and the foreign policy bureaucracy. *The Journal of Politics*, [e-journal] 81 (2), pp.723-730. <https://doi.org/10.1086/702230>
- Flynn, M.E., 2014. The international and domestic sources of bipartisanship in US foreign policy. *Political Research Quarterly*, [e-journal] 67 (2), pp.398-412. <https://doi.org/10.1177/1065912914521898>
- Hare, C. and Poole, K.T., 2014. The polarization of contemporary American politics. *Polity*, [e-journal] 46 (3), pp.411-429. <https://doi.org/10.1057/pol.2014.10>
- Heltzel, G., and Laurin, K., 2020. Polarization in America: Two possible futures. *Current Opinion in Behavioral Sciences*, [e-journal] 34, pp.179-184. <https://doi.org/10.1016/j.cobeha.2020.03.008>

Milner, H.V. and Tingley, D., 2015. *Sailing the water's edge: The domestic politics of American foreign policy*. [e-book] Princeton University Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctt1dgn6j9>

Poole, K.T. and Rosenthal, H.L., 2012. *Ideology and congress*. [e-book] Transaction Publishers. <https://scholar.google.com/citations?user=eRmBw1AAAAAJ&hl=vi>

Rudolph, T.J. and Hetherington, M.J., 2021. Affective polarization in political and nonpolitical settings. *International Journal of Public Opinion Research*, [e-journal] 33 (3), pp.591-606. <https://doi.org/10.1093/ijpor/edaa040>

Smith, S.S., 2014. *The Senate syndrome: The evolution of procedural warfare in the modern US Senate*. University of Oklahoma Press.

Theriault, S.M., 2013. *The Gingrich senators: The roots of partisan warfare in Congress*. [e-book] Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199307456.001.0001>

Thompson, H., 2022. *Disorder: Hard times in the 21st century*. Oxford University Press.

POLARISATION AND CRISIS OF US STATEHOOD

Maksym Ratnikov

*PhD in Political Science, Senior Lecturer,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8066-2527>,
e-mail: mratnikov@vu.cdu.edu.ua,
Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy,
Cherkasy, Ukraine, 18031*

The present article employs the method of systemic analysis to explore the causes and consequences of political and social polarisation in the United States, which arose due to the complex interactions of social, economic and political factors in the late twentieth century. The author analyses how economic inequality, cultural changes, transformation of the party system and increased information segregation contributed to the deepening of divisions in American society. The investigation further focuses on the repercussions of polarisation on the functionality of state institutions and the emergence of a crisis within the governance system, thereby endangering the stability of democratic processes in the United States in the twenty-first century. The objective of this article is twofold: firstly, to identify and systematically comprehend the pivotal factors that have led to political and social polarisation in the United States, and secondly, to analyse their impact on the crisis of state institutions and democratic processes in the twenty-first century. The author seeks to understand how various aspects of social, economic, and political life, as well as interacting with each other, have led to a deepening split in American society and a weakening of the effective functioning of the state system.

Keywords: USA; D. Trump; polarization; elections; crisis of statehood.

**СУСПІЛЬНІ
КОМУНІКАЦІЇ**

**PUBLIC
COMMUNICATIONS**

DOI: 10.31866/2616-745X.14.2024.319367

УДК 327.82:355.01(477-651.2:470-651.1)-043.94:328.18]:341.76-027.581

**ДИПЛОМАТИЧНИЙ ШЛЯХ ЗАВЕРШЕННЯ РОСІЙСЬКО-
УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ КРІЗЬ ПРИЗМУ ДОВІРИ
ГРОМАДЯН ДО ДЕРЖАВНИХ ІНСТИТУЦІЙ
ЯК ІНСТРУМЕНТУ ЛЕГІТИМАЦІЇ ПЕРЕГОВОРІВ**

Міщенко Алла Борисівна

*Кандидатка політичних наук, доцентка,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6693-6221>,
e-mail: mishenko.ab@gmail.com,
Київський національний університет культури і мистецтв,
вул. Є. Коновальця, 36, Київ, Україна, 01133*

Надіслано:

20.08.2024

Рецензовано:

02.09.2024

Прийнято:

07.09.2024

Для цитування:

Міщенко, А.Б., 2024. Дипломатичний шлях завершення російсько-української війни крізь призму довіри громадян до державних інституцій як інструменту легітимації переговорів. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*, 14, с.152-167. doi: <https://doi.org/10.31866/2616-745X.14.2024.319367>.

Стаття присвячена аналізу політичної довіри українців до органів влади та, зокрема, Президента В. Зеленського (<60 %), який уособлює повноту влади в державі в період російської агресії 2022–2024 років. Рівень підтримки до ключових інституцій у державі легітимізують внутрішньо- та зовнішньополітичні дії і рішення, зокрема й можливі переговори з РФ, які в подальшому імплементуються в наслідки для усієї держави. Воєнний стан у державі передбачає здатність органів влади здійснювати управління суспільством, реалізовувати зовнішню політику країни навіть при високому рівні недовіри (парламенту, уряду), однак суспільство зберігає здатність лобіювати та адвокувати неактуальні для влади проблеми, контролювати рішення через акції протесту, електронні петиції, публічні й медійні заходи, активне включення в обговорення політичних подій у соціальних мережах тощо. За допомогою порівняльного методу було здійснено зіставлення даних соціологічних опитувань, які

довели високий рівень підтримки громадянами (<50 %) можливості дипломатичного шляху завершення війни, а системний метод – узагальнити отримані дані щодо наслідків для збереження демократичного розвитку України. Виявлено, що ключова дихотомія суспільних настроїв українців ґрунтується на усвідомленні можливих майбутніх переговорів із країною-агресором, але значна кількість тих же респондентів не готові на суттєві поступки: територіальні, геополітичні, репараційні тощо. Це доводить амбівалентність політичної свідомості українців щодо початку та умов прямих чи за участю міжнародного посередника-медіатора переговорів між сторонами. Було доведено, що дипломатичний шлях завершення війни спирається на хитку політичну довіру до державних інституцій та різновекторність настроїв громадян, які виступають інструментом легітимації можливих переговорів між Україною та росією. Результати переговорного процесу обумовлюють як політичну відповідальність основних підписантів, так і соціально-політичні ризики, що здатні вплинути на стабільність політичної системи.

Ключові слова: дипломатичний шлях; довіра; геополітичний вектор; легітимність; міжнародний посередник; переговори; російська агресія.

Вступ

Переговори між Україною та росією як один із можливих варіантів завершення війни беззаперечно є предметом дискусії як у національному істеблшменті, так і в міжнародному просторі серед політиків, аналітичних та громадських інституцій, преси і соціальних груп, а також на колективному й індивідуальному, офіційному та неформальному рівнях.

Тому актуалізація дослідження потребувала виявлення того компонента – політичної довіри, – який, з одного боку, легітимує дії та рішення влади, дозволяючи їй управляти політичною системою, а з іншого – приймати непопулярні рішення, що можуть викликати суспільний резонанс, але не дестабілізувати політичний розвиток загалом. Рівень підтримки та умови можливого дипломатичного шляху завершення війни є вкрай чутливим для чинної влади, яка обмежена побажаннями і міжнародних партнерів, але не може не зважати на настрої громадян всередині країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Політична довіра та її вплив на сталий розвиток і збереження політичних систем як підґрунтя легітимності влади та важливий елемент транзиту до демократичного політичного режиму ставала об'єктом багатьох вітчизняних та іноземних вчених. У пропонованому дослідженні використані матеріали П. Розанвалона (2009), Ф. Фукуями (Fukuyama, 2022) та ін., а також роботи

Г. Федорової (2022), де відображено питання можливості дипломатичного шляху вирішення російсько-української війни на сучасному етапі.

Пошук сприятливих умов і позицій вирішення російсько-української війни потребує аналізу результатів соціологічних опитувань громадян, що фіксують зміни настроїв та рівня довіри громадян до ключових органів влади в динаміці 2022–2024 років. Це дозволило зробити висновки про причини посилення підтримки Президента, делегітимації політичних учасників в Україні, умови та прийняття дипломатичного шляху завершення війни. Серед таких інституцій Київський міжнародний інститут соціології, Соціологічна група «Рейтинг», Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова та інші.

Формулювання цілей статті

Дослідження теми переговорного процесу між конфліктуєчими сторонами, зокрема в російсько-українській війні, було об'єктом аналізу багатьох сучасних науковців та експертів, однак актуальним залишається здійснення постійного соціологічного зрізу настроїв громадян в їх накладенні на реальну політичну ситуацію щодо дипломатичного шляху завершення війни.

Тому в дослідженні були виявлені динамічні зміни рівня довіри до Президента України та основних державних інституцій, ставлення українців до дипломатичного варіанта завершення війни, ризики сприйняття суспільством мирної угоди тощо, що формує комплексне бачення очікувань громадян та легітимізує рішення влади як для суспільства, так і міжнародних партнерів.

Постановка завдання дослідження

Метою дослідження цієї статті є аналіз настроїв громадян щодо дипломатичного шляху завершення війни з урахуванням рівня довіри громадян до державних інституцій як інструменту легітимації переговорного процесу між Україною та росією.

Завданнями статті є виявити рівень довіри громадян до органів влади, розкрити ставлення українців до можливих переговорів між Україною та росією щодо завершення війни, проаналізувати ризики прямого чи медіаційного переговорного процесу для чинної влади України.

У дослідженні були використані порівняльний, системний і статистичний методи.

Відповідно, гіпотеза дослідження: амбівалентність українського суспільства формує ризики для української влади щодо умов і легітимності можливих переговорів між Україною та рф.

Виклад основного матеріалу дослідження

Розвиток будь-якої політичної системи є заручником кількох важливих учасників. З одного боку, функціонують політичні еліти, що мають власний погляд на внутрішньо- та зовнішньополітичну стратегії, з іншого – громадянське суспільство, що виходить з ідеальних концептів побудови демократичних політичних режимів, але окремим гравцем, який здатен скоригувати діяльність та погляди обох політичних таборів, суспільство як сукупність громадян, які становлять політичну націю кожної держави. Саме вона виступає головним об'єктом державно-політичних дій та рішень органів влади з метою досягнення консенсусного співжиття. Але водночас у транзитних або демократичних країнах саме суспільство здатне змінювати курс та розвиток через сукупність наявних у нього важелів впливу.

Зокрема, Ф. Фукуяма (Fukuyama, 2022, р.48) стверджує, що «ліберальний демократичний устрій, що ґрунтується на правах особи, закріплює ідею рівної гідності в законах, визнаючи громадян моральними агентами, здатними спільно здійснювати самоуправління». Тобто політична система свідомо створює правове, прецедентне та справедливе для більшості підґрунтя, що вселяє віру громадян у здатність контролювати та змінювати не просто владу, а й курс розвитку держави.

Інструментами коригування дій та стратегій влади (політичної еліти) найчастіше виступають загальнодержавні вибори президентів, законодавчих органів влади чи місцевого самоврядування, які дозволяють залучити більшість громадян до політичної активності лише з періодичністю у 4–5 років. Але водночас існують і більш безпосередні та прямі форми політичної участі, що здатні впливати на політичні рішення, їх розроблення і прийняття, лобіювати та адвокувати неактуальні для влади проблеми, а саме: акції протесту, електронні петиції, публічні й медійні заходи, активне обговорення політичних подій у соціальних мережах, публіцисти різного рівня, а також революції.

Аналізуючи українське суспільство і його політичну залученість у вирішення важливих для нашої держави питань, варто зауважити, що під час повномасштабної російської агресії, яка триває з лютого 2022 року, громадяни активно використовують усі форми громадської та політичної участі для впливу на владу, окрім революції.

Окремо варто нагадати специфічну дилему сьогодення демократичного розвитку України: з одного боку, в період збройної російської агресії представники влади отримують монопольні можливості реалізовувати будь-яку політику, адже запроваджується низка обмежень, що регулюються воєнним станом. А також діє класичний ліберальний підхід: навіть якщо суспільство більше не довіряє владі, вона вважається легальною до завершення терміну

представництва, а тому здійснює подальше управління навіть поза легітимним аспектом. З іншого боку – у суспільства залишаються неагресивні форми громадської та політичної участі, якими воно користується, щоб тримати під контролем владу. Але більшість із них реалізуються за рахунок дій активної частини громадянського суспільства: волонтерів, громадських і церковних діячів, преси – загалом, лідерів суспільної думки. Водночас очікування та погляди суспільства загалом можна окреслити, лише користуючись даними опитувань різних соціологічних центрів.

Наприклад, Соціологічна група «Рейтинг» спільно з інститутом досліджень Gallup International у 2023 році провела дослідження у межах проекту «End of Year», де більшість громадян України вважають, що воля народу керує країною (абсолютно співвідносить із пройденими трьома революціями протягом 30 років незалежності). «З цим погодились 44 %, 17 % частково згодні, однак 36 % так не вважають» (Очікування суспільства щодо завершення війни, 2024). Відповідно, будь-яка влада в Україні, навіть наділена надзвичайно великими повноваженнями, свідомо своєї залежності від настроїв суспільства, яке впевнене у своїй силі впливати.

Саме тому дослідження потребує аналізу рівня політичної довіри до основних органів влади, що підтверджує або заперечує легітимність таких інституцій, а відповідно й легітимізують або навпаки делегітимізують рішення, що суспільство в певний історичний період очікує або не готове сприймати. Адже варто пам'ятати, що «легітимність ніколи не може вважатися набутою. Вона завжди залишається нестійкою, постійно ставить під сумнів, залежить від сприйняття суспільством дій і поведінки інституцій» (Розанвалон, 2009, с.19).

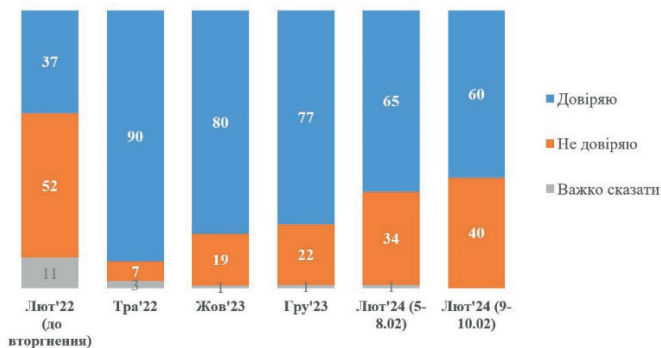
В Україні, незважаючи на російську агресію, стабільно зберігається сталий показник високої довіри громадян (дані Центру Разумкова від січня 2024 року) до Збройних Сил України (95 %), добровольчих загонів (85 %), Державної служби з надзвичайних ситуацій (82 %), Національної гвардії України (81 %), волонтерських організацій (78 %), Державної прикордонної служби (77 %), Міністерства оборони України (69 %), Служби безпеки України (68 %), Президента України (64 %), церкви (61 %), Національної поліції України (58 %), громадських організацій (55 %), Національного банку України (53 %). Водночас українці не довіряють державному апарату (чиновникам) (75 %), політичним партіям (72 %), Верховній Раді України (70 %), судам (судовій системі загалом) (68 %), Уряду України (64 %), Генеральній прокуратурі України (60 %), комерційним банкам (53 %), Спеціалізованій антикорупційній

МІЩЕНКО АЛЛА БОРИСІВНА
ДИПЛОМАТИЧНИЙ ШЛЯХ ЗАВЕРШЕННЯ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ
ВІЙНИ КРИЗЬ ПРИЗМУ ДОВІРИ ГРОМАДЯН ...

прокуратурі (52 %), Національному агентству з питань запобігання корупції (51 %), Національному антикорупційному бюро України (51 %) (Разумков Центр, 2024). Наведені результати дослідження відображають ерозію державної системи, де політична еліта в особі представницьких органів влади, а також тих інституцій, що мають відповідати за справедливість та неупередженість, делегітимізовані суспільством.

Важливо в контексті цього дослідження відзначити все ж високий рівень довіри до Президента України (<60 %), який для більшості українців уособлює всю владу в державі й несе відповідальність за діяльність більшості соціально-політичних інститутів.

Рис. 1. Динаміка довіри В.Зеленському протягом лютого 2022 року (до вторгнення) – лютого 2024 року

Джерело: (Грушецький, 2024а)

Варто зауважити, що саме війна повернула В.Зеленського на орбіту політичної довіри українців, коли рейтинг його дій та рішень користувався майже повною (90 %) підтримкою всього суспільства, тоді як сучасний стан фіксує зниження до 60 % рівня підтримки. Відповідна тенденція та хиткість суспільних настроїв ставить додаткові виклики для Президента і його офісу щодо можливості проводити монопольну внутрішню та зовнішню політику.

Зокрема, якщо розглянути один із крайніх військових та схвалених Президентом як Головнокомандувачем кроків – початок військової операції в Курській області рф (стартувала 6 серпня 2024 року), то його слід аналізувати не лише як спробу посилити позиції України в можливих майбутніх переговорах із рф, а також і очікування соціального ефекту підвищення рівня політичної довіри до Президента як легітимного з погляду власного народу представника, якому з певною мірою вірогідності доведеться підписати мирну угоду.

Отже, варто окреслити основну тезу цього дослідження: суспільні настрої громадян є ключовими для сучасної української влади у процесі входження в переговори з росією. Тобто політична довіра громадян до влади є інструментом легітимації дій української сторони у процесі мирного чи дипломатичного завершення російсько-української війни.

Це надзвичайний рівень політичної відповідальності, який може взяти на себе не кожен політик, особливо при тотальному спротиві суспільства щодо таких кроків. Тому варто проаналізувати відповідні очікування та настрої громадян на сучасному етапі російської агресії.

Рис. 2. Відкритість до переговорного завершення війни

Джерело: (Грушецький, 2024b)

Як відображено у соціологічному опитуванні (Рис. 2), ще у «травні 2022 року 59 %, а в лютому 2024 року 72 % респондентів погоджувалися з думкою, що Україна має шукати і дипломатичний шлях завершення війни» (Грушецький, 2024b).

Загалом, сталий показник (72 %) у 2023–2024 рр. громадян, які усвідомлюють необхідність проводити переговорний процес задля завершення війни й мінімізації людських жертв, повинен свідчити про високий рівень легітимації кроків української влади в напрямку пошуку чи посередника-медіатора, чи прямих переговорів сторін як один із інструментів завершення війни.

Але варто зауважити, що опитування українців, проведене Національним демократичним інститутом та Київським міжнародним інститутом соціології «Можливості та перешкоди на шляху демократичного переходу України» (2024), вказує на збільшення до 57 % тих, хто розглядає можливість мирних переговорів лише за певних умов, «вигідних» для України.

МІЩЕНКО АЛЛА БОРИСІВНА

ДИПЛОМАТИЧНИЙ ШЛЯХ ЗАВЕРШЕННЯ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ КРИЗЬ ПРИЗМУ ДОВІРИ ГРОМАДЯН ...

На Вашу думку, чи повинна Україна вступати в переговори з Росією задля спроби досягнення миру? (q24)

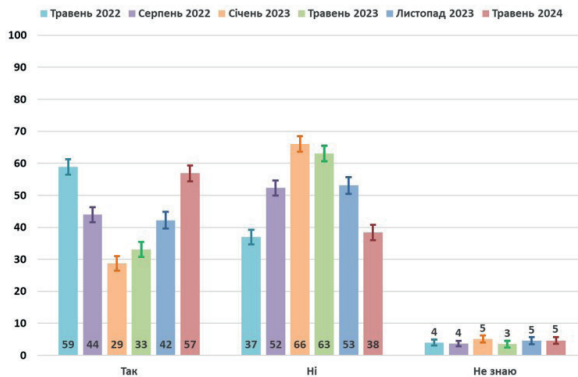

Рис. 3. Чи повинна Україна вступати в переговори з росією задля спроби досягнення миру?

Джерело: (Можливості та перешкоди на шляху демократичного переходу України, 2024)

Загалом, українське суспільство розглядає можливість дипломатичного шляху, початку мирних переговорів для завершення війни, але не готове суттєво поступатись агресору та мріє про сильну позицію України й навіть перемогу, про що свідчать дані опитування, проведеного у червні 2024 році Центром Разумкова на замовлення ZN.UA.

І тільки таку мирну угоду воно готово легітимізувати у своєму сприйнятті реальної ситуації, про що свідчать дані опитувань. Зокрема, «половина українців (51 %) наполягає на звільненні України від російських військ у кордонах 1991 року. 26 % можуть погодитися на припинення війни по лінії розмежування на початку 2022-го, й лише 9 % готові визнати кордон по лінії фронту на момент укладання угоди» (Ведернікова, 2024).

Відповідний аналіз вказує на певну дихотомію поглядів українців, які схиляються до переговорного процесу з РФ (44 %), але не готові поступатись (61 %).

Схожі дані були опубліковані й в останньому опитуванні групи «Рейтинг» «Очікування суспільства щодо завершення війни» (2024), де фіксується, що частка українців, які надали перевагу пошукам компромісів для закінчення війни, скоротилася із 43 % у питанні з альтернативами «Так» і «Ні» до 26 %, коли їм запропонували вибір між перемовинами з росією та продовженням боротьби. І також дуже схожі відповіді щодо умов можливих переговорів, де Україна може вимагати «відведення російських військ з української території, засудження представників російської влади за воєнні злочини, репарації» (Очікування суспільства щодо завершення війни, 2024).

Рис. 4. Яку з умов ви вважаєте мінімально необхідною для укладання мирної угоди з росією?

Джерело: (Ведернікова, 2024)

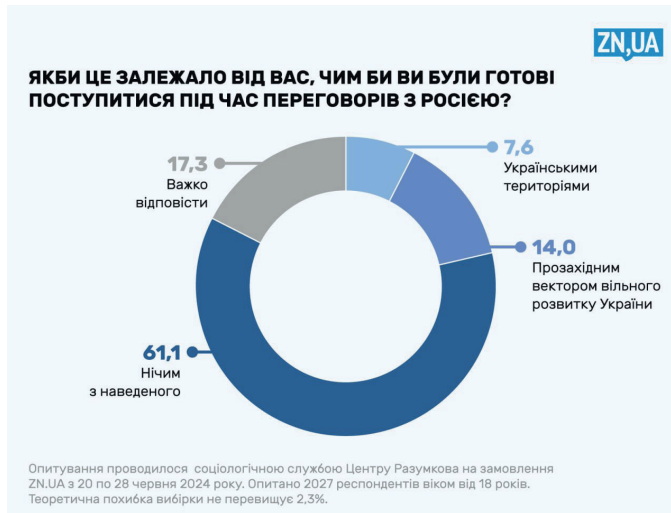

Рис. 5. Якби це залежало від вас, чим би ви були готові поступитися під час переговорів із росією?

Джерело: (Ведернікова, 2024)

МІЩЕНКО АЛЛА БОРИСІВНА

**ДИПЛОМАТИЧНИЙ ШЛЯХ ЗАВЕРШЕННЯ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ
ВІЙНИ КРІЗЬ ПРИЗМУ ДОВІРИ ГРОМАДЯН ...**

Цього року риторика В. Зеленського все частіше враховувала тези з акцентом на переговорний процес із рф. Зокрема, він зазначав, що «наші партнери не тільки Європа та США, але також із багатьох континентів, включаючи Азію, тихоокеанський напрям, а також африканці, Латинська Америка. Коли є представники, які готують вирішення тієї чи іншої кризи, а потім цей документ, якщо він задовольняє Україну, має розбиратися із представниками російської федерації. Поки що ми маємо тільки таку модель» (Іванова та Шварц, 2024), що відповідало б формату зразка «Зернового коридору», який передбачав, що сторони не підписують між собою жоден документ, а посередник підписує угоду зі сторонами окремо, і зміст узгоджений з усіма учасниками.

Як стверджує Г. Федорова,

«для того, щоб країни-суперниці вирішили свої суперечки та зробили нову систему співпраці, вони повинні вести переговори одна з одною, але спочатку вони повинні погодитися взагалі сісти за стіл, що може бути найважчим кроком і бути на основі «дорілих моментів» як спроб врегулювання конфліктів, включаючи економічні та військові кризи, політичні невдачі та сумісні режими управління в обох країнах». (Федорова, 2022, с.14)

Відповідно, прямі переговори поки малоімовірні, та обома сторонами обираються альтернативні дипломатичні шляхи.

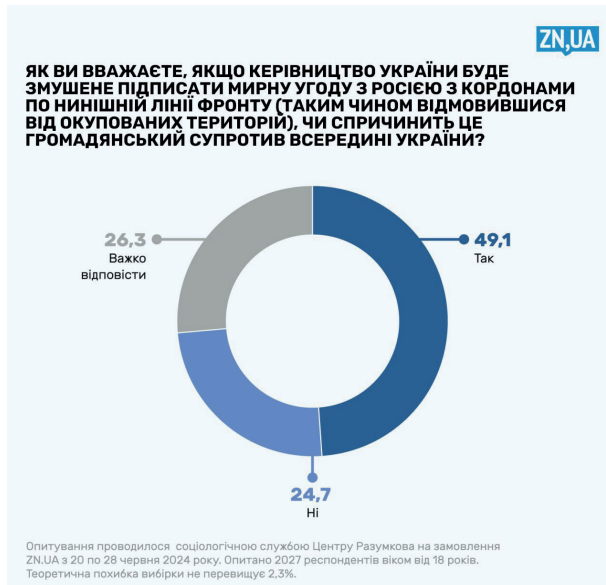
Адже прямі переговори поки що залишаються юридично неможливими відповідно до указу Президента України № 679/2022 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 вересня 2022 року «Щодо дій України у відповідь на спробу Російської Федерації анексувати території нашої держави, з метою гарантування безпеки євроатлантичного простору, України та відновлення її територіальної цілісності» (Президент України, 2022). У пункті 1 Указу зазначається: «Констатувати неможливість проведення переговорів з Президентом російської федерації В. Путіним» (Президент України, 2022). Тобто якщо Президент рф не буде підписантом, або буде інший президент країни-агресора (що малоімовірно в найближчому майбутньому), то держави теоретично можуть розпочати прямі мирні переговори й у подальшому імплементувати мирну угоду.

З іншого боку, формально українська сторона могла б скасувати відповідний указ, що легалізувало б переговорний процес між Україною та рф, однак не актуалізує цей процес через непопулярність такого рішення серед громадян і за таких умов потребує міжнародних посередників.

Відповідно, складні доленосні суспільно непопулярні рішення – продовжити війну, вступити в переговори, підписати мирну угоду з країною-агресором

тощо – варто приймати всупереч суспільній думці, або такі дії щонайменше призведуть до розмежування настроїв суспільства. Це відіб'ється на падінні рівня довіри, популярності й делегітимізує ключових політиків та центральні органи влади, які змушені будуть ці рішення ратифікувати і впровадити.

Якщо державі все ж доведеться йти на такі кроки, ігноруючи рівень підтримки цих рішень зі сторони суспільства, тоді треба бути готовими до підвищення рівня амбівалентності соціальних груп, радикалізації настроїв та дій громадян, можливої революції. Про що свідчать дані опитування громадян.

Рис. 6. Як ви вважаєте, якщо керівництво України буде змушене підписати мирну угоду з росією з кордонами по нинішній лінії фронту (таким чином відмовившись від окупованих територій), чи спричинить це громадянський супротив всередині України?

Джерело: (Ведернікова, 2024)

Варто підкреслити, що амбівалентність політичної свідомості українців була беззаперечною характеристикою суспільства протягом усіх попередніх років незалежності. Однак, якщо в сучасних умовах російської агресії нам вдалось подолати геополітичну амбівалентність, що підкреслює попереднє дослідження беззаперечної підтримки європейської та євроатлантичної інтеграції (Мищенко та Пугач, 2024), то прийняти поразку або нав'язані умови

МІЩЕНКО АЛЛА БОРИСІВНА

**ДИПЛОМАТИЧНИЙ ШЛЯХ ЗАВЕРШЕННЯ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ
ВІЙНИ КРІЗЬ ПРИЗМУ ДОВІРИ ГРОМАДЯН ...**

миру, відмову від територій тощо на цьому етапі воєнної реальності українці не готові.

Тобто політична відповідальність будь-якої влади, яка вступить у публічний переговорний процес, буде неминучою. Здатність суспільства прийняти відповідні рішення буде залежати від принципу солідарності різних соціальних груп, що повинні рівною мірою розділяти наслідки війни. Якщо цей принцип буде порушено, то зникне й консолідація суспільства, а відповідно і легітимність влади.

Соціологічні показники доводять, що українське суспільство зберігає оптимізм, намагається вірити в можливість перемоги, що посилять позиції України у випадку входження в переговорний процес із РФ чи то залучаючи посередників, чи в безпосередній взаємодії.

Висновки

Відповідно політична влада України станом на серпень 2024 року користується максимальним рівнем адміністрування та впливу на політичну систему країни. Контроль над армією, парламентом, урядом, фінансовими інституціями забезпечує можливість ухвалювати рішення швидко й без суттєвого спротиву, користуючись достатньою мірою суспільної довіри. Однак дипломатичний шлях завершення війни і входження в переговорний процес формують певні ризики для чинної влади, зокрема Президента В. Зеленського, який буде нести особисту політичну відповідальність за наслідки, події, суспільні зміни за результатами відповідного рішення.

Враховуючи глибоку й багаторічну амбівалентність українців у політичній площині, влада має усвідомлювати, що політична довіра і настрої громадян виступають інструментом легітимації можливих переговорів між Україною та Росією.

Подальший аналіз цієї теми буде спрямовано на виявлення динаміки зміни довіри міжнародних партнерів до української політичної еліти, що безпосередньо впливає на євроінтеграційні шанси України.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

Ведернікова, І., 2024. Війна чи мир. Українці хочуть повернути кордони 1991 року, але чиїми руками? Результати соціологічного дослідження. *ZN.UA*, [online] 15 липня. Доступно: <<https://zn.ua/ukr/UKRAINE/vijna-chi-mir-ukrajintsi-khochut-povernuti-kordoni-1991-roku-ale-chijimi-rukami-rezultati-sotsiolohichnoho-doslidzhennja.html>> [Дата звернення 27 серпня 2024].

Грушецький, А., 2024а. Напрямок справ у країні та довіра політичним, військовим і громадським діячам. *Київський міжнародний інститут*

соціології, [online] 15 лютого. Доступно: <<https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1368&page=1>> [Дата звернення 15 серпня 2024]. Грушецький, А., 2024b. Сприйняття перебігу війни Росії проти України через майже два роки широкомасштабного вторгнення. *Київський міжнародний інститут соціології*, [online] 21 лютого. Доступно: <<https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1372&page=1>> [Дата звернення 15 серпня 2024]. Іванова, О. та Шварц, Д., 2024. Зеленський: Мирні переговори з РФ можливі через посередників. *Deutsche Welle*, [online] 1 липня. Доступно: <<https://www.dw.com/uk/zelenskij-mirni-peregovori-z-rf-mozlivi-cerez-poserednikiv/a-69522366>> [Дата звернення 27 серпня 2024]. Міщенко, А.Б. та Пугач, А.В., 2024. Геокультурні трансформації українців у процесі європейської інтеграції. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*, [e-journal] 13, с.130-146. <https://doi.org/10.31866/2616-745X.13.2024.306905> Можливості та перешкоди на шляху демократичного переходу України. Загальнонаціональне телефонне опитування 8 – 25 травня, 2024, 2024. *Київський міжнародний інститут соціології*, [online] 01 серпня. Доступно: <https://kiis.com.ua/materials/pr/20240801_n/May%202024%20Opportunities%20and%20Challenges%20Facing%20Ukraine%E2%80%99s%20Democratic%20Transition%20%28Ukrainian%29.pdf> [Дата звернення 15 серпня 2024]. Очікування суспільства щодо завершення війни, 2024. *Соціологічна група «Рейтинг»*, [online] 13 червня. Доступно: <<https://ratinggroup.ua/research/ukraine/social-expectations-regarding-end-war.html>> [Дата звернення 10 серпня 2024]. Президент України, 2022. *Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 вересня 2022 року «Щодо дій України у відповідь на спробу Російської Федерації анексувати території нашої держави, з метою гарантування безпеки євроатлантичного простору, України та відновлення її територіальної цілісності»*. Указ Президента України №679/2022. [online] 30 вересня. Доступно: <<https://www.president.gov.ua/documents/6792022-44249>> [Дата звернення 25 серпня 2024]. Разумков Центр, 2024. *Оцінка громадянами ситуації в країні та дій влади. Довіра до соціальних інститутів, політиків, посадовців та громадських діячів (січень 2024р.)*. [online] 07 лютого. Доступно: <<https://razumkov.org.ua/napriamku/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-ta-dii-vlady-dovira-do-sotsialnykh-instytutiv-politykiv-posadovtsiv-ta-gromadskykh-diiachiv-sichen-2024r>> [Дата звернення 21 липня 2024].

Розанвалон, П., 2009. Демократична легітимність. Безсторонність, рефлексивність, наближеність. Переклад з французької Є. Марічева. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія».

Федорова, Г., 2022. Роль дипломатії під час воєнного стану. *Грани*, [e-journal] 25 (5), с.10-17. <https://doi.org/10.15421/172253>

Fukuyama, F., 2022. *Identity: The Demand for Dignity and the Politics of Resentment*. New York: Farrar, Straus and Giroux.

REFERENCES

Fedorova, H., 2022. Rol dyplomatii pid chas voiennoho stanu [The Role of Diplomacy during Martial Law]. *Grani*, [e-journal] 25 (5), pp.10-17. <https://doi.org/10.15421/172253>

Fukuyama, F., 2022. *Identity: The Demand for Dignity and the Politics of Resentment*. New York: Farrar, Straus and Giroux.

Hrushetskyi, A., 2024a. Napriamok sprav u kraini ta dovira politychnym, viiskovym i hromadskym diiacham [Direction of affairs in the country and trust in political, military and public figures]. *Kyiv International Institute of Sociology*, [online] February 15. Available at: <<https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1368&page=1>> [Accessed 15 August 2024].

Hrushetskyi, A., 2024b. Spryiniattia perebihu viiny Rosii proty Ukrainy cherez maizhe dva roky shyrokomasshtabnoho vtorhnennia [Perceptions of the course of Russia's war against Ukraine after nearly two years of large-scale invasion]. *Kyiv International Institute of Sociology*, [online] February 21. Available at: <<https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1372&page=1>> [Accessed 15 August 2024].

Ivanova, O. and Shvarts, D., 2024. Zelenskyi: Myrni perehovory z RF mozhlyvi cherez poserednykiv [Zelensky: Peace talks with Russia possible through mediators]. *Deutsche Welle*, [online] July 01. Available at: <<https://www.dw.com/uk/zelenskij-mirni-peregovori-z-rf-mozhlyvi-cerez-poserednikiv/a-69522366>> [Accessed 27 August 2024].

Mishchenko, A.B. and Puhach, A.V., 2024. Heokulturni transformatsii ukrainsiv u protsesi yevropeiskoi intehratsii [Geocultural Transformations of Ukrainians in the Process of European Integration]. *International Relations: Theory and Practical Aspects*, [e-journal] 13, pp.130-146. <https://doi.org/10.31866/2616-745X.13.2024.306905>

Mozhlyvosti ta pereshkody na shliakhu demokratychnoho perekhodu Ukrainy. Zahalnonatsionalne telefonne opytuvannia 8-25 travnia, 2024 [Opportunities and obstacles to Ukraine's democratic transition. Nationwide telephone survey, May 8-25, 2024], 2024. *Kyiv International Institute of Sociology*, [online]

01 August. Available at: <https://kiis.com.ua/materials/pr/20240801_n/May%202024%20Opportunities%20and%20Challenges%20Facing%20Ukraine%E2%80%99s%20Democratic%20Transition%20%28Ukrainian%29.pdf> [Accessed 15 August 2024].

Ochikuvannia suspilstva shchodo zavershennia viiny [Social expectations regarding the end of war], 2024. *Sociological Group "Rating"*, [online] June 13. Available at: <<https://ratinggroup.ua/research/ukraine/social-expectations-regarding-end-war.html>> [Accessed 10 August 2024].

President of Ukraine, 2022. Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 30 veresnia 2022 roku "Shchodo dii Ukrainy u vidpovid na sprobu Rosiiskoi Federatsii aneksuvaty terytorii nashoi derzhavy, z metoiu harantuvannia bezpeky yevroatlantlychnoho prostoru, Ukrainy ta vidnovlennia yii terytorialnoi tsilisnosti" [On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine of September 30, 2022 "On Ukraine's actions in response to the Russian Federation's attempt to annex the territories of our state, in order to guarantee the security of the Euro-Atlantic space, Ukraine and restore its territorial integrity"]. Decree of the President of Ukraine No. 679/2022. [online] September 30. Available at: <<https://www.president.gov.ua/documents/6792022-44249>> [Accessed 25 August 2024].

Razumkov Centre, 2024. *Otsinka hromadianamy sytuatsii v kraini ta dii vldy. Dovira do sotsialnykh instytutiv, politykiv, posadovtsiv ta hromadskykh diiachiv (sichen 2024r.)* [Attitude to foreign countries, international organisations and politicians, and Ukraine's accession to the European Union (January, 2024)]. [online] February 07. Available at: <<https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-ta-dii-vldy-dovira-do-sotsialnykh-instytutiv-politykiv-posadovtsiv-ta-gromadskykh-diiachiv-sichen-2024r>> [Accessed 21 July 2024].

Rožanvalon, P., 2009. *Demokratychna lehitymnist. Bezstoronnist, refleksyvnist, nablyzhenist* [Democratic legitimacy. Impartiality, reflexivity, proximity]. Translation: Ye. Maricheva. Kyiv: Kyiv-Mohyla Academy Publishing House.

Vedernikova, I., 2024. Viina chy myr. Ukraintsi khochut povernuty kordony 1991 roku, ale chymy rukamy? Rezultaty sotsiolohichnoho doslidzhennia [War or peace. Ukrainians want to return the 1991 borders, but with whose hands? Results of a sociological survey]. *ZN.UA*, [online] July 15. Available at: <<https://zn.ua/ukr/UKRAINE/vijna-chi-mir-ukrajintsi-khochut-povernuti-kordoni-1991-roku-ale-chijimi-rukami-rezultati-sotsiolohichnoho-doslidzhennja.html>> [Accessed 27 August 2024].

DIPLOMATIC WAY TO END THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR THROUGH THE PRISM OF CITIZENS' TRUST IN STATE INSTITUTIONS AS A TOOL FOR LEGITIMISING NEGOTIATIONS

Alla Mishchenko

PhD in Political Science, Associate Professor,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6693-6221>,

e-mail: mishchenko.ab@gmail.com,

Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv, Ukraine, 01133

The article analyses the political trust of Ukrainians in the authorities and, in particular, in President V. Zelenskyi (<60 %), who embodies the fullness of power in the state during the period of Russian aggression in 2022–2024. The level of support for critical institutions in the state legitimises domestic and foreign policy actions and decisions, including possible negotiations with Russia, which are subsequently implemented with consequences for the whole state. Martial law in a state implies the ability of the authorities to govern society and implement the country's foreign policy even with a high level of distrust (of the Parliament and the Government). Still, society retains the ability to lobby and advocate for issues that are not relevant to the authorities, to control decisions through protests, electronic petitions, public and media events, active participation in discussions of political events on social media, etc. The comparative method was used to compare the data from opinion polls, which proved a high level of public support (<50 %) for the possibility of a diplomatic way to end the war, and the systematic method was used to summarise the data obtained on the consequences for the preservation of Ukraine's democratic development. It is found that the core dichotomy of Ukrainian public sentiment is based on the awareness of possible future negotiations with the aggressor country. However, a significant number of the same respondents are not ready for significant concessions: territorial, geopolitical, reparations, etc. This proves the ambivalence of the political consciousness of Ukrainians regarding the start and conditions of direct or internationally mediated negotiations between the parties. It was proved that the diplomatic way of ending the war relies on shaky political trust in state institutions and the multi-vector moods of citizens, which serve as a tool for legitimising possible negotiations between Ukraine and Russia. The outcome of the negotiation process determines both the political responsibility of the principal signatories and the socio-political risks that could affect the stability of the political system.

Keywords: diplomatic path; trust; geopolitical vector; legitimacy; international mediator; negotiations; Russian aggression.

DOI: 10.31866/2616-745X.14.2024.319370
УДК 355.4:[341.7:39(477:438)]

ОПЕРАЦІЯ «ВІСЛА» В КУЛЬТУРНІЙ ДИПЛОМАТІЇ ЛЕМКІВСЬКОЇ ДІАСПОРИ ПОВОЄННОГО ЧАСУ

Наконечний Володимир Михайлович^{1а},
Бенч Ольга Григорівна^{2б}

Надіслано:

31.08.2024

Рецензовано:

06.09.2024

Прийнято:

19.09.2024

¹ Кандидат історичних наук, доцент,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0386-2162>,
e-mail: nakonechniy.ua@gmail.com,

² Кандидатка мистецтвознавства, професорка кафедри
спеціальної педагогіки,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3998-3062>,
e-mail: olgabench2020@gmail.com,

^а Київський національний університет культури і мистецтв,
вул. Є. Коновальця, 36, Київ, Україна, 01133

^б Католицький університет в Ружомберку, вул. Грабовська, 1А,
м. Ружомберок, Словаччина, 03401

Для цитування:

Наконечний, В.М. та Бенч, О.Г., 2024. Операція «Вісла» в культурній дипломатії лемківської діаспори повоєнного часу. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*, 14, с.168-185. doi: <https://doi.org/10.31866/2616-745X.14.2024.319370>.

Мета статті – комплексно опрацювати опубліковані на шпальтах «Лемківщини» різножанрові дописи, присвячені численним аспектам операції «Вісла». Завданням розвідки є відтворення практик культурної дипломатії лемків у діаспорних осередках країн Північної Америки, спрямованих на популяризацію українського погляду на переселенську акцію 1947 р. Дослідницька методологія спирається на звичне для праць з історії науки поєднання принципів (історизму та об'єктивності) і методів (філософських, загальнонаукових і спеціально-історичних) наукової праці. У підсумку відзначено вагомість зусиль редколегії «Лемківщини»

© Наконечний В. М., 2024

© Бенч О. Г., 2024

**НАКОНЕЧНИЙ ВОЛОДИМИР МИХАЙЛОВИЧ,
БЕНЧ ОЛЬГА ГРИГОРІВНА
ОПЕРАЦІЯ «ВІСЛА» В КУЛЬТУРНІЙ ДИПЛОМАТІЇ...**

у започаткуванні академічних студій, сфокусованих на всебічне осмислення операції «Вісла». На сторінках часопису протягом багатьох років було опубліковано різнопланові матеріали (наукові опрацювання, джерельні свідчення, полемічні тексти тощо), які сформували нове концептуальне бачення русинського етноциду 1947 р. Втім автори журналу не зупинилися на суто науковому переосмисленні проблеми. Цілком виправдано вони зрозуміли вагомість популяризації українського погляду на цю трагедію новітнього русинства. Вміло використовуючи інструментарій культурної дипломатії, лемківські інтелектуали розгорнули добре продуману працю з освідомлення західної громадськості про справжній перебіг депортаційних акцій. У підсумку було створено потужну інформаційну протиотруту радянській і польській комуністичній пропаганді, що сприяло утвердженню в західній соціогуманітаристиці геноцидного дискурсу при змалюванні подій 1947 р. Ба більше, ефективність залученого авторами «Лемківщини» інструментарію з арсеналу культурної дипломатії засвідчила зростаюче визнання в середовищі політиків демократичної Польщі історичної провини за злочини комуністичного режиму. Завдяки цьому вдалося налагодити партнерський польсько-український діалог після здобуття нашою державою незалежності.

Ключові слова: «Лемківщина»; лемки; операція «Вісла»; геноцид; культурна дипломатія; українсько-польські відносини.

Вступ

В наш час академічна спільнота інтенсивно готується до широкого відзначення 80-ліття трагедії українських мешканців Закерзоння. Ця подія вкотре привернула увагу представників експертної спільноти та широких кіл громадськості Центрально-Східної Європи до цієї багатоаспектної і складної проблеми українсько-польських відносин. При цьому традиційно чималу значущість отримує історіографічний аспект питання, а саме спроби зрозуміти наукознавчу специфіку становлення академічного дискурсу в осмисленні подій 1947 р. В цьому плані лемкознавці зазвичай сягають витоків своєї міждисциплінарної галузі, що динамічно розвивалася як органічна складова повоєнного діаспорного українознавства. Тоді русинські публічні інтелектуали для максимально широкої промоції своїх регіональних студій на американському континенті заснували часопис «Лемківщина», який швидко набув авторитетності серед дослідників етнічного багатоголосся регіону Східних Бескидів. Медійний орган русинів-емігрантів став ефективним інструментом культурної дипломатії українців Закерзоння. Саме його редактори започаткували всебічне дослідження акції «Вісла» та

широку популяризацію українського погляду на цю трагедію в середовищі читачів вільного світу. Цей важливий сюжет історіографії лемкознавства й по сьогодні залишається недостатньо з'ясованим.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Часопис «Лемківщина» фактично від перших років свого існування отримав зростаючу популярність не лише серед широких читацьких кіл, але й в академічному середовищі. Згадки про опубліковані на його шпальтах розвідки містяться у всіх найбільш авторитетних лемкознавчих студіях (Наконечний, 2016). Водночас до сьогодні так і не з'явилося жодної історіографічної студії, сфокусованої на внеску авторів русинського пресодруку у вивчення й популяризацію подій, які супроводжували одну з найбрутальніших депортаційних акцій сучасності, що ввійшла в аннали історії як операція «Вісла». Це і зумовило актуальність теми нашого дослідження. При цьому ми зробимо хронологічний акцент на діаспорному окреслі видання часопису, адже в той час утвердження української візії трагедії русинського субетносу 1947 р. мало особливу значущість з огляду на агресивну інформаційну кампанію радянської та польської комуністичної пропаганди.

Формулювання цілей статті

Актуальним завданням академічного лемкознавства є всебічне відтворення практик культурної дипломатії лемків у діаспорних осередках країн Північної Америки, спрямованих на популяризацію українського погляду на переселенську акцію 1947 р.

Мета статті – комплексно опрацювати опубліковані на шпальтах «Лемківщини» різножанрові дописи, присвячені численним аспектам операції «Вісла».

Виклад основного матеріалу дослідження

Дослідження і плекання історичної пам'яті про страшну трагедію новітнього русинства редакція часопису «Лемківщина» поставила перед собою вже від початків його видання. Свідченням цьому є адресовані читачеві слова зі звернення видавців у першому випуску пресодруку в 1979 р. Серед багатьох суспільно значущих завдань нової медійної трибуни редактори акцентували необхідність методичного протистояння «польським ворожим облудним ідеям». Мовилося головню про демагогічні пропагандистські акції польського комуністичного режиму з утвердження у громадському дискурсі інтерпретації переселенських акцій як зрозумілої в умовах війни відповіді за підтримку місцевим населенням боївок Української повстанської армії (Дорогі земляки, 1979, с.1). Відтак своєю місією видавці «Лемківщини» вважали проведення

**НАКОНЕЧНИЙ ВОЛОДИМИР МИХАЙЛОВИЧ,
БЕНЧ ОЛЬГА ГРИГОРІВНА
ОПЕРАЦІЯ «ВІСЛА» В КУЛЬТУРНІЙ ДИПЛОМАТІЇ...**

ефективної контрпропагандистської роботи, що мала б утвердити правду про події 1947 р. серед громадськості вільного світу. Водночас, слушно вважали редактори часопису, слід вести популяризаторську роботу у середовищі материкових лемків, що опинилися під комуністичним диктатом і яким польські політики невтомно «защіплюють почуття меншовартості [...], підсичують традиційну польську погорду і ненависть до всього що українське», профануючи лемківський етноцид (Дорогі земляки, 1979, с.1).

Реалізуючи ці завдання, редакція добирала відповідних авторів, які вже від перших річників «Лемківщини» наполегливо опрацьовували різні сюжети операції «Вісла», послідовно доводячи необхідність відмови від інтерпретативних штампів польської та радянської пропаганди. Добрим приводом для такого переосмислення стало голосне вшанування жертв переселенської акції в рік її 35-ліття. Мовиться про низку заходів, проведених лемківськими інституціями у вільному світі протягом 1982 р. До цієї річниці готувалися й автори «Лемківщини», окресливши коло найбільш значущих питань для всебічного обговорення (Лопата, 1982; Мицьо, 1981).

Першочергово дописувачі часопису зосередилися на руйнуванні поширюваної польською пропагандою стереотипу про так званій відплатний характер операції «Вісла». Мовиться про історіографічний стереотип, згідно з яким польські комуністи після багатьох невдалих спроб перемогти воїнів УПА на полі бою були вимушені сфокусуватися на позбавленні повстанців економічної і соціальної бази. Відтак відновлена польська держава примусово перенесла лемківське населення на західнопольські терени, що відійшли до неї після закінчення Другої світової війни. Іван Лико у змістовній розвідці «Ще до питання – УПА і Лемківщина» першим вказав на демагогічність такого обґрунтування. Опрацювавши розлогу джерельну базу, він аргументовано довів, що польська влада ще від ранньомодерних часів зосередилася на колонізації русинського субетносу, а зрозумівши малоефективність цих зусиль – заходилася витіснити лемків із батьківських теренів. Ці планомірні дії, висновує русинський дослідник, породжували серед українців-горян дедалі більш організований спротив (Лопата, 1983, с.3-4). В часи світового протистояння такими захисниками природних прав лемків були повстанці. Відтак, підсумовує І. Лико, саме завдяки героям УПА лемківське населення в роки Другої світової війни не було знищене ані польським, ані російським, ані німецьким окупантами.

«Польща – біла чи червона, аристократична, демократична чи комуністична, аж до наших часів не зуміла вписатися в історію як добрий сусід України, – висновує лемківський публіцист. – Бо сама назва політичного устрою не змінювала суті настанови поляків

до українців у загальному, а зокрема до найбільше й найдовше поневоленого їхнього лемківського племені. Насильне виселення всіх лемків і українців інших частин Закерзоння було й залишилося особливо жорстоким актом варварства». (Лико, 1982, с.1)

Окреслена І. Ликом дискурсивна парадигма набула чималої популярності серед українських дослідників і стала рамковою у публікаціях наступних десятиліть, в яких остаточно був деконструйований стереотип про зумовленість переселенських акцій потребою боротьби з повстанським рухом. У процесі дослідження цієї проблеми вдалося віднайти і спопуляризувати на сторінках «Лемківщини» документи польських спецслужб, які засвідчили намір здійснити масові виселення ще задовго до виникнення УПА. І власне перші кроки з реалізації лемківського етноциду зумовили поширення повстанського руху на теренах Східних Бескидів. Важливим було й те, що дослідники вказали на подібність карального характеру практик фашистського та польського комуністичного режимів у цілеспрямованому намаганні позбутися з батьківських теренів «незручних» їм етносів.

Вагоме теоретичне значення мало питання про часові межі новітньої трагедії русинів. Саме автори «Лемківщини» першими відзначили ту очевидну обставину, що операція «Вісла» виявилася хоча й найбільш голосним, але по суті тільки останнім етапом вигнання автохтонних мешканців Східних Бескидів. Мовиться про те, що початкові спроби масових депортацій русинів припадають ще на 1944 р., коли Закерзоння було звільнене від німецьких фашистів. Тоді за згодою радянських комуністів нові режими, що постали в Польщі та Чехословаччині, і прийняли ганебне рішення про масове вигнання українців-горян із батьківських земель та заміщення їх своїм населенням. Зрозуміло, що в урядових документах йшлося про винятково «добровільне переміщення» українців. Натомість реалії набули відверто терористичного й етноцидного характеру, адже призвели до масових жертв – найбільше серед жінок і дітей.

Наступна важлива проблема методологічного характеру, що її вперше актуалізували дописувачі «Лемківщини», стосувалася важливих спроб дефінітивного визначення вчиненого польським комуністичним режимом злочину. Спираючись на тогочасний міжнародний правовий досвід у сфері злочинів проти людяності, лемківські інтелектуали цілком узasadнено довели етноцидний характер реалізованої депортаційної акції. Що важливо, при цьому було проведено переконливі паралелі в репресивних діях поль-

**НАКОНЕЧНИЙ ВОЛОДИМИР МИХАЙЛОВИЧ,
БЕНЧ ОЛЬГА ГРИГОРІВНА
ОПЕРАЦІЯ «ВІСЛА» В КУЛЬТУРНІЙ ДИПЛОМАТІЇ...**

ського комуністичного та фашистського й більшовицького режимів у їхній цілеспрямованості по заміні етнічного населення певних територій. На цю обставину на шпальтах пресодруку вперше звернув увагу Василь Пасічняк. «Весною 1947 почалася остання кінцева переселенська акція – операція «Вісла», яка своєю жорстокістю та розмірами перевершила всі попередні переселення, – наголошує публіцист. – Було виселено все українське населення – Закерзоння стало безлюдною пустелею на довгі роки. Жертви українського населення були великі. Але без боротьби УПА вони були б ще більші, бо ворог планував знищити поголовно всіх українців. [...] Отже Варшава на спілку з Москвою доконали геноцид українського населення, знищивши 280,000 українців Закерзоння, цебто одну четверту частину всього населення. Переселенська акція «Вісла» була подібною до давнього татарського ясиру» (Пасічняк, 1982, с.4).

Дефінітивні пропозиції В. Пасічняка поглибив аргументами знаний лемківський інтелектуал Іван Гвозда (1982). Подібно до свого колеги, він вказав читачеві «Лемківщини» на той знаний з історії факт, що від доби середньовіччя польські керманічі всіляко утискали українців, які перебували у складі Речі Посполитої. Відтак вчинки їхніх комуністичних нащадків доцільно розглядати як континуацію традицій польської етнополітики. Влада Польської народної республіки, наголошує публіцист, не припиняє репресій стосовно представників української меншини. Розгорнутий німецькими фашистами в роки окупації терор щодо лемківського населення, вказує І. Гвозда, є надзвичайно подібним до практикованих владою комуністичної Польщі гвалтів, адже і ті, й інші грабували, нищили та вбивали. А під час операції «Вісла» у 1947 р. солдати комуністичного польського режиму заганяли у вагони для худоби беззахисних українців і посилали їх до концентраційних таборів на кшталт Яворжнінського або на примусове переселення до новонабутих північно-західних земель. Дослідник, віднаходячи історичні паралелі, зазначає: «Зовсім подібно до асирійської практики переселень повелися поляки з українцями в 1947 р. – їх виселили, а на опустілі українські землі насадили польський елемент» (Гвозда, 1982, с.4).

Інформуючи свого читача про страшну трагедію лемків під пануванням комуністичного режиму, І. Гвозда із сумом відзначає, що вже понад тридцять років комуністична Польща тримає своїх українських громадян фактично на засланні. Таким чином у варварський спосіб покарано вже кілька поколінь русинів, попри те, що в повоєнні роки постало чимало міжнародних документів, які зафіксували принцип непорушності гуманітарних прав, насамперед стосовно етнічних меншин, а також відбулися голосні кримінальні процеси над призвідцями гітлерівського геноциду. Лемківський публіцист

інформує, що Польща також ратифікувала чимало договорів стосовно захисту загальнолюдських прав, насамперед Гельсінську угоду, зобов'язуючись тим самим поважати права національних меншин. «Окремі цивілізовані країни західних демократій ухвалюють нові чи змінюють старі закони й конституції, щоб дати своїм громадянам якнайбільше нагоди користуватися людськими правами у власних країнах, чи й поза межами власних держав, – висновує І. Гвозда. – Більше й більше шириться переконання, що підставою миру в світі можуть бути тільки визнані й шановані людські права. Бо рівень визнання прав людини й громадянина є зрештою й критерієм, яким мусить-ся міряти рівень цивілізованості суспільств чи держав» (Гвозда, 1982, с.4).

Редактори «Лемківщини» ініціювали всебічне обговорення ще однієї чутливої для нашої нації проблеми, що мала вагомий суспільно-політичний резонанс. Мовиться про визначення прямих та опосередкованих втрат, яких зазнало русинське населення внаслідок депортаційних акцій. Вперше на шпальтах пресодруку це вагоме для українців питання, яке всіляко замовчувала комуністична пропаганда, актуалізував Василь Бородач. Насамперед він відзначив чималі логістичні й методологічні труднощі із проведенням таких обрахунків. Врахувавши їх, публіцист доказово ствердив, що у повоєнній Європі жоден інший етнос не отримав таких втрат біологічного, матеріального й культурного плану, як лемки.

«По літах нищівного польсько-більшовицького наїзду на терени українських західних земель і пізнішого примусового виселення українського населення з цього регіону, – підкреслив В. Бородач, – сьогодні є неможливим подати докладні наші матеріальні втрати в грошах. Неможливим є теж подати докладне число жертв українського населення, яке вимордували люди польського середовища та всі ці, яким доручено переводити в життя цю каригідну акцію, що її звали чогось «добровільним виселенням»». (Бородач, 1985, с. 14)

Поряд із ініціюванням наукових студій і їхньою широкою популяризацією, редколегія «Лемківщини» стала модератором численних меморіальних заходів і наукових форумів. Для прикладу згадаємо голосні події, що відбулися протягом 1982 року з okazji річниці операції «Вісла». Ці важливі для скріплення ідентичності лемків на вигнанні акції супроводжували виступи дослідників та оповіді очевидців тих трагічних подій, які солідарно вказували на потребу популяризації трагедії новітнього українства з ме-

**НАКОНЕЧНИЙ ВОЛОДИМИР МИХАЙЛОВИЧ,
БЕНЧ ОЛЬГА ГРИГОРІВНА
ОПЕРАЦІЯ «ВІСЛА» В КУЛЬТУРНІЙ ДИПЛОМАТІЇ...**

тою покарання призвідців і запобігання подібному жахіттю у майбутньому. Пригадуючи комуністичним злочинцям створене ними пекло на землі, канадійські й американські лемки влаштували низку протестних пікетів біля польських дипломатичних установ. Власне завдяки «Лемківщині» сучасні дослідники еміграційного русинства можуть у деталях реконструювати цю важливу сторінку національної культурної дипломатії, що її твоями були місцеві відділи Об'єднання лемків Канади і США (Американська преса, 1982; Назаревич, 1983; Присутній, 1982).

Досвід використання пов'язаних з операцією «Вісла» подій як інструменту культурної дипломатії, отриманий у контексті широкого відзначення 35-ліття етноциду, виявився напрочуд вдалим. Відтак він був адаптований і розширений за кілька років, коли українці в західному світі ініціювали чергове масштабне вшанування жертв депортації русинів. Відзначимо, що меморіальні й академічні події 1987 р. також значною мірою модерувала редколегія «Лемківщини». Так, уже перший її випуск за 1987 р. містив редакційне звернення із промовистою назвою «40 літ тому...». В ньому було викладено змістові акценти меморіального року: «1947... Сорок літ тому, 2 роки після закінчення Другої світової війни увесь світ приходив до нормального життя. Не було суджено почати нове життя тільки тим найдалі на захід висуненим віткам української землі – Лемківщині, Засянні та Холмщині. Населення тих земель зазнало чи не найгіршого знищення за останніх 700 літ свого існування. Союз СРСР, Польщі та Чехословаччини протягом короткого часу перемінив цю квітучу країну на безлюдну пустиню» (40 літ тому, 1987, с.1).

Відтак на шпальтах «Лемківщини» було сформульовано завдання для всіх українців на вигнанні в контексті вшанування сорокової річниці трагедії корінного населення Закарпаття. Їхня ієрархія виглядала наступним чином:

«[...] Не забути кривд, нанесених нашим батькам, матерям, братам і сестрам у тих жорстоких часах; ширити правду про ті терпіння нашого народу серед інших народів світу, на місцях нашого поселення; нести моральну і матеріальну поміч тим, які ще осталися живими на батьківській землі; дати їм підтримку у їхній боротьбі за свої слушні права всіма можливими засобами; допомогти їм чи їх дітям вернутися на прадідівські землі, що з них їх насильно виселено». (40 літ тому, 1987, с.1)

З метою допомогти громаді втілити ці завдання в журналі було засновано тематичний розділ «40-ліття трагедії виселення». Відтак, починаючи з першого випуску, кожне наступне число «Лемківщини» протягом меморіального року відводилося тому чи іншому аспекту трагедії лемківської землі.

В наступному редакційному тексті першого числа «Чи будемо готові?» редакція «Лемківщини» запропонувала власне бачення організаційних моментів відзначення сорокової річниці операції «Вісла». Першочергово видавці часопису запропонували спільне для всіх меморіальних й академічних заходів об'єднуюче мотто: «Ми про Вас не забули і старалися, щоб Ваші терпіння і жертви життя та крові були задокументовані на віки» (БЧ, 1987, с.2). Далі у дописі пропонувалася чудово продумана програма подій меморіального року, що її втілення допомогло б цивілізованій спільноті досягнути глибину екзистенційної трагедії автохтонних мешканців Східних Бескидів. Принагідно вкажемо на взірцевий академічний рівень цієї програми заходів і її гуманістичний пафос, що й по сьогодні значною мірою не втратили своєї актуальності для дослідників операції «Вісла».

Першочергово авторський колектив «Лемківщини» зосередився на послідовному формуванні документальної бази про геноцид 1947 року. В часописі наголошувалося на гострій потребі проведення якомога більшої кількості інтерв'ю з метою охоплення максимально широкого кола свідків цієї трагедії. Ці розмови з уцілілими свідками знищення українського життя на Лемківщині пропонувалося записувати на відео- й аудіоносіях та віддати на зберігання до архіву Фундації дослідження Лемківщини. Також було обґрунтовано пекучу необхідність збирати різноманітні фотодокументи для компаративних візуальних студій. Узасаднюючи цей заклик, часопис наголошував: «Ворожі нам сили нищать всі можливі докази про те, хто жив на тій землі. Тому вони перевертають хрести на цвинтарях та придорожні каплички, де написи на них доказують, що там жили колись українці» (БЧ, 1987, с.2).

Вагоме місце у цій програмі було відведено узасадненню необхідності створювати стипендіальні дослідницькі фонди для охочих досліджувати пов'язану із трагедією 1947 року міждисциплінарну проблематику. При цьому акцентувалася потреба публікації результатів грантових досліджень у двох мовах – українській та англійській. Також висувалася цікава думка про замовлення ренованому західному історику книги про ті події на Лемківщині, який би своїм авторитетом промостив цій оповіді шлях до неукраїнського читача. Згаданий допис містив емоційне звернення до меценатів українського походження закладати відповідні фонди, з яких би оплачувалися як академічні й популяризаційні акції, так і видатки лемкам, які забажали би повернутися на рідні терени. «Якщо ми над тим зачнемо працювати вже нині, – підсумовували видавці часопису, – прийдемо в 1997 році

**НАКОНЕЧНИЙ ВОЛОДИМИР МИХАЙЛОВИЧ,
БЕНЧ ОЛЬГА ГРИГОРІВНА
ОПЕРАЦІЯ «ВІСЛА» В КУЛЬТУРНІЙ ДИПЛОМАТІЇ...**

відзначувати 50-ліття трагічних подій на Лемківщині з почуттям частинного виконання свого обов'язку перед нашими рідними, що за святу прадідну віру і за свій народ зазнали знищення, наругу, а то й смерть» (БЧ, 1987, с.2).

Загалом, в аспекті культурної дипломатії влаштовані до сорокової річниці операції «Вісла» акції були значно масштабнішими, ніж п'ятиліття тому. Втім в ідеологічному плані культурні події 1987 р. стали продовженням попередніх. Насамперед мовиться про остаточне усталення в лемкознавчому дискурсі геноцидної оптики при оповіді про здійснені польським комуністичним режимом депортаційні акції. В численних тематичних текстах аргументовано наголошувалося, що події 1947 р. – «найбільш трагічна акція народоббивства Лемківщини та всього українського населення за лінією Керзона» (Акція «Вісла», 1990; Крук, 1987) та «найбільш ганебний злочин супроти частини українського народу на українських західних землях» (ІЛ, 1987, с.2).

Додаткових аргументів набула деконструкція шовіністичного міфу про відплатний характер операції «Вісла». Автори «Лемківщини» вкотре наголосили на фальшивості тез польської комуністичної пропаганди про спровокованість депортацій зростанням активності упівців на лемківських теренах. Русинські публіцисти обґрунтували необхідність осмислення цієї проблеми в генезі й вказали на серійний характер переселенських примусових акцій, які розпочалися ще в 1944 р., а в 1947 р. лише «запала занавіса останнього акту драми» (ІЛ, 1987, с.2). Таким чином, було остаточно поховано тезу про логічну пов'язаність дій УПА та очільників ПНР: «Трагедія Лемківщини і всього Закерзоння не була спричинена дією УПА, це був лише претекст до введення в життя дуже давніх задумів польського шовіністичного табору – фізичного знищення української Людини» (ІЛ, 1987, с.2).

Зрештою, як доречно зауважили лемкознавці, якщо дії українських підпільників на Лемківщині справді були причиною насильного виселення українців, то що тоді спонукало польських комуністів виселяти з рідних домівок білоруських селян? Адже поляки, як про це, документуючи новітнє варварство, писали західні часописи, методично випалювали білоруські поселення, вбивши чимало мирних людей. Тож причини лемківського геноциду, наголошували публіцисти «Лемківщини», слід шукати у традиціях польської етнополітики, від віків сфокусованої на винищенні української ідентичності. «Минали роки і століття, мінялись королі і уряди, але польська політика у відношенні до українського народу залишилась незмінною до сьогоднішнього дня, – писав Іван Лико. – Всі можливі середники панування спрямовано в минулому і спрямовується зараз на розпалення і устійнення серед польського народу шовінізму проти русина-українця як істоти, нижчої за поляка» (ІЛ, 1987, с.2).

Чи не найбільш важливою культурною ініціативою редакторів «Лемківщини» став методичний пошук і фіксація на різних носіях усної історичної свідчень про операцію «Вісла». Редактори пресодруку вкотре звернулися до ще живих свідків поділитися своїми травматичними спогадами про примусове вигнання з рідних домівок. Завдяки цьому заклик постало солідне зібрання мемуарних свідчень, що зафіксували особистісний вимір лемківського геноциду. Найбільш емоційні оповіді оперативного друкувалися на шпальтах «Лемківщини», виконуючи важливі завдання з кола культурної дипломатії. При цьому особливою фактографічною цінністю позначено спогади Марти Феш, Ярослави Філь і Дмитра Цяпки.

Художньою родзинкою часопису «Лемківщина» була його мистецько-поетична складова. Видавцям журналу залежало на тому, щоб донести читачеві вагомі моменти минулого культури українців Закерзоння за посередництва візуальної й поетичної образності. Цими художніми інструментами пресодрук формував також пам'ять про найбільшу лемківську трагедію. Так, зі шпальт «Лемківщини» на нас споглядають спалені польськими зайдами сакральні та громадські будівлі, сплюндровані твори церковного і побутового мистецтва. Лемківський відчай від гвалтовного виселення з батьківських земель знайшов відбиття й у численних пісennих і віршованих творах, якими свідки ділилися зі своїми земляками. Особливу популярність у середовищі читачів журналу мали художні твори Юлії Саноцької, Ярослава Ждинського і Бориса Лемківського.

Емоційне обговорення лемківської трагедії припало на другу половину 1980-х років і в часі збіглося зі стрімкою демократизацією польського суспільства. Зібрана у русі «Солідарність» демократична опозиція партійному режиму наголосила на необхідності примирення титульної нації зі своїми національними меншинами, а передусім – з українською. Першим логічним кроком до такого порозуміння стало засудження злочинів 1947 року. Польські опозиційні публічні інтелектуали сміливо показували гвалтовний характер депортацій лемків із рідних земель, покладаючи повноту відповідальності на попередню владу (Акція «Вісла», 1990, с.2-4). Зрештою, на історичному зібранні 3 серпня 1990 р. сенат відновленої Речі Посполитої рішуче засудив операцію «Вісла». В його історичного характеру постанові було відверто засуджено принцип колективної відповідальності, що ним виправдовувалися польські комуністи за здійснений ними етноцид (Польський сенат, 1990).

НАКОНЕЧНИЙ ВОЛОДИМИР МИХАЙЛОВИЧ, БЕНЧ ОЛЬГА ГРИГОРІВНА ОПЕРАЦІЯ «ВІСЛА» В КУЛЬТУРНІЙ ДИПЛОМАТІЇ...

В переддень відновлення української незалежності польські публічні інтелектуали, які поділяли ідеї міжнаціонального порозуміння осередку паризької «Культури» та її ідеолога Єжи Гедройця, вказали на потребу примирення з українською меншиною шляхом визнання вини та щирого каяття. Проявом поваги редакторів «Лемківщини» до цього кроку стала публікація допису культового інтелектуала Адама Міхніка, чия думка була авторитетною серед польських демократів:

«Сьогодні стоїмо супроти нової фази польсько-української дебати, будемо розмовляти без комплексів і без цензурного «кнебля» – вільні з вільними, рівні з рівними. Одною з тем, яких не дасться обминути, є справа операції «Вісла». Від правди втекти не дасться. [...] Відповідальність за виселення українського населення паде на комуністичну владу. Це належить ствердити, резигнуючи в цьому моменті з рахунку кривд [...]. Ми винні це жертвам злочину, нашим дітям, самим собі». (Міхнік, 1990, с.5)

Висновки

У підсумку відзначимо вагомість зусиль редколегії «Лемківщини» у започаткуванні академічних студій, сфокусованих на всебічне осмислення операції «Вісла». На сторінках часопису протягом багатьох років було опубліковано різнопланові матеріали (наукові опрацювання, джерельні свідчення, полемічні тексти тощо), які сформували нове концептуальне бачення русинського етноциду 1947 р. Втім автори журналу не зупинилися на суто науковому переосмисленні проблеми. Цілком виправдано вони зрозуміли вагомість популяризації українського погляду на цю трагедію новітнього русинства. Вміло використовуючи інструментарій культурної дипломатії, лемківські інтелектуали розгорнули добре продуману працю з освідомлення західної громадськості про справжній перебіг депортаційних акцій. У підсумку було створено потужну інформаційну протиотруту радянській і польській комуністичній пропаганді, що сприяло утвердженню в західній соціогуманітаристиці геноцидного дискурсу при змальованні подій 1947 р. Ба більше, ефективність залученого авторами «Лемківщини» інструментарію з арсеналу культурної дипломатії засвідчила зростаюче визнання в середовищі політиків демократичної Польщі історичної провини за злочини комуністичного режиму. Завдяки цьому вдалося налагодити партнерський польсько-український діалог після здобуття нашою державою незалежності.

Перспективним продовженням теми нашого дослідження вважаємо необхідність цілісного опрацювання практик культурної дипломатії активістами лемківських інституцій у діаспорі.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

- Акція «Вісла» – Як розпалено ненависть. З істориком Євгеном Місилом розмовляє Жената Семпріх [з польської мови переклав Іван Лико], 1990. *Лемківщина*, [online] 4, с.2-4. Доступно: <<https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/12906/file.pdf>> [Дата звернення 11 травня 2024].
- Американська преса 1948 року про трагедію Закерзоння, 1982. *Лемківщина*, [online] 3, с.8. Доступно: <<https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/13060/file.pdf>> [Дата звернення 11 травня 2024].
- Бородач, В., 1985. Мартирологія українського Закерзоння. *Лемківщина*, [online] 4, с.12-14. Доступно: <http://lemko.org/books/OOL/OOL1985_4.pdf> [Дата звернення 11 травня 2024].
- БЧ, 1987. Чи будемо готові?. *Лемківщина*, [online] 1, с.2, с.11. Доступно: <<https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/13010/file.pdf>> [Дата звернення 11 травня 2024].
- Гвозда, І., 1982. Сучасна ситуація лемків у Польщі на тлі деяких історичних прикладів. *Лемківщина*, [online] 4, с.3-5. Доступно: <<https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/13164/file.pdf>> [Дата звернення 11 травня 2024].
- Дорогі земляки, широка українська громадо!, 1979. *Лемківщина*, [online] 1, с.1-2. Доступно: <http://lemko.org/books/OOL/OOL1979_1.pdf> [Дата звернення 11 травня 2024].
- ІЛ., 1987. Ще до 40-річчя ганебного злочину в Закерзонні. *Лемківщина*, [online] 3, с.2. Доступно: <<https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/13013/file.pdf>> [Дата звернення 11 травня 2024].
- Крук, Б., 1987. 40-ліття переселенчої акції лемків (доповідь виголошена 17-го травня 1987 р. на Академії з нагоди 40-ліття виселення українців з їхніх прадідівських земель, яку влаштував 3-й відділ ООЛ). *Лемківщина*, [online] 2, с.2-4. Доступно: <<https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/13012/file.pdf>> [Дата звернення 11 травня 2024].
- Лико, І., 1982. Ще до питання – УПА і Лемківщина. *Лемківщина*, [online] 2, с.1-3. Доступно: <<https://litdiaspora.org.ua/periodyca/11309-lemkivshhina-1982-ch-2/>> [Дата звернення 11 травня 2024].
- Лопата, П., 1982. Лемківська Голгофа (У 35-ліття насильного виселення лемків – 1947 року). *Лемківщина*, [online] 2, с.5-6. Доступно: <<https://litdiaspora.org.ua/periodyca/11309-lemkivshhina-1982-ch-2/>> [Дата звернення 11 травня 2024].

**НАКОНЕЧНИЙ ВОЛОДИМИР МИХАЙЛОВИЧ,
БЕНЧ ОЛЬГА ГРИГОРІВНА
ОПЕРАЦІЯ «ВІСЛА» В КУЛЬТУРНІЙ ДИПЛОМАТІЇ...**

- Лопата, П., 1983. Становище лемків та їхня боротьба в Польщі на початку 30-их рр. ХХ століття. *Лемківщина*, [online] 4, с.3. Доступно: <<https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/12879/file.pdf>> [Дата звернення 11 травня 2024].
- Мицьо, К., 1981. Роковини великої трагедії. *Лемківщина*, 2, с.10-11.
- Міхнік, А., 1990. Сенат про акцію «Вісла». Ухвала Сенату Польської Речіпосполитої від 3 серпня 1990 р. *Лемківщина*, [online] 4, с.4-5. Доступно: <<https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/12906/file.pdf>> [Дата звернення 11 травня 2024].
- Назаревич, Я., 1983. Дні жалоби й протесту в Торонті. *Лемківщина*, 2, с.2-3.
- Наконецний, В., 2016. Журнал «Лемківщина»: ідейні засади, рубрикація, проблематика. *Переяславський літопис*, 10, с.61-69.
- Пасічняк, В., 1982. Лемківщина – західний бастион України. *Лемківщина*, 3, с.1-5.
- Польський сенат засудив акцію «Вісла», 1990. *Лемківщина*, 3, с.19.
- Присутній, 1982. Відзначення 35-ліття вигнання лемків. *Лемківщина*, [online] 3, с.9. Доступно: <<https://file.litdiaspora.org.ua/pdf/19166-lemkivshhina-1982-ch-3-14.pdf>> [Дата звернення 11 травня 2024].
- 40 літ тому..., 1987. *Лемківщина*, [online] 1, с.1. Доступно: <<https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/13010/file.pdf>> [Дата звернення 11 травня 2024].

REFERENCES

- Aktsiia "Visla" – Yak rozpaleno nenavyst. Z istorykom Evhenom Misylyom rozmovliaie Zhenata Semprikh [z polskoi movy pereklav Ivan Lyko] [Action "Vistula" – How hatred was ignited. Zhenata Semprich talks to historian Evgen Misyl [translated from Polish by Ivan Lyko]], 1990. *Lemkivshchyna*, [online] 4, pp.2-4. Available at: <<https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/12906/file.pdf>> [Accessed 11 May 2024].
- Amerykanska presa 1948 roku pro trahediiu Zakerzonnia [The American press of 1948 about the tragedy of Zakerzonnya], 1982. *Lemkivshchyna*, [online] 3, p.8. Available at: <<https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/13060/file.pdf>> [Accessed 11 May 2024].
- BCh, 1987. Chy budemo hotovi? [Shall We Be Ready?]. *Lemkivshchyna*, [online] 1, p.2, p.11. Available at: <<https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/13010/file.pdf>> Accessed 11 May 2024].
- Borodach, V., 1985. Martyrolohiia ukrainskoho Zakerzonnia [Martyrology of Ukrainian Zakerzonnya]. *Lemkivshchyna*, [online] 4, pp.12-14. Available at: <http://lemko.org/books/OOL/OOL1985_4.pdf> [Accessed 11 May 2024].
- Dorohi zemliaky, shyroka ukrainska hromado! [Dear countrymen, broad Ukrainian community!], 1979. *Lemkivshchyna*, [online] 1, pp.1-2. Available at: <http://lemko.org/books/OOL/OOL1979_1.pdf> [Accessed 11 May 2024].

Hvozda, I., 1982. Suchasna sytuatsiia lemktiv u Polshchi na tli deiakykh istorychnykh prykladiv [The Current Situation of Lemkos in Poland Against the Background of Some Historical Examples]. *Lemkivshchyna*, [online] 4, pp.3-5. Available at: <<https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/13164/file.pdf>> [Accessed 11 May 2024].

IL., 1987. Shche do 40-richchia hanebnoho zlochynu v Zakerzonni [Even before the 40th anniversary of the shameful crime in Zakerzon]. *Lemkivshchyna*, [online] 3, p.2. Available at: <<https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/13013/file.pdf>> [Accessed 11 May 2024].

Kruk, B., 1987. 40-littia pereselenchoi aktsii lemktiv (dopovid vyholoshena 17-ho travnia 1987 r. na Akademii z nahody 40-littia vyseleunia ukraintsiv z yikhnikh pradivivskykh zemel, yaku vlashtuvav 3-y viddil OOL) [40th anniversary of the Lemko resettlement campaign (report delivered on May 17, 1987 at the Academy on the occasion of the 40th anniversary of the eviction of Ukrainians from their ancestral lands, which was organized by the 3rd department of the OOL)]. *Lemkivshchyna*, [online] 2, pp.2-4. Available at: <<https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/13012/file.pdf>> [Accessed 11 May 2024].

Lopata, P., 1982. Lemkivska Holhofa (U 35-littia nasylnoho vyseleunia lemktiv – 1947 roku) [Lemkivska Golgofa (On the 35th anniversary of the forced eviction of the Lemkos – 1947)]. *Lemkivshchyna*, [online] 2, pp.5-6. Available at: <<https://litediaspora.org.ua/periodyka/11309-lemkivshhina-1982-ch-2/>> [Accessed 11 May 2024].

Lopata, P., 1983. Stanovyshche lemktiv ta yikhnia borotba v Polshchi na pochatku 30-ykh rr. XX stolittia [The situation of the Lemkos and their struggle in Poland in the early 1930s]. *Lemkivshchyna*, [online] 4, p.3. Available at: <<https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/12879/file.pdf>> [Accessed 11 May 2024].

Lyko, I., 1982. Shche do pytannia – UPA i Lemkivshchyna [Before the question – UPA and Lemkivshchyna]. *Lemkivshchyna*, [online] 2, pp.1-3. Available at: <<https://litediaspora.org.ua/periodyka/11309-lemkivshhina-1982-ch-2/>> [Accessed 11 May 2024].

Mikhnik, A., 1990. Senat pro aktsiiu «Visla». Ukhvala Senatu Polskoi Rechipospolytoi vid 3 serpnia 1990 r [Senate on the «Vistula» Action. Resolution of the Senate of the Polish Republic of August 3, 1990]. *Lemkivshchyna*, [online] 4, pp.4-5. Available at: <<https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/12906/file.pdf>> [Accessed 11 May 2024].

Mytso, K., 1981. Rokovyny velykoi trahedii [Anniversary of the great tragedy]. *Lemkivshchyna*, 2, pp.10-11.

**НАКОНЕЧНИЙ ВОЛОДИМИР МИХАЙЛОВИЧ,
БЕНЧ ОЛЬГА ГРИГОРІВНА
ОПЕРАЦІЯ «ВІСЛА» В КУЛЬТУРНІЙ ДИПЛОМАТІЇ...**

Nakonechnyi, V., 2016. Zhurnal "Lemkivshchyna": ideini zasady, rubrykatsiia, problematyka [Journal "Lemkivshchyna": ideological foundations, rubrics, issues]. *Pereiaslav Chronicle*, 10, pp.61-69.

Nazarevych, Ya., 1983. Dni zhaloby y protestu v Toronti [Days of Mourning and Protest in Toronto]. *Lemkivshchyna*, 2, pp.2-3.

Pasichniak, V., 1982. Lemkivshchyna – zakhidnyi bastion Ukrainy [Lemkivshchyna – the Western Bastion of Ukraine]. *Lemkivshchyna*, 3, pp.1-5.

Polskyi senat zasudyv aktsiiu "Visla" [The Polish Senate condemned the "Vistula" action], 1990. *Lemkivshchyna*, 3, p.19.

Prysutnii, 1982. Vidznachennia 35-littia vyhnannia lemktiv [Commemoration of the 35th anniversary of the expulsion of the Lemkos]. *Lemkivshchyna*, [online] 3, p.9. Available at: <<https://file.litdiaspora.org.ua/pdf/19166-lemkivshhina-1982-ch-3-14.pdf>> [Accessed 11 May 2024].

40 lit tomu... [40 years ago...], 1987. *Lemkivshchyna*, [online] 1, p.1. Available at: <<https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/13010/file.pdf>> [Accessed 11 May 2024].

OPERATION VISTULA IN THE CULTURAL DIPLOMACY OF THE LEMKO DIASPORA IN THE POSTWAR PERIOD

Volodymyr Nakonechnyi^{1a},
Olha Bench^{2b}

¹ PhD in History,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0386-2162>,

e-mail: nakonechniy.ua@gmail.com,

² PhD in Art Studies,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3998-3062>,

e-mail: olgabench2020@gmail.com,

^a Kyiv National University of Culture and Arts,

Kyiv, Ukraine, 01133

^b Catholic University in Ružomberok,

Ružomberok, Slovakia, 03401

The purpose of the article is to comprehensively analyse the various genres of articles published in the Lemkivshchyna newspaper on numerous aspects of Operation Vistula. The aim of the study is to recreate the practices of Lemko cultural diplomacy in the diaspora communities of North America aimed at popularising the Ukrainian view of the 1947 resettlement action. The research methodology is based on the usual combination of principles (historicism and objectivity) and methods (philosophical, general scientific, and remarkable historical) of scientific work. In conclusion, the article under consideration makes note of the significance of the efforts of the Lemkivshchyna editorial board in launching academic studies focused on a comprehensive understanding of Operation Vistula. Over the years, the journal has published a variety of materials (scientific studies, source evidence, polemical texts, etc.) that have formed a new conceptual vision of the 1947 Rusyn ethnocide. The journal's contributors have demonstrated a commendable understanding of the necessity to promote the Ukrainian perspective on this tragedy of modern Rusynism. Employing cultural diplomacy as a strategic instrument, the Lemko intellectuals have initiated a meticulously designed initiative to educate the Western public on the true course of deportation campaigns. Consequently, a potent informational antidote to Soviet and Polish communist propaganda was formulated, which contributed to the establishment

© Наконечний В. М., 2024

© Бенч О. Г., 2024

**НАКОНЕЧНИЙ ВОЛОДИМИР МИХАЙЛОВИЧ,
БЕНЧ ОЛЬГА ГРИГОРІВНА
ОПЕРАЦІЯ «ВІСЛА» В КУЛЬТУРНІЙ ДИПЛОМАТІЇ...**

---

of genocidal discourse in Western socio-humanitarian studies when depicting the events of 1947. Furthermore, the efficacy of the instruments drawn from the armoury of cultural diplomacy employed by the authors of Lemkivshchyna exemplified the mounting cognisance among politicians in democratic Poland of historical culpability for the transgressions of the communist regime. Consequently, it became possible to initiate a partnership between Poland and Ukraine following the latter's attainment of independence.

Keywords: Lemkivshchyna; Lemkos; Operation Vistula; genocide; cultural diplomacy; Ukrainian-Polish relations.

DOI: 10.31866/2616-745X.14.2024.319371
УДК 355.01:341.232(477)"2023/2024"

**СПІРНІ ПОЛІТИЧНІ ПИТАННЯ У ВІЙСЬКОВІЙ ДОПОМОЗІ
УКРАЇНІ І ВГАМУВАННЯ «СНАРЯДНОГО ГОЛОДУ
ТА СИСТЕМ ЗАХИСТУ» В 2023-2024 рр.**

Шевель Інна Петрівна^{1а},
Лисенко Тарас Валерійович^{2а}

Надіслано:

25.08.2024

Рецензовано:

03.09.2024

Прийнято:

13.09.2024

¹ Кандидатка соціологічних наук, доцентка,
ORCID: <https://orcid/0000-0002-6387-2506>,
e-mail: shevelinna@ukr.net,

² Асистент кафедри міжнародних відносин,
ORCID: <https://orcid/0000-0002-4879-9646>,
e-mail: tarafey@ukr.net,

^а Київський національний університет культури і мистецтв,
вул. Є. Коновальця, 36, Київ, Україна, 01133

Для цитування:

Шевель, І.П. та Лисенко, Т.В., 2024. Спирні політичні питання у військовій допомозі Україні і вгамування «снарядного голоду та систем захисту» в 2023–2024 рр. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*, с.186-201. doi: <https://doi.org/10.31866/2616-745X.14.2024.319371>.

У статті розглядаються різні політичні позиції стосовно надання військової допомоги Україні в період 2023–2024 рр. війни росії проти України, що пов'язано зі збереженням населення, постійними геополітичними змінами, політичними та економічними аспектами сучасного й майбутнього життя України та Європи. Мета дослідження – здійснити аналіз спірних політичних позицій щодо надання Україні військової допомоги в контексті подолання «снарядного голоду» та забезпечення систем захисту протягом 2023–2024 рр., значення військової підтримки для України, збереження миру в світі та сприяння вирішенню сучасних викликів і труднощів, які постають перед світовою спільнотою і можуть призвести до глобальної невідвортної ситуації.

© Шевель І. П., 2024

© Лисенко Т. В., 2024

ШЕВЕЛЬ ІННА ПЕТРІВНА, ЛИСЕНКО ТАРАС ВАЛЕРІЙОВИЧ СПІРНІ ПОЛІТИЧНІ ПИТАННЯ У ВІЙСЬКОВІЙ ДОПОМОЗІ УКРАЇНІ І ВГАМУВАННЯ «СНАРЯДНОГО ГОЛОДУ ТА СИСТЕМ ЗАХИСТУ»...

Дослідження зорієнтоване на виявлення ключових політичних бар'єрів та пропонування можливих рішень для їх подолання, що покликане сприяти підвищенню ефективності міжнародної військової підтримки України. Методологія дослідження (методи аналізу, синтезу, порівняння, спостереження, опитування, контент-аналізу медіаплатформ та ін.) спрямована на висвітлення аналітичних, емпіричних, інформаційних, політичних та дипломатичних матеріалів в аналітиці українських та зарубіжних джерел, роботи міжнародних організацій та країн-лідерів, що сприяє комплексному розкриттю теми статті. Висновки дослідження вказують на те, що координація міжнародних зусиль є ключовим фактором у забезпеченні ефективної військової підтримки України. Спільні дії країн ЄС і США мають вирішальне значення для стабілізації ситуації та зміцнення обороноздатності України. Водночас виявлено структурні проблеми в системі колективної безпеки та довіри між країнами-союзниками, розбіжності стосовно обсягів та умов надання військової допомоги (постачання снарядів і систем захисту), занепокоєння населення західних країн щодо потенційної ескалації конфлікту, виснаження власних ресурсів і негативних наслідків для національних економік та ін.

Ключові слова: війна; політичні питання; глобальні зміни; соціополітичний аналіз; військова підтримка; геополітичні зміни.

Вступ

Вторгнення росії в Україну стало переломним моментом для надання їй збройної допомоги від США та Євросоюзу. Геополітичні зміни, які сьогодні відбуваються в Україні, впливають на характер та обсяги військової допомоги, посилюється військова співпраця між країнами, формуються відносини між народами й державами в боротьбі з агресором, які теж потерпали від росії чи принаймні знають її терористичні задуми. Нині важливо враховувати ці зміни для адаптації стратегії підтримки (Івасечко та Лопушанський, 2023).

У формуванні громадської думки щодо військової допомоги значну роль відіграють засоби масової інформації, що виражається в таких аспектах: висвітлення ситуації з військовою допомогою впливає на громадські настрої та політичні рішення; подолання «снарядного голоду» є критично важливим для підтримки обороноздатності України; міжнародна спільнота повинна продовжувати працювати над вирішенням цієї проблеми. Водночас зазначимо, що в науковій літературі досі немає визначення поняття «військова допомога», але в розумінні країн-союзників це допомога, зорієнтована на збереження контролю над своїми територіями, забезпечення миру і стабільності життя.

Майбутня військова допомога Україні залежить від багатьох факторів, включаючи політичну волю, економічні ресурси та міжнародну координа-

цію. Важливо продовжувати працювати над усуненням викликів та забезпеченням стабільної підтримки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

До проблеми формування політики надання військової допомоги зверталася низка відомих дослідників, які висвітлювали, зокрема, роль експертів, політологів, соціологів, міжнародників та дипломатів у цьому процесі. Активність та наукові оцінки аналітиків, серед яких Ю. Руснак, І. Шевель, Л. Приполова, О. Івасечко, К. Буданов, П. Лопушанський, В. Зайцев, О. Романов, В. Комаров та ін., сприяли активізації проблеми формування політики надання Україні військової допомоги та забезпеченню прозорості прийняття рішень. Нині вчені в науковій діяльності перетрансформовуються і змінюють лабораторні локації для проведення досліджень.

Формування цілей статті

Метою дослідження є вивчення різних політичних позицій щодо надання військової допомоги Україні у 2023–2024 рр. та оцінювання впливу геополітичних змін, які відбуваються під час війни, на військову допомогу Україні, активність країн ЄС та США у її наданні, проведенні політичних переговорів та реформ, впливу ЗМІ на громадську думку світової спільноти у висвітленні проблеми збереження в світі миру та сприяння вирішенню сучасних глобальних викликів.

Виклад основного матеріалу дослідження

Сьогодні в міжнародній політиці домінує тема війни росії проти України. Більшість країн світу засуджують протиправні дії росії і надають Україні військову допомогу. Найбільшою є допомога від США, котрі розглядають росію як свого геополітичного ворога і стверджують свою глобальну роль у світі (Тихоненко, 2023, с.74-81).

Підтримка США щодо допомоги Україні. Слід також зазначити, що Україна і США постійно зміцнюють співробітництво у сфері безпеки й оборони, здійснюючи його в рамках тих завдань, що прописані в документах про Сили оборони України, а саме: 1) зупинити російського агресора та відновити територіальну цілісність України; 2) провести реформування в сфері оборони відповідно до стандартів і принципів НАТО; 3) імплементація, яка закріплена в Конституції України і Стратегії національної безпеки України щодо її прагнення стати членом ЄС і НАТО. У цьому зв'язку важливим є те, що Україні надано статус Партнера НАТО з розширеними можливостями і статус кандидата в члени ЄС (Петренко, 2021).

ШЕВЕЛЬ ІННА ПЕТРІВНА, ЛИСЕНКО ТАРАС ВАЛЕРІЙОВИЧ СПІРНІ ПОЛІТИЧНІ ПИТАННЯ У ВІЙСЬКОВІЙ ДОПОМОЗІ УКРАЇНІ І ВГАМУВАННЯ «СНАРЯДНОГО ГОЛОДУ ТА СИСТЕМ ЗАХИСТУ»...

Україна постійно потребує та розраховує на розуміння й підтримку від США, Євросоюзу та МВФ, які вже надали понад 40 мільярдів доларів фінансової допомоги, для того, щоб зменшити дефіцит бюджетних витрат, і все ж таки ключовою є військова допомога. Союзники гучно обіцяли підтримувати Україну «стільки, скільки їй це потрібно», але за місяць до нового 2024 р. ситуація з наданням допомоги стала невизначеною і набула критичного масштабу: розрахунки, цифри тільки на папері і далекі до затвердження, час тягнувся не на користь Україні в перспективах військової та фінансової допомоги. Оскільки головним донором для України є США, ситуація набула особливої невизначеності і критичності. Водночас з'ясовано, що сума, що необхідна Україні для досягнення перемоги, становить 1 % валового внутрішнього продукту Європейського Союзу, Великої Британії, де можна було обійтися і без США, силами країн Заходу (Гірник, 2024).

Як свідчать факти, затверджена сума допомоги Україні Конгресом США в понад 61 млрд доларів є безпрецедентним обсягом допомоги в період 2022–2024 рр. У цьому кроці спостерігається саме роль game changer, що дуже часто використовується у війні росії проти України. Ці кошти будуть направлені туди, де їх катастрофічно не вистачає для оборони України.

Агресор намагається завадити логістичним лініям доставки зброї, і тому нагальним завданням для України є самостійно налагодити логістику в середині країни для пересування зброї, артилерії, снарядів, далекобійних ракет АТАСМС, надходження артснарядів, літаків F-16 задля посилення ППО, щоб росія втратила контроль в авіації.

Координація між різними країнами-постачальниками також виявилася складним завданням. Часто постачання боєприпасів і систем озброєння супроводжувалися затримками через складні логістичні ланцюги та відсутність узгодженості між союзниками. Вирішення цих проблем вимагало створення нових механізмів координації та швидкого ухвалення рішень.

Вказана допомога від США – наступний крок до нового етапу цієї війни і плану контрнаступальних дій, де Україна може показати переможні результати, чому посприяє підняття моралі в армії та переможний дух українців, а відтак – упевненість, що вони не самі, а з ними світ (Гірник, 2024).

За даними соціологічного опитування “Pew Research Center” (2023), близько 65 % американців твердо підтримують військову, фінансову, гуманітарну допомогу Україні, проте підтримка серед республіканців значно нижча (близько 50 %), ніж серед демократів (близько 80 %). Опитування також засвідчило зростання стурбованості серед населення стосовно потенційної ескалації конфлікту (Рис.1) (Schaeffer, 2023).

Суттєвою підтримкою України особливо відзначилася Велика Британія, що першою почала надавати їй військову та фінансову допомогу, прем'єр-

міністр якої Борис Джонсон приїздив до України невдовзі після бойових дій під містом Києвом (Шевель, 2024).

Згідно із соціологічними опитуванням **“Pew Research Center”** (2023) 68 % британців підтримують постачання зброї Україні, але 45 % висловили занепокоєння з приводу того, що продовження військової допомоги може затягнути конфлікт. Крім того, 55 % опитаних вважають, що їхній уряд повинен робити більше для підтримки України (Рис.2.) (Schaeffer, 2023).

Рис. 1. Підтримка України серед американських палат

Рис. 2. Британія разом з Україною

Підтримка ЄС. Країни Європейського Союзу дуже швидко відреагували на вторгнення росії в Україну: вони почали впроваджувати масштабні санкції, надавати гуманітарну, фінансову, військову допомогу, відшукали

ШЕВЕЛЬ ІННА ПЕТРІВНА, ЛИСЕНКО ТАРАС ВАЛЕРІЙОВИЧ СПІРНІ ПОЛІТИЧНІ ПИТАННЯ У ВІЙСЬКОВІЙ ДОПОМОЗІ УКРАЇНІ І ВГАМУВАННЯ «СНАРЯДНОГО ГОЛОДУ ТА СИСТЕМ ЗАХИСТУ»...

і знайшли в собі сили, компроміси, «перевантажилися», подолали страхи, перегрупувалися і зберегли свою європейську цілісність (Шевель, 2024). **Європейський Союз** у 2023–2024 рр. прийняв рішення, що протягом 4-х років надасть допомоги Україні в розмірі 20 млрд євро, яку буде виділяти рівномірно по частинках кожного року. Оскільки окремі країни блокують це рішення, дії ЄС спрямовані на виведення цього плану з-під загрози зриву.

У ЄС бажають зробити більш прогнозованою фінансову допомогу для України в обсязі 50 млрд євро, поділ по 12,5 млрд євро на рік. Але Угорщина, зокрема Віктор Орбан, та Словаччина, блокують цей план. На той час таке рішення важко було ухвалити. ЄС знайшла шляхи ухвалення плану без згоди цих країн. З початку 2024 р. Європа швидкими темпами наблизилася за розміром надання військової допомоги Україні до показників США, незважаючи на те, що раніше вона суттєво в цьому плані відставала.

За даними дослідження Ukraine Support Tracker, яке проводив Кільський інститут світової економіки, на початку 2024 р. європейські країни надали військової та фінансової допомоги на понад 6 млрд євро (Таб.1).

Таблиця 1

Обсяг військової підтримки України країнами ЄС в порівнянні зі США

Країни	Військова допомога (млрд євро)	Види допомоги
Німеччина	2,4	системи протиповітряної оборони, боєприпаси
Швеція	0,7	морське, сухопутне військово обладнання
Нідерланди	0,5	ракети, боєприпаси, F16
Велика Британія	0,4	ракети, транспортні засоби, необхідне обладнання

НАТО і Європейський Союз відіграли важливу роль у наданні військової допомоги Україні, але водночас виникли розбіжності щодо масштабу та характеру підтримки. Наприклад, деякі члени НАТО виступали за більш жорстку лінію, вимагаючи швидкого збільшення поставок, тоді як інші наполягали на поступовому підході.

Результати **соціологічного опитування**, яке проводив серед громадян країн ЄС «Євробарометр» (зима 2023 р.), засвідчили, що близько 74 % європейців підтримують військову допомогу Україні. Однак підтримка варіювалася між різними країнами: наприклад, у Польщі рівень підтримки перевищував 90 %, тоді як в Італії та Греції він був нижчим – близько 60 % (Рис. 4) (Євробарометр, 2023).

Рис. 3. Європейська підтримка Україні

Допомога Німеччини. Німеччина збільшила вдвічі військову допомогу Україні і в 2024 р. стала другою країною за масштабною військовою допомогою серед країн-союзників – до 8 млрд євро, яким треба було знайти вихід із кризи у своєму бюджеті.

За даними соціологічного опитування “Infratest dimap” (грудень 2023 р.), 54 % німців підтримують військову допомогу Україні, тоді як 38 % висловили стурбованість тим, що продовження поставок зброї може загострити конфлікт (ARD-DeutschlandTREND Dezember 2023, 2023). Значна частина населення, особливо серед старшого покоління, висловлює побоювання щодо енергетичної безпеки та економічних наслідків (Рис. 4).

Рис. 4. Німеччина продовжує підтримувати Україну

ШЕВЕЛЬ ІННА ПЕТРІВНА, ЛИСЕНКО ТАРАС ВАЛЕРІЙОВИЧ СПІРНІ ПОЛІТИЧНІ ПИТАННЯ У ВІЙСЬКОВІЙ ДОПОМОЗІ УКРАЇНІ І ВГАМУВАННЯ «СНАРЯДНОГО ГОЛОДУ ТА СИСТЕМ ЗАХИСТУ»...

Підтримка союзників. Канада в 2024 р. надає для України 0,8 млрд військової допомоги, а Норвегія 0,6 млрд євро. Рішення схвалюється. Ця допомога спрямована на оснащення боєприпасами.

Нідерланди заклали до резерву військової допомоги Україні в 2024 р. 2,5 млрд євро, **Данія** виділила зі свого бюджету 0,5 млрд. євро, **Південна Корея** – 0,4 млрд, а **Японія** – 0,2 млрд доларів.

Велика Британія в 2024 р. заклала на допомогу для України 0,5 млрд доларів фінансової допомоги і ще має схвалити 2,7 млрд євро військової.

Україна, крім того, розраховує отримати 5,4 млрд доларів траншів від МВФ в 2024 р., але є багато нюансів, які треба виконати серед структурних маяків (Таб. 2) (Військова та фінансова допомога, 2023).

Таблиця 2

Перспективи військової та фінансової допомоги від партнерів на початку 2024 року (в млрд євро / долар)

Країни	Військова допомога (млрд євро / долар)	Фінансова допомога (млрд євро / долар)
США	61 +	11,8
Німеччина	8	-
Велика Британія	2,7	0,5
Нідерланди	2,5	-
Канада	0.8	-
Норвегія	0,6	-
Данія	0.5	-
ЄС	5	12,5
МВФ	-	5,4

У березні 2024 р. Жозеп Боррель, який відповідає за вирішення питань з політичної безпеки та закордонних справ ЄС, повідомив з трибуни, що Україна отримає військову допомогу від Європейського Союзу в розмірі понад 20 млрд євро, попри те, що багато країн вже надали їй велику допомогу (понад 31 млрд євро) від початку війни, а отже, ЄС продовжуватиме підтримувати Україну. Щоб швидше допомогти Україні зі «снарядним голодом», Жозеп Боррель закликав лідерів країн ЄС підтримати його пропозицію і направив Європейську комісію для розгляду пропозиції про конфіскацію доходів від заморожених активів росії, що буде становити до 3 мільярдів євро в рік на допомогу українській обороні (У 2024 році Україна отримає військову допомогу, 2024).

Палата представників США схвалила 60,8 8 млрд \$ до кінця вересня 2025 р. Ці кошти були розподілені на різні види допомоги, а саме:

1. 13,8 млрд \$ закупівлю озброєнь та обладнання;
2. 13,4 млрд \$ заміна та ремонт уже переданої зброї і для навчання українських військових;
3. 23,2 млрд \$ на поповнення американських збройових запасів.

Крім того, президент Джо Байден підписав законопроект про передачу далекобійних ракет ATAMS.

США дуже довго тримали Україну в очікуванні на допомогу в «збройному голоді», а коли схвалили це рішення позитивно на користь України, то багато країн ЄС підтримали його. Країни ЄС почали закликати допомагати Україні якомога більше і надалі не допускати такої ситуації, найпершою і найбільш чітким у цьому плані виявилася Німеччина, яка закликала до збільшення підтримки України з боку Європи.

Схвалене рішення у Конгресі США не міг не прокоментувати і президент В. Зеленський, він подякував США та всім партнерам ЄС і наголосив, що тепер Україна має шанс на зміни на фронті і на перемогу.

Отже, 2023–2024 рр. стали періодом напруженого діалогу між союзниками, до того ж спірні питання військової допомоги Україні вимагали балансування між національними інтересами, моральними принципами і прагненням досягти стійкого миру в регіоні. Вирішення цих питань потребувало не лише військових, але й широких дипломатичних та економічних зусиль, що спостерігаються й нині.

Сьогодення і майбутнє України значною мірою залежить від військової допомоги західних країн, міжнародної допомоги, насамперед США, ЄС та НАТО; у цій ситуації Україна має балансувати між власними національними інтересами та вимогами міжнародних партнерів.

Країни-донори, зокрема США, Німеччина, Франція та Великобританія, намагаються забезпечити стабільність у Європі та стримати агресію росії, проте кожна з них має свої стратегічні інтереси, котрі можуть суперечити один одному, що створює напруженість у координації військової допомоги.

На початку 2024 р. з'явилися особливі складнощі зі «снарядним голодуванням». Підвищений шалений попит на боєприпаси виник через інтенсивність бойових дій в Україні, що пояснюється насамперед обмеженими виробничими потужностями країн, які постачають боєприпаси. Багато років тому європейські країни скорочували свої виробничі лінії й не були готові до масштабного збільшення виробництва. Це призвело до затримок у по-

ШЕВЕЛЬ ІННА ПЕТРІВНА, ЛИСЕНКО ТАРАС ВАЛЕРІЙОВИЧ СПІРНІ ПОЛІТИЧНІ ПИТАННЯ У ВІЙСЬКОВІЙ ДОПОМОЗІ УКРАЇНІ І ВГАМУВАННЯ «СНАРЯДНОГО ГОЛОДУ ТА СИСТЕМ ЗАХИСТУ»...

ставках і підвищеного тиску на промисловість, що вимагало значних інвестицій у відновлення та модернізацію оборонних заводів.

Деякі європейські країни висловлювали занепокоєння з приводу надання Україні великої кількості озброєнь і побоювання стосовно виснаження їхніх власних запасів, що спричинило дипломатичні напруження, особливо між країнами з різними поглядами на рівень підтримки України та власної безпеки. Також обговорювалися питання постачання Україні сучасних систем озброєнь, таких як танки, ППО і винищувачі, які деякі країни спочатку не бажали надавати, побоюючись ескалації конфлікту з Росією.

Міжнародні геополітичні інтереси. У військовій допомозі Україні кожна держава має свої геополітичні інтереси. Наприклад, Сполучені Штати Америки активно надавали допомогу, прагнучи послабити росію як геополітичного суперника й одночасно зміцнити європейську безпеку. Європейські країни, зокрема Німеччина та Франція, керувалися більш обережним підходом, враховуючи можливі економічні наслідки та ризики енергетичної залежності від росії.

Згідно із соціологічними даними **КМІС** (липень 2023 р.), 92 % українців підтримують військову допомогу з боку західних партнерів і вважають її критично важливою для успішного протистояння російській агресії. Однак близько 30 % опитаних висловили стурбованість щодо недостатньої кількості снарядів і систем захисту, які постачаються Україні (Рис. 5) (Грушецький, 2023).

Рис. 5. Успіх України в підтримці Заходу

Висновки

У 2023–2024 рр. військова допомога Україні стала однією з основних тем міжнародної політики. Суттєві розбіжності виникли навколо обсягів та умов надання військової допомоги, включаючи постачання снарядів та систем захисту.

Деякі країни-донори вимагали від України проведення внутрішніх реформ або брати на себе зобов'язання в обмін на військову допомогу, що спричинило певні політичні тертя, оскільки Україна розглядала це як втручання у внутрішні справи.

Спостерігаються суперечки щодо розподілу снарядів і систем захисту між союзниками НАТО та Україною. Дефіцит снарядів, відомий як «снарядний голод», був посилений через високі темпи споживання в Україні, що призвело до напруги у відносинах між країнами-партнерами.

Виникли розбіжності щодо того, які системи озброєння та захисту мають бути першочергово надані Україні. Деякі країни висловлювали сумніви щодо постачання певних видів озброєння, побоюючись ескалації конфлікту або потрапляння високотехнологічної зброї до рук ворога.

Вгамування «снарядного голоду» стало можливим завдяки активній міжнародній координації, нарощуванню виробничих потужностей та спільним зусиллям союзників. Проте ці досягнення супроводжувалися політичними дебатами та складнощами, які відображають глибокі структурні проблеми в системі колективної безпеки та довіри між країнами-союзниками.

Соціологічні опитування відображають широку підтримку військової допомоги Україні серед населення західних країн, а також вказують на факт занепокоєння щодо потенційної ескалації конфлікту, виснаження власних ресурсів і негативних наслідків для національних економік. У самій Україні підтримка міжнародної військової допомоги залишається високою, оскільки населення розглядає її як ключовий фактор у боротьбі проти агресора. Всі ці настрої значною мірою впливають на політичні рішення, що стосуються військової допомоги в Україні та розподілу ресурсів.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

Військова та фінансова допомога від Заходу: що відомо про перспективи на 2024 рік, 2023. *Слово і Діло*, [online] 27 листопада. Доступно: <https://www.slovoidilo.ua/2023/11/27/infografika/polityka/vijskova-ta-finansova-dopomoha-zaxodu-vidomo-pro-perspektyvy-2024-rik#google_vignette> [Дата звернення 27 липня 2024].

Гірник, К., 2024. Захід може легко «оплатити» перемогу України: експерт FT назвав потрібну суму. *УНІАН*, [online] 20 серпня. Доступно: <<https://www.unian.ua/world/zahidni-krajini-legko-mozhut-dozvoliti-sobi-bilshe-pidtrimki-ukrajini-ft-12733089.html>> [Дата звернення 27 липня 2024]

ШЕВЕЛЬ ІННА ПЕТРІВНА, ЛИСЕНКО ТАРАС ВАЛЕРІЙОВИЧ
СПІРНІ ПОЛІТИЧНІ ПИТАННЯ У ВІЙСЬКОВІЙ ДОПОМОЗІ УКРАЇНІ
І ВГАМУВАННЯ «СНАРЯДНОГО ГОЛОДУ ТА СИСТЕМ ЗАХИСТУ»...

Грушецький, А., 2023. Можливість досягнення Україною успіху за належної підтримки Заходу та дії у разі суттєвого скорочення допомоги: результати телефонного опитування, проведеного 29 листопада-9 грудня 2023 року. *Київський міжнародний інститут соціології*, [online] 12 грудня. Доступно: <<https://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1331&page=3>> [Дата звернення 27 липня 2024].

Євробарометр: громадяни ЄС рішуче підтримують Україну, 2023. *EU NEIGHBOURS east*, [online] 24 лютого. Доступно: <<https://euneighbourseast.eu/uk/news/latest-news/evrobarometr-gromadyany-yes-rishuche-pidtrymuyut-ukrayinu/>> [Дата звернення 27 липня 2024].

Івасечко, О. та Лопушанський, П., 2023. Військова допомога США Україні у протидії збройній агресії росії у 2014–2023 рр. *Вісник Львівського університету: Філософсько-політологічні студії*, [e-journal] 49, с.259-269 <https://doi.org/10.30970/PPS.2023.49.32>

Петренко, А., 2021. Не Джавелінами єдиними: розвиток стратегічного безпекового партнерства між Україною та США. *Українська правда*, [online] 21 жовтня. Доступно: <<https://www.pravda.com.ua/columns/2021/10/26/7311558/>> [Дата звернення 27 липня 2024].

Тихоненко, І.В., 2023. Україна у зовнішньополітичній стратегії США за адміністрації Дж. Байдена: концептуальний вимір. *Політичне життя*, [e-journal] 1, с.74-81. <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.1.10>

У 2024 році Україна отримає військову допомогу від ЄС щонайменше на €20 млрд – Жозеп Боррель, 2024. *АрміяInform*, [online] 21 березня. Доступно: <<https://armyinform.com.ua/2024/03/21/u-2024-roczy-ukrayina-otrymae-vijskovu-dopomogu-vid-yes-shhonajmenshe-na-e20-mlrd-zhozep-borrel/>> [Дата звернення 27 липня 2024].

Шевель, І.П., 2024. Вплив війни росії проти України на геополітичні та глобальні зміни в світі: соціополітичний дискурс. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*, [e-journal] 13, с.181-194. <https://doi.org/10.31866/2616-745X.13.2024.306912>

ARD-DeutschlandTREND Dezember 2023. Repräsentative Studie im Auftrag der ARD 2023, 2023. *infratest dimap*. [online] Available at: <<https://www.infratest-dimap.de/umfragen-analysen/bundesweit/ard-deutschlandtrend/2023/dezember/>> [Accessed 27 July 2024].

Schaeffer, K., 2023. Striking findings from 2023. *Pew Research Center*, [online] 8 December. Available at: <<https://www.pewresearch.org/short-reads/2023/12/08/striking-findings-from-2023/>> [Accessed 27 July 2024].

REFERENCE

- ARD-DeutschlandTREND Dezember 2023. Repräsentative Studie im Auftrag der ARD 2023, 2023. *infratest dimap*. [online] Available at: <<https://www.infratest-dimap.de/umfragen-analysen/bundesweit/ard-deutschlandtrend/2023/dezember/>> [Accessed 27 July 2024].
- Hirnyk, K., 2024. Zakhid mozhe lehko "oplatyty" peremohu Ukrainy: ekspert FT nazvav potribnu sumu [The West can easily "pay" for Ukraine's victory: FT expert named the required amount]. *UNIAN*, [online] 20 August. Available at: <<https://www.unian.ua/world/zahidni-krajini-legko-mozhut-dozvoliti-sobi-bilshepidtrimki-ukrajini-ft-12733089.html>> [Accessed 27 July 2024]
- Hrushetskyi, A., 2023. Mozhlyvist dosiahnennia Ukrainoiu uspihku za nalezhnoi pidtrymky Zakhodu ta dii u razi suttievoho skorochennia dopomohy: rezultaty telefonnoho opytuvannia, provedenoho 29 lystopada-9 hrudnia 2023 roku [Possibility of Ukraine achieving success with adequate support from the West and actions in the event of a significant reduction in aid: results of a telephone survey conducted on November 29-December 9, 2023]. *Kyiv International Institute of Sociology*, [online] 12 December. Available at: <<https://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1331&page=3>> [Accessed 27 July 2024].
- Ivasechko, O. and Lopushanskyi, P., 2023. Viiskova dopomoha SShA Ukraini u protyidii zbroinii ahresii rosii u 2014–2023 rr. [Us military assistance to ukraine in countering russia's armed aggression in 2014–2023]. *Visnyk of the Lviv University Philosophical Political studies*, [e-journal] 49, pp.259-269 <https://doi.org/10.30970/PPS.2023.49.32>
- Petrenko, A., 2021. Ne Dzhavelinamy yedynymy: rozvytok stratehichnoho bezpekovooho partnerstva mizh Ukrainoiu ta SShA [Not Javelins alone: development of a strategic security partnership between Ukraine and the USA]. *Ukrainska Pravda*, [online] 21 October. Available at: <<https://www.pravda.com.ua/columns/2021/10/26/7311558/>> [Accessed 27 July 2024].
- Schaeffer, K., 2023. Striking findings from 2023. *Pew Research Center*, [online] 8 December. Available at: <<https://www.pewresearch.org/short-reads/2023/12/08/striking-findings-from-2023/>> [Accessed 27 July 2024].
- Shevel, I.P., 2024. Vplyv viiny rosii proty Ukrainy na heopolitychni ta hlobalni zminy v sviti: sotsiopolitychnyi dyskurs [Impact of russia's War Against Ukraine on Geopolitical and Global Changes in the World: Socio-Political Discourse]. *International Relations: Theory and Practical Aspects*, [e-journal] 13, pp.181-194. <https://doi.org/10.31866/2616-745X.13.2024.306912>

© Шевель І. П., 2024

© Лисенко Т. В., 2024

**ШЕВЕЛЬ ІННА ПЕТРІВНА, ЛИСЕНКО ТАРАС ВАЛЕРІЙОВИЧ
СПІРНІ ПОЛІТИЧНІ ПИТАННЯ У ВІЙСЬКОВІЙ ДОПОМОЗІ УКРАЇНІ
І ВГМУВАННЯ «СНАРЯДНОГО ГОЛОДУ ТА СИСТЕМ ЗАХИСТУ»...**

Tykhonenko, I.V., 2023. Ukraina u zovnishnopolitychnii stratehii SShA za administratsii Dzh. Baidena: kontseptualnyi vymir [Ukraine in the US foreign policy strategy under the administration of J. Biden: the conceptual dimension]. *Political life*, [e-journal] 1, pp.74-81. <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.1.10>

U 2024 rotsi Ukraina otrymaie viiskovu dopomohu vid YeS shchonaimenshe na €20 mlrd – Zhozep Borrel [In 2024, Ukraine will receive military assistance from the EU worth at least €20 billion – Josep Borrell], 2024. *ArmiiaInform*, [online] 21 March. Available at: <<https://armyinform.com.ua/2024/03/21/u-2024-roczukrayina-otrymaie-vijskovu-dopomogu-vid-yes-shhonajmenshe-na-e20-mlrd-zhozep-borrel/>> [Accessed 27 July 2024].

Viiskova ta finansova dopomoha vid Zakhodu: shcho vidomo pro perspektyvy na 2024 rik [Military and financial assistance from the West: what is known about the prospects for 2024], 2023. *Slovo i Dilo*, [online] 27 November. Available at: <https://www.slovoidilo.ua/2023/11/27/infografika/polityka/vijskova-ta-finansova-dopomoha-zaxodu-vidomo-pro-perspektyvy-2024-rik#google_vignette> [Accessed 27 July 2024].

Yevrobarometr: hromadiany YeS rishuche pidtrymuiut Ukrainu [Eurobarometer: EU Citizens Strongly Support Ukraine], 2023. *EU NEIGHBOURS east*, [online] 24 February. Available at: <<https://euneighbourseast.eu/uk/news/latest-news/yevrobarometr-gromadyany-yes-rishuche-pidtrymuyut-ukrayinu/>> [Accessed 27 July 2024].

**CONTROVERSIAL POLITICAL ISSUES IN MILITARY ASSISTANCE
TO UKRAINE AND THE OVERCOMING OF 'SHELL FAMINE
AND DEFENCE SYSTEMS' IN 2023–2024**

Inna Shevel^{1a},
Taras Lysenko^{2a}

*¹ PhD in Sociological Science, Associate Professor,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6387-2506>,
e-mail: shevelinna@ukr.net,*

*² Assistant at the Department of International Relations,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4879-9646>,
e-mail: tarafey@ukr.net,*

^a Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv, Ukraine, 01133

The article examines different political positions on providing military assistance to Ukraine in 2023–2024 of the Russian war against Ukraine, which is related to the population's security, constant geopolitical changes, and political and economic aspects of the present and future life of Ukraine and Europe. The purpose of the study is to analyse the controversial political positions on providing military assistance to Ukraine in the context of overcoming the 'shell famine' and ensuring protection systems in 2023–2024, the importance of military assistance to Ukraine, preserving peace in the world and contributing to solving the current challenges and difficulties facing the international community, which may lead to a global unavoidable situation. The present study has been conducted with the objective of identifying the key political barriers currently in place and formulating a series of proposals for overcoming these obstacles. The ultimate aim of this research is to contribute to the effectiveness of international military support for Ukraine. The research methodology (methods of analysis, synthesis, comparison, observation, survey, content analysis of media platforms, etc.) is aimed at covering analytical, empirical, informational, political and diplomatic materials in the analysis of Ukrainian and foreign sources, the work of international organisations and leading countries, which contributes to the comprehensive disclosure of the topic of the article. The conclusions of the study indicate that coordination of international efforts is a key factor in ensuring adequate military support for Ukraine. The joint actions of the EU and the US are identified as being of crucial importance

ШЕВЕЛЬ ІННА ПЕТРІВНА, ЛИСЕНКО ТАРАС ВАЛЕРІЙОВИЧ
СПІРНІ ПОЛІТИЧНІ ПИТАННЯ У ВІЙСЬКОВІЙ ДОПОМОЗІ УКРАЇНІ
І ВГАМУВАННЯ «СНАРЯДНОГО ГОЛОДУ ТА СИСТЕМ ЗАХИСТУ»...

---

in the stabilisation of the situation and the strengthening of Ukraine's defence capabilities. The article simultaneously unveils inherent structural deficiencies within the framework of collective security and the trust between allied nations. Discrepancies emerge concerning the extent and terms of military assistance, encompassing the provision of munitions and defence systems. Furthermore, concerns are voiced by the populations of Western countries regarding the potential escalation of the conflict, alongside the exhaustion of domestic resources and the concomitant adverse ramifications for national economies.

Keywords: war; political issues; global changes; sociopolitical analysis; military support; geopolitical changes.

**Наукове видання
Scientific Publication**

**МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ:
ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ
INTERNATIONAL RELATIONS:
THEORY AND PRACTICAL ASPECTS**

**Випуск
Issue 14**

**Збірник наукових праць
Collection of Scientific Papers**

Відповідальний за випуск / Валерій Ластовський /	Responsible for the Issue Valerii Lastovskyi
Відповідальний та технічний редактор / Володимир Наконечний /	Responsible and Technical Editor Volodymyr Nakonechnyi
Літературний редактор / Катерина Спрогіс та Антоніна Гурбанська /	Literary Editor Kateryna Sprogis and Antonina Hurbanska
Редактор англomовних текстів / Сарновська Наталія /	English Texts Editor Nataliia Sarnovska
Бібліографічний редактор / Алла Чернявська /	Bibliographic Editor Alla Cherniavska
Комп'ютерна верстка / Оксана Бережна /	Computer Layout Oksana Berezhna
Менеджер журналу / Світлана Толочко /	Journal Manager Svitlana Tolochko

Видавничий центр КНУКіМ
Видавець Київський національний університет культури і мистецтв
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців,
виготовників і розповсюджувачів видавничої продукції серія ДК №4776 від 09.10.2014

Підписано до друку: 28.12.2024. Формат 70x100/16
Друк офсетний. Папір офсетний. Гарнітура Cambria, Constantia.
Ум. друк. арк. 16,41. Обл.-вид. арк. 11,15.
Наклад 300 примірників
Замовлення № 5316